TESTIMONIA

MARIN MANU BĂDESCU

ALEXANDRU DAVILA
CORESPONDENȚĂ
INEDITĂ

26 IV 2002
01.04

MARIN MANU BĂDESCU

*

ALEXANDRU DAVILA
CORESPONDENȚĂ INEDITĂ

821.135.1.09
D 24 B

195359

* 195.359

Părinților mei

STUDIU INTRODUCTIV

După mărturisirile sale, A. Davila s-a născut la Goleşti[1] la 12 februarie 1862. După mamă, se trage din familia Goleştilor, reprezentanţi de seamă ai iluminismului muntean din secolul al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea. Anica, născută Racoviţă, nepoata lui Dinicu Golescu, se căsătorise cu doctorul Carol Davila, despre care s-a crezut că este fiul compozitorului Liszt şi al contesei d'Agoult, şi avusese patru copii, pe: Alexandru, Elena, Zoe şi Pia.

Despre Alexandru vorbesc părinţii săi în scrisori încă din 1863 şi de aici aflăm că el se dezvolta ca un copil sănătos din punct de vedere fizic şi intelectual.

Preocuparea părinţilor este, printre altele, ca micul Alexandru să înveţe, încă din primii ani, limba română şi franceză.

Într-o scrisoare din 1867, Carol Davila scrie soţiei sale: „Îmi vorbeşti de educaţia lui Lili (aşa era alintat de către familie A. Davila, n.n.) şi de teama că va neglija limba română. Aceasta mi se pare cu neputinţă, căci ştiu că măiculiţa lui se ocupă de limba strămoşească şi că Lili la sosirea mea va şti să-mi recite încă cîteva poezii frumoase"[2].

Obligat să rămînă uneori fără mama sa în Bucureşti, îi scrie acesteia la Goleşti manifestîndu-şi dragostea dar şi tristeţea că e despărţit de ea, după cum mărturiseşte în prima lui scrisoare din 1869.

Crescut de mama sa, „în evlavia neamului românesc", a învăţat primele slove la Şcoala Comunală din Goleşti, instalată într-un pavilion al conacului, avînd ca învăţător pe Cucu Starostescu care citea elevilor, după îndemnul întemeietorilor şcolii, *Balade şi lăcrimioare* de V. Alecsandri, *Cîntarea României* de A. Russo etc. Tot aici îl găsim şi la începutul anului şcolar 1870—71, pe care îl va continua la Bucureşti.

„Copiii noştri sînt sănătoşi. Cum şcoala începe mîine, Alexandru al nostru va urma lecţiile împreună cu băieţaşii satului, pînă ne vom înapoia la Bucureşti...", spune Anica Davila în scrisoarea din 8/20 sept. 1870, adresată soţului său. Aici, la Bucureşti, urma cursurile Şcolii luterane nou înfiinţate, mergînd călare din Cotroceni pînă la şcoală, „îmbrăcat mocăneşte din cap pînă în picioare".

Pînă la intrarea în pensionul lui V. A. Urechia, micul Alexandru primeşte o sănătoasă educaţie în familie. Cîteva scrisori schimbate între părinţii

---

[1] *Viaţa lui Alexandru Davila povestită de el însuşi*, în *Rampa*, an XIV, nr. 3527/23 oct. 1929.
[2] *Din viaţa şi corespondenţa lui Carol Davila*, Buc., 1945, p. 234.

săi ne dovedesc cîtă grijă puneau în formarea sa ca viitor om care avea să prețuiască în gradul cel mai înalt munca. Chiar vacanțele, în timpul cărora mergea la băile Bughea (Muscel) sînt folosite în scop instructiv. Mama sa, care îl însoțea, îl îndemna să adune plante pentru ierbar. „Am făcut două plimbări, una pe Bughița—Lerești de unde am adus brazi mici pentru Azil (Azilul Elena Doamna, n.n.) și pentru noi și a doua plimbare de unde am adus flori și mușchi, ca să-ncep Herbaru; plimbarea aceasta am făcut-o la Topliță pe Piatra Nămăești", spune într-o scrisoare din 1871, trimisă tatălui său. Acesta, la rîndul lui, nu pierde nici o ocazie pentru ca Alexandru să se instruească și să fie educat după principii pedagogice tradiționale.

Încă de la vîrsta de 5 ani era pus să-și exercite memoria și să învețe regulat. Această necesitate este arătată de Carol Davila soției sale, căreia îi scria în 1867: „Trebuie să i se exerciteze memoria și punîndu-l să învețe în fiecare zi într-un chip regulat cîteva fragmente de poezie și povești, va avea de la mama lui amintiri ce nu se vor șterge niciodată..."

Deși de multe ori tatăl se găsea departe de familie, era preocupat de felul cum va fi educat copilul. De pe bordul vasului „Orient", Carol Davila trimite soției sale Anica o scrisoare în care îi spune, printre altele: „Lili trebuie să scrie în fiecare zi cîte o pagină de caligrafie, vreau să-mi trimită cele trei strofe ale Marseillaisei copiate de el...". Caracter exigent, Carol Davila înțelegea ca instrucția și educația lui Alexandru să nu aibă caracter de campanie și voia să convingă pe toți cei din jurul său că singura avere durabilă nu poate fi decît instrucția. „Vorbește în fiecare zi scumpilor mei copii de tatăl lor. Veghează ca Lili să-și urmeze bunele obiceiuri de exactitudine. Repetă-i în fiecare zi, că instrucția va fi singura lui avere și că trebuie să fie mîndru de a deveni fiul operelor sale", spune el într-o scrisoare din 1870.

Probabil că alți membri ai familiei nu prea erau de acord cu aceste principii „rigide" ale lui Carol Davila, pentru că într-o altă scrisoare, din 1872, el precizează: „Doresc ca Nenea Niculae, (Golescu, n.n.) ca Bunicica să priceapă, că vacanțele lui Lili se sfîrșesc cu cele ale școlii. Nu trebuie să fie întîrziat cu o singură zi și la 28 August trebuie să se gîndească la venire.

Nădăjduiesc ca la acea dată veți fi la Golești și că voi putea veni să-mi iau pe Lili. Educația lui Lili trebuie să fie a unui om perfect și sper că nu vom avea nici o discuție în această privință și că Grand-maman și Bunicica o să-mi evite orișice contradicție, care nu ar face decît să mă întristeze, luînd lui Lili sentimentul datoriei pe care îl impune necesitatea..."[3].

Pentru a se dezvolta armonios, părinții îl îndrumează să facă sport: înot, călărie etc. Astfel, într-o scrisoare nedatată, probabil din 1870, doctorul Carol Davila anunța pe fiica sa Elena care se afla la studii la Stuttgart că Alexandru învață să înoate și că pentru aceasta avea chiar un profesor.

[3] Cf. Scrisoarea din 1872 (la Addenda).

De asemeni, A. Davila iubea caii. Sînt cunoscute mai multe fotografii ale lui, călare pe calul preferat Luceafăr. Într-o scrisoare a Elenei, la sfîrșit, adaugă și el două rînduri adresîndu-se tatălui său: „Îți mulțumesc pentru pintenii pe care mi-ai trimis prin nenea Ștefănescu. Sînt sănătos și te sărut dulce...".

Încă de la vîrsta copilăriei fragede, A. Davila era pus în contact cu frumusețile folclorului românesc. Mai tîrziu, vacanțele de vară și le petrecea, de cele mai multe ori, în pitoreasca regiune a Goleștilor unde întovărășea în diferite drumeții pe unchii săi.

„Aseară papa Nicolae a pus lăutarii fetelor și am jucat", notează el într-o scrisoare din 1873.

Nu încape îndoială că Anica Davila îndeplinea cu sfințenie sfaturile soțului său, privitoare la educația lui Alexandru.

Așa se explică înclinația spre studiu, încă din copilărie, a lui A. Davila care se arăta foarte receptiv la îndrumările părinților. Chiar tatăl său, care era atît de exigent, scria soției sale în 1869: „Scumpul nostru copil este fermecător, studiază și muncește cu o regularitate remarcabilă"[4].

Piatra de temelie a unei educații bazate pe muncă fusese pusă. Pe ea se va ridica întreaga activitate de mai tîrziu a viitorului elev din pensionul lui V. A. Urechia și de la liceul *St. Louis* din Paris. Într-adevăr, din această perioadă ne-au rămas foarte multe scrisori de la A. Davila. Nu cunoaștem un alt copil care să fie autorul unei atît de vaste corespondențe privitoare la viața de școlar. Ea ne apare din acest punct de vedere ca un adevărat jurnal pe care adolescentul Davila îl ține cu regularitate.

Din 1873 A. Davila urmează, ca intern, cursurile Institutului *V. A. Urechia* din București, iar în 1876 îl găsim la Liceul *Saint-Louis,* din Paris.

Din institut nu putea pleca acasă decît sîmbăta și numai dacă era luat de părinți. Deși se găsea tot în București, pentru că simțea nevoia menținerii unui contact permanent cu familia, Alexandru coresponda cu părinții în timpul săptămînii. În scrisorile trimise tatălui său îl informa despre purtarea sa, care era dintre cele mai corecte, despre notele pe care le obținea și se arăta dornic de a-și revedea frații sau bunicii.

„Eu am ținut pupitrul în cea mai desăvîrșită ordine și pentru aceasta sînt pe tabloul de onoare", anunță pe tatăl său printr-o scrisoare din 1873, sau: „...mă grăbesc să vă spun că sînt sănătos, că învăț bine și că îmi fac datoria..."[5].

La învățătură este, de asemeni, destul de silitor. „Îți voi spune că am fost al șaptesprezecelea în versiunea latină — adică am pierdut un loc de la ultima compoziție — și al doisprezecelea în geografie, la ambele din patruzeci și patru. E mult cred."[6]

[4] Cf. Scrisoarea în limba franceză, din 1869.
[5] Cf. Scrisoarea din 11 noiembrie 1875.
[6] Cf. Scrisoarea din 16/26 ianuarie 1875.

La rîndul său, dorește să primească scrisori mai lungi de la tatăl său și să afle știri despre ceilalți membri ai familiei și, în special, despre mama sa. „Am primit depeșa ta și am avut mare plăcere citind-o; credeam că ai să-mi scrii mai mult. Te rog, dragă Tată, spune-mi ce face (sic) mama, fetele și dumneata? Te rog scrie-mi mai des".[7]

Cunoscător din familie al limbii franceze, Alexandru Davila va folosi de acum înainte această limbă aproape în exclusivitate în corespondența sa.

Între anii 1876—1880, A. Davila urmează cursurile Liceului *St. Louis* din Paris. Din acest timp s-au păstrat la Academia R.S.R. un număr apreciabil de scrisori care conțin nu numai date biografice, dar și o serie de informații foarte interesante privitoare la formația sa ulterioară. Elevul licean ne informează asupra studiilor pe care le făcea acolo, precizînd că învață multă latină și greacă, dar mai puțină fizică și matematică. Din aceste scrisori cunoaștem numele unor profesori ca Ubicini, Evelart, Arran, Chavelier etc., sau ale unor prieteni ai familiei doctorului Davila, ca de ex. Mathieux sau Lemaître, cel care mai tîrziu a înființat o fabrică în București — și care purtau de grijă lui Alexandru.

La Paris a întîlnit pe verii săi Grant, pe frații Brăiloiu din Craiova și a avut colegi pe Jacques de Ferandy, Georges Feydeau și mai tîrziu pe Gherghel și Dristorian. Tot acolo a legat, în acei ani, o strînsă prietenie cu Take Ionescu, Caligari, Vasile Morțun, Nicu Xenopol, G. Grădișteanu, N. Filipescu etc. „Îmi amintesc cu emoție de drumurile cînd împreună cu acești amici citeam cu nesaț *Letopiseții* lui M. Kogălniceanu imprimate cu litere cirilice", mărturisește însuși A. Davila[8].

În acest mediu parizian de rafinată cultură, A. Davila, deși numai de 14 ani, dovedește seriozitate și disciplină în tot ceea ce gîndește și întreprinde. Iată ce spune el în scrisoarea din 6 iulie 1876: „Nu mai sînt copil, știu că trebuie să fiu serios și că fiind departe de tatăl meu nu trebuie să fac nerozii, ci, dimpotrivă, să mă gîndesc că sînt răspunzător de ceea ce fac, și că trebuie să am mai mult curaj, mai multă disciplină și o ținută mai bună ca la București — căci acum mă poți numi „un grand garçon".

Dacă, fire deschisă cum era, la 12 iunie 1876 anunța cu sinceritate și fără sfială pe tatăl său că nu prea stă bine cu situația școlară, într-o altă scrisoare, la numai o săptămînă mai tîrziu, îi scria: „Mi-am cîștigat prin muncă, dragostea profesorilor mei". Tot așa se explică și rezultatul din noiembrie 1876 cînd era clasificat al cincilea la versiunea de limbă greacă. În anul următor obține aceleași bune rezultate. În aprilie 1877 este pe panoul de onoare, iar dintr-o altă scrisoare, din același an, aflăm că are note de 19 la conduită și 18 la „lecții". Întîmplător, la participiile trecute din limba franceză este o dată notat cu 5 (cea mai mare notă fiind 10). Dîndu-și seama că nota nu e

[7] Cf. Scrisoarea din 12 mai 1873.
[8] *Rampa* din 23 octombrie 1929.

decît mediocră, elevul Davila notează cu umor: „C'est pas fameux, mais c'est potable, comme on dit ici au lycée".

În afară de pregătirea zilnică a lecțiilor, avea și alte preocupări serioase: dădea lecții de latină unui băiețaș de 10 ani.

În 1879 se prezintă la bacalaureat, dar înregistrează un insucces din cauza limbii latine. „Am căzut la bacalaureat. Și încă am căzut în modul cel mai ridicol. Discursul latin a fost cauza. Am avut ca subiect: „De Burrhi personna in Racinii Tragedia". Este o dizertație foarte frumoasă, foarte pe gustul meu, dar care cere aproape 8 ore de muncă și multă dezvoltare. Ni s-a limitat timpul și hîrtia nedîndu-ni-se decît 4 ore... Recopiind m-am grăbit și am sărit o frază ceea ce m-a dat peste cap..."[9].

În februarie 1880 informează pe tatăl său că se va prezenta din nou la bacalaureat și după trei luni la *Saint-Cyr*, cunoscuta școală militară franceză, ceea ce însă nu se va realiza niciodată. Foarte circumspect, am putea spune chiar pesimist de data aceasta, dînd dovadă de un pronunțat spirit realist, notează: „Pînă acum crede-mă, bunăvoința, silința, notele bune nu lipsesc, de aceasta te asigur. Profesorul meu, conferențiarul, nu ascunde că e mulțumit de mine și o spune tuturor. Cu toate acestea nu trebuie dedus că voi trece bacalaureatul. El ar putea să se înșele..."[10]

La Liceul *St. Louis*, munca intelectuală alternează cu activitatea sportivă. Continuă înotul, face gimnastică la Jardin d'aclimation și scrimă cu floreta. Asistă la competițiile sportive, în special la cursele de cai sau la regatele de pe Sena. La această vîrstă îl interesează chiar și problemele politice. Astfel, cere informații precise asupra rezultatelor luptelor de la Vidin și de pe Valea Timocului, din războiul dintre sîrbi și turci și se bucură de trimiterea ambulanțelor românești în sprijinul sîrbilor, în 1876. În 1877 cere părerea tatălui său asupra competenței generalului Cernat de a conduce Ministerul de Război.

Cu ocazia sărbătoririi Independenței de stat a României, Alexandru Davila participă la un banchet organizat în capitala Franței de către românii aflați acolo la studii. Cu această ocazie, cunoaște cîteva personalități proeminente ale politicii franceze. Printre invitați se găseau: Louis-Legrand, Talendier, Picot, profesorul Roques, Bataillard, ziaristul Camille Farcy, care reprezenta ziarul „La France" etc. Dintre români participau Rosetti, Constantin Caligari, viitorul doctor Cantacuzino, Calinderu etc. Numărul invitaților era de 150 de persoane.

În discursurile lor, personalitățile politice franceze elogiază lupta poporului român și subliniază contribuția adusă de N. Golescu, Rosetti și Brătianu la cîștigarea independenței țării noastre. Alexandru Davila se simțea mîndru cînd în discursurile rostite se amintea că un francez (Carol Davila,

[9] Cf. Scrisoarea în limba franceză din 21 martie 1879.
[10] Cf. Scrisoarea în limba franceză din 12/24 februarie 1880.

n.n.) „a minunat Europa prin serviciul sanitar pe care l-a făcut României în timpul ultimului război...".

În discursurile de răspuns, reprezentanții românilor au mulțumit Franței pentru ajutorul dat în toate domeniile de activitate.

Ca elev la *St. Louis*, A. Davila frecventa, în timpul liber, destul de des teatrele unde avea să vadă multe din piesele literaturii clasice franceze și universale. De asemeni, face chiar aprecieri asupra felului cum erau interpretate rolurile de către unii actori ca de ex. Got, care interpreta ca nimeni altul pe Harpagon din *Avarul* de Molière. „Nenea Popi", secretarul lui Carol Davila, care îl vizita pe Alexandru la Paris îi spunea doctorului într-o scrisoare: „De data asta vă mai pot spune că mă cam lasă fără bani cu teatrele". Poate fără să-și dea seama, A. Davila acumula de pe acum o valoroasă experiență în probleme de teatru, care îi va servi în activitatea sa dramatică de mai tîrziu.

Din cîteva scrisori trimise în această perioadă se va cunoaște încercarea lui Davila de a scrie versuri. O încercare reușită este poezia în limba franceză *Au peuplier de la maison*. Aceasta fusese arătată Elenei care, la rîndul ei, a anunțat pe tatăl său de preocupările de versificator ale lui Alexandru. Poezia este dedicată, după mărturisirile Elenei, unui plop de lîngă casa părintească de la Cotroceni, care fusese tăiat. Faptul fusese comunicat lui Alexandru, la Paris, care, impresionat, scrie poezia amintită, dar din care Elena nu-și mai amintea decît aproximativ prima strofă:

„Donc, on t'a renversé, beau peuplier sauvage.
Toi, géant d'autrefois accoudé sur nos toits
Les hommes d'aujourd'hui n'aiment plus ton ombrage
Comme l'aimaient jadis les hommes d'autrefois."[11]

Indiscreția sorei sale Elena îl determină pe Alexandru să regrete destăinuirea făcută acesteia. Mai interesantă este, însă, concepția sa, la această vîrstă, despre ceea ce înseamnă adevărata poezie: „Vreau să trec drept poet, este foarte măgulitor, foarte frumos și foarte glorios; dar de asemenea, trebuie să fiu poet și nu să uzurp un nume care nu-mi aparține încă. Poate mai tîrziu îl voi merita eu? Poate nu voi mai crede într-o ironie? Dar astăzi mă mulțumesc să trec drept un retorician..."[12]

Posibilitățile de versificator ale lui A. Davila au fost confirmate mai tîrziu. Nu ne referim numai la *Balada strămoșilor* compusă la Izvoru-Argeș în 1902, anul în care era reprezentată pentru prima oară drama *Vlaicu Vodă*, ci și la alte poezii scrise după 1890. Într-o scrisoare păstrată în copie, Nerva Hodoș spune: „...nu crezi că ar fi timpul de a se da acestui public

[11] Elena Perticari Davila, *Din viața și corespondența lui Carol Davila*, Editura Fundației pentru literatură și artă, 1935, p. 435–436.
[12] Cf. Scrisoarea din 8 iunie 1880.

cîteva versuri sonore, care pot rămînea mai bine întipărite în memoria sa (...) fără a socoti că pentru tine chiar ar fi o lucrare mai plăcută și neanevoioasă *deoarece nu mai ești un începător* (sublinierea noastră M.B.). Cred chiar că îmi amintesc de niște mici poeme lirice, de un oarecare Papa Lică, care erau fără îndoială delicioase..."[13]

Din perioada studiilor de la Paris datează și unele întîlniri ale lui Alexandru cu pictorul Nicolae Grigorescu, prieten al familiei Davila, care îi făcuse un portret în 1869. Acesta îi aducea scrisori din partea tatălui său și în 1876 îi dăruia un album.

Scrisorile din perioada studiilor liceale se disting prin tonul familial, dar și prin seriozitatea și sinceritatea cu care tînărul A. Davila discuta situația sa, ori alte probleme de interes general.

Din Franța se înapoiază în țară în 1881 și e numit atașat supranumerar la Ministerul de Externe, condus atunci de ministrul Eugeniu Stătescu. În această calitate a fost trimis la Bruxelles și apoi la Roma, unde a rămas pînă în 1882. Aici, la Roma, ca prim-secretar de ambasadă era Obedenaru Gheorghiadi. Carol Davila spera ca Alexandru să-și continue acolo studiile.

„Aștept scrisoarea care să-ți certifice înscrierile tale. Sînt îngrijorat, căci scrisorile tale nu sînt precise relativ la ce doresc să știu. Mă adresez ție, ce vrei? să scriu lui Obedenaru ca să-mi dea amănunte?"[14]. Într-o altă scrisoare, datată tot 1882 și adresată la Roma, Carol Davila se arată tot atît de mult interesat de situația studiilor lui Alexandru. „Contele Tornielli a trebuit să sosească la Roma, nu întîrzia să te duci să-l vezi. Îți dăduse o scrisoare pentru rectorul Universității, nu m-ai asigurat că această scrisoare i-a fost înmînată și că nu s-a pierdut. Roagă pe Contele Tornielli să te prezinte și dă-mi încredințarea că te-ai înscris și că anul acesta nu va fi pierdut.[15]

În corespondența lui A. Davila nu găsim nici o scrisoare care să confirme că a întreprins ceva pentru satisfacerea dorinței tatălui său.

În 1883 lucrează din nou la Bruxelles, alături de Teodor L. Văcărescu, ministru plenipotențiar acolo, cînd Ministerul de Externe era condus de ministrul Sturdza. Teodor L. Văcărescu îl apreciază în termeni elogioși: „Fiul dumneavoastră era toată ziua la mine, lucrînd, și am putut să mă conving de reala lui experiență și de aptitudinile ce le are pentru cariera diplomatică (...) Vă spun foarte sincer — și nu pentru a vă face complimente asupra fiului dvs. — că legația pe care o conduc va face o bună achiziție în persoana sa, tînăr laborios, serviabil și foarte în curentul afacerilor. Toate acestea concurează spre a-l face apt pentru cariera diplomatică"[16].

Numirea ca atașat întîrzia să sosească din partea ministrului Sturdza, iar la 4/16 august 1883 Alexandru se găsea la București, avînd promisiunea

[13] Cf. Scrisoarea din 22 oct. 1889?
[14] Cf. Scrisoarea din noiembrie 1882, a lui Carol Davila către fiul său Alexandru.
[15] Cf. Scrisoarea din 1882 adresată la Roma de către Carol Davila fiului său Alexandru.
[16] Cf. Scrisoarea din 27 iulie/8 august 1883 adresată de Teodor L. Văcărescu lui Carol Davila.

că va fi secretar intim al lui Sturdza. „Iacă-mă, în sfîrșit, înapoiat acasă (...) Sînt convins că oricît de rîioasă ar fi, tu vei primi cu bucurie oaia cea pierdută care se întoarce la stînă. De altminteri, Jean va fi acolo pentru a-mi arăta calea de urmat și pentru a mă aduce pe calea cea bună, dacă din întîmplare, cal nărăvaș, aș avea aparența de a mă sustrage. Sper că oricît de puțin demn aș fi, voi readuce zîmbetul pe buzele tale care l-au uitat de foarte mult timp."[17]

O dată cu înapoierea la București se încheia un alt capitol — mai scurt, e adevărat — din viața lui A. Davila, fără rezultatele scontate de tatăl său, care se va sfîrși din viață în 1884.

În perioada 1884—1905, A. Davila are preocupări foarte variate din care, însă, se detașează elaborarea capodoperei *Vlaicu-Vodă*, realizare de mare valoare artistică în dramaturgia noastră istorică.

Cultura formată în Franța, spiritul de inițiativă și energia care l-au caracterizat îl făceau să atace, aproape totdeauna cu succes, probleme de artă și cultură dintre cele mai actuale pentru timpul său. Prima parte a acestei perioade e mai puțin productivă; încă nu-și găsise domeniul de activitate în care personalitatea sa să se afirme. Constatăm, astfel, că uneori a fost silit să ocupe funcții pentru care n-avea nici o aptitudine, ca de ex. aceea de inspector la poliția Capitalei, sau chiar cea de administrator al plășii Măcin din Dobrogea. A. Davila își simțea chemarea spre literatură și artă. El devine colaborator la ziarele *Epoca*, *Independența română*, precum și la revistele *Convorbiri literare*, *Semănătorul*, *Literatură și artă română* etc., alături de prieteni ca Nicolae Filipescu, P. Balș, C. Costa-Foru, L. Ghica, C. Hiotu, I. Grădiștenau, I. Iancovescu etc.

De asemeni, dă unele reprezentații cu farse și scenete franțuzești, jucînd pe scenă în casele familiilor prietene ale lui Iacob Lahovari, Mitică Moruzzi, Barbu Știrbei etc.

Din 1894 dispunem de cîteva scrisori din care se desprinde faptul că A. Davila se găsea în situații puțin demne de invidiat. De ex. în scrisoarea din 27 iulie 1894, nu știm precis la ce fel de aspecte de viață se referă cînd vorbește despre decepțiile de care „a avut parte". Sigur e că lipsa unei preocupări serioase și permanente îl decepționează sau, cel puțin, îl nemulțumește. „... Voința mea este pe cale de a muri rahitică. Faptul este că nu-i văd nici o întrebuințare și este o armă care nu se tocește în luptă, ci ruginește în teaca ei.

Aici[18] eu mă distrez făcînd agricultură combinată cu un cabinet de medicină veterinară și destulă mecanică. Trei meserii care nu sînt decît în raporturi de politeță dar care la mine întrețin relații destul de prietenești".

[17] Cf. Scrisoarea din 4/16 august 1883.
[18] Scrisoarea nu are numele localității de unde e trimisă. Probabil că A. Davila se găsea la moșia Izvoru-Argeș.

Singura satisfacție era lectura din Baudelaire: „Și apoi am cu mine pe Baudelaire și noi ne îndepărtăm destul de adesea de forfota zgomotoasă care ne înconjoară și eu mă complac în sonoritatea metalică și voalată a acestui îndrăgostit lugubru al liniștii"[19].

Această interesantă scrisoare se încheie cu afirmarea unei docilități față de sora sa, am putea spune nefirești pentru temperamentul său: „Voi aștepta deci aici răspunsul tău, dragă, și voi executa cu punctualitate instrucțiunile tale".

Lucru cert: A. Davila se găsea, la data aceea, descumpănit și avea nevoie de un sprijin moral.

Situația relatată în această scrisoare era, poate, o continuare a izolării și a boalei din iarna și primăvara acelui an. Într-adevăr, din cîteva scrisori ale Feliciei Racoviță, sora mamei lui Alexandru Davila, constatăm că acesta ieșea puțin în societate, fiind greu de văzut chiar de către cei mai apropiați cunoscuți.

În scrisoarea din 10 martie 1897, Felicia Racoviță informează pe Elena Perticari: „Fratele tău Alexandru, la fel, a început să aibă din această toamnă o erupție pe față și ochii obosiți". Sau, într-o altă scrisoare trimisă la numai două zile după precedenta, spunea: „Fratele tău Alexandru a apărut puțin iarna aceasta în lume".

Aceeași informație o găsim și în scrisoarea din 6 aprilie 1897: „Dacă n-ai auzit vorbindu-se despre fratele tău, aceasta nu e decît că a ieșit puțin în lume în iarna aceasta..." Pentru a pune în valoare posibilitățile artistice și pentru a contribui la dezvoltarea și propășirea artei muzicale, A. Davila ia inițiativa concesionării Operei române pe timp de trei ani, fără subvenții din partea statului, depunînd anumite garanții materiale. Pentru aceasta adresează în scris Direcțiunii Generale a Teatrelor, în fruntea căreia se găsea Scarlat Ghica, propunerea respectivă, precizînd scopul principal urmărit: „de a poseda o operă națională în care să se cînte numai în limba românească și care să contribuie la înălțarea artei...". El urmărea să formeze „o pleiadă de artiști lirici români de o deosebită valoare dintre care opera națională să-și poată recruta în viitor personalul"[20].

Scarlat Ghica înaintează această propunere Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor care o înregistrează la nr. 10319/29 februarie 1900, cu sublinierea avantajelor oferite de A. Davila. Ministerul pune rezoluția: „Se va avea în vedere, în raport cu alte propuneri ce pot a se face pînă la 1 Iunie curent".

Nu posedăm nici un document care să confirme că propunerea sa ar fi fost acceptată, dar rămîne mai mult decît lăudabilă inițiativa lui Davila ținînd seama de înaltul scop urmărit.

[19] Cf. Scrisoarea din 27 iulie 1894.
[20] Cf. Cererea din 16/28 febr. 1900.

Elaborarea dramei istorice *Vlaicu-Vodă* reprezintă apogeul activității sale din perioada de care ne ocupăm. Piesa era gata în 1901 și fusese citită într-o seară la Ulpiu Hodoș, fiind de față între alții: Petre Grădișteanu, Iacob Negruzzi, Olănescu Ascanio etc.

După mărturisirile lui A. Davila, piesa fusese scrisă în camera lui din str. Sfinții Voievozi unde locuia cu chirie alături de Nerva Hodoș.

Multe tirade și mai ales unele modificări aduse textului au fost scrise, tot după mărturisirile dramaturgului, la conacul din Golești și la moșia de la Izvoru.

De la N. Hodoș există o scrisoare păstrată în copia Elenei Perticari-Davila, redactată după 1890. Ne găsim în perioada cînd viitorul dramaturg se documenta pentru opera sa dramatică de mai tîrziu. De aici aflăm că în acești ani A. Davila încă nu era hotărît dacă va scrie piesa în versuri sau în proză. E probabil că nu se fixase nici asupra epocii pe care avea s-o oglindească în opera sa, după cum se vede din fragmentul următor:

„... Ceea ce îmi spui de lucrul tău mă bucură mult. Mă întrebi dacă proza nu ar conveni mai bine pentru marea ta compunere: Nu, nu, de o sută de ori, nu. Mai întîi pentru că această epocă îndepărtată și întunecată nu ar putea interesa decît sub „vălul alb al poeziei", căci publicul nostru mărginit nu se ocupă de exactitudinea istorică. Și apoi, nu crezi că ar fi timpul de a da acestui public cîteva versuri sonore, care pot rămîne mai bine tipărite în memoria sa lenevoasă, fără a socoti că pentru tine chiar ar fi o lucrare mai plăcută și neanevoioasă, deoarece nu mai ești începător... Dă deci mîna muzei, citiți împreună cîțiva letopiseți, ca să se arhaizeze cît de puțin limba și apoi plecați de vă preumblați prin trecutul istoriei. Îmi ceri numele istorice a celor ce vor fi în piesa ta? Ce vrei să zici prin aceasta? Divanul — cum s-ar zice ministerul? Și apoi din ce epocă?..."[21].

Deși nu se pomenește nici un titlu din dramele pe care intenționa să le scrie Davila, se vorbește despre *„marea compunere"* (sublinierea noastră M.B.) la care năzuia dramaturgul. Ea ar putea semnifica trilogia pe care, după cum știm, n-a realizat-o Davila, sau numai drama *Vlaicu-Vodă*.

Această capodoperă a literaturii noastre dramatice s-a jucat în premieră la Teatrul Național din București, la 12 febr. 1902, cînd A. Davila împlinea 40 de ani, cu un succes răsunător. În 1903 se joacă la Iași cu același succes, după cum se vede din scrisoarea trimisă de A. Davila sorei sale Elena, din care desprindem: „Sîmbătă 11 ianuarie a avut loc reprezentația lui *Vlaicu-Vodă*. E ridicol, dar după fiecare act publicul îmi făcea ovațiuni. La actul al IV-lea a fost o nebunie. Se sublinia fiecare tiradă, fiecare vers, fiecare replică și a trebuit să ies pe scenă de cinci, șase, șapte ori și, de la parter la galerii, era un fel de beție."[22]

[21] Cf. Scrisoarea din 22 oct. 189?
[22] Cf. Scrisoarea din 16 ianuarie 1903.

Din corespondența unor membri ai familiei aflăm că în 1904, A. Davila voia să continue unele studii superioare la Paris, ceea ce, însă, nu va face din cauza sănătății sale. Cele mai apropiate rude sînt de părere să urmeze studii care să-i permită viața la țară și sînt îngrijorate, pentru că boala de care suferă o avea din timpul șederii la Paris.

În acest an scrie și dă o reprezentație cu pantomima-balet *Domnița din vis* în vederea strîngerii fondurilor pentru *Materna*, societatea de ajutorare a noilor născuți.

Încă din 1904 începuse să circule zvonul că va fi numit la conducerea Teatrului Național din București. Cunoscînd instabilitatea fratelui său, Elenei Perticari îi dă de gîndit numirea lui Alexandru Davila în această funcție în anul 1905. Într-o scrisoare trimisă mătușei sale Felicia Racoviță, îi mărturisește acesteia că nu știe dacă e mai bine să se bucure sau să se teamă de viitor, și încheia: „j'ai bien peur que là aussi il ne fasse de bêtises".

Teama sorei sale se va dovedi nejustificată pentru că în calitate de director al Teatrului Național, A. Davila va desfășura o bogată activitate. În această funcție a rămas pînă în 1908 cînd a fost înlocuit cu Pompiliu Eliade.

A. Davila a fost un mare om de teatru. Experiența sa în acest domeniu se sprijinea pe cunoașterea mișcării dramatice occidentale, în special franceze. Ca adolescent, elev la St. Louis, frecventa deseori teatrul. Erau preferate spectacolele *Comediei Franceze*, unde Davila a văzut dramele istorice ale lui V. Hugo, Fr. Copée, A. Daudet, sau comediile lui Augier, Dumas-fils, Labiche etc.

Ajuns la conducerea primei noastre scene, A. Davila inițiază o serie de măsuri prin care avea să pună ordine în activitatea teatrului. Martor ale acestora, Tony Bulandra spune: „Davila își face intrarea cu modificări care bruscau violent mersul obișnuit al teatrului. Era omul nou care venise cu idei noi, într-o instituție veche, îmbîcsită de idei învechite."[23]

În Scrisoarea XVIII *Regizorul*, publicată în volumul al II-lea *Din torsul zilelor*, A. Davila notează: „Venind în capul Teatrului Național am găsit în toate ramurile, o desordine foarte mare; am căutat să pun regulă pretutindeni și, prin aceasta, am jignit interese și am turburat beatitudini. Faptele mele, însă au fost totdeauna conforme cu legea (...). Am obligat personalul teatrului să fie punctual la serviciu (...). Am cerut actorilor să joace rolurile la repetiții așa cum le vor juca la reprezentație (...). Am retras rolul actorilor care mi se păreau insuficienți. Nu am admis refuz de rol și am aplicat legea...".

În realizarea spectacolelor A. Davila are o concepție realistă. Această orientare se poate urmări în acordarea primatului textului în spectacolul dramatic. Într-o scrisoare adresată lui Ion Bianu, A. Davila îi comunica în-

[23] Ioan Massoff, *Tony Bulandra*, București 1948, p. 59.

tenția sa de a introduce „la matineele școlare conferințele istorice sau literare apropiate cu spectacolul sau aniversarea zilei". Pentru ziua de 24 ianuarie 1906, ruga pe I. Bianu să conferențieze despre Unirea Principatelor și să prezinte în „cîteva vorbe" pe *Miles Gloriosus* care se juca după conferință.

Din această perioadă datează conflictul dintre A. Davila și C. Nottara. Deși acest conflict a durat pînă în 1907, A. Davila își exprimă încă din 1905, „dorința de împăciuire rodnică și demnă" cu marele Nottara[24], iar la 13 septembrie 1907 îi trimite o adresă cu următorul conținut: „Direcțiunea Generală a Teatrelor în ședința de comitet de la 12 septembrie a.c. după propunerea mea, v-a ales cu unanimitate de voturi societar cu parte întreagă"[25].

Ca semn al prețuirii, la rîndul său C. Nottara trimite lui Davila o telegramă din Roman, prin care își exprimă regretul că acesta părăsește teatrul în 1908.

Una dintre cele mai interesante scrisori ale lui A. Davila în legătură cu activitatea sa dramatică este cea trimisă în 1908 lui Gh. Panu care, deși îi recunoștea „gust, cultură literară și rafinare estetică", îl acuză că nu încurajează literatura dramatică națională, că este „rebel scrierilor românești". A. Davila observă că și de data aceasta răuvoitorii săi nu procedează decît „prin bănuieli, insinuări și procese de intenții" și afirmă că toate piesele reușite s-au bucurat de aceeași solicitudine din partea sa ca director al Teatrului Național. De „căderea" pieselor rău scrise, nu poate fi învinuit, pentru că, argumentează A. Davila cu foarte multă logică, — ar urma să i se atribuie tot lui succesul celorlalte.

Avînd o înaltă concepție despre interesele superioare ale țării și despre dezvoltarea literaturii naționale, A. Davila explică în ce constă acestea:

„Interesul țării noastre este progresul intelectual, cultura, civilizația, este năzuința către mai bine, mai înalt, mai frumos; este dezvoltarea artelor, a gustului, a înțelepciunei; este tendința încordată către acea *elegantia* pe care atît de mult o apreciau strămoșii noștri latini; este căutarea perfecției, iubirea sublimului, dar nicidecum sprijinirea și admirarea mediocrităților". Explicațiile se încheie cu afirmarea adevăratului patriotism de care totdeauna a fost animat A. Davila:

> „Credeți-mă, stimate D-le Panu, sînt tot așa de bun patriot ca și dvs.; dar patriotismul meu îmi lasă ochii deschiși pe cînd al D-voastră vă orbește. *Patriotismul care întunecă judecata nu e patriotism, ci șovinism, și de acest simțămînt inferior mă leapăd*". (s.n.)[26]

A. Davila avea dreptate pentru că, în ultima parte a vieții, Gh. Panu (decedat în 1910) părăsise pozițiile democratice pe care se situase pînă atunci.

[24] Cf. adresa din 1 sept. 1905.
[25] Adresa se poate vedea la Muzeul C. I. Nottara din București.
[26] Cf. Scrisoarea către G. Panu publicată în *Săptămîna*, an. VIII, nr 11/1908, p. 109—112.

Stilul acestei scrisori, adevărat pamflet literar, se remarcă prin incisivitatea și violența proprie nu numai genului, dar și temperamentului lui A. Davila.

Apărîndu-și punctul de vedere de mai sus, A. Davila răspunde printr-un interviu luat de M. Gheorghiu și publicat în „Rampa" din 11 noiembrie 1912, din care reproducem un fragment:

„Acestea sînt gratuite procese de intenții pe care mi le fac acei care țin cu orice preț să caute un nod în papură. (În continuare dă titlurile operelor originale jucate dintre care amintim *Hagi Tudose* de Delavrancea, *Cocoșul Negru* de V. Eftimiu, *Poezia depărtării* de Duiliu Zamfirescu, *Păianjenul* de A. de Herz etc.). Țin mult să se știe că ordinea cronologică a depunerii pieselor va fi singura lege și că nu voi monta traduceri de piese moderne decît dacă piesele originale nu vor satisface cerințele bugetare. Doresc din tot sufletul să nu se joace pe scena Teatrului Național decît piese originale sau traduceri de opere demne de un Teatru Național și a căror valoare literară și culturală să fie incontestabilă. Dealtminteri, tocmai pentru aceasta am înființat „Marțile clasice", în care, piesele ce și-au cîștigat drepturi în literatura noastră dramatică, să se perinde obligatoriu în fiecare an pe dinaintea publicului fără să aștepte o reluare lăsată la bunul plac al directorului. Numai așa, și cu timpul, se va putea alege grîul de neghină și se va stabili *repertoriul* Teatrului „Național".

Înlocuit, la 12 martie 1908, de la direcția Teatrului Național din București, prin ordinul semnat de ministrul Spiru Haret, cu cumnatul acestuia, profesorul universitar Pompiliu Eliade, A. Davila este profund impresionat pentru că iată ce mărturisește sorei sale Elena Perticari-Davila:

„Am fost adînc tulburat, cu atît mai mult, că nu-mi pot explica ceea ce simt foarte limpede. Mi se pare că am trăit în mijlocul unor evenimente pe care nu le-am văzut, de care nu mi-am dat seama o singură clipă și că aceste evenimente au provocat catastrofe invizibile pentru mine".[27]

Cu ocazia plecării de la conducerea Teatrului Național, actorii oferă lui A. Davila un banchet la care a fost invitat și Caragiale care, însă, n-a participat fiind bolnav. O dată cu Davila, de la Teatrul Național au plecat și o serie de actori dintre cei mai tineri, cu ajutorul cărora, ceva mai tîrziu, în 1909, a înființat o trupă dramatică particulară „Compania Davila", primul teatru liber permanent din țara noastră. Nu este exclus ca exemplul să-l fi luat de la André Antoine (1857—1934), actor, regizor și director de teatru francez, fondatorul Teatrului liber din Franța (1887), a cărui activitate o cunoștea foarte bine și a cărui metodă — a realismului — a fost însușită și aplicată și de Davila în activitatea sa de om de teatru.

Fără îndoială, ceea ce îl determina pe Davila să întreprindă o astfel de acțiune era, în primul rînd, marea lui pasiune pentru teatru, iar experiența acumulată avea să-i asigure garanția succesului.

[27] Cf. Scrisoarea cu data de 21 martie 1909.

Această companie formată din Maria Giurgea, Marioara Voiculescu, Romald Bulfinschi, Niculescu-Buzău, G. Storin, I. Morțun, I. Manolescu, Tony și Lucia Sturdza-Bulandra etc., și-a început activitatea la 12 septembrie 1909, la Teatrul liric al lui Leon Popescu, cu instantaneul *Începem* scris, special, de I. L. Caragiale. Un aspect al prieteniei și colaborării fructuoase dintre cei doi mari oameni de teatru îl oferă activitatea desfășurată în legătură cu compania dramatică nou înființată. I. L. Caragiale privea cu mare încredere noua acțiune a lui Davila. În prealabil ei se înțeleseseră asupra unei mime, scrisă de Caragiale. Din Berlin, unde se găsea în 1909, acesta trimite lui Davila următoarea telegramă:

„Telegrafiază dacă scurta mimă ar fi tardivă la finele lui august".

În articolul *Un nou teatru*, publicat în *Noua Revistă Română*, condusă de profesorul C. Rădulescu-Motru, cu data de 28 iunie 1909, Caragiale apreciază pe A. Davilla ca pe un „eminent cunoscător al artei". De altfel, întreg articolul abundă în elogii.

...„Amicul nostru, d. A. Davila, care ia la toamnă conducerea unui nou teatru românesc, liber de sacra protecție oficială, sîntem convinși că se pune la treabă nu numai cu bunătate, cu blîndețe, energie și cele mai bune intențiuni — ci și cu o deplină competență și cu netăgăduit talent. Avem deci încrederea că întreprinderea acestui eminent cunoscător al artei va avea un succes strălucit, nemaipomenit de mult în țara noastră, și astfel va însemna renașterea adevăratului teatru național. Atît mai bine, și pentru artă și pentru public"[28].

O lună mai tîrziu, la 28 iulie 1909, din Travenmünde, I. L. Caragiale trimite lui A. Davila următoarea scrisoare:

„Drăguțule, precum ți-am telegrafiat adineaori, d-abia astăzi am primit telegrama și scrisoarea ta d-odată. Am lipsit de aici unde eram pe vară, și astăzi, marți 28 iulie, mă-ntorc la Wilmersdorf bei Berlin Hohenzollerndamm 12, acasă. De-acolo îți scriu mai pe larg. Eu îți preparam o piesă și tu îmi ceri și o mimă. Ai răbdare. În curînd sper să-ți trimit vești plăcute. Pînă atunci îți trimit portretul meu; nu-l arunca".

Al tău, Caragiale.

Cele mai călduroase complimente bravilor cu care începi lupta. Nu vă mai urez succes. Sînt sigur că mergeți drept la el. Să trăiți toți sănătoși și veseli. Dumnezeu cu voi înainte".[29]

Cei doi mari oameni de teatru țin permanent legătura prin scrisori. Cu cît se apropia data începerii activității „Companiei Davila", cu atît contactele sînt mai strînse. Așa se face că la 7 septembrie 1909, deci numai cu cîteva zile înainte de deschiderea primei stagiuni, I. L. Caragiale trimite lui A. Davila o nouă scrisoare, din care spicuim:

[28] *I.L. Caragiale. Despre teatru.* Ed. de stat pt. lit. și artă, 1957, p. 293.
[29] Ioan Massoff, *Viața lui Tony Bulandra.* Ed. Socec, București, 1931, p. 97.

„Tare bine mi-ar părea să te fi-nțeles cu amicul nostru Motru în privința publicării simultane a Instantaneului (...) Și acum, bravii mei, încă o dată, Dumnezeu cu voi! Începeți! Izbîndă strălucită! Păsiți voioși și sănătoși din victorie-n victorie; și nu uitați, rogu-vă, după cîștigarea primei lupte, a bea un pahar, cu toată inima și pentru

Al vostru devotat ca un frate,
Caragiale[30]

Iată cîteva principii care îl vor călăuzi pe A. Davila în organizarea și conducerea Companiei sale:

„Nu poate încape rivalitatea între noul teatru și teatrul subvenționat de Stat; poate fi numai emulație (...) Ne vom inspira în activitatea noastră de la toate școlile literare, nu vom face bisericuță, ci vom da publicului tot ce literatura dramatică a tuturor popoarelor și cea națională a produs și va produce, — frumos, mare, înălțător. Vom cultiva toate genurile dramatice, de la cel mai grav pînă la cel mai ușor: tragedia severă, drama dureroasă, comedia de moravuri și cea care se mulțumește cu bobîrnace la adresa societății și moravurilor de astăzi. Vom da publicului rafinat, care face mereu comparație cu străinătatea, ceea ce poate să-l satisfacă și vom căuta ca aceleași spectacole să le dăm și celor cu punga subțire. Vom organiza matineuri și vom merge să arătăm și provinciei munca noastră. Ca o dovadă a încrederii ce inspiră de pe acuma, e că avem 15 contracte pentru diferite orașe ale Țării și sperăm că vom putea merge și peste hotare..."[31]

Cu ocazia începerii activității „Companiei Davila", din partea presei ia cuvîntul Emil D. Fagure care afirmă că va vorbi ca „o voce din popor":

„...Vocea din popor are mare însemnătate cînd e vorba de teatru, care trăiește numai prin popor. Publicul așteaptă cu încredere de la acest copil al Teatrului Național îndrăzneală și libertatea în idealuri, munca în slujba a tot ce înalță sufletele și deșteaptă sentimentele bune, entuziasmul unei renașteri teatrale, așa cum a fost pe vremuri cea reprezentată de Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu... Cînd un om cu instinctul de teatru și pătrunderea nevoilor artistice ale poporului, cum e Caragiale, face gestul pe care l-a făcut, se poate spune noului teatru: „in hoc signo vinces!"

Este cunoscut succesul „Campaniei Davila". După instantaneul *Începem* s-a jucat, în aceeași seară, piesa *Stane de piatră* de Sudermann, în care Ion Manolescu, interpretînd pe Biegler a obținut un succes răsunător. Rolul fusese atribuit lui Tony Bulandra, dar acesta s-a declarat nepotrivit pentru a-l interpreta.

Încrederea lui Caragiale în izbînda acțiunii lui Davila se dovedește realistă. Atît începutul din seara zilei de 12 septembrie 1909, cît și întreaga activitate ulterioară a companiei dramatice au rămas viu întipărite în amintirea multor contemporani. În 1926 Ion Manolescu îi scria lui A. Davila,

[30] *I.L. Caragiale. Despre teatru*, Ed. de stat pt. literatură și artă, 1957.
[31] Transcris din I. Massoff, *Viața lui Tony Bulandra*, Editura Socec, București, 1931, p. 98—99.

printre altele: „Mă gîndesc cu cîtă legitimă mîndrie trebuie să vezi dumneata azi, că sămînța pe care ai pus-o în pămînt acum șaptesprezece ani, zi cu zi a rodit. Nu vezi d-ta cum de cîte ori se realizează un spectacol cu adevărat frumos toți spun: „Numai la Davila mai vedeai astfel". Poate fi mîndrie mai aleasă? Tot ceea ce facem azi, ca atitudine artistică, în afară de cadrul strîmt al Teatrelor Naționale se datorește avîntului fără pereche, cu care acum șaptesprezece ani d-ta ai pornit să pui temelia celui dintîi Teatru Liber permanent, în România. Cît de prețioasă a fost ideea și curajul d-tale de a o împlini, pentru folosul culturii românești — o spun cei șaptesprezece ani de activitate ai celor ce au mers pe drumul de d-ta croit..."[32]

Răuvoitorii lui Davila au susținut că, fiind obligat să părăsească direcția Teatrului Național, prin înființarea companiei sale dramatice ar fi urmărit „să distrugă" activitatea Teatrului Național.

Mai tîrziu, în 1923, A. Davila adresează o scrisoare lui Ion Manolescu în care arată care a fost scopul înființării companiei. Citățm: „Am voit să croiesc o potecă tinerelor talente necunoscute: Ana Luca, tu, Storin și alții; voi ați făcut drum mare din micuța potecă. Nu vorbesc de doamna Marioara Voiculescu, de Tony, de coana Lucia etc., pentru că începuseră să fie talente cunoscute. Toate acestea sînt de domeniul trecutului și, prin urmare, al monografiei teatrului. Dar că am voit să distrug Teatrul Național, e un neadevăr și o nedreptate.

Aș zice că e o calomnie, dacă ar fi altceva decît o biată prostie (...) A clinti Teatrul Național, sprijinit de stîlpii lui, ar fi opera unui nebun, sau a unui criminal. Slavă Domnului, nu sînt nici una, nici alta".[33]

Pentru a doua oară A. Davila a fost director al Teatrului Național din București între anii 1912—1914. Acum pune în scenă piese din literatura dramatică românească și din cea clasică franceză și engleză, pe care le văzuse în adolescență, în timpul studiilor din Franța. Dintre acestea notăm: *Sapho* de Alphonse Daudet și Adolphe Bellot, *César Birotteaux* de Emile Fabre, *Eu* de Eugène Labiche, *Hamlet, Romeo și Julieta, Visul unei nopți de vară* de Shakespeare, *Cidul* de Corneille, *Romanțioșii* de Edmond Rostand, iar din literatura dramatică românească a jucat *Fîntîna Blanduziei* de Vasile Alecsandri, *Cocoșul negru* de Victor Eftimiu, *Păianjenul* de A. de Herz, *Vlaicu-Vodă*, drama sa istorică și altele.

Pentru 11 octombrie 1914 fusese anunțată reluarea piesei *Manasse* de Ronetti-Roman, care însă, n-a putut fi reprezentată.

Ca semn al prețuirii autorului, V. G. Morțun propune, printr-o scrisoare, lui A. Davila să ia inițiativa ridicării bustului lui Ronetti-Roman, în foaierul Teatrului Național. Sensibil la această propunere, A. Davila îi răspunde lui V. G. Morțun:

[32] Arhivele Statului, Pitești, Fondul Perticari-Davila, Pachetul XII/1925/1926.
[33] Cf. Scrisoarea din decembrie 1923.

„... Gestul dumitale superb și generos dă, în sfîrșit, ființă dorinței ce de atîtea ori mi-a exprimat-o iubitul nostru „Iancu", ca Teatrul Național să așeze, alături de bustul lui Alecsandri, pe acelea ale lui Hasdeu și Ronetti.

Mulțumită dumitale vor fi acum cinstite aceste patru memorii, deopotrivă de scumpe celor cu duhul senin și cu inima caldă. Personal mă înscriu cu 300 lei, iar direcțiunea generală a teatrelor cu 1500 lei..."[34]

Apărută și reprezentată în 1902, drama *Vlaicu-Vodă* a generat mai tîrziu, în 1913, o polemică privitoare la paternitatea literară a lui A. Davila, polemică susținută mai ales de revista *Flacăra*, condusă de C. Banu. Chestiunea este cunoscută și nu intenționăm să-i facem nici măcar un istoric. Printre cei care aveau datoria de a susține această paternitate în primul rînd era, firește, A. Davila, căruia i s-a recunoscut, pînă la urmă, de către chiar cei mai înverșunați acuzatori, dreptul de a se numi adevăratul și singurul autor al acestei capodopere.

În corespondența lui A. Davila există o scrisoare din 1913 către Emil Fagure, cunoscut cronicar dramatic în primele decenii ale secolului al XX-lea. Susținîndu-și paternitatea literară asupra acestei piese, A. Davila afirmă: „Vlaicu-vodă este al meu și numai al meu. Nici obiectul, nici caracterul, nici peripețiile, nimic, nimic, nu-și are izvorul decît la mine".

A. Davila argumentează afirmațiile sale referindu-se la faptul că „simbolul" său nu este cunoscut în istorie și citează în acest sens pe Gh. Șincai și pe Al. Xenopol. Numele l-a găsit într-un document din 1367. Vorbind despre Șincai, care „scriindu-și cronica pe vremuri cînd libertatea presei nu se afirmase, încheia cîte un paragraf obscur prin această simplă frază „Iar tu, cititorule, pricepe", A. Davila conchide: „Acesta ar fi tainicul motto de pus sub titlul operei mele. Opera mea, ți-o repet, și numai a mea".

Constatăm indignarea și amărăciunea sufletească a dramaturgului cînd afirma, în final, că astfel de acuzații nefondate au mai existat și la adresa altor scriitori: „Fie, dar nu voi comite greșeala iubitului meu Caragiale: nu voi cheltui 1500 lei ca să tîrăsc de zgardă la bara justiției acești cerberi cu multe guri. Bara opiniei publice mi-ajunge și la această bară lătratul lor este disprețuit".[35]

În ianuarie 1914 A. Davila își prezintă demisia din funcția de director general al teatrelor. Take Ionescu pune următoarea rezoluție, în calitate de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice: „Se primește. Motivele din această demisie din nenorocire adevărate, explică demisia și ne forțează să o primim. Se vor exprima domnului Davila întreaga noastră părere de rău că teatrul român va fi temporar lipsit de înalta sa competență și calde mulțumiri pentru munca sa neobosită și așa de inteligentă".

[34] Cf. Scrisoarea din 15 oct. 1913.
[35] Cf. Scrisoarea către Emil Fagure publicată în *Adevărul* din 1 noiembrie 1913, an. XXVI, nr. 8671.

Scrisorile prezentate pînă la această dată ne înfățișează pe A. Davila ca pe un excelent conducător și organizator al mișcării dramatice românești. Iată cum îl prezintă Ion Manolescu:

„Un ciudat amestec de blîndețe, mărinimie și violență; îmbinare de duioșie și brutalitate; romantic și primitiv în multe din manifestările lui. Începeai prin a nu-l înțelege și sfîrșeai prin a-l stima și iubi — dacă îl cunoșteai și îl înțelegeai.

Multora, Davila le da impresia numai a omului „modern" pregătit pentru viața ușoară și aparentă. Totuși, dacă l-ai fi prețuit numai astfel, greșeai.

Avea o cultură generală pe care nu o aveau mulți din generația lui, o cultură adîncită, asimilată și radiantă, dublată de minunate dărnicii sufletești. Nu prea blînd aparent, — desigur — totuși un duios în fond. Cucerea prin cutezanța încrezătoare izvorîtă din propria-i putere creatoare, prin încrederea în mijloacele lui de realizare (...).

În vreme ce mulți din generația lui se îndeletniceau cu grija de a parveni la situații de căpetenie prin politică, legături și nume sonore de familie, ori de relațiuni sociale, pe Alexandru Davila îl chinuiau alte gînduri: Arta, Teatrul..."[36]

În aprilie 1915 el este victima unui atentat, relatat pe larg în presa vremii. Scăpînd, totuși, cu viață, devine o adevărată povară pentru sora sa Elena Perticari-Davila și pentru cei doi băieți ai săi, veniturile lui fiind din ce în ce mai puțin satisfăcătoare. De pe urma atentatului nu va mai putea scrie și va rămîne imobilizat pentru toată viața. Cu toate acestea n-a rămas în afara mișcării teatrale ci a participat la promovarea ei mai ales prin îndrumările și sugestiile date prietenilor săi, oameni de teatru. Corespondența dintre 1925—1927 cu Corneliu Moldovanu, directorul de atunci al Teatrului Național din București, ne oferă multiple și variate informații despre felul cum participa la progresul teatrului. Astfel, intervine ori de cîte ori credea necesar pentru ca reprezentațiile de pe prima noastră scenă să fie încununate de succes.

Foarte atent la distribuirea rolurilor, ruga pe C. Moldovanu să dea spre dublare rolul lui Vlaicu actorului Calboreanu pe care îl aprecia încă din 1925 ca pe „un actor de mare talent și de mare viitor". „Va dubla bine pe amicul Demetriad și îl va întrece chiar, pentru că însușindu-și extraordinar de frumoasa compoziție alcătuită de splendidul societar, va zice rolul cu vocea sa caldă și cu puterea tinereții..."[37] Reținem deci extraordinara intuiție artistică a lui A. Davila, previziunile sale în privința posibilităților actoricești dovedindu-se cît se poate de realiste.

Urmează și alte propuneri de distribuire a rolurilor din *Vlaicu-Vodă*. Pentru rolul lui Gruie, de exemplu, A. Davila căuta un actor cît mai reprezentativ: „Rămîne să găsești (îi spune lui C. Moldovanu) marele actor, cu fizionomia și ochii expresivi care să joace pe Gruie, rol de o covîrșitoare importanță"[38].

[36] Ion Manolescu, *După 25 de ani*, articol publicat în *Rampa*, 13 septembrie, 1934.
[37] Cf. Scrisoarea din 29 aprilie 1925.

Tot un astfel de actor propunea și pentru *Richard III* de Shakespeare: „Se zice că vrei să montezi pentru stagiunea viitoare pe *Richard III* al lui Shakespeare. E foarte bună idee dacă ai un actor admirabil dar mic, pipernicit și urît (asta va fi treaba grimajului) pentru a juca rolul îngrozitorului ghebos"[39].

Lui J. Valjean, directorul Teatrului Național din București, căruia îi trimitea traducerea dramei *Regele Lear* de Shakespeare, îi indică și următoarea distribuție a rolurilor:

„Regele Lear	— Ar. Demetriade
Gloster	— R. Bulfinski
Edgar	— Anastasescu
Bufonul	— V. Romano
Cordelia	— L. Popovici Dominic sau A. Macri

Restul cum vei credea mai bine"[40]

Asemenea propuneri făcea și pentru direcția de scenă pentru care recomanda pe Paul Gusty, de cele mai multe ori, sau pe Vasile Enescu.

Uneori A. Davila făcea aprecieri și asupra actorilor care dublau pe titularii rolurilor. „Te rog să spui din partea mea tuturor dublelor că sînt perfecte și mai bine chiar decît mă așteptam. Spune și D-lui Petrescu că punerea D-sale în scenă e impecabilă și că doresc să-l văd..."[41] scrie lui C. Moldovanu.

În ceea ce privește repertoriul diferitelor stagiuni propune piese atît din literatura dramatică română, cît și din cea străină. Semnificativă în acest sens este scrisoarea din 20. IX. 1925 trimisă lui C. Moldovanu în care spune: „Dacă în alcătuirea repertoriului Teatrului Național, ai nevoie de o premieră bună, pentru lunile martie și aprilie viitor, țin la dispoziția D-tale un „Spectacole Coupé" de trei piese într-un act, una de mine, alta de Victor Eftimiu și, a treia, o traducere (versiunea românească), făcută de mine după piesa celebră a lui Heinrich von Kleist *(der Zerbrochene Krug)*..."

Pentru deschiderea stagiunii 1927—1928 care urma să aibă loc la 28 august 1927, Corneliu Moldovanu avea în vedere drama *Răzvan și Vidra* de B. P. Hasdeu.

Pentru ca piesa să nu fie „sacrificată" din cauza căldurilor din acea lună, A. Davila propunea ca în cursul săptămînii de 28 aug.—3 sept. să fie jucate

[38] Ibidem.
[39] Cf. scrisoarea din 13 mai 1925.
[40] Cf. Scrisoarea din 20 oct. 1923.
[41] Cf. Scrisoarea din 6 sept. 1925

alternativ comedii, tragicomedii și drame ale autorilor români și străini. Astfel, propunea *Noaptea regilor, Oedip rege, Hamlet, Fîntîna Blanduziei, Othelo, Vicleniile lui Scapin, Romeo și Julieta, Avarul, Răzvan și Vidra* etc., atît la matinee, cît și seara. „Astfel ai începe, în realitate stagiunea tocmai duminică 4 septembrie cu *Răzvan și Vidra* (piesă care nu ar mai fi sacrificată) și vei fi încasat și rețete frumoase în săptămîna precedentă"[42].

Tot în această interesantă scrisoare îi sugerează lui C. Moldovanu punerea în repetiție a piesei *Cidul*, adăugînd: „Inspiră-te de modul cum am montat și jucat această splendidă tragi-comedie, acum vreo 15 ani, la Teatrul Modern..."

Prieten cu Șt. O. Iosif, A. Davila folosea de multe ori traducerile acestuia din literatura universală în reprezentațiile Teatrului Național și ale Companiei sale dramatice. Bun cunoscător al dramaturgiei universale, traducea el însuși, printre altele, și comedia într-un act a lui Heinrich von Kleist *Der zerbrochene Krug (Ulciorul sfărîmat)* publicată în volum în 1811, anul morții dramaturgului.

Scrisoarea din 8 mai 1923 adresată lui Valjean, directorul Teatrului Național din București, ne dă cîteva informații bibliografice prețioase asupra acestei comedii după care face „versiunea românească".

Cîțiva ani mai tîrziu, în 1927, avea să trimită lui Corneliu Moldovanu o scrisoare prin care reamintea de versiunea din 1923, sugerîndu-i acestuia reprezentarea piesei cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la nașterea lui Heinrich von Kleist (născut în 1777), pe care, de altfel, îl aprecia ca fiind „cel mai mare autor dramatic al Germaniei".

În această propunere nu trebuie să vedem interesul material al lui A. Davila pentru versiunea sa, ci numai satisfacerea dorinței ca pe prima noastră scenă bucureșteană să fie reprezentate piese de mare succes. Dovadă e faptul că refuză să i se plătească traducerea. La sugestia unei persoane, să ceară un preț pentru aceasta, el răspunde cu demnitate: „Cum aș putea veni să cer bani Societății dramatice? Și apoi, cu ce s-ar potrivi faptul că cer foloase materiale unui trecut, care, mă laud că mi-a produs destule foloase morale?" Să nu uităm că A. Davila făcea astfel de afirmații într-o vreme cînd nu dispunea de alte mijloace materiale decît de tantiemele piesei sale.

A. Davila rămînea, pînă la ultimii ani ai vieții — cînd se zbătea în serioase lipsuri materiale — ceea ce, de fapt, fusese totdeauna: om de gust și de o rară noblețe sufletească.

Pentru confecționarea unor decoruri cît mai adecvate, A. Davila, om de aleasă cultură, își oferea cunoștințele sale, punînd la dispoziția prietenului său *Istoria Franței* de Guizot, în cinci volume, ilustrate cu 400 compoziții ale pictorului Alph. de Neuville, compoziții „de un mare ajutor pentru

[42] Cf. Scrisoarea din 10 august 1927.

confecționarea decorurilor, costumelor și recuzitei"[43], sau placheta lui Pierre Weber despre Antoine[44].

Cu privire la piesa *Vlaicu-Vodă*, își exprima preferința pentru un decor cît mai realist. Iată cîteva recomandări în acest sens:

„În ce privește actul I, cred că decorul de pădure va trebui zugrăvit din nou (cel vechi fiind mai mult un parc decît o pădure).

Printre arbori trebuie să se vadă, spre stînga, ca de sus, în depărtare, pe vale, tîrgul Curtea de Argeș (un tîrg oarecare) luminat de lună..."[45], sau: „Nu am cuvinte să-ți mulțumesc de modul cum ai montat *Vlaicu* și pentru decorul din actul IV (...). Tavanul de lemn este perfect și se poate întrebuința la toate decorurile închise. Decorul din actul III e foarte bun cum e, și nu are nevoie de nici un retuș"[46].

Perioada de care ne ocupăm prezintă interes și din alte puncte de vedere. A. Davila răspunde solicitărilor de a colabora la diferite publicații, ca de exemplu la *Scena*, condusă de Adolphe de Herz, la *Dimineața literară*, la *Țara Nouă* editată de frații Alexandru și Nicolae Xenopol, la *Cultura Poporului* al cărei prim redactor era Constantin Cehan Racoviță etc. De exemplu, la *Scena* A. Davila a publicat cunoscutele *Scrisori către actorul X* în care putem urmări concepția sa despre teatru, versuri inedite din *Duda și mura* (horă), diferite poezii ocazionale și tot acolo promitea că va trimite un scurt studiu despre piesele lui Shakespeare. Tot aici publica unele aprecieri critice asupra schițelor *Dinică* și *Doctorul Chimiță* de A. de Herz, sugerînd autorului chiar dramatizarea primei, pentru care și vedea distribuirea unui rol lui Soreanu.

Se cunoaște faptul că A. Davila urmărea ridicarea unui nou teatru, corespunzător noilor nevoi, modern din toate punctele de vedere. În scrisoarea XXI către actorul X este vorba tocmai despre acel plan al teatrului. El trimite lui A. de Herz textul acelei scrisori, însoțit de o schiță executată după indicațiile sale de Octav Mihalțeanu, student în anul IV la Școala de arhitectură, pentru a fi publicate în *Dimineața literară*.[47]

În 1923, A. Davila asigura pe Const. Cehan Racoviță, prim redactor la revista *Cultura Poporului*, înființată în 1921, că va fi unul din colaboratorii revistei. Trimite acolo spre publicare articolul *Teatrul la sate* și, printr-o altă scrisoare, din 1924, promite că va trimite *Vorbe de clacă*, o povestire dialogată de 180 strofe de cîte 7 versuri, „un fel de piesă de teatru (...) reprezentînd clăcași care povestesc de ale neamului", pentru numărul prin care se aniversau trei ani de existență a revistei.

Cu toate că n-avea o pregătire specială, pe A. Davila l-a preocupat, după propriile sale mărturisiri, problema alfabetului românesc. În 1925 se

[43] Cf. Scrisoarea din 24 aug. 1927.
[44] Cf. Scrisoarea din 28. IX. 1925.
[45] Cf. Scrisoarea din 30 iunie 1925.
[46] Cf. Scrisoarea din 6 sept. 1925.
[47] Cf. Scrisoarea din 25 oct. 1925.

adresa printr-o scrisoare profesorului universitar Ovid Densusianu, președintele Congresului filologilor români, prezentîndu-i studiul său amănunțit asupra alfabetului în vederea stabilirii unei ortografii raționale (așa cum își propusese acel congres). În răspunsul său, Ov. Densusianu apreciază ca originale opiniile sale și îl anunță că le va comunica la una din ședințele comisiei constituite pentru fixarea normelor de scriere, ceea ce îl bucură foarte mult pe A. Davila.[48]

Deși bolnav, A. Davila făcea deseori corecturi asupra textului dramei sale *Vlaicu-Vodă* pentru a obține astfel cea mai desăvîrșită formă artistică, adecvată în cel mai înalt grad conținutului de idei și sentimente. Ține corespondență cu editurile *Cartea Românească* în vederea apariției diferitelor ediții ale piesei *Vlaicu-Vodă*, cu editura *Oltenia* unde tipărea volumele *Din torsul zilelor*, sau cu editura *Socec* pentru punerea în vînzare a ediției populare a *Dudei și Murei*.

În ultima parte a vieții sale, A. Davila a devenit o adevărată povară pentru sora sa Elena Perticari-Davila și pentru fiii săi Citta și Dorel, cărora le solicita, deseori, diferite sume de bani pentru întreținerea zilnică. Cea care îl ajuta efectiv era sora sa. În ultimul an al vieții, A. Davila ajunsese la disperare:

„Am decăzut rău de tot. Sînt un învins al vieții. Altădată aveam la dispoziția mea trei elemente de succes: tinerețea, prestigiul (mai mult sau mai puțin) și bani (puțini dar îmi ajungeau). Acum nu mai am nimic: nici tinerețe, nici prestigiu, nici bani. Ce prăbușire!".[49]

Strîmtorat din punct de vedere pecuniar, insista pentru reprezentarea piesei *Vlaicu-Vodă* pe scenele tuturor Teatrelor Naționale, care la un moment dat nu era jucată decît la Cluj și la Iași. Ca atare, cere ministrului A. Lapedatu repetarea „cu energiă", a ordinului către celelalte teatre.

Cu cîteva luni înainte de a-și da sfîrșitul, A. Davila a primit premiul național pentru teatru pe anul 1929, în valoare de 100.000 lei. Prin cererea din 24 iunie 1929 roagă pe ministrul A. Lapedatu să-i înlesnească încasarea sumei.

„Fiind paralizat și neavînd la îndemînă *pe nimeni* (sublinierea noastră M.B.) care să poată încasa zisul important ordin de plată, Vă rog să binevoiți a ordona să se delege un funcționar al Ministerului care să-mi ia cuvenita descărcare"[50].

La moartea sa (19 oct. 1929) Elena-Perticari-Davila nu era în țară. Prietenele sale au înștiințat-o prin scrisori despre durerosul eveniment. Este deosebit de interesantă scrisoarea Elisei Rosetti-Bălănescu din care spicuim cîteva rînduri:

„Au fost trei discursuri: Demetriad, Enescu și Ion Marin Sadoveanu (acesta din urmă remarcabil); toate discursurile foarte simțite și însuflețite

[48] Cf. Scrisorile din 1 iunie 1925, 3 iunie 1925 și 10 iunie 1925.
[49] Cf. Scrisoarea din 5 mai 1929.
[50] Cf. cererea din 24 iunie 1929.

de emoție. Toate actrițele — Doamna Voiculescu plîngea — și toți actorii; aceștia au dus sicriul pe umeri pînă la carul funebru (...). Demetriad, Bulandra, Bulfinscki etc. țineau cordoanele (...). A fost condus la Cimitirul Militar. În fața teatrului cortegiul s-a oprit. Nottara a pronunțat un discurs..."[51]

Modificînd puțin versurile din *Vlaicu-Vodă*, fiul său Dorel propune Elenei Perticari-Davila următorul epitaf:

„Dormi! Pe Marea Vieții cînd te bătea vîntul
„Ți-a fost cîrmă cugetarea, de-a fost pînza simțămîntul.
„Și cu cît mai aprig vîntul sufla valul furtunos
„Strîngeai pînza mai cu grijă, țineai cîrma mai vîrtos"[52].

Era, poate, ultimul omagiu binemeritat adus strălucitului dramaturg.[53]

Pitești, 1970

MARIN MANU BĂDESCU

[51] Cf. Scrisoarea cu data de 28 oct. 1929 (la Addenda).
[52] Cf. Scrisoarea cu data de 13 dec. 1929 (la Addenda).
[53] Pe piatra de mormînt au fost scrise primele două strofe din *Balada strămoșilor* (cf. ilustrația cu mormîntul lui A. Davila).

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Corespondența lui Alexandru Davila se întinde pe o perioadă de 60 de ani, între 1869—1929. Scrisorile trimise din timpul școlarității din pensionul lui V. A. Urechia și din liceul *Saint Louis* din Paris pot fi considerate un adevărat jurnal (unele din ele se succed la o zi, două) și sînt, în felul acesta, prețioase documente biografice și psihologice. În multe din ele întîlnim de pe acum opinii cu privire la arta dramatică din țara noastră și din Franța — mai ales. Adevărate documente estetice sînt îndeosebi scrisorile din ultima parte a vieții sale (1915—1929) în care dramaturgul ne apare ca un mentor al celor care conduceau mișcarea dramatică la noi.

Această corespondență n-a fost publicată pînă acum; doar cîteva scrisori particulare redactate în original în limba franceză au fost publicate în *Limbă și literatură* nr. 7/1963 de Dumitru D. Panaitescu, în traducerea Elenei Perticari.

În ediția de față publicăm și textul original francez al acestor scrisori însoțit de traducerea făcută de noi.

Deși le publicăm în ordinea alfabetică a destinatarilor, scrisorile lui A. Davila pot fi grupate în patru perioade principale:

1. Perioada dintre 1869—1880, adică de la primele manifestări epistoliere pînă la înapoierea de la studiile din Franța.
2. Perioada 1880—1905 care cuprinde activitatea sa de la terminarea studiilor pînă la primul directorat la Teatrul Național din București.
3. Perioada 1905—1915 cînd a îndeplinit, în două rînduri, funcția de director general al teatrelor și a condus Compania dramatică ce i-a purtat numele.
4. Perioada 1915—1929 care cuprinde activitatea după atentatul asupra sa pînă la sfîrșitul vieții.

195.359

În afară de scrisorile emise de A. Davila, volumul de față mai cuprinde și o parte din scrisorile primite de el de la diferite personalități (între anii 1882—1927) pe care le publicăm în ordinea alfabetică a expeditorilor, precum și un număr de scrisori ale diferitelor cunoștințe în care am întîlnit prețioase informații despre dramaturgul nostru. Acestea din urmă au fost grupate cronologic pentru a urmări mai ușor imaginea evoluției scriitorului și sînt cuprinse în *„Addenda"*.

După fiecare scrisoare am indicat sursa și cota respectivă.

Am transcris cu exactitate fonetismul formelor lexicale folosite de A. Davila, care, de altfel, nu diferă decît uneori, și atunci foarte puțin, de cel de astăzi. De exemplu, am menținut forme ca: energiă, considerațiă, informațiă, desordine, desorganizat, iesă (pentru iese); de asemenea, am ortografiat unele forme așa cum obișnuia dramaturgul, de exemplu capo d'operă etc.

Am respectat formele genitivului vechi în *ei:* „întreprinderei", sau unele forme ca: teatrul Național, teatrele de Stat.

Unele inconsecvențe din corespondența dictată de A. Davila și scrisă de diferite persoane care uneori făceau și grave greșeli de ortografie, au fost remediate în spiritul ortografiei scriitorului.

Pentru a indica unele date stabilite de noi, am folosit paranteza dreaptă [ ], iar cînd am omis unele cuvinte care, din diferite cauze, nu puteau fi reproduse, am folosit paranteza ovală ( ). Pentru datele nesigure am folosit semnul întrebării.

Notele din subsol, prin care căutăm să explicăm unele fapte, au fost așezate la sfîrșitul fiecărei scrisori pentru o orientare mai rapidă.

În afară de corespondență, mai publicăm totodată și *Viața lui A. Davila povestită de el însuși* (fragmente), transcrisă din *Rampa* nr. XIV, nr. 3527 din 23 oct. 1929, precum și *Portretul grafologic* al doctorului Carol Davila, întocmit de H. Stahl, deosebit de interesant pentru stabilirea de similitudini temperamentale între tată și fiu.

În culegerea și publicarea volumului de față am primit sprijinul tovarășelor de la secțiile de manuscrise ale Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România și Bibliotecii Centrale de Stat, precum și al tovarășilor de la Muzeul Teatrului Național, de la Arhivele Statului din București și Arhivele Statului din Pitești. Pentru sprijinul acordat le mulțumim și pe această cale.

M. B.

SCRISORI EXPEDIATE DE A. DAVILA

A. DAVILA CĂTRE I. BIANU

Direcția Generală a Teatrelor
Cabinetul Directorului General[1]
(imprimat)

Vineri 20. I. (19) 06
București

Dragă Iancule,[2]

Aşi dori să introduc în matineurile noastre şcolare conferinţele istorice sau literare apropiate cu spectacolul şi aniversarea zilei.

Şi data de 24 Ianuarie mi se pare cea mai potrivită pentru aşa ceva. Iar tu, care ai îmbrăţişat cu atîta căldură reformele mele teatrale, mi te arăţi ca cel mai nimerit pentru a inaugura seria. Ce zici? O conferinţă asupra Unirii Principatelor alunecînd spre progresele realizate de atunci şi, mai ştiu eu ce? sfîrşind printr-o tranziţiă ca Doamne ajută, cu cîteva vorbe asupra lui *Miles Gloriosus* care se joacă după conferinţă.

Iaste?

Răspunde mintenaş ca să fac afişul.

Al tău cu dragoste,

A. Davila[3]

BIBL. ACAD. R.S.R. MS. S $\frac{20}{XCIV}$ 56151.

[1] A. Davila a fost director al Teatrului Naţional între 1905—1908, apoi între 1912—1914.

[2] Ion Bianu (1856—1935) prof. universitar, membru al Academiei Române, autorul lucrării *Bibliografia românească veche*, 1508—1830 în colaborare cu Nerva Hodoş, şi al lucrării *Catalogul manuscriselor româneşti.*

[3] I. Bianu notează acest răspuns laconic pe prima pagină a scrisorii lui A. Davila. Răsp(uns). Nu pot — n-am nici vremea, nici liniştea necesară la aşa lucru. Bianu.

A. DAVILA CĂTRE I. L. CARAGIALE

(fără dată)

Dragă Iancule,

Cum să fac să te văd? Şed la Central Hotel, dar nu sunt acasă decît ca să dorm.

Scrie-mi o vorbă să viu să te iau să trăncănim împreună despre ale noastre şi de ces M.M. les Chauviers (?) de l'Université.

Al tău cu dragoste,

Sărutări de mîini doamnei Caragiale,

Tibi

A(lexandru) D(avila)[1]

Carte de vizită
A DAVILA
Directeur Général des Theâtres
Str. Sf. Constantin 20 B
Bucureşti

A. DAVILA CĂTRE MAMA SA, ANICA DAVILA

1869 Bucureşti

Înapoindu-mă acasă am găsit scrisoarea ta; tata mi-a citit-o şi mi-a explicat istoria regelui Prusiei, pe care nu o cunoşteam. Trăsura va fi gata; tata merge în fiecare zi să grăbească. Vom aduce anghinare şi sacul lui nenea Radu. Cînd mi-a citit tata că tu zici că te-am uitat, am spus că nu-i adevărat, că sînt oameni răi care pot zice aşa, că toată ziulica mă gîndesc la tine şi (la) surioarele mele şi dimineaţa şi seara vorbim de voi, tata şi cu mine. Lilică iubeşte pe măiculiţa lui şi e trist că e despărţit, dar trebuie să meargă la şcoală şi sărmanul tăiculiţa ce-o să facă dacă Lilică va fi plecat şi casa va rămîne goală?

---

[1] Muzeul Teatrului Naţional Bucureşti
— fără cotă —

De ce spui în scrisoarea ta, mamă dragă, că mă săruţi pe mine şi nu spui nimic pentru tata, pentru dragul meu tăticuţ; era trist, dar l-am sărutat de atîtea ori din partea ta, că i-a mai trecut şi a fost mulţumit.

Am scris o scrisoare lungă, care trebuie să fi sosit la Piteşti, trimite să o ia.

La diligenţă ni se spune că vaporul va avea întîrziere, deoarece este foarte puţină apă în Dunăre, deci nu trebuie să aştepţi pe grand-mamam atît de curînd.

O mie de sărutări pentru tine şi pentru nenea Nicolas.

Alexandru Davila

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ŞI LITERATURĂ* NR. 7/1963.

Dragă Mamă, *Bucureşti, 1873*

Nu putem veni sîmbătă; nu ştiu care este cauza.

Să-ţi spun cum merg lucrurile la şcoală. D-nul Urechia a numit un cenzor. Acesta va supraveghea să nu lipsească nimic elevilor şi să fie curăţenie în clasă. Ordinul zice: „Toţi elevii trebuie să aibă regulă şi curăţenie în pupitre: acela care o va avea este menţionat pe tabloul de onoare, însă acela care nu o va avea va fi trecut pe tabloul negru". Eu am ţinut pupitrul în cea mai desăvîrşită ordine şi pentru aceasta sînt pe tabloul de onoare.

S-a întîmplat în şcoală o istorie mare. Într-o zi s-a servit la masă o pîine mai veche. Atunci unul dintre băieţi zise: „cum se poate să ne dea la masă o pîine ca asta?" Domnişoara auzi aceste vorbe şi le comunică D-lui Urechia. Acesta se supără şi dete afară toată clasa a V-a gimnazială. Dar nici pîn-acum nu se ştie sigur cine a spus vorbele acele.

Sînt sănătos, dragă mamă. La revedere,

al tău fiu,

A. Davila

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ŞI LITERATURĂ* NR. 7/1963.

A. DAVILA CĂTRE CAROL DAVILA

Bughea[1] 11/23 aug. 1871

Iubite tată,

Am avut friguri însă acum sînt bine. Am făcut două plimbări, una pe Bugița-Lerești[2] de unde am adus brazi mici pentru Azil* și pentru noi și a doua plimbare de unde am adus flori și mușchi, ca să-ncep Herbariu; plimbarea aceasta am făcut-o la Toplița pe Piatra-Nămăești[3].

Sunt vesel și te doresc, învăț și mă silesc.

Iubitul tău fiu,

Alexandru

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHETUL II/1876-79.

Bughea, 14 iulie 1872

Tată dragă,

Îți mulțumesc pentru pinteni(i) care mi-ai trimis prin nenea Ștefănescu[4].

Sunt sănătos și te sărut dulce.

A. Davila

(adaos după o scrisoare a Elenei, sora sa)

„... et moi aussi t'aime et t'embrasse. Je fais de follies toute la journée, je saute, je grimpe et je pince les ... Je me tais par réspect pour les moeurs.

---

[1], [2], [3] Nume de localități în fostul județ Muscel.

* Azilul Elena Doamna.

[4] Nu știm despre care Ștefănescu este vorba. În altă scrisoare se precizează Ștefănescu pictorul.

„... și eu, la fel, te iubesc și te îmbrățișez. Fac nebunii toată ziua, sar, mă cațăr și ciupesc ... Tac din respect față de moravuri.

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET II/1869/79.

București, 12 mai 1873

Dragă Tată,

Am primit depeșa ta și am avut o mare plăcere citind-o; credeam că ai să-mi scrii mai mult.

Te rog, dragă Tată, spune-mi ce mai face (sic) mama, fetele și dumneata.

Te rog scrie-mi mai des.

Te sărută dulce.

Al tău iubit fiu,

Alexandru

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET II/1869/79.

6 august 1873

Dragă Tată,

Astăzi pentru prima oară încalec pe Luceafăr și aceasta pentru că vă dau această scrisoare la poștă.

Aseară papa Nicolae[1] a pus lăutarii fetelor și am jucat.

Te rog, dragă tată, spune multe complimente lui Nene Popi[2].

La revedere, te sărută dulce,

A. Davila

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET II/1869-1879.

---

[1] Nicolae Golescu (1810—1879), fiul lui Dinicu Golescu, general și om politic, participant la revoluția de la 1848 în Țara Românească.

[2] G. Protopopescu Staniu, secretarul lui Carol Davila.

Bucarest, 2 janvier 1874

Mon cher père!

Dès que tu es parti, Nene Popescu est arrivé et m'a dit que tu avais dit que j'aille à l'école. Je n'ai pas fait beaucoup de tracas pour partir, mais je vais te faire une prière: Parce que les vacances ne sont pas encore finis, je te demande de m'envoyer chercher tous les mois jusqu'à ce que les classes commenceront.

Excusez, mon cher père, que je vienne te faire encore cette dernière-prière, mais je t'en pries du fond de mon coeur de ne pas l'oublier.

Ton fils qui t'aime tendrement,

Alexandre Davila

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL — BUCUREȘTI, MS. 947 a.

București, 2 ianuarie 1874

Scumpul meu tată,

Îndată ce ai plecat, a sosit Nenea Popescu și mi-a spus că ziseși să mă duc la școală. Eu n-am făcut mult tapaj ca să plec, dar îți fac o rugăminte:

Pentru că încă vacanța nu s-au sfîrșit, te rog trimite după mine în fiecare lună pînă vor începe cursurile.

Iartă-mă, scumpul meu tată că tocmai îți făcui această rugăminte, dar te rog din adîncul inimii să n-o uiți.

Fiul tău care te iubește cu dragoste,

Alexandru Davila

Paris, 16/18 ianuarie 1875

Tată dragă,

Ziua de sîmbătă 13/25 a fost tristă și monotonă, mai mult ca toate cele petrecute în internat.

Amintirea scumpei noastre mame a fost singurul gînd care mă stăpînea, în ceața care-mi învăluia mintea.

Ce strînsă îmi simțeam inima! ... Nu mă mai gîndeam la nimic; ghemuit într-un colț îmi venea să plîng.

Vedeam dinaintea ochilor, în viforul de zăpadă care izbea geamurile caretei lui nenea Fotino, draperiile negre care se desprindeau pe poarta casei cernite ... dinaintea căreia soseam și vedeam salonul fără mobilă, înțesat de prieteni, printre care tu, nebun de durere, înaintai plîngînd spre mine, pentru a mă îmbrățișa ... Erai îmbrăcat în haine de catifea neagră ... în salonașul de alături, bietul nenea Radu, căzuse într-o adîncă prostație și Pia zicea: „Nu e frumos perdele negre, zi tată să le scoată ...“

Orele de curs din această tristă sîmbătă au trecut fără să-mi pot aminti decît de o hartă geografică din timpul dimineții și de o lucrare de geometrie făcută seara.

Spusei, tată, că nu mai vedeam, că tot cugetul meu plutea în ceață.

E adevărat că incidentul pe care l-am avut cu directorul liceului m-a izbit cu atît mai mult, cu cît fusese mai odios urzit și pus la cale.

Am fost chemat la cancelarie, eu care nu avusesem niciodată a face cu administrația decît pentru lucruri fără însemnătate; au crezut că această amenințare subită de a fi dat afară din liceu mă va înspăimînta și că frica mă va ademeni să denunț pe camarazii mei. Lașii. Vezi, tată, nu sînt rău din fire, dar îți mărturisesc că mi-ar plăcea să mă răzbun, să-l fac pe acest director să plătească scump toate insultele cu care m-a ocărît, nădăjduind să mă intimideze, să mă tulbure. Știa totuși că nu le meritam, ceea ce nu l-a împiedicat să mi le arunce cu duiumul în obraz.

Dar să lăsăm aceasta ...

Aș dori să întîrzii scrisoarea cu încă cîteva zile, spre a-ți da clasificarea mea în științele naturale și temele latine. Dar n-am vrut să măresc îngrijorările tale. Îți voi spune acum că am fost al șaptesprezecelea în versiunea latină — adică am pierdut un loc de la ultima compoziție — și al doisprezecelea în geografie, la ambele din patruzeci și patru de elevi. E mult, cred.

Alexandru.

DIN VIAȚA ȘI CORESPONDENȚA LUI A. DAVILA, BUC., 1945, p. 379—380.

Dragă Tată, *București, 27 ianuarie 1875*

Iată că și de astă dată scrisoarea mea pleacă tot cu aceeași exactitudine. Ne-am jucat astăzi, dragă Tată, toată recreațiunea cu săniile și ne-am apucat să facem fortăreață.

Joi, dragă Tată, este sărbătoare de aceea vino, sau trimite să mă ia miercuri seara.

Nu uita, Tată, că mi-ai promis că nu uiți dacă vei avea o notă, ca să te duci să-mi iei ceasornicul de la ceasornicărie. Notă îți va fi scrisoarea mea, dragă Tată, și binevoința este la tine. Te mai rog încă, dragă Tată, să-mi trimiți timbre pentru Francia căci vreau să scriu lui Dinu Grant[1] și n-am timbre.

La revedere, dragă Tată, miercuri seară.

Sărut pe Pia, pe Elena și pe Joița.

Spune multe complimente lui M-me Conget, lui Nenea Popi și lui Nenea Iancu. Sărută pe Tanti Felicia, Tante Tinca și pe Bunicica cît și pe Grandmaman și pe unchi.

Al tău care te iubește cu tandrețe,

Alexandre Davila

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL, BUC., MS. 947 b

Cher Papa! *București, 11 noiembrie 1875*

Voilà á peine deux jours que ne nous sommes pas vu et pourtant j'aurais bien du plaisir de te revoir. Tu ne viens plus, comme tu faisais avant à l'école pour m'apporter des nouvelles des enfants. C'est surtout d'Hélène, que je voudrais en savoir parce que je l'aie quitté malade. Que fait notre cher Pia? est il content que son nene Ică a pensé à lui pour lui apporter, ou de moins pour lui envoyer un mărturia du baptême de la petite cousine? S'est-il levé? Et Zoé que dit-elle de nouveau? veut-elle obéir un ordre du médecin et aux prières de son frère?

Moi pour répondre aux questions qu'on me poserait je m'empresse de vous dire que je suis bien portant, que j'apprend bien et enfin que je fais mon devoir. Je suis content de moi-même.

[1] Vărul lui A. Davila.

Il y a encore un ou deux malades qui seront bientôt guéris.

Mr. Urechia est allé à Iassy et il n'en est revenu que ce matin vers les heures 9,1/2.

Viens je t'en prie cher Papa me voir et m'apporter des nouvelles de nos petits malades de la maison.

Embrasse bien tout le monde de ma part et fait mes compliments à M-me Conget.

Au revoir, cher Papa, je t'embrasse mille et mille fois

Ton fils,

Lili

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(1)}{XCIV}$ 53793.

Dragă Tată, *București, 11 noiembrie 1875*

Au trecut numai două zile de cînd nu ne-am văzut și cu toate astea aș avea o mare bucurie să te văd iară.

Nu mai vii, ca înainte, la școală să-mi aduci știri despre copii. Mai cu seamă despre Elena[1] aș vrea să știu pentru că am lăsat-o bolnavă. Ce face scumpul nostru Pia[2], este mulțumit că nenea Ică al lui s-a gîndit să-i aducă sau să-i trimită o mărturie de botezul verișoarei? S-a sculat? Și Zoe[3], ce mai spune nou? Respectă recomandările doctorului și ține seamă de rugămințile fratelui ei? Eu, pentru a răspunde la întrebările ce mi s-ar pune, mă grăbesc să vă spun că sînt sănătos, că învăț bine și că îmi fac datoria. Sînt mulțumit de mine. La noi mai sînt vreo doi bolnavi care se vor însănătoși în curînd.

Domnul Urechia[4] a fost la Iași și nu s-a întors decît azi dimineață pe la orele $9^1/_2$.

[1] Elena, sora lui Alexandru Davila, căsătorită Perticari.
[2] Pia, fratele mai mic al lui Alexandru.
[3] Zoe, sora mai mică a lui Alexandru, căsătorită Cuțarida.
[4] V. A. Urechia (1834—1901) istoric, profesor universitar, membru al Academiei Române. A scris, printre altele, o *Istorie a școalelor* în 4 volume. În institutul său particular era internat Alexandru Davila.

Vino de mă vezi, dragă Tată, şi adu-mi ştiri de la bolnăviorii de acasă. Sărută pe toţi din partea mea şi transmite complimente Doamnei Conget[1].

La revedere, dragă Tată, te sărută de mii de ori,

Fiul tău,

Lili

Boucarest, 16 décembre 1875

Cher Papa,

Je t'écris aujourd'hui sur du papier decoupé par moi. Je me suis dis: pourquoi employer un tas d'argent à acheter du papier à lettre quand il est si facile à en fabriquer; et de suite j'ai demandé à Mr. Urechia du papier, je l'ai taillé et maintenant voilà du papier à lettre très propre et très gentil et surtout très bon pour écrite dessus en droites lignes.

J'ai été un peu souffrant. Je crois que j'ai eu un accès de fièvre. Cela a duré jusque vers cinq heures de l'après-midi et puis tout est passé (. . .)

Samedi commencent les vacances pourtant les garçons de province ont la permission de partir jeudi pour être à la maison le jour de Noël. Pour cela envoie toujours me chercher jeudi à 4 heures car je t'assure ça me ferait grand-peine de ne pas dîner avec Grande-maman[2] le jour de sa fête; et puis de ne pas embrasser Zoé et lui souhaiter une heureuse vie.

Pense, je t'en prie, cher Papa, aux timbres que tu m'a promis de me trouver à l'hôpital militaire.

Aujourd'hui j'ai pris la note 9 à la géometrie.

Embrasse bien tous les enfants de ma part et tanti Si et nene Nicola et Bunicica et Grande-maman de ma part.

Je t'embrasse aussi mille et mille fois,

Ton fils qui t'aime tendrement,

Lili

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{20(2)}{XCIV}$ 53.792.

[1] Doamna Conget, probabil o prietenă a familiei.
[2] Zinca Golescu, soţia lui Dinicu Golescu.

Bucureşti, 16 decembrie 1875

Dragă Tată,

Îţi scriu astăzi pe o hîrtie tăiată de mine dintr-o coală. Mi-am zis: pentru ce să mai cheltuiesc ca să cumpăr hîrtie pentru scrisoare cînd e aşa de uşor să mi-o pregătesc eu singur; şi numaidecît am cerut domnului Urechia hîrtie, am tăiat-o şi acum iată hîrtie de scrisoare foarte potrivită şi mai ales foarte bună ca să pot scrie pe rînduri drepte.

Am fost puţin suferind. Cred că am avut un acces de friguri. Aceasta a ţinut pînă la 5 după amiază şi apoi mi-a trecut (. . .)

Sîmbătă începe vacanţa, cu toate acestea băieţii din provincie au voie să plece de joi pentru a fi acasă în ziua de Crăciun. De aceea trimite să mă ia joi la ora 4, căci crede-mă, mi-ar părea foarte rău să nu iau masa seara cu Mama-mare de ziua ei şi să nu sărut pe Zoe, urîndu-i o viaţă fericită.

Adu-ţi aminte, te rog, dragă Tată, şi de timbrele pe care mi le-ai făgăduit că mi le vei găsi la Spitalul militar.

Azi am luat nota 9 la geometrie.

Sărută pe toţi copiii din partea mea şi pe tanti Si şi pe nenea Nicolae şi pe Bunicica şi pe Mama-mare.

Te sărută de mii şi mii de ori,

Fiul tău care te iubeşte,

Lili

A.D.
(monogramă)
(imprimată)

18 mai 1876, Paris, Au Lycée

Cher Papa,

J'ai reçu hier ta lettre et je m'empresse de te répondre pour ne pas, comme tu dis, rester en arrière.

Ta lettre m'a fait grande plaisir et m'a donné beaucoup de force.

Pourtant je ne suis pas encore habitué à vivre loin des miens. Je sens qu'il me manque quelque chose, ce ne sont plus les amis car ils se sont vite formés; il ont vu que j'étais bon que je ne me fâchais pas de niaiseries et que s'il le fallait je pourrais même me défendre. Cela est arrivé avec un garçon qui passait toujours par derrière et me mettait des croche-pieds, me donnait des coups de

poing jusqu'à la fin je lui ai fait voir que je savait taper. Alors tous me regardaient de loin tandisque le malin ne disait plus un mot.

En étude on n'est fort ici qu'en latin et en grec, peut-être aussi en histoire; mai la physique est nulle, et les mathématiques très arriérées. Moi je fais de mon mieux.

Nous sommes encore allées aujourd'hui à Mr. Mathieu car il ne faut pas oublier que c'est jeudi et nous avons vu le medaillon de maman.

Mais je t'assure qu'il n'est pas si beau comme il était avant. Mr. Mathieu insiste à m'amener chez lui à la campagne, et il veut absolument avoir une lettre de toi.

J'ai là à côte de moi un petit oiseau à la fenêtre, qui vient tous les soirs chanter ses gentilles petites chansonnettes.

Je viens de faire avec toute la classe un excellent bain de pied. J'ai reçu aussi une lettre de Nene Popi dans laquelle il m'apprend qu'il est „sub-chirurg". J'en suis très content car enfin il a une carrière.

Mois je suis impatient de savoir quel est ce „souspeux" dans lequel tu vas venir.

Mille baisers à tout le monde ainsi qu'à toi.

Ton fils,

Lili

(Scris pe marginea scrisorii): Georges va mieux. Consoles ses soeurs.

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(4)}{XCIV}$ 53794.

A.D.
(monogramă imprimată)

Paris, 18 mai 1876 (La liceu)

Dragă Tată,

Am primit ieri scrisoarea ta și mă grăbesc să-ți răspund ca să nu întîrzii, cum zici tu.

Scrisoarea ta m-a bucurat mult și m-a întărit. Cu toate acestea nu m-am obișnuit încă să trăiesc departe de ai mei. Simt că-mi lipsește ceva — nu sînt prietenii, căci repede au apărut alții; au văzut că sînt bun, că nu mă supăr de fleacuri și că, dacă ar fi nevoie, aș ști chiar să mă apăr. Aceasta s-a întîmplat cu un băiat care mergea mereu în urma mea și-mi punea piedică, îmi dădea ghionturi, dar pînă la urmă i-am arătat că știu și eu să mă bat. Atunci toți mă priveau de departe în timp ce răutăciosul amuțise.

În clasă elevii nu sînt tari decît la latină și greacă, poate și la istorie; dar fizica este foarte slabă și matematicile foarte înapoiate. Eu mă străduiesc cît pot.

Ne-am dus azi la D-l Mathieu[1], căci să nu uităm că e joi și am văzut medalionul mamei.

Dar, te asigur că nu mai e atît de frumos cum era înainte. D-l Mathieu stăruie să mă duc cu el, la țară, și vrea neapărat să aibă o scrisoare de la tine pentru asta.

La mine, vine o păsărică la fereastră să-mi cînte cîntecele ei în fiecare seară.

Am primit și o scrisoare de la nenea Popi în care îmi spune că e subchirurg. Îmi pare foarte bine, căci în fine are o carieră.

Sînt nerăbdător să știu care e acel „în curînd" cînd vei veni.

Mii de sărutări la toată lumea și la fel și ție.

Fiul tău,

Lili

George[2] e mai bine. Consolează tu pe surorile lui.

A.D.
(monogramă)
(imprimată)

22 mai 1876, Paris

Cher Papa,

Aujoud'hui c'est lundi; hier il a été dimanche et nous sommes sortis chez tante Zoé[3] et nous sommes restés presque toute la journée à la maison car il faisait une chaleur souffocante.

J'ai vu avec assez de déplaisir que le 19 nous avons en Roumanie ce mauvais temps dont parlent tous les journaux. Il croit que toutes les récoltes doivent être anéanties.

[1] Mathieu, medic francez, prieten al lui Carol Davila.
[2] Fiul Zoei Grant.
[3] Zoe Grant, sora Anicăi Davila.

Enfin je vais te conter ma journée d'hier: Nous sommes sortis du lycée à 10 heures du matin et nous sommes d'abord allés dire bonjour à Tante Marie. Aprês quoi nous prenons le tramways de la gare de Montparnasse et nous arrivons jusqu'à l'Arc de triomphe duquel on est à 1000 pas de la maison.

Nous sommes entrés et nous avons vu tante Zoé avec ses deux petits, Nicolas et Hélène.

Enfin nous nous sommes décidés qu'il fallait nous habiller en drille pour sortir car il faisait chaud comme dans un four. Effectivement après avoir déjeuné copieusement nous allâmes nous habiller. À côté de la maison à la distance de 500 mètres il y a un homme qui loue des vélocipédes à l'heure. Nous décidâmes donc d'aller apprendre à courir en vélocipède. Mais cela nous à été impossible. Outre que les vélocipédes étaient mauvaises et cassées, nous ne savions pas les mener de sorte que ennuyés par cet exercice nous revînmes à la maison. Constantin et Georges sortirent mais Charles et moi nous restâmes à la maison à lire et à causer.

Je suis rentré hier soir à 8 heures et demie et maintenant je recommence moins travailler. Jeudi nous aurons vacances. Je t'écrirais vendredi pour te raconter la fête de la cérémonie de l'église. J'attends une réponse à ma . . .

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(5)}{XCIV}$ 53795.

22 mai 1876, Paris

Dragă Tată,

Astăzi este luni, ieri a fost duminică şi noi am ieşit pînă la tanti Zoé şi am rămas aproape toată ziua acasă căci era o căldură sufocantă.

Am văzut cu destulă neplăcere că pe 19 aveam în România timpul acesta urît despre care vorbesc toate ziarele. Cred că toate recoltele trebuie să fie prăpădite.

În sfîrşit îţi voi povesti ziua mea de ieri: Am ieşit de la liceu la ora 10 dimineaţa şi am mers mai întîi să zicem bună ziua lui Tanti Maria. După care am luat tramvaiul de la gara Montparnasse şi am ajuns la Arcul de Triumf de la care sînt 1000 paşi pînă acasă.

Am intrat şi am văzut pe tanti Zoé cu cei doi micuţi ai săi, Nicolae şi Elena.

În sfîrşit am hotărît că trebuie să ne îmbrăcăm în dril pentru a ieşi căci era cald ca într-un cuptor. Efectiv după ce am prînzit copios am mers să ne îmbrăcăm.

Lîngă casă la o distanţă de 500 m se află un om care închiriază biciclete cu ora. Hotărîrăm deci să mergem să învăţăm să mergem cu bicicleta.

Dar ne-a fost imposibil. În afară de faptul că bicicletele erau rele şi sfărîmate nu ştiam să le conducem, aşa că plictisiţi de acest exerciţiu revenirăm acasă. Constantin şi George au ieşit dar Charles şi cu mine am rămas acasă să citim şi să vorbim.

M-am reîntors ieri seară la orele 8 şi jumătate şi acum reîncep să lucrez puţin. Joi voi lua vacanţă. Îţi voi scrie vineri pentru a-ţi povesti despre serbare şi ceremonia de la biserică. Aştept răspuns la . . .

(fără partea finală)

A.D.

(monogramă)
(imprimată)

26 mai 1876 Au Lycée

Cher Papa,

Je t'ai promis de t'écrire aujourd'hui, Vendredi et je commence tout de suite. La Cérémonie religieuse n-a pas eu un grand changement sinon que, au lieu de 4 garçons, il y en a eu six.

Nous sommes sortis à 9 heures avec le beau temps et nous sommes arrivés chez tante Zoé à 10 moins le quart.

Nous nous étions décidés, en comptant sur le beau temps d'aller au jardin d'acclimatation qui n'est pas loin de chez tante Zoé. — Nous déjeunâmes et nous étions: képi en tête quand nous observons qu'il pleuvait très fort! Tu vois que ce n'était plus une journée de promenade. Mais ne crains rien nous passâmes bien notre journée: quand tante Zoé eut observé qu'il pleuvait elle nous proposa d'aller au „Skating Palais" ou il ne pleuvait pas. Il faut te dire ce que c'est que skating palais. C'est une immense bâtisse que est sur l'avenue du bois de Boulogne.

Quand on entre, on est tenté de croire qu'on est dans un salon: Tout autoum de la salle, qui a 200 mètres de longueur sur 50 de

largeur, il y a une balustrade, et de l'autre des chaises et de canapés où les mamans, qui avaient amenés leurs enfants s'asseyaient pendant que ceux-ci patinaient. Ça doit te faire une drôle d'impression que d'entendre qu'on patine en pleine été; mais je te dirai qu'on patine avec des roullettes et sur de l'asphalte. J'ai patiné aussi et c'est tout aussi facile et agréable qu'avec les patins de glace.

Je n'ai pas encore reçu de réponse depuis trois lettres dans lesquelles je te demande toujours quand sera ce „sous-peu" quand tu viendras.

Ici tous les ans il faut faire sa communion de sorte que Jeudi prochain je ferais ma II-ème communion. C'est à dire ma seconde.

Je te prie Papa, de me dire comment s'appella le médicament que tu m'as donné alors à Vienne pour arêter le sang? Mr. le docteur du Lycée a dit qu'il le connaissait; il s'appelle Illeré.

Tante Zoé est bien portante et nous autres tous aussi.

Dis à Zoé et à Pia de m'écrire car Hélène pense et m'écrit.

Bien de choses à tout le monde et à M-me Conget. Quand tu viendra à Paris, tu m'apporteras mes patins jaunes car je voudrais les avoir avec moi.

Je t'embrasse de tout coeur ainsi que les enfants.

Ton cher fils,

Lili

BIBL. ACAD. RSR MS. S $\frac{26(6)}{XCIV}$ 53796.

26 mai 1876 La Liceu

Dragă Tată,

Ți-am promis că-ți scriu astăzi, vineri și încep imediat. Ceremonia religioasă n-a fost mult schimbată că, în loc de 4 băieți, au fost șase.

Am plecat la ora 9 pe timp frumos și am ajuns la tanti Zoé la zece fără un sfert. Ne hotărîsem, contînd pe timpul frumos să mergem la Jardin d'acclimatation care nu este departe de tanti Zoé.

Prînzirăm și eram cu șepcile pe cap cînd am observat că, ploua foarte tare. Vezi că nu mai era zi de plimbare. Dar nu-ți fie teamă, ne-am petrecut bine ziua; cînd tanti Zoé a observat că plouă ne-am propus să mergem la „Sk.P." unde nu plouă.

Trebuie să-ți spun ce este Sk.P. Este o clădire imensă care este pe b-dul Bois de Boulogne.

Cînd intri, ești tentat să crezi că ești într-un salon: de jur împrejurul sălii care are 200 m lungime și 50 lățime, este o balustradă, și de partea cealaltă scaune și canapele unde mamele care-și aduseseră copiii se așezau în timp ce aceștia patinau. Trebuie să-ți facă o impresie ciudată să auzi că se patinează în plină vară; dar îți voi spune că se patinează cu rotițe și pe asfalt. Și eu am patinat și este la fel de ușor și de plăcut ca și cu patinele pentru gheață.

N-am primit încă răspuns la trei scrisori în care te întreb mereu cînd va fi acest „în curînd" cînd tu vei veni.

Aici în fiecare an trebuie să-ți faci comuniunea așa încît joia viitoare voi face cea de-a doua comuniune. Adică a doua.

Te rog, papa, să-mi spui cum se numește medicamentul pe care mi l-ai dat atunci la Viena pentru a opri sîngele. Dl. doctor al liceului a spus că el știe; el se numește Illeré.

Tanti Zoé e sănătoasă și noi ceilalți, toți de asemenea.

Spune-i Zoiei și lui Pia să-mi scrie căci Elena se gîndește și-mi scrie.

Salutări la toată lumea și D-nei Conget. Cînd vei veni la Paris, să-mi aduci patinele galbene căci aș vrea să le am cu mine.

Te îmbrățișez din toată inima ca și pe copii.

Scumpul tău fiu,

Lili

•

A.D.
(monogramă)
(imprimată)

Lundi, 12 juin 1876, Au Lycée

Cher Papa,

J'ai reçu aujord'hui avec le plus grand plaisir ta lettre juste au moment où je revenais de la clasee- Ce qui m'a frappé d'abord dans ta lettre c'est qu'elle n'a pas de date et je voudrais savoir si

tu as reçu ma lettre avec les dessins pour Hélène. Tu fais bien de m'encourager un peu par tes conseils car vraiment je suis plus seul que jamais, parceque Georges est encore malade, et cette fois à la maison et au lit. Il s'est levé hier mais le docteur a dit qu'il ne fallait pas qu'il sorte pendant 8 jours. Si tu était là, tu l'eusse mis à courir et à se promener parceque la maladie reste en route. Tu ne m'as encore répondu, et je vois que tu ne le veux pas, pour me dire: „quand sera ce sous peu" sous lequel tu viendras. Nene Grigorescu a été ici, il y a 8 jours, et il m'a apporté l'album et des lettres.

Moi j'étudie bien. Il ne faut cependant désespérer car peut-être avec beaucoup d'effort je pourrais m'en tirer.

Tu as raison de me dire que je néglige ce pauvre Piulică mais cette fois je lui écris beaucoup de choses. Dis, je te prie Papa, que quand Pia m'écrit encore qu'on le laisse écrire ce que son petit coeur lui dira, car tout ce qu'il dit dans sa petite lettre n'est pas de lui. Moi je lui ai encore écris dans la lettre aux dessins et je lui écrirai plus souvent. Hier a eu lieu le fameux grand prix de 100.000 f de Paris, celui qui toi et maman avez vu en 1873. Mais cette fois ce ne sont plus français ni *Boïard* qui a gagné mais ce sont les *Anglais*. Hier au soir en rentrant au lycée nous avons vu grande fête au café Anglais. Le cheval qui a gagné cette fois s'appelle Kisber.

Dis bien de choses à toute la famille, donne-moi des nouvelles de nene Nicolas, fait bien un compliment à Tanti et Nene Fotino et à toutes nos connaissances. Avant-hier est arrivé dans Paris une députation du Maroc, avec des présents pour le Maréchal et de beaux chevaux. Moi je suis un peu souffrant je crois que je me suis refroidi. Aujourd'hui j'ai eu des violents maux de tête et demain je dois aller à la visite. Je t'embrasse mille et mille fois. Pardonne-moi, si cette lettre encore n'est pas timbrée.

Ton fils,

Lili

(Pe prima pagină și lateral e scris): Multe complimente lui D-nu Ștefănescu, pictorul)

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(7)}{XCIV}$ 53797.

A.D.

(monogramă imprimată)

Luni, 12 iunie 1876 La liceu

Dragă Tată,

Am primit azi cu cea mai mare bucurie scrisoarea ta tocmai în momentul în care ieșeam din clasă. Ceea ce m-a surprins mai întîi în scrisoarea ta e că nu are dată și aș dori să știu dacă ai primit scrisoarea mea cu desenele pentru Elena. Bine faci să mă încurajezi puțin cu sfaturile tale, căci cu adevărat sînt mai singur ca niciodată, pentru că George e încă bolnav și de data aceasta acasă la el, și în pat. S-a sculat ieri dar doctorul a spus că trebuie să mai stea în casă 8 zile. Dacă ai fi fost tu aici, l-ai fi pus să alerge și să se plimbe, pentru că boala rămîne în urmă. Tu nu mi-ai răspuns încă, și văd că nu vrei să-mi spui: cînd va fi acel „în curînd" cînd vei veni? Nenea Grigorescu[1] a fost aici acum o săptămînă și mi-a adus albumul și scrisorile.

Eu învăț bine. Nu trebuie să deznădăjduim căci poate cu mult efort voi scoate-o la capăt.

Ai dreptate să-mi spui că-l neglijez pe acest biet Piulică, dar de data asta îi voi scrie multe. Te rog, Tată, spune să-l lase pe Pia să-mi scrie ceea ce sufletelul lui îi va spune, căci tot ce spune în mica lui scrisoare nu e de la el. Eu i-am scris în scrisoarea cu desene și îi voi scrie mai des. Ieri a fost alergat faimosul premiu de 100.000 fr., de la Paris, acela pe care l-ați văzut, tu și mama, în 1873. Dar de data aceasta nu au cîștigat francezii nici Boiard, ci englezii. Aseară, înapoindu-mă la liceu am văzut o mare serbare la „Café Anglais". Numele calului cîștigător de data aceasta este Kisber.

Multă sănătate întregii familii, trimite-mi știri despre Nenea Nicolae, complimente lui Tanti și nenea Fotino și tuturor cunoștințelor.

Alaltăieri a sosit la Paris o delegație din Maroc cu daruri pentru Mareșal și cai frumoși.

Eu sînt puțin suferind, cred că am răcit. Astăzi m-a durut rău capul și mîine mă voi duce la vizita medicală.

Te sărut de mii și mii de ori.

Iartă dacă această scrisoare n-are timbre.

Fiul tău,

Lili

Multe complimente lui D-nu Ștefănescu, pictorul.

[1] Pictorul Nicolae Grigorescu, prieten al familiei Carol Davila.

A.D.

(monogramă)
(imprimată)

Lundi, 19 juin 1876. Au Lycée

Cher Papa,

Tu me demandes dans ta dernière lettre que je te parle avec un peu plus de sériosité et que je te donne des nouvelles de mes études. Je vais le faire avec le plus grand plaisir. La veille j'avais demandé à Mr. Evelart, mon professeur, de me dire si je pourrais passer en troisième. Il m'a répondu que je pourrais certainement en prenant en vue ma bonne volonté c'est à dire que tout le monde ici trouve tout le contraire de ce que trouvait Mr. Urechia. Quant à la place je ne pouvais pas en avoir étant trop faible pour le concours général.

Il croit du moins que j'aurais passé avec cela une bonne quatrième et que par conséquent ce n'est que par mon mérite que j'irais en troisième. Mes répétitions continuent tout de même et quelquefois j'en fais deux par jour.

Mr. Charlier est arrivé Samedi matin et il m'a vu au lycée à en recevant ta lettre et mes certificats. Il y a une grande faute entre autres dans mon certificat c'est qu'on a mis que je suis né dans l'année 1861 et ce n'est qu'en 1862. Mais je vais corriger cela le plus vite possible.

Mr. Charlier m'a donc proposé, après m'avoir donné des nouvelles de tout le monde, d'aller voir le lendemain Adolf, que je n'avais pas vu depuis notre arrivée. Nous sommes donc allés hier chez lui et de là chez des amis de Mr. Charlier à Asnières, chez Mr. Cheradan. Là, j'ai trouvé des amis de Louis et de Edouard et nous avons tous été contents en nous rappellant ces amis absents. Nous sommes allés pendant la journée aux joutes qui ont eu lieu sur la Seine et le soir nous sommes rentrés chacun à notre place: Adolf à sa souris-sière, comme il l'appelle et moi à mon château du boulevard St. Michel.

J'ai gagné par mon travail l'affection de tous mes professeurs et à chaque quinzaine je reçois une petite carte avec laquelle si jammais j'étais retenu d'aller à la maison le dimanche, je pourrais sortir tranquillement. J'en ai dejà quatre et je n'ai pas encore eu l'occasion d'en user une seule. Tu me dis dans une de tes lettres

que tu n'arriveras que vers le 15; mais de quel mois? Georges a été malade et le médecin a dit que peut être demain il pourra rentrer au lycée.

(Fără parte finală)

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(8)}{XCIV}$ 53798.

A.D.
(monogramă imprimată)

Luni, 19 iunie 1876. La liceu

Dragă Tată,

Îmi ceri în ultima ta scrisoare să-ți vorbesc cu mai multă sinceritate și să-ți trimit vești despre studiile mele. O voi face cu cea mai mare plăcere. În ajun cerusem Domnului Evelart, profesorul meu, să-mi spună dacă aș putea trece într-a treia. El mi-a răspuns că aș putea, desigur, avînd în vedere buna mea voință, căci aici toată lumea găsește contrariul de ceea ce găsea D-l Urechia. Cît despre loc, nu l-aș putea avea fiind prea slab pentru concursul general.

Crede cel puțin că voi trece cu bine clasa a patra și că, prin urmare nu va fi decît prin meritul meu că aș trece într-a treia. Meditațiile mele le continui la fel și cîteodată am două pe zi.

Domnul Charlier a sosit sîmbătă și m-a văzut la liceu la orele 4. M-am bucurat cînd l-am văzut și mai ales cînd am primit scrisoarea ta și certificatele mele. În certificatul meu e o mare greșeală, printre altele unde au scris că sînt născut în anul 1861 și eu sînt în 1862. Dar voi îndrepta această greșeală cît mai repede posibil.

După ce mi-a adus știri de la toți, Domnul Charlier mi-a propus să mă duc mîine să văd pe Adolf pe care nu l-am văzut de la sosirea noastră. Ne-am dus deci ieri acasă la el și de acolo la prietenii Domnului Charlier la Asnières, acasă la Domnul Cheradan. Acolo am găsit prieteni ai lui Ludovic și Eduard și toți am fost mulțumiți, amintindu-ne de prietenii care lipseau. Peste zi am mers să vedem regatele de pe Sena, iar seara ne-am înapoiat fiecare la locul lui: Adolf la cursa lui, cum numește el școala și eu la castelul meu din Bd. St. Michel (liceul).

Datorită silinței mi-am cîștigat afecțiunea profesorilor și la fiecare 15 zile mi se dă un bilet de voie cu care, dacă aș fi consemnat

să merg acasă duminică, aș putea ieși liniștit. Am pînă acum 4 din acestea și n-am avut ocazia să mă folosesc de nici una.

Îmi spui într-una din scrisori că nu vei sosi decît pe la 15; dar în care lună? George a fost bolnav și doctorul a spus că mîine ar putea să vină la liceu.

(Fără partea finală).

Sîmbătă, 24 iunie 1876, Paris

Dragă Tată,

Am primit ieri scrisoarea ta din 18 iunie și m-am bucurat mult căci nu mai avusesem scrisoare de nouă zile. Primisem într-adevăr între timp o scrisoare de la nene Popi, dar nu era de la tata.

Nu trebuie să crezi, dragă tată, că am prea multe zile de concediu, dar dacă ai ști ce schimbare s-a făcut în mine, ai găsi că nu sînt destule concedii.

Încep a progresa în toate: în limba greacă pot acum pricepe o versiune și a face o mică temă. În continuare Herodot mi se pare destul de greu, dar într-o lună, cert, îl voi tălmăci mai bine.

În latinește traduc cu destulă înlesnire, pe Virgil, și reproduc în latină autori francezi; aceasta îmi este mult mai anevoios.

Nu fac versuri latinești, căci dl. Evelart mi-a spus că nu e indispensabil actualmente, deoarece nu urmasem clasa de la începutul cursurilor, dar mai cu seamă trebuie să progresez în limba greacă, în care sînt foarte slab.

A avut amabilitatea să-mi împrumute mici cărți de ale lui, din care traduc de multe ori.

Înainte de a începe a-ți scrie, lucram la o analiză în limba greacă și nu-ți scriu decît după ce am terminat-o.

Dl. Charlier o să-ți aducă o scrisoare de la directorul liceului pe care-l iubesc mult și cred că nu o să-ți dea decît vești bune despre mine. Dl. Lemaître a venit să mă vadă ieri și a fost foarte mirat că n-a primit încă de la tine permisiunea de a mă lua la el în zilele de concediu. I-am deslușit că poate scrisoarea nu a sosit, căci corespondența a fost întîrziată din cauza inundațiilor.

Și eu am fost foarte mirat că te preocupi că nu ți-am scris — scriu în mod regulat de două-trei ori pe săptămînă. Numai o dată mi s-a întîmplat să-ți scriu o singură scrisoare, în săptămîna de reculegere.

Au fost pe aici furtuni îngrozitoare, dar acum timpul s-a îndreptat, e frumos și cald și mîine ne vom duce să ne îmbăiem.

Mulțumesc pentru timbre.

Te sărut din toată inima,

Lili

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

1876, joi 6 iulie, Paris

Dragă Tată,

Primesc acum scrisoarea ta de la spital și văd, cu mare plăcere că în mijlocul ocupațiilor tale te gîndești să scrii aceluia care este despărțit de familie.

Înțeleg, desigur, că ambulanțele te preocupă mai mult, dar aș vrea să știu dacă România va lua o parte activă, directă, în războiul din Orient.

Dar să lăsăm politica și să ne înapoiem la afacerile personale. Vrei, Tată, ca în timpul vacanței să plec din Paris. Ei bine, Tată, ascultă ceea ce am hotărît, după povața directorului și a profesorului meu. Trebuie să rămîn la Paris să mă prepar în fiecare dimineață, iar după amiaza să vizitez monumentele celebre ca Notre Dame etc.

Verii mei au tot atîta nevoie să învețe în vacanță ca și mine. În consecință e mai profitabil să iau lecții cu un profesor decît să fac excursii prin Franța.

Nu trebuie să-ți ascund, Tată, că sînt cel mai slab din clasă, dar silința și bunăvoința mea satisfac profesorii și totul va merge bine. Știi, fără îndoială, că am meditator la greacă și latină și că mi s-a întîmplat să nu mă duc la dejun ca să nu pierd lecția.

Nu mai sînt copil, știu că trebuie să fiu serios și că, fiind departe de tatăl meu nu trebuie să fac nerozii, ci, dimpotrivă, să mă gîndesc că sînt răspunzător de ceea ce fac și că trebuie să am mai mult curaj, mai multă disciplină și o ținută mai bună ca la București — căci acum mă poți numi „un grand garçon".

Cum călăritul ar costa prea mult, prefer să fac gimnastică; exercițiul costă mai puțin și apoi picioarele îmi sînt destul de puternice, doar brațele îmi sînt slabe. Zilele pentru băi sînt marțea și vinerea

de la 10—12; mă duc cu întreaga clasă, dar duminica, cînd sînt în familie, ne ducem la un bazin frumos care se cheamă Ligny, prima școală de natațiune din Paris. Fiecare baie costă 60 centime.

Nu mă așteptam de loc la ceea ce scrii de călătoria ta, și, zău, Tată, nu mai știu ce să cred.

Am scris în două rînduri colegilor mei, la dl. Urechia, dar n-am primit răspuns și m-am descurajat, dar voi mai scrie încă o dată.

Te sărută cu mult drag, Tată drag, fiul tău,

Lili,

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

Lundi, 7 août 1876 De la Maison

Cher Papa,

J'ai reçu hier deux de tes lettres presqu'en même temps et pourtant elles étaient à une grande distance l'une de l'autre, puisque l'une portait la date de 12/24 Juillet et l'autre de 20/11 Juillet. Dans la même journée j'ai reçu encore une autre lettre, et c'est celle de ma chère petite Hélène qui me faisait la description du voyage. Tu me dis dans la première lettre que les Serbes ont battu les Turcs à Widin et puis sur la rivière du Timoc; est-ce vrai qu'ils les ont vaincu à Widin? Ici on ne le croit pas. J'ai lu dans l'Evénément une dépêche envoyée de Bucarest sous la signature de Mr. Mersier; il dit là-dedans en parlant des ambulances qui sont parties de Turnu: „Monsieur Davila (il y avait Bavila, mais c'est une faute d'impression) suivait d'un *morne* les ambulances partant pour la Serbie". Ce Monsieur Mersier voyant qu'on avait deviné son véritable nom, écrit maintenant sous le nom de Waler. Comme nous nous demandions qui celui-là pourrait être et que je ne connaissais aucun Français en Roumanie du nom de Mersier, le docteur Cantacuzène arrivé depuis peu nous dit simplement: „Mais c'est le directeur du chemin de fer, ce Monsieur Charlier". Nous sommes restés *ébahis*. Comment Monsieur Charlier a-t-il pu écrire cette chose là, quand tout les voeux sont pour les Serbes; que ton ésprit cherche toujours quelque nouveau moyen de les aider, et lui, il trouve que tu suit d'un oeil *morne* ce qui pouvait te faire le plus grand plaisir. Cela veut donc dire que tu était chagrin de pouvoir aider ces malheureux blessés

qui meurent pour leur patrie et la liberté de leurs familles. Tu es, donc, selon lui un tyran.

Quand tu m'as dit que tu ne pouvais arriver qu'après la rentrée, j'ai vraiment été consterné.

Tu sais que nous sommes en vacances depuis 3 jour. Ma place pour le moment en classe est dernier. Pour moi ce n'est pas une décéption car vraiment je m'y attendais. Mais je piocherai si bien pendant ces vacances et l'anée prochaine que je pense faire une bonne anée. Je m'attendais à que tu viennes passer avec moi une ou deux semaines et que tu vois comme j'ai bien appris à nager et à sauter dans l'eau.

Nous allons nous abonner dans une heure au jardin d'acclimatation où il y a une gymnastique et nous pourrons en faire ainsi faut que nous le voulons. L'abonnement coûte 10 fr. par an tu vois donc que nous pourrons nous donner à bon marché.

Dis à Hélène de mieux écrire quand elle m'écrit des lettres car j'ai plus de difficulté à lire ses lettres que les tiennes. Dis — lui aussi d'assembler tous les timbres roumains qu'elle pourra car nous en faisons ici une collection; nous en avons déjà 800. Je ne comprend pas une chose dans ta lettre: est-ce que tu envoies encore cinq cents (500 fr.) pour Mr. Mathieu ou bien sont-ce ceux que tu as envoyé par la banque?

Je vais te dire maintenant le sujet d'une composition; en version latine était un morceau de nos jours qui traitait sur l'éloquence; le thème latin était intitulé: On doit fortifier l'esprit en même temps que le corps?; et puis le thème grec: Les plus terribles animaux savent aussi aimer? Tu vois donc qu'on nous donnait les sujets les plus sérieux.

Je t'embrasse mille et mille fois cher Papa, ainsi que mes petites soeurs et mon petit frère.

Mille baisers aussi aux Grands-mamans, à Tante Pi[?], à Tante Tinca et à toute la famille.

Tu ne me donne pas des nouvelles de Nene Nicolas; pour le moment embrasse-le bien de ma part.

Ton fils qui t'aime bien tendrement,

Lili

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(3)}{\text{XCIV}}$ 53.801.

Luni, 7 august 1876. De acasă.

Dragă Tată,

Am primit ieri două din scrisorile tale aproape în același timp și totuși ele erau trimise la un mare interval una de alta, pentru că una avea data de 12/24 iulie și cealaltă 20/11 iulie. În aceeași zi am primit încă o scrisoare, aceea de la drăguța Elena care îmi făcea descrierea călătoriei.

Îmi spui în prima scrisoare că Sîrbii au bătut pe Turci la Vidin și apoi pe Valea Timocului; e adevărat că i-au învins la Vidin? Aici nimeni nu crede acest lucru. Eu am citit în l'*Événement* o telegramă trimisă din București semnată de Domnul Mersier; el zice vorbind de ambulanțele care au plecat din Turnu: „Domnul Davila (era scris Bavila dar era greșeală de tipar) urmărea cu o privire posomorîtă ambulanțele care plecau spre Serbia". Acest domn Mersier văzînd că i se ghicise adevăratul său nume, scrie acum sub numele de Waler. Cum ne întrebam cine ar putea fi acel domn, că nu cunoșteam nici un francez în România cu numele de Mercier, doctorul Cantacuzino sosit de curînd ne spune simplu: „E directorul drumurilor de fier, domnul Charlier". Am rămas foarte mirați. Cum a putut domnul Charlier să scrie așa ceva, cînd toate urările sînt pentru Sîrbi și gîndul tău caută totdeauna un mare mijloc de a-i ajuta? — și el găsește că tu urmărești cu o privire posomorîtă ceea ce putea să-ți facă cea mai mare plăcere. Aceasta vrea să spună că îți părea rău să ajuți pe nenorociții răniți care mor pentru patria și libertatea familiilor lor. Tu ești, după părerea lui, un tiran.

Cînd mi-ai spus că nu vei putea veni decît după începerea cursurilor, am fost cu adevărat consternat. Tu știi că sîntem în vacanță de 3 zile. Pentru moment în clasă sînt ultimul. Pentru mine nu e o decepție, căci într-adevăr mă așteptam la așa ceva. Dar voi învăța în vacanță și anul viitor cred că voi ieși mai bine. Mă așteptam să vii să petreci cu mine o săptămînă-două și să vezi ce bine am învățat să înot și să sar în apă. Ne ducem să ne abonăm la Jardin d'acclimatation unde se află aparate de gimnastică și am putea astfel să ne exersăm cît vrem. Abonamentul costă 10 fr. pe an și tu vezi deci că am putea profita fără cheltuială de exercițiu.

Spune Elenei să scrie mai bine cînd îmi scrie scrisori căci citesc mai greu scrisorile ei decît ale tale. Spune-i de asemenea să strîngă toate timbrele românești căci facem din ele aci o colecție; avem deja un număr de 800. Nu înțeleg un lucru în scrisoarea ta: mai trimiți încă 500 franci Domnului Mathieu sau sînt cei pe care i-ai trimis prin bancă?

Îți voi spune acum subiectul compozițiilor mele; versiunea latină era o bucată din zilele noastre, vorbind despre elocvență; tema latină era intitulată: Trebuie să întărești spiritul o dată cu corpul?; și apoi tema greacă: Chiar și fiarele știu să iubească? Vezi, deci, că mi se dădeau subiectele cele mai serioase.

Te sărut de mii și mii de ori, dragă Tată, de asemenea pe micile surori și pe frățiorul meu. Mii de sărutări Bunicei, lui Tanti Pi,[?] lui Tanti Tinca și întregii familii.

Nu-mi dai știri despre Nenea Nicolae. Sărută-l din partea mea.

Fiul tău care te iubește mult,

Lili

3 septembrie 1876, Paris

Cher Papa,

Je viens de recevoir ta lettre et je t'assure que j'en suis très content. Je ne puis encore te dire ce que pense mon professeur sur ta réponse; quant-à moi je l'approuve pleinement.

Comme je suis en vacances, je ne te parle pas trop d'études; je te dirai pourtant que les répéttions vont bien. Je te parlerai surtout de mes journées en général: Ses premiers jours de vacances je dormais jusqu'la 8 heures; mais maintenant je suis le premier levé; à 6 heures je suis debout et habillé.

Ce matin, c'est dimanche, je me suis réveillé à 5 heures et je suis allé me promener avec Constantin jusqu'à la gare de Strassbourg, par où je suis venu. Nous avons donc fait aller et retour 10 kilomètres 800 mètres à pied, et tout cela en 2 heures et demi. Nous sommes partis quand presque tout le monde dormait et nous sommes rentrés le déjeuner du matin c'est à dire à 8 heures, car nous n'étions partis qu'à 5 heures et demie.

Je te remercie pour les timbres que tu m'a envoyés et je te prie de m'en envoyer toujours; des turcs aussi s'il t'en arrive.

Je t'envoie aussi sur l'enveloppe différents timbres afin que tu les envoies à Hélène. J'écris aussi à Hélène, à Pia et à Zoé dans ma lettre à part mais sous ton adresse, car je ne sais comment la lui adresser directement.

J'ai commencé l'éscrime au fleuret et je suis déjà assez fort pour faire des assauts.

Monsieur Urechia à été ici. Je me suis informé où il demeurait pour aller le voir mais je ne l'ai trouvé nulle part. Tu lui feras bien mes compléments et tu me diras ce que fait Alceu.

Je t'embrasse bien tendrement ainsi que toute la famille mes petites soeurs et mon cher nene Pia. Bien de choses à nene Popi, à m-me Conget et aux connaissances.

Lili

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(11)}{XCIV}$ 53802.

3 septembrie 1876, Paris

Dragă Tată,

Tocmai am primit scrisoarea ta şi te asigur că sînt foarte bucuros (de aceasta). Nu pot să-ţi spun ce gîndeşte profesorul meu despre răspunsul tău, cît despre mine eu îl aprob din plin.

Cum sînt în vacanţă, nu-ţi vorbesc prea mult de studii: îţi spun totuşi că recapitulările mele merg bine. Îţi voi vorbi mai ales despre zilele mele în general: În primele zile de vacanţă, eu dormeam pînă la orele 8; dar acum sînt primul care se scoală; la ora 6 sînt în picioare îmbrăcat.

În dimineaţa aceasta, e duminică, m-am trezit la ora 5 şi am mers să mă plimb cu Constantin pînă la gara Strassbourg, pe unde am venit. Am făcut deci, dus şi întors 10 km., 800 m. pe jos şi tot în două ore şi jumătate. Am plecat cînd aproape toată lumea dormea şi ne-am întors pentru micul dejun, adică la orele 8, căci nu plecaserăm decît pe la 5 şi jumătate.

Îţi mulţumesc pentru timbrele pe care mi le-ai trimis şi te rog să-mi trimiţi mereu; şi turceşti dacă-ţi sosesc.

Îţi trimit de asemenea pe plic timbre diferite ca să le trimiţi Elenei. Îi scriu şi Elenei şi lui Pia şi Zoei în scrisoarea mea aparte, dar pe adresa ta, căci nu ştiu cum să i-o adresez direct.

Am început scrima la floretă şi sînt deja destul de puternic pentru a face asalturi.

Domnul Urechia a fost aci. M-am informat unde locuia pentru a merge să-l văd, dar nu l-am găsit nicăieri. Să-i transmiţi complimente şi să-mi spui ce face Alceu.

Te îmbrăţişez tandru ca şi pe toată familia, pe surioarele mele şi pe dragul meu Pia. Salutări lui nenea Popi, d-nei Conget şi cunoştinţelor.

Lili

Le 1-er novembre 1876

Cher Papa,

J'ai reçu ta lettre dans laquelle tu me dis que tu a reçu ma lettre de samedi soir en famille; j'en ai été fort content mais probablement cette lettre n'arrivera que le dimanche. Nou sommes au Mercredi jour de la Toussaint et je suis à 2 heures de la sortie, c'est-à-dire que dans 2 heures (à 8 heures) je serais sorti du Lycée pour deux jours de congé). J'ai retardé ma lettre pour t'annoncer le plus grand plaisir que j'ai pu te faire jusqu'à présent après toute fois l'affaire du fossé lorsque je n'avais que 1 ou 2 ans. Je te dis donc que ce plaisir que je te promets sera fort grand. Eh bien, devine de quoi j'ai voulu de parler: pose cet énigme à Hélène, à tout le monde. Tu as deviné n'est-ce pas? Non? j'ai été 5-éme (cinquième) en version grecque. 5-éme en version grecque mais qui se serait attendu à pareille surprise? Voilà, cher Papa, le plaisir dont je viens de te parler et je crois que tu le traiteras comme bien venu à la maison.

Maintenant je t'adresserai une prière, apres t'avoir remercié du livre de géométrie de M. Petrescu que j'ai parfaitement reçu. Je te prie de m'envoyer mes deux paires de patins, les américains, et ceux qui sont dorés. Nenea Popi te les montrera.

(Fără partea finală)

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(12)}{XCIV}$ 53.803.

1 noiembrie 1876

Dragă Tată,

Am primit scrisoarea ta în care îmi spui că ai primit scrisoarea mea de sîmbătă seara cînd eraţi în familie[1]. M-am bucurat, dar această scrisoare nu va sosi probabil decît duminică.

[1] Carol Davila cerea lui Alexandru să-i scrie în aşa fel, încît scrisoarea să sosească sîmbăta, cînd erau adunaţi la masă în familie.

Azi e miercuri, Ziua tuturor sfinților, sînt încă două ore pînă la ieșirea din clasă, adică după două ore voi pleca din liceu pentru două zile de concediu. Am întîrziat cu scrisoarea ca să-ți pot anunța cea mai mare plăcere ce am putut să-ți fac pînă în prezent, în afară de întîmplarea cu șanțul, cînd n-aveam decît 1 an sau 2 ani. Îți spun, deci, că bucuria pe care ți-o făgăduiesc va fi foarte mare. Ei bine, ghicește despre ce este vorba: pune această întrebare Elenei și tuturor. Ai ghicit, nu-i așa? Nu? Am fost al cincilea la versiunea greacă. Al cincilea la versiunea greacă, dar cine s-ar fi așteptat la o asemenea surpriză? Iată, dragă Tată, bucuria de care îți vorbeam și cred că vei găsi ca binevenită această veste acasă.

Acum îți voi adresa o rugăminte, după ce-ți voi mulțumi pentru cartea de geometrie de M. Petrescu pe care am primit-o. Te rog să-mi trimiți cele două perechi de patine, cele americane, și cele care sînt aurite. Nenea Popi ți le va arăta.

(Fără partea finală)*

26 decembrie 1876, Paris

Dragă Tată,

Am primit la ora 11 1/2 două scrisori din București, amîndouă expediate în aceeași zi. Prima trimeasă de tine la 9/21 a doua de copii. Uitasem că la 9 decembrie e ziua bunicii și a scumpei noastre mame.

Ieri a fost Crăciunul și ne-a dat vacanță. Aici nu este decît o zi de concediu la Crăciun și trei zile de Anul Nou. Zic, deci, că am petrecut ziua de duminică spre luni în familie și că am vorbit de toți cei iubiți, lăsați în țară. Ca să ne treacă timpul, am fost ales să citesc colinde de Crăciun în franțuzește. N-am găsit decît istorii triste și dramatice, care ne-au cufundat într-o adîncă tăcere.

Dar nu trecu mult și convorbirea noastră s-a însuflețit. Vorbirăm despre turci și sîrbi, de războaie, de măceluri și în sfîrșit, de pace. Apoi ne-am dus să ne culcăm.

---

* În *Limbă și literatură* nr. 7/1963 pag. 427 scrisoarea publicată de D. D. Panaitescu continuă astfel: „Am văzut pe d-na și d-rele Lèmaître, care m-au invitat la ei duminică. Înțelegi bine că mă voi duce, că D-l Lèmaître pleacă în curînd la București. Am scris lui Nenea Nicolas și-o să-i mai scriu dar de ce n-am știri de la el de o săptămînă? Te sărut din inimă ca și pe copii, Lili."

A doua zi, pînă la dejun, ne-am plimbat la „Bois de Boulogne" și cînd ne-am înapoiat am citit povești și ne-am jucat.

După dejun am fost să-l văd pe dl. Mathieu. Din nefericire nu l-am găsit. Am avut multă greutate să obțin un răspuns de la o bătrînă femeie, mama portarului, căci acesta lipsea. Nimeni nu era acasă. La toate întrebările mele îmi răspundea cu o mișcare a capului, care nu zicea nici da, nici ba, mormăind cuvinte neînțelese.

Nu mai puteam de ciudă, tăcerea ei mă înnebunea. În sfîrșit, inspirat, eu îi vorbii nemțește. Deodată răspunse: „Da, tinere, domnii nu sînt acasă". Răsuflai. În sfîrșit, îi lăsai cartea de vizită și plecai. Duminica viitoare sau de Anul Nou îl voi cerceta iară, cînd sper să-l găsesc.

O să scriu în curînd copiilor, și ție îți voi spune și rezultatul concursului meu de recitare. Nu ți-am spus că am fost calificat al doisprezecelea la versurile latinești.

Dl. Evelart mi-a spus să-l scuz dacă nu ți-a scris pînă acum, dar îți va scrie în curînd.

Sărutări din partea fiului tău, care te iubește

Alexandru

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

11/23 ianuarie 1877

Dragă Tată,

Nu o să iei în nume de rău dacă încep a vorbi de mine, cu toate că regulile etichetei n-ar permite. Tatăl e nerăbdător să afle mai întîi ce face fiul, și apoi ce fac ceilalți . . .

Am făcut compoziția franceză și cea de geografie. În lucrarea franceză am avut o mare decepție, pe care totuși nu ar fi trebuit s-o am, fiind străin. Am fost clasat al douăzecișiunulea din patruzeci de elevi. Dl. Evelart m-a felicitat, dar, crede-mă eram convins că fusese o ironie. Totuși am înțeles că un vrednic profesor ca acesta nu putea să-și permită o atare răutate și încep să mă consolez de nereușita mea.

Am fost clasat mai bine în geografie, al unsprezecelea, cu toate că nu destul de bine, după părerea mea, căci speram că fiu printre

primii cinci. Ne luptăm în clasa a patra pe viață și pe moarte cu toate că (numai) cu condeiul.

Îmi închipuiam, la început, că voi învinge pe adversarii mei, credeam că vor fi ca cei din anul trecut. Dar anul acesta cei mai mari din clasă sînt elevi buni și sînt aprigi crede-mă, fac tot ce pot, dar nu am atîta nădejde cîtă ar trebui să am... Vezi, îți spun toate gîndurile mele dar fără voia mea nu răspund de ele.

Tată, îți scriu în ziua de 23. Săptămîna aceasta nu am odihnă. Această dată fatală din 13/25 mi se înfățișează mereu. Visez noaptea și mă deștept dimineața încă mai obosit ca în ajun și obidit de amintirile trecutului. 13/25 va cădea într-o joie, zi de bucurie pentru elevi căci merg să se plimbe, dar zi de doliu pentru mine.

Dar tot ce-ți spun trebuie să-ți întristeze inima — deci să vorbim de altceva. Sîmbăta viitoare e Sf. Charlemagne. Toți elevii care au fost premiați o dată sau cei care au fost al doilea de două ori, vor asista la un mare banchet dat în fiecare an în cinstea lor. Nu voi fi printre ei anul acesta, dar în 1878... Cine știe? Quièn sabe, zice spaniolul. Și are dreptate. Vom avea două zile concediu, sîmbătă și duminică.

E oare război? Se vorbește de pace? Aici nimeni nu știe precis. Ziarele cred că știu tot și nu știu mai mult decît simplii particulari. Tu trebuie să fii mai în curent — spune-mi și mie. Mai sînt șapte luni pînă la vacanță — multe zile pînă atunci... Am niște pecingini, care mă supără, am și dureri de cap. Cred că Pia, cu platoșa, coiful și sabia în mînă, călare pe Corso, o să revoluționeze toată casa și mahalaua.

Te sărut cu dragoste,

Alexandru

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

6 aprilie 1877, Paris

Dragă Tată,

Am întîrziat cu scrisoarea mea 24 de ore, ca să-ți pot istorisi despre plimbarea care am făcut-o ieri, călare.

Alesesem un cal care îmi plăcuse la prima vedere; îl chema Pompier. Fusese rănit în mai multe rînduri în 1870, în vremea războiului.

Pompier are 22 de ani, cu toate acestea călărețul care ne conducea m-a pus în capul coloanei, pentru că mă credea capabil să conduc mica noastră companie (eram zece) și apoi, fiindcă Pompier era cel mai bun trăpaș. Am mers la Joinville, care se afla la 4—5 km de Vincennes; în clipa cînd soseam, o ploaie neașteptată ne-a cam răcorit. Ne-am adăpostit toți de-a valma sub poarta mare a hanului de la „tête noire". Cînd am descălecat, un rîndaș luă caii în primire, pe cînd noi intram în sala hanului, ale cărei ferestre dau spre rîul Marnei.

Dacă aș fi poet sau muzicant, ți-aș fi făcut o frumoasă simfonie, sub inspirația marilor picături de ploaie ce cădeau pe pietrele curții și a valurilor Marnei, care se spărgeau mugind de stîlpii podului. E poetic, nu? și dl. Alexandrescu, autorul *Umbrei lui Mircea la Cozia* n-ar fi pierdut ocazia să ne arate din dealurile vecine ivindu-se umbra lui Vercingetorix sau, mai bine, a lui Clovis, îmbărbătîndu-și ostașii etc. etc.

Dar să ne coborîm din negurile trecutului și să încălecăm, căci ploaia a încetat și soarele strălucitor pare că zice: înainte, înainte!

Conduc plutonul într-un trap întins; cei rămași în urmă strigau, rîdeau și toți făceau o larmă mare.

Dar deodată, iată că Pompier se oprește brusc, ciulește urechile și nechează cu foc... Caut să ghicesc cauza acestei manifestări misterioase; nu înțeleg, dar deodată aud un sunet îndepărtat de goarne... Ascult și recunosc „la charge", atacul... Bravul Pompier se credea încă la Reichshoffen!

Ne simțim înduioșați de această întîmplare, și toți vin să mîngîie pe curajosul Pompier.

La cinci ne înapoiem la manej, după ce trecusem de două ori prin tîrgul „Au pain d'epice", („la turtă dulce"), fiind apostrofați și înjurați de o bătrînă mahalagioaică, care se speriase atît de telegarii noștri, încît zvîrlise pe jos toată taraba, neîndrăznind să întîmpine atacul nostru!!!

Am uitat să-ți spun că, după manifestația lui Pompier, patriotismul nostru ne-a înfocat și cu toții am intonat „Marseillaise" și faimosul cîntec al girondinilor „Par la voix du canon d'alarme", ne înflăcărasem atît și cîntam atît de tare și cu atîta foc, încît o companie de soldați care făcea exercițiu pe platoul din Vincennes își puse armele în faisceau[1], se aliniă de-a lungul drumului, spre a vedea trecînd pe acești tineri girondini improvizați, iar soldații muzicei militare care erau și ei în repaus, luară trîmbițele și cîntară cu noi strofa: „Mourir pour la patrie".

[1] Piramidă.

Unul din domnii care ne întovărășeau strigă: „Ah, da, e un efect de necrezut, zguduitor!“

Am terminat această zi luînd masa la dl. Lemaître. Am văzut la el portretele care ne-au încîntat. Am stat la masă trei ore, dar atît am rîs și atît am vorbit, încît cu toții am rămas surprinși auzind că sună ora zece. Natural am vorbit mult de voi și am zis în unanimitate că... dl. general se îngrașă!

Am pledat cauza ta, sprijinindu-mă pe vîrstă, dar am fost strivit prin obiecțiunile majorității, — deci m-am supus.

Vreau să mă întorc acasă cu clasicul omnibuz, dar dl. Lemaître nu m-a lăsat pînă nu i-am făgăduit că voi lua o trăsură. Am fost acasă la 11, tante Zoe mă aștepta în salon, toți ceilalți dormeau.

Te rog să-mi dai știri exacte de ceea ce se petrece la noi, căci în ziar, „La France“, scrie că Principele a dizolvat senatul și a închis sesiunea camerei deputaților. Această telegramă e adevărată, trebuie să-i dau crezămînt? Dl. Lemaître zice că lucrurile merg rău.

La revedere, dragă tată, te sărut ca și pe ceilalți de-a valma,

Alexandru

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

La 18 avril 1877

Cher Papa,

Je n'ai pas encore reçu la lettre de toi cette semaine, mais j'espère en recevoir avant Dimanche. Je ne sais le temps qu'il y a en Roumanie, mais, ici, après une très forte chaleur, nous avons une telle humidité et un tel froid, qu'au moment où je t'écris j'ai les mains et les pieds tout gelés.

Il tombe une petite pluie fine et froide, et qui vas peut-être durer assez longtemps. Dans ce cas la promenade du jeudi n'aura pas lieu; je t'avoue que je n'en serais pas faché.

On nous a donné nos places en version latine. J'aurais cru être mieux placé, mais en sommes je suis bien là aussi.

J'ai été 24-ème; comme tu vois, il y a du progrès mais j'espèrais plus: quel ambitieux!?

Je t'envoie deux timbres roumains qui n'ont pas servi. Ils étaient sur la lettre que m'avait apportée l'oncle Grant et qui par conséquence n'a pas passé par les mains de la poste. Ils serviont pour une autre lettre.

Tu me demande beaucoup de gymnastique pour me donner des bras. Je commence à en faire et j'espère qu'en revenant pour les grandes vacances, j'aurais des bras plus solides qu'en partance.

Dis à Hélène, que je la prie d'attendre une lettre dans la semaine prochaine, car pour le moment je n'aurais pas de quoi l'affranchir.

Nous avons eu ce matin inspection en gymnastique.

A ce moment on m'apporte une lettre de toi; je vais la lire.

Tu as donc reçu ma lettre dans laquelle je fais mention de ma promenade.

Je ne connais personne de ce coté, car je n'aurais pas manqué d'y aller; j'aurais volontier désirer avoir le famaux Whith même avec la chance de me voir emballé et même *déballé*... car je trouve moi qu'on monte mieux sur un bon que sur un mauvais cheval (...).

Je te prie de me dire, cher pére, si M. le général Cernat est capable de remplir dans cette situation la dificile place de ministre de la guerre.

Il y a encore 3 mois et 1/2 jusqu'au vacances; dis moi comment il faudra revenir dans le pays.

Embrasse bien Nene Nicola et toute la famille de ma part. Je trouve ton projet excellent que d'envoyer les demoiselles de l'Asile le plus loin possible de la capitale.

Je t'embrasse tendrement ainsi que les deux petites soeurs et Pia.

Ton fils,

Alexandre

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(16)}{XCIV}$ 53807.

18 aprilie 1877

Dragă Tată,

Încă n-am primit scrisoarea de la tine săptămîna aceasta, dar sper s-o primesc pînă duminică. Nu știu cum e timpul în România, dar aici, după o foarte mare căldură este atîta umezeală și atît de frig, încît în momentul cînd îți scriu am mîinile și picioarele înghețate.

Cade o ploaie fină și rece care va dura poate destul de mult. În acest caz plimbarea de joi nu va avea loc; îți mărturisesc că nu voi fi supărat pentru asta.

Am fost clasificaţi la versiunea latină. Credeam că voi fi mai bine plasat dar sînt bine şi aşa. Eu am fost al 24-lea; cum vezi, este un progres dar eu speram mai mult: ce ambiţios sînt!?

Îţi trimit două timbre româneşti care n-au servit. Erau pe scrisoarea care mi-a adus-o unchiul Grant şi care, în consecinţă n-a trecut prin poştă. Ele vor servi pentru o altă scrisoare.

Îmi ceri să fac multă gimnastică pentru a-mi întări braţele. Încep să fac gimnastică şi sper că întorcîndu-mă în vacanţă, voi avea braţe mai puternice decît înainte de plecare.

Spune-i Elenei că o rog să aştepte o scrisoare săptămîna viitoare, căci pentru moment n-aş avea cu ce s-o timbrez.

Azi dimineaţă am avut inspecţie la gimnastică.

În acest moment mi se aduce o scrisoare de la tine. O voi citi acum.

Deci ai primit scrisoarea mea în care îţi vorbesc de plimbarea mea. Nu cunoşteam pe nimeni acolo, căci n-aş fi evitat să le fac vizită. Mi-aş fi dorit să încalec pe faimosul Whith chiar cu riscul de a nu-l putea struni şi chiar să cad... căci găsesc că se călăreşte mai bine pe un cal bun decît pe o gloabă.

. . . . . .

Te rog să-mi spui, dragă tată, dacă D-l general Cernat este capabil să îndeplinească în această situaţie dificilul post de ministru de război.

Mai sînt încă trei luni şi jumătate pînă la vacanţă; spune-mi cum ar trebui să mă înapoiez în ţară.

Sărută pe Nenea Nicolae şi toată familia din partea mea. Găsesc excelent proiectul tău de a trimite elevele din Azil cît mai departe posibil de capitală.

Te sărut cu dragoste, la fel pe cele două surioare şi pe Pia.

Fiul tău,

Alexandru

Paris, 26 aprilie 1877

Dragă Tată,

Scrisoarea mea săptămînală e poate ceva întîrziată, dar sper că mă vei ierta. Mîine, poate, ni se vor da notele pentru latină, aşa că voi ţine scrisoarea ca să-ţi spun ultimul cuvînt.

Am primit scrisoarea în plicul cel mare şi am fost mulţumit să am ştiri de război.

Profesorul nostru e foarte doritor să aibă ştiri sigure despre război şi, cum primesc o scrisoare, numaidecît îmi cere amănunte: bineînţeles nu-i pot spune decît ceea ce îmi scrii, dar aş vrea să-i pot spune mai mult, căci şi eu sînt nerăbdător de a afla mai mult.

Am primit scrisoarea lui nene Popi. Sînt încredinţat că-mi pregăteşti o plăcută surpriză ţinîndu-mi caii sprinteni şi voioşi şi îngrijind mai cu seamă de mica Petronka a lui Pia, care va deveni, cred, calul meu de predilecţie.

Am petrecut duminica trecută la dl. Lemaître şi, natural, ne-am aruncat în războiul din Orient. Am bombardat Calafatul cu tunul turcesc, am bătut pe turci nu ştiu unde, cu armele ruseşti, în sfîrşit, după ce ne-am războit, ne-am bătut, ne-am ucis, tot acest măcel ne-a dat o poftă de mîncare sălbatică, am băut cît doi, am mîncat cît patru, eu am dormit cît zece şi am visat extremitatea Turciei din Europa. Ce grozav!

O să-ţi dau o ştire nu prea veselă, dar, deoarece-ţi spun ce se petrece, îţi adaug că azi pe la 4 dimineaţa Billoir a fost ghilotinat, Billoir acela care a tăiat în bucăţele o femeie. E trist într-adevăr să te gîndeşti că într-o ţară din cele mai civilizate din Europa se ghilotinează, adică se răpeşte viaţa unui om, viaţă pe care Dumnezeu singur are dreptul să ne-o ia. Constat că e al doilea cap căzut, de cînd sînt la Paris. Peste cîteva luni o a treia ediţie... Ce groaznică plăcere!

În sfîrşit ni s-au dat locurile în versiunea latină: am fost al 20-lea, e un progres de la trecuta clasificare.

Mă grăbesc a mai adăuga cîteva cuvinte, căci e aproape 12.

Am organizat aci alergări între noi şi, cu toate că vremea se schimbă dintr-o zi într-alta, petrecem foarte bine.

Azi s-a constatat în clasa noastră o lipsă de 18 franci în pupitrul d-lui Evelart... Nu se cunoaşte încă hoţul, dar sper că se vor găsi fără întîrziere. Paralele erau o colectă printre elevi pentru alsacieni şi loreni.

Te sărut cu dragoste, dragă tată, ca şi pe copii, pînă cînd vă voi săruta pe toţi în luna august. Sărută şi pe nenea Nicolae.

Fiul tău,

Alexandru

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ŞI LITERATURĂ*, NR. 7/1963.

Le jeudi 3 mai 1877

Cher Papa,

Nous voici déjà à mois de Mai, encore trois mois, et je reviendrai.

C'est un Jeudi, comme aujourd'hui, que je suis parti de Bucarest: Nous avons une journée magnifique: déjà les grands courseurs de la course dont je t'ai parlé, commence à se préparer: j'ai comandé les poteaux et tout ce qu'il faut: je t'en repondrai.

Aujourd'hui, c'est Vendredi. J'ai été forcé de laisser la lettre pour faire ma carte géographique de demain: c'est ma plus belle: j'espère que tu la verras.

Les nouvelles que je te donne sont bonnes: mais tu dois les trouver communes: toujours les mêmes!

J'ai encore mon tableau d'honneur pour le mois d'Avril de classe de la semaine: 18, 18, 15. C'est-à-dire, conduite très bonne, application idem, leçons bonnes . . .

J'ai beaucoup de peine à apprendre les auteurs Grecs et Latins; c'est pour cela que je n'ai pas 18 pour les leçons. Quant aux notes d'étude, les voici:

Conduite: 18
Application: 19
Leçons: 18

Je te remercie des nouvelles que tu m'as donné sur la guerre.

Ici, on loue déjà partout la conduite des Russes, et je crois que cela influencera peut-être sur l'opinion diplomatique, et fera que les Russes soient plus soutenus qu'ils ne le sont pour le moment. J'ai un camarade qui est au courant, parce que ses parents viennent le voir presque tous les jours. Il m'a dit hier soir que les Turcs ont été battus dans une grande bataille avec beaucoup de pertes: il ne se rappelle le nom de l'endroit, mais sait, que les Turcs vaincus se réfugièrent dans la ville et que les Russes les poursuivirent et s'emparèrent du fort. Le général Russe se nommait . . . off. C'est tout: C'est-ce vrai? Où a eu lieu la bataille? Je crains bien que ce ne soit qu'une fausse nouvelle: ce serait malheureux.

Nous n'avons pas eu de places cette semaine mais nous en aurons la semaine prochaine. Nous composerons aussi en histoire. On dit que l'armée russe entrée en Roumanie est composé de 120.000 hommes.

Que je voudrais être dans le pays maintenant! Aux grandes vacances alors. Je serais ton Mercure. Est-ce que tu es allé visiter le camp et les retranchement Russe sur le Danube? Tes ambulances

seront-elles en jeux? Je suppose: et alors gloire à Taiculitza, qui, a su les faire commodes et en même temps pratiques.

Donne-moi des nouvelles des enfants.

Je vais à table,

Alexandre

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(18)}{XCIV}$ 53805.

Joi 3 mai 1877

Dragă Tată,

Iată-ne deja în luna mai, încă trei luni şi mă voi înapoia. Era ca azi o zi de joi cînd am plecat din Bucureşti. Azi e o zi splendidă: cei mari care vor alerga în cursa de care ţi-am vorbit încep să se pregătească: am comandat stîlpii şi tot ce trebuie; îţi voi mai vorbi despre toate altădată.

Azi e vineri. Am fost nevoit să-mi las scrisoarea pentru a face o hartă geografică pentru mîine; este cea mai frumoasă: sper că o vei vedea.

Ştirile pe care ţi le dau sînt bune: dar tu trebuie să le găseşti asemănătoare: mereu aceleaşi.

Sînt pe tabloul de onoare de pe luna aprilie. Notele de la clase din săptămînă: 18, 18, 15. Adică conduita foarte bună, aplicaţia la fel, lecţiile bune.

De abia învăţ autorii greci şi latini, de aceea nu am 18 şi la lecţii

Cît despre notele de studii, iată-le:

Conduita 18, aplicaţia 19, lecţiile 18.

Îţi mulţumesc pentru ştirile ce mi le dai despre război. Aici se laudă pretutindeni conduita ruşilor şi cred că aceasta va influenţa opinia diplomatică şi va face ca ruşii să fie mai susţinuţi pentru că pentru moment nu sînt. Am un camarad care e la curent cu toate, căci părinţii lui vin aproape în toate zilele să-l vadă. El mi-a spus ieri-seară că turcii au fost bătuţi într-o mare bătălie cu mari pierderi; el nu-şi aminteşte numele localităţii dar ştie că turcii învinşi se retrăgeau în oraş şi că ruşii îi urmăreau şi au pus stăpînire pe fort. Generalul rus se numea . . . of. Asta e tot. E adevărat? Unde a avut loc lupta? Tare mi-e teamă să nu fie o ştire falsă: ar fi o nenorocire.

N-am avut locuri săptămîna aceasta, dar le vom avea săptămîna viitoare. Vom avea compoziție la istorie. Se zvonește că armata rusă intrată în România este formată din 120.000 de oameni.

Cît de mult aș vrea să fiu în țară acum! Voi aștepta vacanța cea mare. Voi fi Mercurul tău. Te-ai dus să vizitezi cîmpul de luptă și liniile de apărare ruse de pe Dunăre? Ambulanțele tale vor intra în horă? Cred că da: și atunci glorie Tăicuțului care a știut să le facă comode și practice.

Dă-mi știri despre copii.

Mă duc la masă,

Alexandru

Le 17 juillet 1877

Cher Père,

Très naturellement, cette lettre ne me précédera que de quelques jours, mais enfin j'aime mieux de donner immédiatement le sujet et l'issu de mon examen: j'ai commencé par le grec, et je me suis si bien troublé sur un morceau que la veille j'avais expliqué trés facillement, que je suis resté embourbé au milieu du sujet: Monsieur Evelart m'a pourtant remis par ses conseils: „Que diable, a-t-il dit, un Roumain ne perd pas si vite courage!" Il est vrai, mais enfin . . . Enfin j'ai continué et il m'a dit que ce soir j'arriverai naturellement à avoir au moins un 7 le maximum étant 10.

Ensuite j'ai passé au français, avec un autre professeur et dans une autre classe. Il m'a fait expliqué une partie du songe d'Athalie, et je m'en mis passablement tiré: J'ai eu un 7. Mais lorsqu'il m'a interrogé sur les participes passés, la question m'a paru si drolement faite, que je me suis mis a patauger dedans comme un canard: enfin il m'a donné la note 5. C'est pas fameux, mais c'est *potable,* comme on dit ici au lycée. Je n'ai pas encore passé le latin, mais cela doit venir sinon ce soir du moins demain matin et alors j'aurais fini.

Comme c'est la dernière lettre que je t'écris, je vais te prévenir de tout ce que j'aurai à faire. Je pars le Vendredi 20 Juillet à 8 h 30 du soir (. . .) à Vienne je prend la ligne Lemberg—Itscani et j'arrive directement à Bucarest. Je ne sais si je serai atendu à la gare par quelqu'un, mais j'ai tout préparé comme si je n'étais attendu par personne. Quoique je voudrais te voir en arrivant, j'aime mieux ne pas te détourner de tes affaires et te répondre moi-même: c'est plus simple.

Je recommence cette lettre interrompue: j'ai passé un examen en latin avec M. Arran, professeur de troisième, qui m'a fait l'honneur de me juger assez fort pour me faire expliquer à livre ouvert: il a trois fois ouvert le Virgile, trois fois j'ai expliqué sans broncher: mais (ah, le malheureux mais) j'ai pris **ibi pour** un parfait quand c'est un adverbe. M. Arran a souri et tout est rentré dans l'ordre.

Quant au César, il a cherché le paragraphe le plus difficile et aprés m'en être tiré presque sans domage: „vous ne m'en voudrez pas, me dit-il, d'avoir cherché à vous embrouiller".

J'ai 8 et 8½ ou d'aprés ses notes 16 et 17, on dit même 18 mais je ne crois pas.

En somme, père, j'ai gagné mon pari et quoique je n'eusse pas eu besoin de le gagner pour gagner la gageure, j'ai gagné un bulletin, je te dis que cela! Tu verras. En grec j'ai remonté ce soir et je suis presque à 6; j'en veux d'avantage et j'aurais plus.

Je t'embrasse tendrement ainsi que nos chers amis qui t'entourent
Bien des chose de Mr., Mme. et Mlles. Lemaître.

A bientôt,

Lili

BIBL. ACAD. RSR,MS. S $\frac{22(19)}{\text{XCIV}}$ 53810.

17 iulie 1877

Dragă Tată,

Foarte firesc că această scrisoare va sosi numai cu cîteva zile înaintea mea, dar în fine vreau să-ți dau chiar acum subiectul și rezultatul examenului meu: am început cu greaca și m-am zăpăcit atît de mult cu o pagină pe care în ajun o explicasem cu foarte multă ușurință, încît m-am împotmolit în mijlocul subiectului: Domnul Evelart m-a îndreptat pe calea cea bună, totuși, prin poveţele sale: „Ce dracu, a zis el, un român nu-și pierde atît de repede curajul!" E adevărat, dar totuși . . . În fine, am continuat și mi-a spus că astă-seară voi ajunge în mod firesc să iau cel puțin 7, maxima fiind 10.

Apoi am trecut la franceză cu un alt profesor și în altă clasă. M-a pus să explic o parte din visul Athaliei și am scos-o la capăt

destul de bine: am luat nota 7. Dar cînd m-a întrebat despre participiile trecute, subiectul mi s-a părut atît de caraghios, încît m-a încurcat şi m-am bălăcit ca o raţă: în sfîrşit mi-a dat nota 5. Nu este strălucită dar e potabil, cum se zice aici la liceu. N-am trecut încă la latină, dar dacă nu astă-seară atunci mîine îi va veni rîndul şi atunci voi termina cu examenele.

Cum este ultima scrisoare pe care ţi-o scriu, te voi anunţa din timp de tot ce voi face. Plec vineri 2 iulie la ora 8,30 seara (...) spre Viena, iau direcţia Lemberg—Iţcani şi sosesc drept la Bucureşti. Nu ştiu dacă voi fi aşteptat la gară de cineva, dar am pregătit totul ca şi cum n-aş fi aşteptat de nimeni.

Deşi aş vrea să te văd venind, mi-ar plăcea mai bine să nu te abat de la treburile tale şi să-ţi răspund eu însumi: e mai simplu.

Reîncep scrisoarea aceasta întreruptă: am trecut un examen la latină cu D-l Arran, profesor de la a treia, care mi-a făcut onoarea de a mă crede destul de tare pentru a-i traduce unde se deschide cartea: a deschis de trei ori din Virgil, de trei ori i-am tradus fără să greşesc: dar păcătosul de mine am luat pe ibi drept un perfect, cînd este adverb. D-l Arran a zîmbit şi totul a fost în ordine.

Cît despre Cezar, a căutat paragraful cel mai greu şi după ce am scos-o la capăt aproape fără greşeală mi-a zis: „să nu iei în nume de rău că am căutat să te încurc puţin".

Am luat 8 şi 8½ sau, după notele lui 16 şi 17, se zice chiar 18 dar nu cred.

Pe scurt, tată am cîştigat prinsoarea mea, deşi n-aş fi avut nevoie s-o cîştig, dar am cîştigat un buletin, îţi spun eu. Îl vei vedea tu. La greacă m-am ridicat astă-seară şi sînt aproape de nota 6: dar eu vreau mai mult şi voi avea mai mult.

Te îmbrăţişează cu dragoste, de asemeni şi pe prietenii dragi care te înconjoară.

Toate cele bune de la D-l, D-na şi D-rele Lemaître.

Pe curînd,

Lili

27 Avril 1878

Cher Père, je me sens bien coupable de ne pas t'avoir écrit jusqu'à ce moment, et surtout parce que tu me l'a demandé avec insistance. Mais je suis en vacances, et c'est tout dire: mais tu n'auras plus rien a objecter contre ma paresse quand tu sauras que

je suis chez nos chers amis les Mathieux, c'est à dire plus directement chez ton petit Raoul. Ce soir il y aura huit jours que je suis en congé et pour cela ne crois pas que mon temps est perdu; tu ne devineras pas ce que je fais: (...) je donne de petites leçons de latin à un petit garçon de 10 ans, ou plus proprement, je l'aide d'une manière pédagogique à faire ses devoirs.

Tu le vois, mes vacances sont classiquement et gymnastiquement remplies car mes courses vont jusqu'au palais royal. Mais ce n'est pas tout: l'exposition ouvre le Mercredi I-er Mai et Mercredi, moi je serai coffré au lycée; aussi Mr. Remond, le beau pére de ton petit Raoul, m'a fait tenir une carte pour entrer à l'exposition avant son ouverture, ce qui a été extrêmement intéressant. J'ai vu le mouton ou mouton pilon de l'usine du Creuzot, pour lequel il a fallu faire un bâtiment à part ne pouvant être contenu dans l'interieur de l'exposition. 60 chevaux y étaient attelés quand on l'a apporté.

Cependant ce n'est pas le plus beau: j'ai un moyen excellent de te faire venir à Paris; car je suis sur que tu accourrais en express quand je t'aurais dit que Raoul a exposé des choses splendides, mignonnes, enfin le maximum de l'élégance pour couper des jambes et des bras.

Mais à propos de jambes et de bras, voici quelque chose qui doit d'inspirer de l'emulation: l'autre jour, Mercredi ou Jeudi, un jeune Russe, comte de ... witz conseiller de la couronne est venu commander 3.000 jambes pour des amputés russes. Ils en ont 5.000 nous a-t-il dit, mais il n'en fait faire d'abord que 3.000. C'est l'empereur qui a donné la somme de 100.000 rubles soit, à peu près 300.000 fr. avec la chance, si on peut l'appeler ainsi, d'avoir un Stanislas ou un St. Georges quelconque en récompense.

Hier au soir, nous sommes sortis ensemble et en route, en causant de décorations, je lui dit: „et si on vous donnait l'Etoile de Roumanie, que feriez-vous?". — „Je la porterai à coté de ma Légion d'honneur". Il est porté pour la Légion d'honneur et il est sûr de l'avoir après l'exposition — et pourquoi?

— Parce qu'il fournit les hopitaux, parce qu'il fait des opérations gratis à St. Louis (l'hôpital) et avec ses instruments et qu'il fournit encore la marine, et les armées d'un pays riche, qui lui paye à mesure. Et nous alors, comment devons nous — le récompenser? Lui, qui a fourni nos armées d'emblée sans regarder quand on le payera et si on pourra le faire bientôt? Certes, cher père si j'aurais un désir à être juste et raisonnable, c'est bien à lui — là. Raoul disait hier comme je lui faisait l'observation de la difficulté (qui est nulle) de ce désir: „Dans votre pays, le père Davila dit je veux, et c'est fait". Peut-être a-t-il raison ton petit Raoul.

Lundi on a baptisé son petit garçon et on l'a nommé Gabriel. Son père l'adore, il est vrai qu'il est charmant, et il veut en faire le plus grand chirurgien français.

Tous les jours il parle de son . . .

(restul lipseşte)

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(20)}{XCIV}$ 53811.

27 aprilie 1878

Dragă Tată, mă simt foarte vinovat că nu ţi-am scris pînă în momentul de faţă, şi mai ales că tu mi-ai cerut-o cu insistenţă. Dar sînt în vacanţă şi cu asta am spus totul; dar nu vei mai avea nimic de obiectat împotriva lenei mele cînd vei şti că sînt la prietenii mei dragi Matieux, adică mai precis la micuţul tău Raul. În seara asta sînt opt zile de cînd am liber şi de aceea nu cred că timpul meu este pierdut; nu vei ghici ce fac (. . .) dau lecţii de latină unui băieţel de 10 ani, sau mai bine zis îl ajut într-un mod pedagogic cum să-şi facă temele.

Vezi, vacanţa mea este folosită într-un mod clasic şi sportiv căci cursele mele merg pînă la palatul regal. Dar nu este totul: expoziţia se deschide miercuri 1 mai şi miercuri eu voi fi închis la liceu; şi Dl. Remond, socrul micului tău Raul mi-a făcut rost de o invitaţie pentru a intra la expoziţie înaintea deschiderii sale, ceea ce a fost extrem de interesant. Am văzut berbecul (maiul) de bătut piloni al uzinei Creuzot, pentru care a trebuit să fie făcută o clădire aparte, neputînd să încapă în interiorul expoziţiei: 60 de cai au fost înhămaţi la el cînd a fost adus.

Totuşi nu este cel mai frumos: am un mijloc excelent să te fac să vii la Paris; căci sînt sigur că vei alerga cu expresul cînd îţi voi spune că Raul a expus lucrări splendide, delicate, în sfîrşit, maximum de eleganţă pentru a tăia mîini şi picioare.

Dar apropo de picioare şi mîini, iată ceva care trebuie să insufle întrecerea: în altă zi, miercuri sau joi, un tînăr rus, conte de . . . witz, consilier al coroanei a venit să comande 3000 picioare pentru amputaţii ruşi. Ei au 5000 de amputaţi ne-a spus el, dar n-a comandat pentru început decît 3000. Împăratul este acela care a dat suma de 100.000 de ruble, adică aproape 300.000 franci cu şanse, dacă pot

zice astfel, de a avea un Stanislav sau un Sf. Georges oarecare ca recompensă.

Ieri seara, noi am ieşit împreună, şi pe drum vorbind despre decoraţii i-am zis: „şi dacă vi s-ar da Steaua României, ce-aţi face?". „Aş purta-o alături de Legiunea de onoare". El ţinteşte Legiunea de onoare şi e sigur că o va avea după expoziţie — şi pentru ce?

Pentru că aprovizionează spitalele, pentru că face operaţii gratis la spitalul *Sf. Louis* şi cu instrumentele sale, şi pentru că aprovizionează marina şi armatele unei ţări bogate care îi plăteşte pe măsură. Şi atunci noi, cum trebuie să-l recompensăm noi? El care a aprovizionat armatele noastre cu uşurinţă, fără a ţine seama cînd va fi plătit şi dacă se va face curînd? Cu siguranţă, dragă tată, dacă aş dori să fiu drept şi rezonabil, faţă de el ar trebui. Raul spunea ieri cînd îi arătam dificultatea (care e nulă) de a dori aceasta: „În ţara dumneavoastră, tatăl Davila zice vreau şi s-a aranjat". Poate că micuţul tău Raul are dreptate.

Luni a fost botezat băieţelul lui şi l-au numit Gabriel. Tatăl său îl adoră, e adevărat că este încîntător şi el vrea să facă din el cel mai mare chirurg francez.

În toate zilele vorbeşte despre . . .

Paris 1878

. . . . . .

Et ils renvoyèrent leur cartes. Que diront les Français s'écria M. Ionesco, en apprenant que les Moldaves n'assisteront pas à notre banquet? Que les Moldaves n'ont aucun souci de l'indépendance roumaine, répondit Mr. Rădulesco, commissaire.

Reduits à 150 personnes par la défection des Moldaves, nous invitâmes cependant M. Louis-Legrand, député du Nord qui avait interpellé Mr. Waddington sur la lenteur que mettait le gouvernement à reconnaître l'indépendance roumaine; M. Talandier dèputé de la Seine, et qui s'était pas mal occupé de notre pays, et enfin des journaux de tous les partis, pourqu'on ne se trompe pas sur le but purément national et patriotique de notre banquet. Le journal la France était représenté par Mr. Camille Farcy.

Donc, Samedi soir a 6 h $\frac{1}{2}$ précises j'arrivais au Salon des Familles, 60 Av. de St. Mandé, et j'y trouvais déjà réunis un certain nombre de roumains parmi lesquells les deux Rosetti, Constantin Caligari, Cantacuzène, Calendero en habit de ville, et les commissaires, parmi lesquels Vassilesco, l'étudiant en médecine en frac et cravate blanche.

Presqu'en même temps que moi arriva Mr. Picot, l'ex-secretaire

du prince, puis Mr. Roques, professeur, Legrand et Talandier députés, Camille Farcy et d'autres journalistes. A 7h moins le 1/4, Mr. Bataillard étant arrivé on se mit à table.

Le menu est toujours le même: potage julieme, turbot sauce câpres, filet sauce madère, petit pois, salade, fromage, bouchées, fraises. Mâcon, Bourgogne fin, Champagne.

Le dîner fut très convenable et presque silencieux jusqu'au dessert. Nous étions tous saisis de respect devant ces hommes politiques et ses têtes blanches.

Enfin, au dessert, on s'était un peu regardé sur toutes faces et la gaieté, grâce aux vins peut-être, renaissait peu à peu. Mr. Bataillard, président, donna la parole à Mr. Legrand, député du Nord, qui nous remercia, de ne pas l'avoir oublié et nous assura qu'il se souvenait toujours, lui homme du Nord, de nous, gens du midi, car dit-il, il ne doit plus y avoir de frontières pour la civilisation et la fraternité moderne. Il but à la Roumanie. Son discours fut interrompu par de nombreux applaudissements et par . . . ici une parenthèse.

Dans la salle voisine était une noce qui ne nous entendant, ni crier, ni chanter comme elle faisait, s'était mis à battre contre la cloison qui nous separait d'elle. Le maître d'hôtel alla la prier de ne pas faire ce bruit parce qu'il y avait des personnages politiques à côté. Aussitôt marié, mariée, beau père, belle mère et invités se decidèrent à nous faire une surprise. Dès qu'ils entendaient parler, ils firent irruption dans la salle et écoutèrent religieusement les discours en applaudissant avec nous. Dès que les applaudissments rèlevaient un monsieur de la noce placé contre la cloison, entonnait un formidable do mi sol do, do, sol mi do sur un cor de chasse probablement énorme à en juger par les sons qu'il produisait.

Mr. Bataillard, président, a pris ensuite la parole et nous a lu un très beau dicours, dans lequel il faisait l'historique des hommes qui ont le plus contribué à l'indépendance roumaine: N. Golescu, Rosetti, Brătianu. Il a bu *au gouvernement roumain* au milieu des applaudissements unanimes, et à la France.

Mr. Talandier, député de la Seine, a ensuite loué notre politique et repondu au toast de Mr. Bataillard. Mais il nous a souhaité une politique nouvelle et l'abandon de la politique actuelle, trop molle et sans caractère, à son avis.

Mr. Vasilesco a porté un toast à la France; un discours très bien composé (il était l'oeuvre de Caligari) a été abominablement mal prononcé. Il a fait souvenir aux Roumains que c'est à la France que nous avons pris les institutions, les lois, l'instruction, voir-même les hommes (attrape papa) qui ont fait de notre pays ce qu'il était.

Que c'est un français qui a étonné l'Europe par le service sanitaire qu'il a fait avoir à la Roumaine pendant la dernière guerre. (Rattrappe, papa!).

Mr. Caligari, avec une parole brève et sûre, a porté un toast à la presse française qui nous honorait de sa présence, après avoir remercié Legrand de son habilité. Toast d'autant plus applaudi qu'il était court et que chaque mot portait.

Mr. Camille Farcy a répondu. Il a remercié les Roumains d'avoir pensé à lui, a excusé Mr. Girardin de n'être pas venu, a remercié au nom de la presse entière de l'affection que les Roumains lui montraient et a bu à sa vieille connaissance Rosetti.

Mr. Picot a prononcé un discours en Roumain et bu au bonheur du pays.

En fin Mr. Roques, qui avait retrouvé un grand nombre de ses anciens élèves dans l'auditoire, prononça un très longue *allocution*.

Et comme tout le monde était debout le vieux professeur commença par: „D'abord asseyez-vous!" On en rit encore.

A la sortie, Mr. Camille Farcy me reconnaissant à mon nez, dit-il, et me pria de l'accompagner avec Vintilă et Cantacuzène, le docteur. Nous descendîmes à pied jusq'a grand Opéra, il nous demanda quelques instructions pour son article du lendemain et nous nous séparâmes pour rentrer chacun chez nous.

J'ai un peu blagué Farcy sur la manière dont il t'a reçu Pacques dernier et il m'a expliqué qu'il était occupé etc. Enfin il m'a chargé de te présenter ses respects.

Tout le monde ici veut me décider à me présenter en Juillet prochain. Je suis sûr d'être refusé: je crois donc qu'il voudrait mieux attendre Novembre et me présenter tranquillement et sûrement. Je ne vois vraiment pas ce que gagnerais à une défaite si honorable qu'elle fût. Décide, je t'en prie, ce que je dois faire, et je me conformerai exactement à tes instructions.

Embrasse Hélène, Zoé, Pia comme je t'embrasse, c.a.d., bien tendrement.

Ton fils qui t'aime,

Alexandru

Envoie-moi le plutôt ton portrait et celui de maman grand format. J'y tiens.[1]

BIBL. ACAD. RSR. MS, S $\frac{22(37)}{\text{XCIV}}$ 53812.

[1] Pe pagina întîi a acestei scrisori Elena Perticari-Davila notează: „Partea întîi a acestei interesante scrisori lipseşte".

... Şi ei înapoiază cărţile lor la intrare. Ce vor zice francezii, striga D-l Ionescu, aflînd că Moldovenii nu vor asista la banchetul nostru? Că Moldovenii n-au nici o grijă de independenţa României, răspunse D-l Rădulescu, comisarul.

Reduşi la 150 persoane prin absenţa Moldovenilor, invitarăm totuşi pe D-l Louis-Legrand[1] deputat al Nordului care interpelase pe D-l Waddington asupra încetinelii manifestată de guvern pentru a recunoaşte independenţa română; D-l Talandier deputat al Senei care se ocupase mult de ţara noastră, în sfîrşit ziare din toate partidele, ca să nu se înşele nimeni asupra scopului curat naţional şi patriotic al banchetului nostru. Ziarul *La France* era reprezentat de D-l Camille Farcy[2].

Deci, Sîmbătă seara la orele 6½ precis, sosesc în „Salonul Familiilor", 60 Avenue de St. Mandé şi găsesc adunaţi un anumit număr de români printre care cei doi fraţi Rosetti, Constantin Caligari, Dr. Cantacuzino, Calinderu în ţinută de stradă şi comisarii, printre care Vasilescu, student în medicină, în frac şi cravată albă. Aproape o dată cu mine sosi D-l Picot[3], fost secretar al Principelui, apoi D-l Roques[4], profesor, Legrand şi Talandier deputaţi, Camille Farcy şi alţi ziarişti.

La ora 7 fără 1/4 sosind D-l Bataillard, ne-am aşezat la masă. Meniul e totdeauna acelaşi: supă cu legume, calcan cu sos de capere, muşchi cu sos Madeira, mazăre verde, salată, caşcaval, prăjiturele, fragi. Vinuri Mâcon, Bourgogne fin, Champagne.

Masa a fost foarte bună şi aproape tăcută, pînă la desert. Noi eram toţi plini de respect în faţa acestor oameni politici cu părul alb.

În sfîrşit, pînă la desert, ne uitarăm unii la alţii şi veselia, poate din cauza vinurilor, se ivi cîte puţin. Domnul Batailard[5] preşedintele, dădu cuvîntul D-lui Legrand, deputatul nordului, care ne mulţumi că nu l-am uitat şi ne asigură că el, omul din Nord, îşi amintea de

[1] Louis-Legrand (1842—1910), membru al Academiei de ştiinţe morale şi politice; politician, membru al stîngii republicane şi deputat de Valenciennes.

[2] Camille Farcy (1840—1884), publicist francez, autor al „Istoriei războiului din 1870—1871".

[3] Auguste Emil Picot (1844—1918) erudit francez, profesor de limba română la Şcoala de limbi orientale din Paris. A publicat printre altele: *Alexandre le Bon, prince de Moldavie* (în colaborare cu Bengescu), *Chants populaires des Roumains de Serbie, Bibliographie cornelienne* etc.

[4] Antoine Roques, publicist francez. A tradus *Legendele* şi *Doinele* lui V. Alecsandri.

[5] Paul Bataillard (1816—1894), ziarist, ales cetăţean român şi membru de onoare al Academiei Române.

noi, oamenii de la miază-zi, căci, zice el, nu trebuie să fie graniţe pentru civilizaţie şi fraternitatea modernă. Ridică paharul în cinstea României. Discursul său fu întrerupt prin numeroase aplauze şi prin ... aici o paranteză.

În sala vecină era o nuntă; nuntaşii neauzindu-ne nici strigînd, nici cîntînd cum făceau ei, începură să bată în peretele care ne despărţea. Şeful personalului se duse să-i roage să nu facă zgomot pentru că alături sînt persoane politice. Îndată ginerele, mireasa, socrul, soacra şi invitaţii lor se hotărîră să ne facă o surpriză. Cum auziră vorbind, se năpustiră în sală şi ascultară cu sfinţenie discursurile aplaudînd cu noi. În timp ce aplauzele începeau, un nuntaş răzimat de peretele despărţitor, intona un formidabil do, mi, so, do, do, sol, mi, do dintr-un corn de vînătoare probabil enorm, judecînd după puterea sunetelor care le producea.

D-l Bataillard, prezidentul, a luat apoi cuvîntul şi ne-a citit un frumos discurs, în care făcea istoricul oamenilor care au contribuit mai mult la independenţa României: N. Golescu, Rosetti, Brătianu. A ridicat paharul şi a băut în cinstea guvernului român şi în cinstea Franţei, în mijlocul aplauzelor unanime.

D-l Talandier, deputat de Sena, a lăudat apoi politica noastră şi a răspuns toastului D-lui Bataillard. Dar el ne-a urat o politică nouă şi părăsirea politicii actuale, prea moale şi fără caracter personal, după părerea sa.

D-l Vasilescu a toastat pentru Franţa; un discurs foarte bine compus (era opera lui Caligari) a fost îngrozitor de rău pronunţat. El a amintit românilor că de la Franţa am luat instituţiile, legile, instrucţiunea, ba chiar şi oamenii (atenţie, Tată) care au făcut din ţara noastră ceea ce este. Că este un francez care a minunat Europa prin serviciul sanitar pe care l-a făcut României în timpul ultimului război (din nou atenţie Tată).

Domnul Caligari cu un cuvînt scurt şi sigur a toastat pentru presa franceză care ne onora cu prezenţa sa, după ce mulţumise lui Legrand pentru abilitatea sa. Toast cu atît mai aplaudat, cu cît era scurt şi fiecare cuvînt bine gîndit.

D-l Camille Farcy a răspuns. El a mulţumit Românilor de a se fi gîndit la el să-l invite, a scuzat pe D-l Girardin că n-a venit, a mulţumit în numele întregii prese pentru dragostea pe care Românii i-au arătat-o şi a băut în sănătatea vechiului său prieten Rosetti.

D-l Picot a pronunţat un discurs în româneşte şi a băut pentru fericirea ţării noastre.

În sfîrşit, D-l Roques care îşi regăsise un mare număr din vechii săi elevi printre cei care îl ascultau, pronunţă o foarte lungă alocuţiune.

Şi cum toată lumea era în picioare, bătrînul profesor începu prin: „Mai întîi, staţi jos!“ Rîserăm cu toţii.

La ieşire, D-l Camille Farcy recunoscîndu-mă după nas, zise el glumind, mă rugă să-l însoţesc cu Vintilă[6] şi doctorul Cantacuzino. Merserăm pe jos pînă la Operă şi el ne ceru cîteva instrucţiuni pentru articolul său de a doua zi şi noi ne despărţirăm pentru a ne întoarce fiecare acasă.

L-am luat puţin în pleaznă pe Farcy pentru felul cum te-a primit la Paştele trecut şi mi-a explicat că era foarte ocupat etc. În fine, m-a însărcinat să-ţi prezint respectele sale.

Toată lumea de aici vrea să mă convingă să mă prezint în Iulie viitor. Eu sînt sigur că voi fi respins; cred deci că ar fi mai bine să aştept luna noiembrie şi să mă prezint liniştit şi sigur de mine. Nu văd într-adevăr ce aş cîştiga prin insucces, oricît de onorabil ar fi. Hotărăşte, te rog, ce trebuie să fac, şi mă voi conforma cu exactitate instrucţiunilor tale.

Sărută pe Elena, Zoe, Pia şi te sărut şi pe tine cu dragoste,

Fiul tău care te iubeşte,

Alexandru

Trimite-mi de grabă portretul tău şi pe al mamei, format mare. Ţin să le am.

Le 20 janvier 1879

Cher Père,

Enfin c'en est fait et le pauvre vieux père Mathieu est mort. Nous l'avons enterré Samedi 18 Janvier au cimetière Montparnasse, dans le caveau de famille où reposait deja sa fille Juliette. Je vais tâcher de te faire une description exacte de cette cérémonie, car je crois qu'il t'a gardé un bon souvenir jusqu'à ces derniers moments.

Jeudi matin à 6^{h} moine 1/4 Charles Meuneu, un jeune médecin militaire, ami de Raoul et de toute la famille et qui avait veillé le père Mathieu toute la nuit, entra chez Raoul et lui dit d'accourir

[6] Vintilă Rosetti.

que dans trois quarts d'heure son père ne serait plus. En 5 minutes Raoul fut prêt et rendu chez son père. Il y trouva sa mère qui venait de se lever.

Charles les quitta pour aller faire son service, en disant à Raoul: „Je ne le verrai plus vivant“. Ils étaient seul dans la chambre du malade, Raoul et sa mère. Le vieux père dormait. A 8 heures du soir il avait embrassé sa femme, ses enfants, tout ceux qui l'entouraient, et s'était tranquillement endormi, respirant avec une certaine difficulté. A 6 h, 20, Raoul, qui étaient assis tout prêt de son père, entendit un gros soupir qui semblait faire effort pour sortir. Quelques minutes après un second, et comme la pendule sonnait la demie, un dificile et dernier soupir. Il se leva et alla prêt de la fenêtre: un lourd affaissement des épaules et de tout le corps avait suivi ce dernier signe de vie. Madame Mathieu n'avait rien vu, rien entendu, rien remarqué, elle priait. Au bout de 5 longues minutes, Raoul alla auprès de sa mère et lui montrant le lit: „Tu ne vois donc pas, mère, lui dit-il, que tout est fini?“. Elle resta quelque temps les yeux hagards, puis bondit en poussant un gémissement et tomba dans les bras de son fils. Henri arriva et l'emmena.

A 4^{h} et 1/2 de l'après midi, Henri arriva et m'annonça la nouvelle. Samedi à 10 heures, je quittai le lycée, et après avoir été chercher la femme de Henri nous allâmes tous déjeuner chez Raoul. A 11 heures nous allions 4 g Madame où était mort le vieux père: c'est là que je vis Madame Mathieu. Cette pauvre femme a bien soufert, je t'assure. A midi le convoie partit. Henri et Raoul se donait le bras; près d'eux était le docteur Noizet, le mari de Juliette. Derière étaient un parent, Charles Meuneu et moi.

Puis venaient plus de 500 personnes à pied, des médecines, Broca, Brouardel, Potin, Pinard, Therillon et étant d'autres des confrères, Mr. Collin, des employés, tous les ouvriers, non seulement de sa maison, mais du quartier entier. Suivaient une trentaine de voitures remplies de dames et de viellards.

Arrivé à l'eglise St. Sulpice où a chanté une grande messe des morts. L'eglise entière était teinte de noir et le chapitre de chanoines au nombre de 17 entouraient le cercueil avec des cierge.

A 1 heure et 1/2 on est parti de St. Sulpice. Mais le temps a empêché que cette funèbre cérémonie se fit en paix. À 10 heures du matin la neige a commencé à tomber avec 2 degrès de chaleure. Elle ne s'est point arretée de tout le temps. Nous patalgions tous dans la boue et dans la neige jusqu'à la cheville. Au cimetière une foule encore plus grande attendait le convoie. Arrivés au caveau, les prètres ont chanté *le requiescat* et on a descendu le cercueil. A ce moment Mr. Gustave Roger, l'ex acteur de l'Opera, s'est avancé

Il a prononcé qq. paroles bien senties. Le discours n'était pas long, loin de lá; mais le plus durs ont eu les larmes aux yeux. Je vais tâcher de te l'énvoyer par ma prochaine lettre. Du cimetière Montparnasse nous sommes revennus à pieds, Charles et moi. Charles est retourné à St. Denise où est son bataillon et moi je suis resté diner lá. Je suis rentré au lycée Samedi soir et ressorti Dimanche matin 19 Janvier. Raoul venait de recevoir une depêche de toi et nous y avons rèpondu.

J'ai beaucoup causé avec Raoul et avec Henri au sujet du père Mathieu. Il avait dèja eu, il y a quelque temps un hérizipèle et à la suite de cette maladie, son cerveau s'était beaucoup affaibli. Il était tombé complètement dans l'enfance pendant ses derniers moments; dès qu'il voyait sortir sa femme, il appelait Raoul: „Mon fils, disait-il, donne-moi vite un bon verre de vin tandis que la mère n'est pas là". Il voulait beaucoup de vin, parcequ'il était au regime du lait. Il regardait son portrait pendu près de son lit et disait qu'on ôtat cet homme qui le regardait si fixement „il attend mes depouilles" ajoutait-il.

Il est mort sans douleur, sans agonie, presque sans transition: et si jamais l'expression a été bien employée, c'est cette fois: *il s'est éteint*. Il dormait: du sommeil à la mort il n'y a pas même un pas.

Le lendemain Vendredi, sa figure n'avait pas encore perdu sa serenité et le calme qui lui avait laissé le sommeil.

Il est né 1817, le 9 Octobre et est mort le jeudi 16 Janvier 1879 á l'âge de 61 ans ayant passé sa vie à faire du bien et à preparer ce que nous avons vu, c'est a dire près de 1000 personnes suivant son cercueil à travers la neige et le vent.

Pour moi, je suis sorti sain et sauf de l'affaire que le proviseur voulait me faire endosser.

Le coupable est allé se déclarer ce qui n'empêche pas que le proviseur soutient que c'est moi quand-même.

Mon répetiteur a du t'écrire il y a 10 jours. Je lui dirai que tu n'as rien reçu.

Je te remercie beaucoup du calendrier que tu m'as envoyé. J'ai reçu l'albume du colonel Gaillard.

J'embrasse toute la famille et toi sur les deux joues, Ton fils,

Alexandre

Je viens de recevoir ta lettre

BIBL. ACAD. RSR, MS. S. $\frac{22(21)}{XICV}$ /12822.

20 ianuarie 1879

Dragă Tată,

În sfîrşit, a sosit ceasul şi sărmanul, bătrînul Mathieu a murit. L-am înmormîntat sîmbătă 18 ianuarie la cimitirul Montparnasse în cavoul familiei unde se odihnea de veci fiica sa Julieta. Mă voi sili să-ţi fac o descriere exactă a acestei ceremonii căci cred că ţi-a păstrat o frumoasă amintire pînă în ultimele sale clipe.

Joi dimineaţa, la orele 6 fără 1/4, Charles Meuneu, un tînăr medic militar prieten al lui Raoul şi al familiei, care veghease asupra lui Mathieu toată noaptea, intră la Raoul şi-i spuse să vină repede căci în trei sferturi de oră tatăl său se va sfîrşi. În cinci minute Raoul fu gata şi se duse la tatăl său. Acolo o găsi pe mama sa care se sculase tocmai atunci. Charles îi părăsi spre a merge la servici spunînd lui Raoul: „N-o să-l mai găsesc în viaţă". Raoul şi mama sa erau singuri în camera bolnavului. Bătrînul tată dormea. În ajun, la orele 8 seara sărutase soţia, pe copiii săi şi pe toţi care erau în jurul lui şi adormise liniştit, respirînd oarecum greu. La ora 6 şi 20 Raoul care sta la căpătîiul tatălui său, auzi un suspin care părea că nu poate să iasă. Cîteva minute după aceea un al doilea şi cînd pendula bătea jumătate de oră un greu şi ultim suspin. El se sculă şi merse lîngă fereastră: ultimului semn de viaţă îi urmase o prăbuşire grea a corpului. Doamna Mathieu nu văzuse nimic, nu observase nimic: se ruga. După ce trecură 5 minute, Raoul se duse lîngă mama sa şi arătîndu-i patul îi zise: „Nu vezi, mamă, că totul s-a sfîrşit?" Ea rămase cîtva timp cu privirea buimăcită apoi gemu şi căzu în braţele fiului său. Henry veni şi o luă cu dînsul. La ora 4½ după-masă Henri veni şi-mi anunţă ştirea. Sîmbătă la ora 10 părăsii liceul şi după ce fusesem să caut pe soţia lui Henry merserăm cu toţi să luăm masa la Raoul. La ora 11 ne duceam la locuinţa unde murise bătrînul: acolo văzui pe Doamna Mathieu. Biata femeie suferise mult, te asigur. La 12 convoiul plecă. Henry şi Raoul se ţineau de mînă; lîngă ei era doctorul Noizet, bărbatul Julietei. După ei era un membru al familiei, Charles Meuneu şi cu mine. Apoi urmau pe jos mai mult de 500 persoane, doctorii Broca, Brouardel, Potin, Pinard, Therillon şi alţi confraţi, apoi D-l Collin, impiegaţi, toţi lucrătorii, nu numai care ţineau de casa lui ci din întregul cartier. Urmau 30 trăsuri pline cu doamne şi bătrîni.

Am ajuns la biserica *St. Suplice* unde s-a cîntat un mare prohod. Toată biserica era acoperită de draperii negre şi un sobor de 17 preoţi cu lumînări în mînă înconjurau sicriul.

La ora 1½ cortegiul a plecat de la *St. Suplice*. Dar timpul a împiedicat ca această ceremonie funebră să se sfîrşească în pace. La ora 10 dimineaţa a început să ningă la o temperatură de două grade şi nu s-a oprit tot timpul. Înotam toţi în noroi şi lapoviţă pînă la gleznă. La cimitir o mai mare mulţime aştepta convoiul. Ajunşi la cavou preoţii au cîntat „requiescat în pace" şi coşciugul a fost coborît. În acest moment D-l Gustave Roger, fost cîntăreţ la Operă, a avansat. El a rostit cîteva cuvinte mişcătoare. Discursul său n-a fost lung, dimpotrivă; dar cei mai indiferenţi aveau ochii plini de lacrimi. O să caut să-ţi trimit discursul cu viitoarea scrisoare. De la cimitirul Montparnasse, Charles şi cu mine ne-am întors pe jos. Charles s-a înapoiat la St. Denys unde se afla batalionul lui şi eu am rămas să iau masa acolo. M-am dus la liceu sîmbătă seara şi am ieşit duminică 19 ianuarie. Raoul primise de la tine o telegramă căreia i-a răspuns.

Am discutat mult cu Raoul şi cu Henry despre „Père Mathieu". Avusese acum cîtăva vreme erizipel şi în urma acestei boli creierul lui slăbise mult. Căzuse în copilărie în ultimele momente; cum vedea ieşind pe soţia sa chema pe Raoul şi-i zicea: „Fiul meu, dă-mi repede un pahar cu vin tonic atîta vreme cît mamă-ta nu e aici". Vrea să bea mult vin pentru că era la regim lactat. Privea portretul lui, atîrnat lîngă pat şi zicea că să-l scoată pe acel om care se uită fix la el; „aşteaptă moştenirea mea" adăuga el.

A murit fără durere, fără agonie, aproape fără tranziţie; şi dacă vreodată expresia aceasta a fost bine întrebuinţată, este de data aceasta: *s-a stins*. Dormea: de la somn la moarte nu e nici măcar un pas.

A doua zi, vineri figura sa nu pierduse seninătatea şi calmul pe care i le lăsase semnul morţii.

S-a născut în 1817, în ziua de 9 octombrie şi a murit Joi 16 ianuarie 1879, la vîrsta de 61 de ani petrecîndu-şi viaţa spre a face binele şi a pregăti ceea ce am văzut, adică aproape 1000 persoane urmîndu-i coşciugul prin zăpadă şi vînt.

Eu am ieşit teafăr din afacerea pe care directorul de studii voia s-o pună pe seama mea. Vinovatul s-a dus să se anunţe ceea ce n-a împiedicat pe director să susţină că eu am fost acela.

Repetitorul meu a trebuit să-ţi scrie acum 10 zile. Eu îi voi spune că tu n-ai primit nimic.

Îţi mulţumesc mult pentru calendarul pe care mi l-ai trimis. Am primit albumul de la Colonelul Gaillard.

Sărut pe toţi din familie şi pe tine pe amîndoi obrajii

Fiul tău,

Alexandru

Chiar adineauri am primit scrisoarea de la tine.

Le mardi, 4 fevrier 1879

Chere père

Samedi matin nous sommes sortis à cause de la St. Charlemagne et Lundi nous a également été accordé comme congé à cause de la nomination du nouveau président. J'ai passé ce temps chez tante Zoé à lire, à faire des armes et à écrire.

Hier soir, en rentrant, j'ai reçu la lettre. Elle m'a fait plaisir et surtout en me procurant le plaisir de te soulager de quelques inquiétudes, malheureusement pour t'en donner d'autres. Tu as soin, dit-tu, que je ne lise des livres défendus etc. Je ne les ai jamais lus et pour une excellente raison, c'est que je n'ai ni les livres ni le temps pour les lire. D'ailleurs on a mis à la mode à present un genre de livres tout à fait infectes, à mon goût. Ainsi l'on ne parles plus que de *l'Assommoir* qui d'après les relations que j'en ai entendus raconter, n'est qu'une immondice d'un bout à l'autre.

Puisque le sujet a un grand fond, de morale, pourquoi l'auteur ne le fait-il pas ressortir? Il a l'air, au contraire, de vouloir le cacher.

Pour ce qui en est du lycée, cher père, on tripote comme dans un bouge. L'internat devient repoussant. Un élève, bon garçon du reste, est renvoyé du lycée parce qu'il est arriviste de son étude. C'est bien. Les camarade veulent faire un cadeau de souvenir à celui qui s'est dévoué pour tous. On fait passer une circulaire et chaque élève de l'étude devra remettre un franc.

La circulaire est prise par le maître surveillant et envoyé chez le proviseur, qui commence par dire des injures les plus grossières aux élèves et à celui qui a été renvoyé et fini par condamner l'étude à lui remettre un franc chacun sous peine de rester consigner les trois jours que nous venons d'avoir en congé. Ce sera

pour les pauvres: très bien, mais fautil pour cela user de pression pour extorquer de l'argent. Le censeur a fait consigner, il y a qq. temps un élève qui avait dit: Sacré nom de Dieu. C'est grave mais que devons-nous dire lorsque le proviseur nous trait journellement de Canailles, miserables, erigeurs et d'hipocrisie en système, butors et *arhi-vaches?* (subl. autor.). Il nous ordonne la tempérance et menace de souffleter l'un, de jeter un encrier à la face d'un autre, et de cracher à la figure d'un troisième.

Pour la politique, cher père, ne crains rien; je ne sais seulement pas ce qui se passe chez nous et encore moins ce qui se fait en France. Je sais que Mr. de Cossagnac a été invalidé, que Gambetta est republicain et que Mr. Grevy est nommé president de la république. Voila tout.

Maintenant je t'embrasse tendrement en souhaitant que tu viens à Paris le plutôt possible, car j'ai besoin de toi.

Embrasse toute la famille,

A. Davila

(Lateral e scris: „Si tu peux, constitue pour tante Zoe un album de vues de la guerre. Elle veut le payer. Ce sera pour les invalides".)

În partea de sus a scrisorii (lîngă titlu) e scris:

„Envoie, si tu peux, la photographie „căruțele de rechiziție". Edouard veut en tirer le sujet d'un tableau. Envoie-la-moi sous enveloppe, pliée en quatre; je la lui ferai parvenir."

Al(exandru)

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(22)}{XCIV}$ 55813.

Marți, 4 februarie 1879

Dragă Tată,

Sîmbătă dimineața am fost liberi, pentru că era Sf. Charlemagne și luni la fel ni s-a dat concediu din cauza alegerii noului președinte (al Republicii n.n.)[1]. Eu am petrecut acest timp la tanti Zoe, citind, făcînd scrimă și scriind.

[1] Jules Grevy (1807—1891), fost președinte al Republicii Franceze între 1879—1887.

Ieri seară înapoindu-mă la liceu, am primit scrisoarea ta. Ea m-a bucurat mai ales făcîndu-mi plăcerea de a te liniști de unele griji, dar din nenorocire să-ți dau altele. Te îngrijorezi, zici tu, să nu citesc cărți interzise. Nu le citesc niciodată pentru motivul că n-am nici cărțile, nici timpul să le citesc. De altfel e la modă în prezent un fel de cărți cu totul amorale, nu după gustul meu. Astfel nu se vorbește decît de *Assommoir*[1] care după cele ce am auzit nu e decît o murdărie de la un capăt la altul.

Dacă subiectul are un fond serios, moral, de ce autorul nu-l pune în lumină? Are aerul, dimpotrivă, să-l ascundă.

Cît privește liceul, dragă tată, se fură ca „la drumul mare". Internatul devine respingător. Un elev, bun băiat de altfel, a fost dat afară din liceu pentru că e arivistul „de son étude". Bun. Camarazii vor să dea un dar în amintirea celui care s-a devotat pentru toți. S-a făcut o circulară și fiecare elev din clasă va fi dator să dea un franc. Circulara e confiscată de supraveghetor și trimisă la directorul de studii, care începe prin a spune înjurăturile cele mai grosolane elevilor și celui care a fost dat afară și sfîrșește prin a condamna clasa să-i dea fiecare cîte un franc, altminteri vom fi consemnați în cele trei zile pe care le avem ca vacanță. Banii vor fi pentru săraci: foarte bine, dar trebuie pentru asta să uzezi de presiune? Cenzorul a consemnat acum cîteva zile pe un elev care zisese: „Sacré nom de Dieu"[2]. E grav, dar ce trebuie să zicem noi cînd directorul de studii ne tratează zilnic, de canalii, mizerabili, născocitori de ipocrizii, mojici și boi? Ne povățuiește să fim temperați și amenință că pălmuiește pe unul, că va arunca o călimară în obrazul altuia și că va scuipa în față pe al treilea.

Cît despre politică, dragă tată, nu-ți fie teamă nu știu ce se petrece pe la noi și încă mai puțin ceea ce se face în Franța. Știu că D-l de Cassagnac a fost răsturnat, că Gambeta este republican și că D-l Grevy a fost numit președinte al Republicii. Iată totul.

Acum te sărut cu dragoste dorind ca tu să vii la Paris cît mai curînd posibil căci am nevoie de tine.

Sărută întreaga familie,

A. Davila

(Lateral e scris: „Dacă poți, întocmește pentru tanti Zoe un album cu vederi din război. Ea vrea să-l plătească. Aceasta va fi în folosul invalizilor".)

În partea de sus a scrisorii (lîngă titlu) e scris:

[1] Roman de Emile Zola.
[2] Imprecație.

„Trimite dacă poți fotografia „căruțele de rechiziție". Eduard vrea să ia de acolo subiectul pentru un tablou. Trimite-o în plic, îndoită în patru; voi face ca ea să-i parvină."

Al.

Paris, 26 febr. 1879

Dragă tată,

Așadar a murit buna noastră grand-maman. Și-a sfîrșit viața atît de bine întrebuințată.

Evident, cum să nu ți se strîngă inima, gîndindu-te mai mult la viața acestei femei decît la moartea ei: moartea într-adevăr nu e decît o clipă, iar viața, viața ei s-a desfășurat în decurs de aproape un veac. Moartea i-a fost o mîntuire, întîi pentru dînsa, care a văzut copiii stingîndu-se, fără ca moartea s-o odihnească și pe ea: „Impositique rogis juvenes ante ora parentum", cum zice Virgil — și pentru biata tante Felicia, a cărei viață nu a fost decît un șir de nenorociri, un chin, în sfîrșit, pentru noi toți, care trăiam în fiecare zi alături de viața tristă și solitară a acestor două ființe.

Am fost să văd pe tante Zoe; prea multe dureri o chinuie, unele după altele, dacă nu mai multe împreună. Nu va putea suporta altele noi. După moartea unchilor săi, a mamei, moartea surorilor sale, vine și moartea lui grand-maman, care lasă un gol atît de mare în restul familiei greu încercate. Mai e ceva: Felix, fiul iubit, în urma unei boli a căzut în copilărie, și a fost încă grav bolnav — aproape de sfîrșit, din cauza unui anevrism. Nu cred că e mai bine, dar mamei lui i se tăinuiește adevărul.

Trebuie să fi primit scrisoarea d-lui Grosjean, repetitorul meu. Nu știu ce-ți scrie, dar cred că trebuie să te lumineze asupra stării mele ca elev și asupra stării mele intelectuale.

Oricum ar fi, tată, bine sau rău, el a trebuit să-ți amănunțească totul cu scrupulozitate. Dar orice ți-ar fi scris el, nu-ți poate reda starea mea morală. Eu o să ți-o spun; e inexistentă, nu știu ce să mă fac, îmi pierd cumpătul. Nu e nici un regulament relativ la greșeli și la pedepse, ori felul de a se conduce. Fiecare e însuși arbitru de ceea ce face, astfel că — de bine de rău — se simte tras de ici colo și se opune împotriva a tot ce i se pare o noutate și atunci face ce crede.

Scrisesem o altă scrisoare, lungă, violentă, dar adevărată sau cum spiritul meu indignat o concepuse, dar n-am cutezat să ți-o trimit, de teamă să nu te întristeze prea mult. De altminteri scrisoarea ta, vorbindu-mi de boala scumpei noastre Grand-maman, m-a oprit de la alte preocupări. Nu e momentul de a-ți deschide sufletul.

Dar, te rog, pune pe Pia să învețe serios, urmînd programul școalei „Monge", prepară-l să intre în această școală, sau mai bine zis în acest externat, în care va putea înainta repede. Internatul e oribil și te adjur să nu trimiți pe Pia intern în străinătate.

Popi mi-a scris de la Moscova. Ce a făcut acolo?

Te sărut,

Alexandru

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

Paris, 28 februarie 1879

Dragă Tată,

Acum primesc scrisoarea ta, care-mi vorbește despre înmormîntarea lui grand-maman și de moartea ei. Cert, la vîrsta ce o avea, nu poți muri altfel decît stingîndu-te, încet, fără durere, fără agonie, fără tranziție. Și cu toate că la sfîrșit o vedeam puțin, nu-mi pot închipui că nu mai există; nu mă pot împăca cu gîndul că nu mai este și mi se pare că această moarte lasă un mare gol.

Bietul nene Radu e cel mai izbit, căci tante Felicia prevedea sfîrșitul și l-a adăstat desigur cu inima resemnată. Dar pe el, care nu își da seama de realitate, a trebuit să-l zdrobească. Singur acum pe lume din această mare și puternică ramură a Goleștilor! E un patriarh, care își poate număra strănepoții. Fie-i dat ca acești nepoți să nu-i aducă decît mulțumire.

Despre revolta elevilor din clasele superioare nu ți-am scris, căci nu sînt vrednici să ne ocupăm de ei. Începuseră prin a protesta energic și prin a revendica un drept ce-l avem, de a găsi bine ceea ce place și prost ce ne displace, drept sau nedrept.

Deputația lor de elevi cu barbă a fost primită, ascultată și chiar aprobată. Dar cînd fu vorba să treacă la acțiune, în loc de a opri nenumărate abuzuri, care existau întotdeauna la economat, li s-a făgăduit un supliment la masa de seară.

Cereau să ni se servească îndeobște o carne mai puțin mirositoare și mai friptă, bucăți mai puțin microscopice etc... și li s-au dat

în acea seară... dulcețuri! E trist: copilașii... au plîns, li s-a închis gura cu... dulcețuri... Într-adevăr, e ridicol și copilăresc.

De altminteri întreg liceul ia apucături din ce în ce mai ciudate. Înainte se preparau lecțiile care nu fuseră știute bine, sîmbătă seara, înainte de ieșire. Apoi au schimbat și le-au pus duminica dimineața, apoi — ca și cum n-ar fi fost de-ajuns — s-a dat o jumătate de zi de „consemn", adică să rămîi în clasă pînă la 1,30, spre a prepara o lecție de 20 de rînduri.

De o preparaseși sau nu, erai silit să stai în clasă pînă la 1,30.

Mai aveai o portiță de scăpare; era de a prepara în clasă cu profesorul, acum ni se interzice și aceasta. Din fericire acest curios regulament nu se aplică decît pentru cele două zile din urmă ale săptămînii: vineri și sîmbătă.

Ești consemnat, căci ce-i pasă aceluia care a dat această pedeapsă? Capeți o jumătate de zi de consemn mai ușor decît o bucățică de pîine.

Pentru mine, cu toate că (sînt) străin, sînt însă elev și sufăr tot atît ca și altul de aceste neajunsuri; n-am dreptul să protestez cu ei și deci fac excepție pentru mine. De altminteri una din zilele acestea o să-ți cer ceva care te va mira mult, dar care își va avea rostul.

Am scris d-ului Lemaître și voi merge să-l văd duminică dacă totuși se poate proiecta ceva...

Urăsc acest liceu, crede-mă tată, îl urăsc așa cum te iubesc pe tine. Sărută pe tante Felice și spune-i cît de adînc simt și eu durerea ei, dar că-i rămînem noi nepoții și că o s-o iubim de 1000 de ori mai mult.

Te sărut,

Alexandru

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

Le 10 mars 1879

Cher Père,

Je l'avoue cependent, je ne souffrirai pas le moindre mauvais traitement, la moindre injustice sans relever la tête, sans faire voir que je suis homme avant d'être écolier.

. . . . . .

Père, ta lettre m'a ému. Je voudrais courir à toi pour te consoler, te rendre une tranquilleté dont ton âme a besoin, un repos que tu désires. Mais d'où donc que toi, dont l'énergie a, pendant 25 ans, donné la Roumanie, tu te laisses entraîner tout à coup, tu te laisses abattre par le découragement? Quoi donc? La force te manque-t-elle le jour où, après avoir établi et assuré la civilisation dans le pays que tu as dopté, il ne te reste plus que ton repos à assurer? Tu n'a jamais travaillé que pour les autres, cher père; je ne suis pas seul à le savoir; mais pourquoi aujourd'hui ne ferais-tu pas quelque chose pour toi même?... Puisque ton accablement ne peut trouver de remède que dans un repos absolu, prend ce repos. Tu viendras à Paris et tu y passeras six semaines; tu pourrais même (entre nous) y amener Hélène pour les qq jours des vacances de Pâques, si toutefois le dérangement n'est pas trop grand. Cette bonne tante Zoé lui offrira une chambre qu-elle tient prête dans ce but et nous pourrons oublier pour qq. jours les ennuis de la vie, toi des affaires, moi du lycée au milieu d'une douce et paisible vie de famille. Mais viens, voilà l'essentiel. Ensuite nous verrons.

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(25)}{XCIV}$.

10 martie 1879

Dragă tată,

Mărturisesc cu toate acestea că nu voi suferi nici cel mai mic rău tratament, cea mai mică nedreptate fără să ridic capul, fără a face să se vadă că sînt om înainte de a fi școlar.

. . . . . .

Tată, scrisoarea ta m-a emoționat. Aș vrea să alerg la tine pentru a te consola, să-ți dau liniștea de care sufletul tău are nevoie, odihna pe care o dorești. Dar din ce cauză (de unde vine că) tu, care ți-ai dăruit energia României timp de 25 de ani, te lași antrenat deodată, te lași zdrobit de descurajare? Ce? Forța îți lipsește, în ziua în care, după ce ai stabilit și asigurat civilizația în țara pe care ai adoptat-o, nu-ți mai rămîne decît să-ți asiguri odihna? Tu n-ai muncit niciodată decît pentru alții, dragă tată, nu sînt singurul care o știu, dar pentru ce astăzi n-ai face ceva pentru tine însuți?... Pentru că descurajarea ta nu-și poate găsi remediu, decît într-o

odihnă absolută, odihnește-te. Tu vei veni la Paris și vei petrece aici șase săptămîni; ai putea chiar între noi să o aduci și pe Elena pentru aceste cîteva zile de vacanță de Paști, dacă totuși deranjul nu este prea mare. Buna mătușă Zoé îi va oferi o cameră pe care o ține pregătită gata în acest scop și am putea să uităm pentru cîteva zile necazurile vieții, tu afacerile, eu liceul în mijlocul unei dulci și liniștite vieți de familie. Dar vino, iată esențialul. Apoi vom vedea.

Le 21 mars 1879

Cher Père,

J'ai échoué au baccalauréat. Et encore ai-je echoué de la façon la plus ridicule. C'est le discours latin qui en a été cause. Nous avions comme sujet: *De Burrhi personna in Racinii Tragedia.* C'est une disertation très jolie à faire fort à mon goût mais qui demande environ 8 heures de travail et beaucoup de développement. On nous a limité le temps et le papier, en ne nous donnant que 4 h (le moitié du temps qui m'aurait fallu) et 52 lignes à remplir. En récopiant, j'ai couru la poste et j'ai passé une phrase ce qui m'a culbuté, attendu que le latin était faible et plat, quoique sans fautes matérielles. La version était bonne et je savais mon oral. La note de la faculté portent: discours *inachevé,* version bonne. Cependant si j'ai été refusé cette foisci, ce même examen me donne de grandes espérances poud l'avenir et je présume fort que je serai reçu en Juillet prochain... (Fără final).

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(27)}{XCIV}$

21 martie 1879

Dragă tată,

Am căzut la bacalaureat. Și încă am căzut în modul cel mai ridicol. Discursul latin a fost cauza. Am avut ca subiect: *De Burrhi personna in Racinii Tragedia.*

Este o dizertație foarte frumoasă, foarte pe gustul meu, dar care cere aproape 8 ore de muncă și multă dezvoltare. Ni s-a limitat timpul și hîrtia, nedîndu-ni-se decît patru ore (jumătate din timpul care mi-ar fi trebuit) și 52 de rînduri de scris. Recopiind, m-am grăbit

și am sărit o frază, ceea ce m-a dat peste cap, dat fiind că latina mea era slabă și stearsă, cu toate că era fără greșeli grave. Versiunea era bună și știam la oral. Nota facultății era: discurs neterminat, versiune bună. Totuși dacă am fost respins de data aceasta, examenul acesta îmi dă speranțe mari pentru viitor și socotesc că voi fi primit în Iulie viitor.

(fără final)

Le 27 mars (18)79

Cher Père,

J'ose espérer maintenant que tu as reçu la lettre de mon répétiteur et peut-être celle de Mr. Ubicini. J'ai passé avec lui deux examens: l'un le dimanche 16 mars; j'avais apporté mes livres grecs et latins bien étonné et non moins intrigué par la manière dont tu as fait connaître ton désir, une dépêche; il a un peu regardé mes devoirs de latin et m'a dit, après un vif coup d'oeil, que j'étais extremement faible en thème latin et par consequant en grammaire. Il ne m'a rien appris par là, mais il m'a prouvé, une fois de plus, que ce dont j'ai besoin et enormement besoin, ce sont les premières classes de grammaire.

Puis, après quelques interrogations rapides sur l'histoire, auquelles j'ai répondu sans hésiter, il m'a dit que son opinion était fixé sur moi; que j'étais absolument dans le cas de Georges, qui est inteligent, travaille beaucoup, mais manque des éléments primitifs. Cependant il m'a fait subir un second examen Vendredi, 21, cette fois chez lui et non chez tante Zoé, et j'y ai porté des oeuvres de Ciceron, un ouvrage de Platon, un dictionaire Franc-Lat. et un autre Lat.-Franc.

Il m'a fait faire un thème qui a été très mauvais et un version de Ciceron qui était bonne. J'ai ensuite expliqué un peu de Platon *(Apologie de Socrate)* et tout était fini. Alors il m'a dit ce que je devais faire pour être sûr de prendre mon bacalaureat: c'est de tout en suivant les cours de seconde an lycée, de repasser toutes les classes depuis la 7-ème. Je devrai y mettre deux moins pour chacune. C'est absolement ce qu'il a conseillé à ma tante Grant pour Georges et c'est ce qui va se faire: Georges suivra, au lycée Fontannes, conseilé par tous, sa classe de seconde, au titre de demi-pensionnaire; le soir, en rentrant à la maison, un répétiteur, indispensable à cause de Charles, lui fera sa classe de 7-e, 6-e, 5-e, 4-e, 3-e, de sorte

qu'en dix mois, avec du travail, Georges deviendra un élève brillant et sûr d'arriver à son but.

Charles a été très malade, mais il va bien maintenant, et le Dr. Larcher, qui te connait sans que tu aies jamais entendu prononcer son nom, le laissaira se lever dans 15 jours.

Tante Zoé a voulu qu'il m'examine et le Dr. a declaré que je devais me soigner contre les rhumatisme; et lorsqu'il a appris ton cas il m'a dit, en me voyant rire, que *je ne rirais pas lorsqu'à trente ans, je me réveillerai avec un membre anchilosé*. Ce serait, en effet, un mauvaise plaisanterie.

Je t'embrasse tendrement et *je remercie* Joița, pour ses fleurs.

Ton fils qui t'aime,

Alex.

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(26)}{XCIV}$ 53816.

27 martie 1879

Dragă Tată,

Îndrăznesc să sper acum că ai primit scrisoarea preparatorului meu și poate și pe aceea a d-lui Ubicini[1].

Eu am trecut cu dînsul două examene; unul duminică 16 martie; adusesem cărțile grecești și latinești foarte mirat și nu mai puțin intrigat de maniera prin care ți-ai făcut cunoscută dorința — o telegramă; el s-a uitat puțin la temele mele de latină și mi-a zis după o scurtă privire că sînt extrem de slab în tema latină și deci în gramatică. Nu m-a învățat nimic nou, dar m-a încredințat odată mai mult, că am neapărată nevoie, de primele clase de gramatică.

Apoi, după cîteva întrebări rapide la istorie, la care am răspuns fără ezitare, mi-a spus că părerea lui asupra mea era făcută; eram același caz cu George, care e inteligent, muncește mult dar îi lipsesc

[1] Jean Honoré Abdelonyme Ubicini (1818—1884), istoric francez, a participat la revoluția de la 1848 din Muntenia și a fost secretar în guvernul provizoriu.

A scris, printre altele: *Memoire justificatif de la révolution roumaine*, și a tradus *Balades et chants populaires de la Roumanie*. A fundat *La revue de l'Orient*. Cetățean al țării noastre și membru de onoare al Academiei Române.

cunoștințele de bază. Cu toate acestea, m-a pus să susțin un nou examen vineri, 21, de data aceasta acasă la el, nu la tanti Zoe, și i-am adus operele lui Cicero, o lucrare despre Platon, un dicționar francez-latin și latin-francez.

M-a pus să fac o temă care a fost foarte slabă și o versiune din Cicero care era bună. Am explicat apoi puțin din Platon *(Apologia lui Socrate)* și gata.

Atunci mi-a spus ce trebuie să fac ca să fiu sigur că iau bacalaureatul: să urmez cursurile din clasa a II-a de liceu, și să fac o repetiție a tuturor claselor, de la a 7-a în sus. Ar trebui ca eu să afectez cîte două luni pentru fiecare. Tot așa, a sfătuit și pe tanti Zoe Grant, relativ la George ce trebuie să facă: George va urma la liceul Fontannes, sfătuit de toți, clasa a II-a, cu titlul de semipensionar; seara înapoindu-se acasă, un preparator, indispensabil din cauza lui Charles va repeta cu el clasele a 7-a, a 6-a, a 5-a, a 4-a, a 3-a, astfel că în 10 luni cu muncă susținută, George va deveni un elev strălucitor și sigur de a-și ajunge scopul.

Charles a fost bolnav, dar acum e bine, și doctorul Larcher, care te cunoaște fără ca tu să fi auzit de numele lui, îi va permite să părăsească patul în 15 zile. Tanti Zoe a vrut ca el să mă examineze și doctorul a spus că trebuie să mă îngrijesc contra reumatismului; cînd a aflat de cazul tău, văzîndu-mă rîzînd mi-a spus că n-am să mai rîd cînd la 30 de ani mă voi scula cu un braț anchilozat. Este într-adevăr o glumă proastă.

Te sărut cu dragoste și îi mulțumesc Joiței pentru flori.

Al tău fiu care te iubește,

Alex(andru)

Paris, 21 iunie 1879

. . . . . .

Am primit scrisoarea ta din 28 mai. Sînt încăpățînat în această afacere, căci mă simt în dreptul meu.

Îți voi explica încă o dată ție și voi să înțelegeți că fiul tău nu se putea înapoia în nici un fel. Îmi zici: trebuie să iei o trăsură, dar vizitiii din Paris au detestabilul obicei de a vrea să fie plătiți, ceea ce era contrariu dorințelor mele, căci nu aveam suma necesară din banii ce mi-i dăduse tante Zoe. Pe de altă parte, cum vrei să „alerg", căci ai scăpat cu vederea că de la „St. Cloud" la Liceul „St. Louis" distanța este de 7 pînă la 10 km.

Zici că trebuie să fii neprevăzător ca să întîrzii; desigur, cînd ai trăsură înhămată dinaintea scării şi cînd viitorul întîrziat în loc să se urce în trăsură se plimbă fără scop.

Dar, în plus, puteam eu să-mi închipui că voi fi bolnav pe drum? Tante Zoe, neştiind că avusesem vărsături de la casa ei la St. Cloud (20 de minute), a crezut poate că am făcut dinadins, dar s-a convins după ce m-a văzut. Deci, neputîndu-mă întovărăşi însăşi la liceu, rugase înainte pe director să mă certe cum se cade. Directorul nu a pierdut ocazia ce i se prezenta şi, afară de dojană, m-a consemnat pe 2 duminici, aşa că nu voi putea ieşi din liceu 15 zile.

Acum, cînd totul se va lămuri, mă întreb ce se va gîndi directorul, cînd m-a tratat fără temei, ca mincinos?

Nu sînt nepăsător, mi-e ruşine de a fi dojenit, certat de superiori, dar pentru aceasta trebuie ca ei să nu fie de blamat, căci atunci jumătatea efectului e pierdut şi, în loc de o îndreptare spre bine, nu-ţi rămîne decît să urăşti pe superiorii tăi.

Aceasta nu că îi detest, nu, dar cred că atunci cînd ai părul alb, sau chiar cărunt, trebuie să cauţi să nu te înşeli atît de mult ca să ajungi să tratezi pe cineva de mincinos pe o simplă supoziţiune, căci acesta e cazul.

Nu voi scrie directorului, căci atunci cînd vei primi această scrisoare, totul va fi lămurit. Poate voi fi mai stimat, dar — iubit, va fi cu neputinţă, întotdeauna o să aibă ciudă pe mine că am arătat că, director fiind, poţi să te înşeli.

Dacă raţionamentul meu e fals, dragă tată, voi fi mai mulţumit, căci îmi place mai bine a crede că am greşit, deci a mă încredinţa că Ministerul Instrucţiunii Publice ne-a pus pe noi, internii, în mîinile unor oameni nedrepţi şi supărăcioşi.

Acum te aştept cu nerăbdare, ca şi pe Elena, şi vă sărut pe toţi din toată inima,

Alexandru

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ŞI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

Le 8 août (18)79

Cher Père,

Je ne demande pas mieux que de quitter cette conversation désagréable qui nous avons affecté jusqu'aujour'hui. Je vais donc t'apprendre certaines choses, qui, je l'espère du moins, te feront plaisir:

je veux te parler de la distribution des prix du lycée St. Louis.

A 10 h 1/2, Mardi 5 Août, entrait dans la cour de la Sorbonne le cortège des professeurs; proviseur et censeur en tête. J'y était avec Georges. Dés, que le cortège fût entré dans les bureaux, nous entrâmes bien vite dans la salle de la distribution. Georges se joucha tout en haut de l'amphitéatre, et moi, je pris place sur l'un des derniers bancs des élèves. Le coup d'oeil de la salle était vraiment charmant: sa forme est celle de tous les grands amphitéatres, c.à.d. celle d'une demi cercle; el est partagée en deux grands hémicycles surmontés chacun d'un large balcon; celui du nord était occupé par la musique du 24-e de ligne; q.q. étudiants occupaient celui du sud. L'hémicycle nord et la moitié de celui du sud était réservé aux elèves; le rest regorgeait de dames, les messieurs se tenant debout dans les angles et les couloirs.

Le cortège professoral entra dans la salle, précédé cette fois par Mr. Desjardins, membre de l'institut, délégué spécial de Mr. Jules Ferry, sur la demande unanime des professeurs et des élèves; des applaudissement reçurent les professeurs; le chef d'orchestre se leva: un cri général retentit dans la salle „Marseillaise"!

Elle fut attaquée vigoureusement aux hourrah retentissants du public. Ici, je passe, un incident qui a provoqué des murmures. Quand le silence fut établi, Mr. Desjardins se leva et annonca que Mr. Henry, professeur de rhétorique, pronnoncerait le discours annuel d'ouverture. Ce discours fut sufisament applaudit malgré ses aspirations scientifiques et quelque peu ampoulées malgré la contradiction continuelle où il se trouvait avec son auteur nous enseignant l'économie, l'abstinance, l'amour du devoir, toutes vertus qu'il s'est toujours bien gardé de pratiquer.

Après le discours de Mr. Henry, Mr. Desjardins nous dit aussi q.q. mots, qui n'avaient qu'un seul but, celui de se faire comprendre te tous, de se graver dans toutes les memoires. Le sujet de ce discours, que je voudrais posséder, tellement il m'a plu, était la famille et la professeur. C'était un sujet d'actualité et M. l'abbé Doumas en profita pour s'attirer de nouveaux murmures. Le marin, au contraire s'en amusa beaucoup.

Avec beaucoup d'ésprit et, si je puis dire ainsi, une grande flexibilité d'expressions, le vieux savant mieux que tous les cris et tous les journaux dit aux prêtres: il ne vous reste plus qu'à vous marier ou à disparaître. Tout à coup, interrompant son esprit, léger et aimable, il s'écria: „Nous n'en sommes plus aux temps mes amis, où pour être professeur il fallait ne plus être homme!" Et plus loin, il blâme les professeurs célibataires, „car, dit-il, mes enfants m'apprennent à être doux pour les votres; les votres à être sévère pour

les miens". La dernière phrase qui, seule, eut une teinte de politique j'aimerais mieux dire de patriotisme; il l'a dit d'une voix lente et mélancolique; toute sa gaîté sembla tomber à ce souvenir du passé: „Mes amis, dit-il, mes enfants, nous n'oserions nous donner comme exemple (de la main il montrait Mr. Haraut); mais put-être qu'en regardont dans votre passé obscur, vous apprendriez à être les dignes fils de la France républicaine. Un tonnerre . . .

(Restul lipseşte)

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(29)}{XCIV}$ 53818.

8 august (18)79

Dragă Tată,

Nu doresc nimic mai mult decît să părăsesc această conversaţie dezagreabilă care ne-a întristat pînă astăzi. Îţi voi împărtăşi cîteva lucruri care, sper cel puţin, te vor bucura; vreau să-ţi vorbesc despre distribuirea premiilor de la liceul St. Louis.

La ora $10^1/_2$, marţi 5 august, intra în curtea Sorbonei cortegiul profesorilor cu directorul de studii şi cenzorul în frunte. Eu eram acolo cu George. Cum a intrat cortegiul în birou, intrarăm şi noi în sala de distribuire. George se cocoţa sus de tot în amfiteatru şi eu m-am aşezat pe una din ultimele bănci ale elevilor. Sala era cu adevărat încîntătoare: forma sa e aceea a marilor amfiteatre, adică aceea a unui semicerc; ea este împărţită în două mari emicicli, dominat fiecare de cîte un mare balcon; cel de la nord era ocupat de muzica regimentului 24 infanterie; cîţiva studenţi ocupau pe cel din partea de sud. Emiciclul dinspre nord şi jumătate din cel de sud era rezervat elevilor; restul era ocupat pînă la refuz de doamne, domnii stăteau în picioare pe la colţuri şi pe culoare.

Cortegiul profesoral intră în sală precedat de data aceasta de D-l Desjardins[1], membru al institutului, delegat special al D-lui Jules Ferry[2] după cererea unanimă a profesorilor şi elevilor; profesorii fuseseră primiţi cu aplauze; şeful orchestrei se ridică în picioare: un strigăt general izbucni în sală cînd se intonă „Marseillaisa"! Ea fu cîntată cu vigoare în uralele răsunătoare ale publicului. Aici trec la un incident care a provocat murmure. Cînd liniştea fu restabilită, dl. Desjardins se ridică şi anunţă că d-l Henry, profesor de retorică, va pronunţa discursul anual de deschidere. Acest discurs fu destul de aplaudat în pofida aspiraţiilor sale ştiinţifice şi puţin emfatice şi în pofida contradicţiei continue în care se găsea autorul său, căci acesta ne propovăduia economia, abstinenţa, dragostea datoriei, toate virtuţile pe care nu le-a practicat niciodată.

După discursul d-lui Henry, d-l Desjardins ne zise şi el cîteva cuvinte, care nu aveau decît un singur ţel, acela de a fi priceput de toţi şi să se întipărească în toate memoriile. Subiectul acestui discurs pe care aş fi vrut să-l am, atît mi-a plăcut, era familia şi profesorul.

Era un subiect de actualitate şi abatele Daumas profită de aceasta spre a-şi atrage noi proteste. Desjardins, din contră se amuză mult de această întrerupere. Cu mult spirit şi dacă pot zice astfel, cu o mare flexibilitate de expresie, bătrînul savant, mai bine decît toate ziarele, zise preoţilor: nu vă mai rămîne decît să vă căsătoriţi sau să nu mai fiţi preoţi. Deodată întrerupîndu-se cu duh, degajat şi binevoitor zise: „Prieteni, nu mai sîntem în timpurile cînd pentru a fi profesori nu trebuie să mai fii om!" Şi mai departe învinui pe profesorii celibatari, „căci, zise el, copiii mei mă învaţă să fiu bun cu ai Dv.; ai Dv. să fiu aspru cu ai mei". Ultima frază avu o nuanţă politică, aş spune mai bine de patriotism; a spus-o cu o voce înceată şi melancolică; voioşia sa părea că a dispărut la această amintire a trecutului: „Prietenii mei, zise el, copiii mei, n-am îndrăznit să ne dăm ca pildă (şi cu mîna arăta pe D-l Haraut); dar poate că, privind trecutul vostru obscur, veţi învăţa a fi vrednici fii ai Franţei republicane. Un ropot . . .[1].

Paris, marţi, 10 februarie 1880

Dragă Tată,

Mai întîi să-ţi spun că sînt în vacanţă de 2 zile. Vineri seara, Popi a venit să mă ia, am luat masa cu el şi m-am înapoiat la 8,30 la pension. A doua zi, sîmbătă, am ieşit iarăşi pe la 9 şi după ce am luat masa la 12,30 cu Popi, ne-am plimbat toată ziua, apoi seara

[1] Ernest Desjardins (1823—1886), epigramist şi istoric francez. Membru la „Academie des inscriptions et belles lettres", filo-român şi membru de onoare al Academiei Române.

[2] Jules Fr. C. Ferry (1832—1893), om de stat francez, avocat şi polemist. Ministru al Instrucţiunii Publice în cabinetul Waddington. Mulţumită lui a fost votată legea gratuităţii, obligativităţii şi laicităţii învăţămîntului primar.

[1] Restul scrisorii lipseşte.

am mers la „Teatrul francez", unde se juca *Tartuffe* și *Avarul* de Molière.

Nu-ți voi vorbi nici de piese, nici de felul cum au fost jucate, natural era perfect, cu toate acestea îți voi spune două cuvinte despre felul cum Got a interpretat pe Harpagon. Nu l-ai văzut jucînd, cînd ai fost la Paris, și te asigur că ai pierdut enorm de mult. Cred că nu se poate să-l fi înfățișat mai bine și să-l fi redat mai perfect spre a fi înțeles de public, care — foarte des — se înșeală asupra unui personagiu.

Got, păstrîndu-i nota comică, a știut să-l prezinte atît de odios publicului, încît vecinul meu nu s-a putut împiedica de a șopti „canalie". Acel domn m-a amuzat cît toată piesa, atît se arăta de interesat, de milos, pentru bieții copii oropsiți de Harpagon. Acest unic spectator m-a făcut să petrec pentru cei doi franci cincizeci plătiți, tot atît cît și actorii.

Studiile mele, dragă tată, merg cît se poate de bine, dacă e vorba de aplicație, căci despre cunoștințe mai am mult a cîștiga. Cu toate acestea profesorii sînt destul de mulțumiți de mine, afară de cel de la Charlemagne, care nu poate concepe să aibă în clasa lui un elev care să nu fie cel dintîi. În sfîrșit, să sperăm pentru luna aprilie, fără să făgăduiesc sau să mă angajez întru nimic.

Te sărut, fiul tău care te iubește,

Alexandru

Bunule domnule Davila, profit de foița lui Alexandru spre a vă spune că el se schimbă din ce în ce în cugetările ce le avea; m-am informat de aproape și am aflat că și cu studiile își dă silința. În scrisoarea ce voi face-o vă detaliez cum se cuvine. De data asta vă mai pot spune că mă cam lasă fără de bani cu teatrele. Vă doresc sănătate și putere,

G. Protopopescu Staniu

Contrasemnez rîzînd această mărturisire hazlie,

Alexandru

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

Le 12/24 fevrier (18)80

Cher Père,

Aujourd'hui à 1^{h} du matin, à ce que dit mon acte de naissance, j'ai accompli 18 ans. Dans 15 jours je me présente à mon bacalauréat et dans trois mois à „St. Cyr".

Si j'étais roumain, je ne me suis aperçu que vendredi dernier que je ne l'étais pas, je répondrai d'être reçu a *St. Cyr*, mais je ne suis pas roumain, le classement exige plus de savoir que je n'en ai et si je me présente, c'est par pure forme.

Il faut que je te fasse mon odyssée de ces deux derniers jours, hier Lundi et aujourd'hui, mardi. Hier, après avoir trouvé vendredi dernier mon acte de naissance, voyage qui, à lui seul, vaut tout un roman à la mode, après avoir découvert à ma grande stupéfaction que j'étais *français*, je cours faire mon inscription à la Sorbonne; on me dit qu'il faut l'engagement d'une école de l'état. Je vais aussitôt m'engager à *St. Cyr:* crac, il me faut un nouvel acte de naissance!

Il était l'heure d'une conférance à la pension, je rentre.

Aujourd'hui je repars, je vais à la mairie du 4-e arrondissement pour me faire donner une copie de l'acte en litige, on me dit: monsieur, faites légaliser votre acte de naissance au ministère des affaires étrangères 130 rue de l'Université. J'y cours on me le légalise, cela coûte un franc. Je reviens à la mairie du 4-e où me donne l'acte en double et demain j'irai m'inscrire à la Sorbonne.

Ah, cher père, quels voyages et que j'aurai préféré faire celui de Roumanie en emportant Elenuța sous le bras.

En attendant, la besogne, la bonne volonté et les bonnes notes ne manquent pas, je te le certifie. Mon professeur conférencier est content de moi, ne s'en cache pas, et le crie à qui veut l'entendre.

Cependant il ne faut pas déduire de la que mon baccalaureat est certain. Il pourrait se tromper, me prendre pour un autre et m'accorder ses faveurs mais c'est une erreur qu'il commettrait des plus grossières encore.

Maintenant je t'embrasse tendrement, ainsi que Pia, Zoe et toute la famille.

La main aux amis et je me souhait bonne chance.

Ton fils qui t'aime.

Alexandre

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(31)}{XCIV}$ 53820.

12/24 februarie (18)80

Dragă Tată,

Astăzi la ora 1 dimineața, după cum spune actul meu de naștere, am împlinit 18 ani. În 15 zile mă prezint la bacalaureat și în trei luni la *St. Cyr*.

Dacă aș fi român, dar vinerea trecută înțelesei că nu sînt român, aș fi primit la *St. Cyr*. Clasificarea cere mai multe cunoștințe decît am eu și dacă mă prezint e o simplă formă.

Trebuie să-ți povestesc odiseea mea din aceste ultime două zile, ieri luni și azi marți. Ieri, după ce am găsit vinerea trecută actul meu de naștere, după o călătorie care singură ar putea fi un roman la modă, după ce descoperii, spre marea mea stupefacție, că eram francez, alerg iute să mă înscriu la Sorbona; mi se răspunde că trebuie să am un angajament al unei școli de stat. Mă duc îndată să mă angajez la *St. Cyr;* alta: îmi trebuie un nou act de naștere.

Era ora unei conferințe la pension, mă înapoiez. Azi plec din nou, mă duc la primăria arondismentului al 4-lea spre a obține o copie a actului în litigiu, mi se răspunde: Domnule, mergeți de legalizați actul dv. de naștere la Ministerul Afacerilor Străine pe strada Universității nr. 130. Merg acolo, mi-l legalizează, costă 1 franc. Mă înapoiez la primăria arondismentului al 4-lea unde mi se dă actul în dublu exemplar și mîine mă voi duce să mă înscriu la Sorbona.

Ah, dragă tată, ce călătorie și cît aș fi preferat să fac călătoria în România, luînd în brațe pe Elenuța mea.

Pînă acum, silința, bunăvoința și notele bune nu lipsesc, te asigur. Profesorul meu, conferențiarul, este mulțumit de mine, nu ascunde acest lucru și spune tuturor.

Cu toate acestea nu trebuie dedus că bacalaureatul meu este sigur. El ar putea să se înșele, să mă ia drept altul dîndu-mi încredințările lui, dar ar fi o eroare care s-ar comite și o eroare încă din cele mai grosolane.

Acum te sărut cu dragoste, ca și pe Pia, pe Zoe și întreaga familie.

Strîng mîna prietenilor și îmi urez noroc.

Fiul tău care te iubește,

Alexandru

Le 8 juin (18)80

Cher Père,

Si je m'étais encore souvenu que tu es français, c.à.d. indiscret, j'aurais dit à Hélène de ne pas te communiquer quelques rimes adressées au peuplier. Mais je l'avais oublié et je déplore mon manque de mémoire.

Je veux bien passer pour un poète, c'est très flatteurs très beau et très glorieux; mais aussi fait-il l'être et ne pas usurper un nom qui ne m'appartient pas encore. Peut-être plus tard le mériterai-je! Peut-être ne croirai-je plus à une ironie? Mais aujourd'hui je me contente de passer pour un rhétoricien.

D'ailleurs j'ai caché à tout le monde mes habitudes métromang. Je me suis permis de m'ouvrir à Hélène, je ne sais en vérité pas pourquoi et me voilà trahi. Passe encore en famille; mais si tu vas publier pourtant que ton fils fait des vers, et si par dessus le marche tu les lis à des indiscrets comme Papa Rose, je suis perdu. Lorsqu'il viendra à Paris et que j'irai lui rendre visite il ne demandera, en guise de bonjour, le nombre de mes tragédies. Et Dieu sait si je les détiens!

En rentrant à Bucarest, je verrai des amis venir a moi avec une figure malheureuse et me dire:

— Mon pauvre ami! tu vas mieux?

— Je n'ai jamais été malade!

— Mais si; on nous a dit que tu faisais des vers!

J'ai envoyé, pour prevenir Hélène de son indiscretion de lui écrire, au lieu d'une lettre aimable et claire, un poème en monotones Alexandrins, dont le sujet sera: la philosophie dans la famille!!!

Et elle n'aura le droit de dormir entre chaque vers!

Mai parlons d'autres choses. J'ai pris le parti de me présenter vers le fin du Juillet, commencent d'Août, ce qui fait que je serai certainement à Bucarest pour le 10 de ce mois — là.

Entrerai — je dans l'armée ou resterai-je bourgeois? Il s'agirait de savoir un peu tout cela, car je t'avoue que je ne tiens pas du tout à faire les manoeuvres dans l'infanterie. Je pourrai peut — ètre me faire permuter.

Je t'envoie un livre, intitulé: „La prochaine guerre" et fait par un de mes anciens répétiteurs. Je crois que q.q. corrections sur l'armée roumaine ne feront pas du mal. Si tu veux charger le capi-

taine Maiorescu de la chose, je suis sûr qu'il bien m'envoyer les nouveaux cadres.

Je t'embrasse,

Alexandre

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(32)}{XCIV}$

8 iunie (18)80

Dragă Tată,

Dacă mi-aş fi amintit că eşti francez, adică indiscret, i-aş fi spus Elenei să nu-ţi comunice acele cîteva rime adresate plopului. Dar am uitat şi deplîng lipsa mea de memorie.

Vreau să trec drept poet, este foarte măgulitor, foarte frumos şi foarte glorios, dar de asemenea trebuie să fiu (poet) şi să nu uzurp un nume care nu-mi aparţine încă. Poate mai tîrziu îl voi merita eu? Poate nu voi mai crede într-o ironie? Dar astăzi mă mulţumesc să trec drept retorician.

De altfel am ascuns lumii obiceiurile mele de versificator. Mi-am permis să mă destăinuiesc Elenei, nu ştiu în realitate pentru ce şi iată-mă trădat. În familie mai treacă, dar dacă tu vei divulga totuşi că fiul tău face versuri şi în plus vei citi persoanelor indiscrete ca papa Rose, sînt pierdut. Cînd el va veni la Paris şi cînd îi voi face vizită, el îmi va cere, în loc de bună ziua, numărul tragediilor mele. Şi Dumnezeu ştie dacă le deţin.

Reîntorcîndu-mă la Bucureşti, voi vedea prietenii venind la mine cu o figură nenorocită şi zicîndu-mi:

— Sărmane prieten! îţi e mai bine?

— N-am fost niciodată bolnav!

— Ba da, ni s-a spus că făceai versuri.

Am trimis pentru a o preveni pe Elena de indiscreţia sa . . . , în loc de o scrisoare amabilă şi clară, un poem în alexandrini monotoni, al cărui subiect va fi: filozofia în familie!!!

Şi nu va avea dreptul să adoarmă după fiecare vers!

Dar să vorbim despre altceva. Am luat hotărîrea de a mă prezenta la sfîrşitul lunii iulie, începutul lui august, ceea ce înseamnă că voi fi cu siguranţă la Bucureşti pe data de 10 a acelei luni.

Voi intra în armată sau voi rămîne burghez? E vorba să am cunoştinţă de aceasta, căci îţi mărturisesc că nu ţin de loc să fac manevre la infanterie. Voi putea poate să mă transfer.

Îţi trimit o carte intitulată „Războiul apropiat" făcută de unul dintre meditatorii mei. Cred că nu ar strica vreo cîteva corectări despre armata română. Dacă vrei să-l însărcinezi cu asta pe căpitanul Maiorescu, sînt sigur că el va vrea să mă informeze de noile cadre.

Te sărut,

Alexandru

2 august 1880, Paris

Dragă Tată,

Peste 8 zile cel mai tîrziu voi fi spus prostii, ca să intru în placul Sorbonei. O să-i fiu pe plac? That is the question.

E mai mult ca probabil că nu, şi că voi fi rugat, foarte politicos, să merg să mă mai tîmpesc încă 3 luni în internat.

Această bătrînă zgripţuroaică, cît e de bătrînă, vrea încă să-i faci curte şi să-ţi pierzi vremea pentru a-i place.

În schimb făgăduieşte să ne dea o deplină fericire care la sfîrşitul sfîrşitului nu e alta decît un petic de pergament murdar, mîzgălit, iscălit în litere necitete şi zbîrcit ca şi dînsa.

Şi, spre a avea în posesiunea sa această hîrtie cu miros greu, ai petrecut zece ani din frumoasa-ţi tinereţe, ca să înveţi pe dinafară ceea ce gîndesc cei bătrîni ai trecutului, de la *Filipicele* lui Demosthene ori ale lui Cicero. Aprins de un mare foc, ai încercat să faci ca o mulţime de nerozi comentatori şi ai înşirat toate banalităţile inspirate — din ordinul prea puternic al Universităţii —, operele antichităţii şi ale timpurilor moderne.

Dar ceea ce spuneam nu era clar şi deodată s-au ferit de acest inconvenient, de altminterea secundar, şi, ca orişicine să poată citi şi pricepe ceea ce spunem, ceea ce scriem, sau spre a ne obişnui să facem disertaţii în viitor asupra subiectelor mai importante şi mai serioase, ei bine! . . . ne-au pus să vorbim în latineşte! şi iacă de ce am înăbuşit versurile frumoase şi gîndurile aurite ce le aveam.

Și iacă, casmaua, care de cinci ani, de cînd sînt la Paris, sapă în continuu temeliile multelor mele castele în Spania...

Dragă tată, aceasta se cheamă educația secundară.

După ce ai trecut opt ani în pensionate și în licee, internate mai mult sau mai puțin plăcute — și în familie — după ce ai respirat într-o odaie prea mică aerul încărcat de răsuflarea a 25 sau 30 de camarazi, după ce ai îngălbenit pe paginile a vreo duzină de dicționare de tot felul și ai înnegrit paginile nenumăratelor caiete, după ce ai încercat o muză nehotărîtă într-un limbaj scump lui Bembo și pedanților din secolul al XVI-lea, după ce te-ai adresat romanilor și grecilor sub masca lui Cicero, Cesar, Demostene sau Philopoemen, după ce ai îndeplinit aceste isprăvi a căror grețoșenie ar fi oprit pe Hercul sau pe orișicare alt viteaz, într-adevăr am rămas ce eram înainte.

Și azi, în preajma examenului, aflu că țara mea e în primejdie, și ca toți vrednicii cetățeni alerg să iau pușca și să mă așez la graniță, alături de un țăran, pe care războiul l-a zmuls de la plugul său și care se va bate bine și care nu va avea — ca mine — dureri de stomac pentru că a băut un pahar de apă, nici dureri de șale pentru că și-a pus ranița în spinare... și acest om va servi patria mai bine decît mine și, cu toate acestea, nu știe latinește.

Ți-am spus acum, în aceste lungi și plicticoase pagini, lucrurile pe care le știi și mai bine ca mine. Dar nu e spre a ți le împărtăși, că ți le-am scris, dar ca să-ți arăt că și eu le știam și că doresc din inimă să gust această libertate într-adevăr încă relativă, dar existentă, și — dacă pot zice — palpabilă. Nu vorbesc de libertatea trupească, cu toate că nu e de disprețuit, dar de libertatea spiritului, care ne face să uităm încătușarea trupului. Liber de orișice constrîngere, imaginația mea mă poate duce — după cum doresc — pe malurile Dunării, unde înfloresc florile moi, cu corolele plecate, ori pe culmile Carpaților, ale căror fînețe se înalță țepuș spre cer, ca săgețile care se sprijină pe coarda întinsă a unui arc.

Știrea oficială a evenimentelor noastre, publicată zilele acestea în ziare, a aruncat turburarea în spiritele noastre. Tinerii așteaptă evenimentele și, cum să-ți spun, acest război care va costa încă atîtea lacrimi și atît sînge bietei noastre patrii, mulți nu-l privesc decît ca un corn de abondență, al cărui conținut ar fi gloria și onorurile. Dar alții, dimpotrivă, care nu-și văd decît interesul, se tem pentru banii lor și se consideră ruinați prin anticipație.

. . . . . .

Scrie-mi te rog, o scrisoare care să mă pună în curent cu ce se petrece la noi. Mi se pare că în urma știrilor ziarelor m-au prins frigurile, atît sînt de nervos.

Sărută copiii cum te sărut pe tine, fiul tău care te iubește,

Alexandru

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ* Nr. 7/1963.

Le 4/16 août 1883

Mon cher père,

Me voila enfin revenu à la maison. Jean et Hélène qui m'avaient télégraphié à Golesci d'acourrir, m'attendaient à la gare.

Jean m'a mis au courant de la situation: avec un tel maître les choses vont vite. Il m'a dit que Mr. Stourdza était disposé tout à fermer les yeux sur la sottises du passé qu'à se souvenir des faibles services que j'ai rendus. Il veut, paraît-il, me garder auprès de lui comme secrétaire intime. C'est un honneur qui est d'autant plus flatteur qu'il est moins mérité.

De mon côté, je fais ici la promesse formelle de passer mon examen à Bucarest et d'y continuer mes études de droit lorsque le diplôme de baccalaureat sera signé. Je suis persuadé que toute galeuse qu'elle est, tu recevras avec plaisir la brebis égarée qui rentre au bercail.

Du reste, Jean sera là pour me montrer la route à suivre et pour m'y remener si par hasard, cheval vicieux je fais mine de me dérober.

J'espère que, si peu digne que j'en sois, je rapporterai le sourire sur tes levres qui l'ont depuis trop longtemps oublié.

Je t'embrasse, cher père, du fond du coeur, ainsi que Pia et Nerva.

Ton fils prodigue,

Alexandre

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{22(34)}{XCIV}$ 53822.

4/16 august 1883

Dragă Tată,

Iată-mă, însfîrşit, înapoiat acasă. Jean şi Elena[1] care îmi telegrafiaseră la Goleşti să vin repede, mă aşteptau la gară. Jean m-a pus în curent cu situaţia; cu un astfel de maestru lucrurile merg repede. El mi-a spus că D-l Sturdza[2] era dispus atît să închidă ochii asupra neroziilor din trecut, cît şi să-şi amintească de micile servicii ce i le-am făcut. El vrea, se pare, să mă ţină pe lîngă dînsul ca secretar intim. Este o onoare care e cu atît mai măgulitoare, cu cît e mai puţin meritată.

Din partea mea, fac aci promisiunea formală de a trece examenul meu[3] la Bucureşti şi de a continua studiile mele de drept cînd diploma de bacalaureat va fi semnată.

Sînt convins că oricît de rîioasă ar fi, tu vei primi cu bucurie oaia cea pierdută (rătăcită) care se întoarce la stînă.

De altminteri Jean va fi acolo pentru a-mi arăta calea de urmat şi pentru a mă aduce pe calea cea bună, dacă, din întîmplare, cal nărăvaş aş avea aparenţa de a mă sustrage.

Sper că oricît de puţin demn aş fi, voi readuce zîmbetul pe buzele tale care l-au uitat de foarte mult timp.

Te sărut, dragă tată, din toată inima, ca şi pe Pia şi Nerva.

Fiul tău risipitor,

Alexandru

A. DAVILA CĂTRE CITTA DAVILA

27 avril 1929

Tchitta,

Il y a lâcheté a faire des grimaces à un aveugle; il y a lâcheté à promettre ce qu'on peut pas tenir, il y a lâcheté a dire des mensonges à un homme que son état de santé met dans l'impossibilité de contrôler ce qu'on lui dit; Tu as commis de pareilles lâchetés et tu n'es pas un lâche.

---

[1] Soţii Ion şi Elena Perticari
[2] Sturdza, ministru de externe.
[3] Bacalaureatul.

Du premier jour où tu es venu me voir, chez Dorel, je t'ai deviné. J'ai fait de ne rien voir. Si je n'ai pas réactionné tout de suite, la cause en est ma faiblesse pour toi et la stupide illusion que tu changerais de conduite.

J'étais sur le point de ne pas accepter de loger chez toi, Str. N. Golescu. Mais j'y étais forcé parce que le contracte de Dorel prenait fin et que je ne voudrais pas lui être (cuvinte deteriorate).

Chez toi, où une porte nous séparait, j'ai été obligé d'user de veritables stratagèmes pour arriver à échanger un mot avec toi. J'ai eu le loisir de me convaincre que je t'avais tres bine deviné ...

Ta façon d'agir, avant ton départ pour Vienne et après ton retour, m'a prouvé que tu essayais par toute sorte de mensonges de ne pas échanger une parole avec moi. Pourtant, un échange de vues entre 4-yeux, des quelques minutes seulement, aurait tout mis au point. Pensais — tu que, parce que j'étais en danger d'être evacué tu pourrais de nouveau me fourrer dans une masure du même propietaire? Cette fois je ne me laisse plus faire. J'en ai plein le dos, de promesse, et de mensonges.

Je vivrai là où je me trouverai mieux (puisque je suis condamné à vivre).

Puisque tu tiens ton valet de chambre dans la confidence de nos différends, je ne fais que suivre ton exemple en permettant à ma ménagère de deviner nos relations.

Papa

ARH. STAT. PITEŞTI, FONDUL PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

27 aprilie 1929

Citta,

E o laşitate să te strîmbi în faţa unui orb, e o laşitate să promiţi ceva de care nu te poţi ţine, e o laşitate să spui minciuni unui om a cărui stare de sănătate îl pune în imposibilitate să controleze ce i se spune. Tu ai comis astfel de laşităţi şi tu nu eşti un laş.

Din prima zi cînd ai venit să mă vezi, la Dorel, te-am ghicit. M-am făcut că nu văd nimic. Dacă n-am reacţionat imediat, cauza este slăbiciunea mea pentru tine şi stupida iluzie că îţi vei schimba conduita.

Eram pe punctul de a nu primi să locuiesc la tine pe Str. N. Golescu. Dar am fost forțat la aceasta pentru că contractul lui Dorel expira și n-aș fi vrut să-i fiu . . . (cuvinte deteriorate, n.n.).

La tine, unde ne separă o ușă, fusesem obligat să mă folosesc de adevărate stratageme ca să ajung să schimb o vorbă cu tine. Am avut răgazul să mă conving că te ghicisem foarte bine.

Modul tău de a acționa, înaintea plecării tale spre Viena[1] și după întoarcerea ta, mi-au dovedit că tu încercai prin orice fel de minciuni să nu schimbi un cuvînt cu mine. Totuși un schimb de vederi între patru ochi, de cîteva minute, ar fi pus totul la punct. Gîndeai că tu, pentru că eram în pericol de a fi evacuat ai putea din nou să mă vîri într-o dărăpănătură a aceluiași proprietar? Sînt sătul de promisiuni și de minciuni.

Eu voi trăi acolo unde îmi va merge mai bine (pentru că sînt condamnat să trăiesc).

Pentru că ții feciorul în confidența neînțelegerilor dintre noi, nu fac decît să urmez exemplul tău, permițînd menajerei mele să ghicească relațiile noastre.

Tata

A. DAVILA CĂTRE DOREL DAVILA

București, 18 august 1929

Dragă Dorel,

Îți scriu un întreg volum pentru că trebuie să-ți fac amănunțit istoricul ultimelor vremuri și să pun la punct împrejurările ultimelor întîmplări.

În ajunul pornirii tale la Sofia, ai venit să mă vezi și te-am rugat să obții de la Citta următoarele 3 lucruri:

1. Să nu plece din București E. Sa înainte de a se fi pus la zi (adică să fi plătit arieratele pensiunei fixate de voi și chiria pe semestrul în curs a domiciliului meu actual);

2. De a fi obținut de la Ministerul Artelor să repete Teatrelor Naționale ordinul circular dat de fostul ministru liberal A. Lapedatu, de a se juca în fiecare stagiune, atît seral cît și în matineu, piesa „VLAICU VODĂ" ca fiind cea mai nimerită pentru propagandă și cultură. Dacă nu se găsește, în dosare, urmă de acest ordin circular, să se dea în același sens, o circulară către Teatrele Naționale și să se supravegheze executarea ei;

3. De a fi făcut astfel ca chiria noului apartament să fie achitată la timp pe semestrul Oct. 1929—Aprilie 1930.

Ascultînd cuvintele mele cu deosebită atenție ai zis că vei amîna cu o zi plecarea ta la Sofia pentru a stabili cu Citta îndeplinirea tuturor afacerilor care mă privesc. Ai venit a doua zi dimineață și mi-ai afirmat că Citta e absolut de părerea mea. Iacă, însă, că Citta a părăsit Bucureștiul fără ca cele trei puncte specificate de mine să fi fost îndeplinite.

Ce să cred? Că Citta s-a arătat de părerea mea, ca să scape de tine, sau că tu mi-ai croit palavre ca să scapi de Citta?

Citta a venit la mine, mi-a dat pensiunea pe Iunie trecut, a vorbit de cîte alea toate, dar cînd am încercat să vorbesc de chestia celor trei puncte, m-a întrerupt, zicîndu-mi că e grăbit. Foarte drăgăstos, și-a luat rămas bun, m-a sărutat și a plecat. Chestia celor 3 puncte n-a putut fi atinsă. „Trucuri diplomatice", așa e: cînd te vezi strîns cu ușa, o ștergi. Trucuri întrebuințate de mult de Citta și de tine, dar „trucurile diplomatice" n-au ce căuta între relațiile dintre tată cu fiul său.

Altă dată, a venit mama ta[1] să-mi arate o chitanță de 30.000 lei dați arvună pentru apartamentul din catul 2 (chiria e de 160.000 lei anual) din imobilul situat în b-d Carol 48.

Nota bene că nu fusesem consultat dacă-mi convine sau nu. „La Carte forcée". Din două una: sau *trebuia să declar că-mi convine* pentru ca să nu piardă arvuna, *sau să se piardă arvuna* dacă spuneam că nu-mi convine apartamentul.

Biata mumă-ta n-a fost în stare să-mi explice distribuția și, încă mai puțin, să-mi facă planul apartamentului. Ea repeta numai că apartamentul e foarte frumos, că apartamentul e superb, că l-a văzut și Consuela și Cocoți, că le-a plăcut etc. Ar fi fost mai bine să ne placă nouă, mumei tale, ție și mie. Dar, din noi trei, numai muma ta văzuse apartamentul și, cum am spus mai sus, îl studiase foarte superficial.

Cu mania mea de precizie, am pus de mi s-a ridicat planul exact al apartamentului, ca să pot declara, în cunoștință de cauză, dacă, da sau ba, distribuția apartamentului îmi convenea. Eram hotărît să fiu de părere că: *da*. Dar acum a ieșit la iveală un neajuns foarte

[1] Misiuni diplomatice la Moscova, Viena și Washington.

[1] Ortansa Keminger de Lippa, fosta soție a lui A. Davila.

grav: mumă-ta îmi zisese că, în fundul apartamentului, erau 2 camere de servitori. Cu aceste 2 camere apartamentul răspundea cerințelor mele. Dar aceste 2 camere sînt închiriate altora și nu fac parte din apartamentul nostru. În asemenea condiții apartamentul nu mai face pentru noi.

Sîmbătă 3 VIII am rugat pe mătușa ta, vecina mea, Jujuca, să dea de știre mamei tale de noua stare a lucrurilor, pentru ca dînsa să poată lua la timp, măsurile necesare. După cum se vor desluși lucrurile, voi zice *da* sau *ba*.

În nici un caz, arvuna nu va fi pierdută: muma ta va locui un apartament superb într-un imobil foarte frumos.

Cît despre mine, chestia se pune altfel: nu mă voi muta din apartamentul ce ocup, str. Ion Mincu, pînă nu voi fi plătit cîștigul în curs, adică 23.500 lei. Cum? Ce fel? Nu știu. Dar n-aș putea răspunde printr-o indelicateță frumoasei purtări a proprietăresei.

Cum voi trăi și cu ce mijloace (întrucît tu, pe de o parte, mi-ai spus lămurit că nu mai poți vărsa pensiunea și că Citta, pe de alta, e de pe acum cu 2 luni întîrziere (el promite dar nu se ține de vorbă) iarăși nu știu. Tot tantiemele lui VLAICU și articolele mele de ziar mă vor scăpa.

În distribuția mamei tale se vede o mică odăiță pentru tine. Nu e nevoie de odăiță; un pat ți-ar ajunge cînd ai veni pentru o zi două la București. Dar, dacă funcția ta de membru în consiliul de administrație al Societății București-port, funcție de care mi-a vorbit Citta, te obligă să-ți împarți timpul între Sofia și București, o singură odăiță nu v-ar fi de ajuns, ție și Zoichii, deoarece ți-ar trebui un dormitor și un birou unde să lucrezi și să primești vizitatorii.

Mă bate gîndul că un miliardar, (Ford[1] de pildă) s-ar interesa cu deschiderea canalului Cernavodă—Constanța. Sînt miliarde de cîștigat în afacerea aceasta. Aci, a fost, în vremuri, sau un braț al Dunării sau, poate, chiar un canal.

Canalul (sau brațul Dunării) s-a împotmolit cu-ncetul și au rămas niște bălți și niște mlaștine de-a lungul cărora aleargă calea ferată. Deosebirea de nivel între Cernavodă și Constanța s-ar recupera prin ecluze și ar permite puternice uzine hidro-electrice. Ford nu știe. Dacă, însă, îi spui, poate că afacerea l-ar tenta iar tu ai fi omul cel mai indicat pentru asemenea lucrare.

Societatea București-port ar putea și dînsa să fie tentată.
Am avea: BUCUREȘTI—PORT de MARE.

Lui Citta nu-i place Ford; preferă „General-Motors". Dar mi se

[1] Dorel Davila era reprezentantul firmei „Ford" în România.

pare că mai lesne se poate înțelege cineva cu un singur om decît cu un enorm consiliu de administrație.

Altă ordine de idei:

Am avut, în sfîrșit, o răfuială de viu grai cu d-l Ianculescu. I-am explicat că, conform convențiilor din 1926, „Oltenia" trebuia în decembrie 1927, să-mi dea socotelile volumului II[1]. Pînă ce nu se vor lichida aceste socoteli, nu voi mai plăti nimic.

Acum, o veste bună: „Cartea Românească" a și tipărit și pus în vînzare ed. V. din VLAICU VODĂ. Eventualele tantieme și onorarii îmi vor înlesni problema traiului.

Cu drag,

Conul Alecu

P.S. 18 VIII. După conversația avută cu tine la 15. VIII volumul acesta are numai un rol documentar. Studiază-l, cugetă și pune la cap.

C. A.

ARH. STAT. PITEȘTI FONDUL PERTICARI DAVILA, PACHET XIV

Al. Davila
str. Ion Mincu nr. 3 București
(imprimat)

18. VIII. 1929

Dragă Dorel,

Astăzi se împlinesc 14 ani și 4 luni de cînd cu [illegible][2]

Justiția crede că „Munca silnică pe viață" e pedeapsa cea mai mare. Se-nșeală! „Imobilizarea silnică pe viață" e canon și mai mare. Uf!

Al tău,

Conu Alecu

ARH. STAT. PITEȘTI, FONDUL PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

[1] Este vorba despre vol. *Din torsul zilelor.*
[2] Se referă la data atentatului.

A. DAVILA CĂTRE BARBU ȘTEFĂNESCU-DELAVRANCEA

19 decembrie 1912

Dragă Barbule,

Scrisoarea ta e plină de învinuiri nedrepte, și, ce e mai trist, de învinuiri tendențioase, de procese de intențiuni. De aș avea sentimentele ce îmi atribui, aș fi un suflet josnic, și aceasta nu sînt, tu o știi mai bine ca oricine, tu, care mă cunoști de 28 de ani de pe vremea cînd nu erai încă *Delavrancea*, de pe vremea *Sultănichii*.

Iar dacă nu sînt un suflet josnic și totuși tu o insinuezi ce fel de sentimente sînt acelea cari te-au putut îndemna la asemenea învinuiri?

Prefer să nu le apreciez, cel puțin pe toate. E însă unul pe care îl vei mărturisi și tu: *supărarea pricinuită* de căderea lui *Hagi Tudose*.

Și de aceea învinuirile tale oricît de grele și de nedrepte, nu mă pot amărî. Multe spune omul la necaz.

Dar dacă supărarea ta e motivată, acel motiv însuși, căderea lui *Hagi Tudose*, de ce să-l cauți aiurea decît în chiar lucrarea ta? De ce să arunci toate păcatele pe actori și pe mine, în loc, făcînd un sincer examen al lucrurilor, să recunoști că primul și cel mai mare vinovat e autorul?

De ce? Pentru că autorul își iubește opera cu patimă și că patima orbește judecata.

Dacă n-ai fi pătimaș, ai recunoaște că toți actorii ți-au interpretat lucrarea cu toate puterile și că ți-au urmat indicațiile făcînd absolută abstracție de personalitatea lor. Dacă n-ai fi pătimaș, n-ai afirma că direcția ți-a refuzat repetiții îndestulătoare cînd *Hagi Tudose* s-a repetat de 34 *DE ORI* în două luni, fapt unic în analele Teatrului Național. Dacă n-ai fi pătimaș, te-ai arăta recunoscător față de D. Nottara care a primit să înlocuiască pe d. Brezeanu, dat pe brînci de modul cum l-ai hîrțuit timp de 25 de repetiții. Dacă n-ai fi pătimaș, ți-ai aduce aminte că direcția, adică eu, n-a stat o clipă la îndoială ca să-ți sacrifice toată activitatea teatrului și că a refăcut din nou, din propria-i inițiativă, decorurile efectuate greșit.

Dar patima ți-a luat ochii și ți-a întunecat judecata pînă într-atîta încît să scrii că *Hagi Tudose* a căzut pentru că eu, vechiul tău prieten, *nu am făcut nimic*.

Dragă Barbule, vechiul tău prieten a făcut ce i-a stat în putință. Un lucru însă nu l-a făcut: nu ți-a spus franc și real: Barbule, retrage-ți piesa, căci nu e vrednică de tine,

Mea culpa.

Boileau i-a spus lui Corneille:

Après l'Agésilas
Hélas
Mais après l'Attila
Holà!

Eu nu ți-am spus ție, nici după *Luceafărul*, nici după *Irinel*, nici în timpul repetițiilor lui *Hagi Tudose* că e vremea să te reculegi, să privești adevărul în față, și să nu primejduiești, prin înnădiri nenorocite, armoniosul edificiu de glorie pe care ți-l clădiseși.

Nu ți-am spus aceasta și mă căiam.

Am încercat de cîteva ori să aduc vorba, dar m-ai luat repede. Atunci am înțeles că totul era de prisos. Am tăcut. Te-am lăsat în voia soartei și soarta s-a împlinit. Crede-mă, nu mă bucur, dar nici nu mă căiesc: scrisoarea ta mi-e dovadă că nu m-ai fi priceput, ba chiar că m-ai fi crezut un Zoil.

Acum te dai de partea paraponisiților care mă proclamă dușmanul literaturii românești: fie! Mare cinste pentru ei dar mică pentru tine.

Eu rămîn de partea celor care aplaudă pe Alecsandri, pe Hasdeu, pe Caragiale, pe Ronetti-Roman și pe urmașii lor, de partea publicului, a celor 498 de spectatori care au văzut pe *Hagi Tudose* la prima reprezentație și a celor 186 care l-au văzut la a treia și a celor 30000 care nu-l vor vedea.

Dacă nu mă bucur de cele întîmplate, mă bucur însă că lucrezi la *A doua conștiință*. Și mă bucur îndoit, căci nădăjduiesc din toată inima că dînsa va răscumpăra înfrîngerea lui *Hagi Tudose* și, mai ales, că va trezi conștiința ta de azi, care-ți permite să amenințî cu tragerea de sfori pe acela ce pe nedrept îl acuzi că „trage sforile" la teatrul Național.

Și cînd conștiința ți se va trezi, vei judeca ce rău ai făcut cînd ai semnat cele ce mi-ai scris *ab irato* și încă mai rău cînd ai dat publicității acea scrisoare în doi peri, semi-oficială, semi-personală, de care nu trebuiau să știe decît sufletele noastre și pe care sufletele noastre ar fi uitat-o lesne.

Totuși am credința că și așa vor uita-o în curînd și pînă atunci îți înapoiez, fără urmă de zăcășeală, prietenească strîngere de mînă pe care mi-ai trimis-o.

A. Davila[1]

---

[1] *Adevărul din 21 decembrie 1912.*

A. DAVILA CĂTRE ARISTIDE DEMETRIADE

Vlaicu era adînc ca întunericul: l-ai făcut adînc ca marea, luminos şi furtunos ca valurile ei.

A(lexandru) D(avila)[1]

(Dedicaţie lui Aristide Demetriade pe verso-ul unui meniu cu ocazia banchetului dat în onoarea lui A. Davila de artiştii Teatrului Naţional la 3 martie 1908 la Grand Hotel du Boulevard — Bucureşti).

A. DAVILA CĂTRE OVID DENSUSIANU

1 iunie 1925

Onorate domnule profesor,

Aflu că Congresul Filologilor Români v-a ales ca preşedinte al său. Mai bună alegere nici că se putea. Mi se spune, de asemenea, că — personal — dv. cereţi să se stabilească o ortografie românească raţională. Lipsa unei ortografii raţionale se simte. Cînd Congresul Filologilor o va fi stabilit şi cînd Ministerul Instrucţiunii Publice o va fi aprobat şi impus în toate şcolile româneşti, de la şcolile primare pînă la Universitate, problema va fi rezolvată şi vom avea, în sfîrşit, o ortografie raţională a limbii româneşti.

Dar cum s-ar putea stabili ortografia fără ca limba românească să aibă alfabetul cu care să se poată însemna toate sunetele limbii? Evident că nu s-ar putea. Problema alfabetului românesc mă preocupă de vreo 20 de ani[2]. Îndrăznesc să vă prezint studiul meu amănunţit asupra alfabetului românesc şi v-aş fi recunoscător dacă, arătîndu-mi greşelile strecurate în el, i-aţi aduce amendamentele dv.

[1] *Muzeul Teatrului Naţional din Bucureşti — fără cotă.*

[2] Articolul despre alfabetul românesc a fost publicat în vol. *Din torsul zilelor*, I, pp. 111—132 şi în revista *Cultura poporului*, care apărea la Cluj.

Pot nădăjdui că-mi veţi răspunde?
Al dv. cu tot respectul şi simpatia,

A. Davila

D-sale
Domnului Prof. O. Densusianu
Str. Colţei n. 24
LOCO

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI MS. 941/61.

10 iunie 1925

Onorate D-le profesor,

Vă mulţumesc din fundul inimii că binevoiţi a vă interesa de lucrarea despre *Alfabetul Românesc.*

Sînt mîndru că mi-am adus şi eu petricica la frumosul monument pe care îl clădeşte Congresul Filologilor Români şi nu ştiu cum să vă arăt recunoştinţa că binevoiţi a-mi prezenta lucrarea la una din şedinţele viitoare ale Congresului.

În ceea ce priveşte manuscrisul meu, el nu-mi trebuie, deoarece posed copia după el.

Al d-v. cu tot respectul, toată recunoştinţa şi toată simpatia.

A. Davila[1]
(parafă)

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI MS. 57/15.

A. DAVILA CĂTRE DIRECŢIA EDITURII SOCEC

A. Davila
str. Transilvaniei 17
(imprimat)

Bucureşti, 6 decembrie 1922

Onorate Domn,

Conform scrisorii Dvs. comercială din 21 oct. 1920, vă rog să binevoiţi a lua măsuri pentru a se şti cîte volume din *Vlaicu Vodă* mai există în comerţ ca să putem la 31 dec. curent lichida situaţiunea noastră reciprocă.

Cu deosebită stimă,

A. Davila

D-lui Director al Editurei Socec & Comp. S.A. Bucureşti.

BIBL. ACAD. R.S.R. MS. S $\frac{31\ (6)}{XCIV}$.

[1] Scrisoarea este trimisă ca răspuns scrisorii primite de la Ov. Densusianu, cu data de 3 iunie 1925.

A. DAVILA CĂTRE DIRECȚIA EDITURII CARTEA ROMÂNEASCĂ

5 iunie 1925

Stimate D-le Director,

Ediția a III-a a piesei mele *Vlaicu Vodă* fiind și dînsa epuizată, și, fiind eu liber de orice angajament cu Casa Socec (editoarea ediților I, II și III) vă rog să binevoiți a-mi comunica dacă *Cartea Românească* e dispusă să editeze a IV-a ediție a sus-zisei piese.

Cu toată stima,

A. Davila

D-sale
D-lui Director al Soc. Cartea Românească
Loco[1]

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI MS. 941/34.

11 iunie 1925

Stimate Directore,

Răspund scrisorii dv. nr. 2154 din 9 curent, că sînt adînc mișcat de graba cu care îmi răspundeți și că sînt cu totul de acord cu dv. asupra celor ce îmi scrieți.

Voi remite impiegatului dv. cînd va veni cu probarul, textul corectat pentru ediția IV-a a piesei *Vlaicu Vodă*.

Primiți, vă rog, distinsele mele salutări,

A. Davila

Onor
Direcțiunii Soc(ietății) an(onime)
Cartea Românească
Loco

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 941/46.

[1] Cartea Românească a tipărit ediția a IV-a din *Vlaicu Vodă* în 1925 și ediția a V-a, în 1929. Cf. scrisorile respectiv din 25 oct. 1925 către A. Herz și 18 aug. 1929 către Dorel Davila.

A. DAVILA CĂTRE I. DONGOROZI

10 aug. 1926

Stimate D-le Dongorozi,

Grozav de rău îmi pare că *Programul Teatrului* de la Craiova nu va conține și un articolaș al meu. Timpul e prea scurt ca să-l compun, nu cunosc formatul *Programului,* așa că nu pot calcula lungimea articolașului; și (mărturisesc) nu îmi trece prin cap nici un subiect. Cu altă ocazie voi fi la dispoziția D-tale.

Cu toată stima,

A.D.

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 133.

A. DAVILA CĂTRE V. ENESCU

A. Davila
Str. Zorilor 1
(imprimat)

10 sept. 1903

Enescule,

Mențin distribuția cea veche. Ar fi să plătesc prea scump plăcerea de a juca cu Marioara[1] dacă ar trebui să sacrific întreaga stagiune. Apoi nu primesc sacrificii din partea nimănui. Sprijin cer. Dacă mi se refuză, voi ști să merg înainte și fără el.

Fă actul I și al III-lea cu distribuția veche și pune să mă cheme pentru ca să reîncepem aceleași acte. Dacă întîlnești dificultăți, suspendă repetiția.

A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 951.

[1] Marioara Voiculescu, artistă dramatică, născută 1889.

A. DAVILA CĂTRE EMIL D. FAGURE

Iubite D-le Fagure[1],

Printr-o scurtă notiță din *Adevărul* de ieri mă provoci să răspund insinuărilor strecurate în unele ziare asupra lui *Vlaicu Vodă* și a paternității mele literare.

Trebuia provocarea D-tale ca să nu las fără răspuns, cum fac de altfel de zece ani, niște atacuri dosnice și care nu au nici cel puțin precizia unei brutalități. Ele nu sînt decît stropituri de noroi care murdăresc numai hainele: treaba slugilor să curețe asemenea pete. Pe mine nu mă tulbură, ba nici chiar mă preocupă și autorii lor, anonimi sau fără importanță, îmi sînt adînc indiferenți.

Cu D-ta se schimbă treaba.

Ne cunoaștem de vreo cincisprezece ani și teatrul a fost terenul pe care ne-am întîlnit, ne-am apreciat, ne-am stimat. Pe atunci D-ta îți începeai cariera de cronicar teatral, iar eu eram obișnuit fervent spectator al reprezentațiilor teatrului Național. Astăzi ești în presa românească criticul teatral cel mai autorizat, ba chiar singurul, în adevărata accepțiune a cuvîntului, adică acela care dînd teatrului cea mai mare parte a timpului, a cugetului, a sufletului, poate judeca cu competență o piesă, un rol, o interpretare. Iar eu am ajuns în țara noastră omul teatrului și acestor îndeletniciri, le-am sacrificat toate ambițiile, toate mijloacele, toate puterile mele.

Deci, amîndoi, putem sta de vorbă.

Ei bine, ți-o declar: *Vlaicu Vodă* e al meu și numai al meu. Nici obiectul, nici caracterul, nici peripețiile, nimic, nimic, nu-și are izvorul decît de la mine. Nici chiar numele de Vlaicu nu e cunoscut în istorie. Vezi Xenopol, *Istoria românilor*, vol. III, pag. 62 și 63 unde este numit *Vladislav Basarab*, vezi Engel, citat de Șincai (*Hronicul românilor*, pag. 304), care îl numește *Latco*, vezi Cornides (id) care îl numește *Ladislau*. Doar un privor din 1367 al împăratul(ui) Ludovic, vorbind de Vladislav, spune „Un mare Vlaik...". Acest nume de dispreț l-am dat simbolului meu.

Da, simbol, *Vlaicu Vodă* nu e altceva, și toate personajele din el sînt simboale.

[1] Scrisoarea este însoțită de următorul preambul:
O scrisoare a D-lui Al. Davila.
„În urma notei publicate în *Adevărul* cu privire la insinuațiunile asupra paternității piesei *Vlaicu Vodă*, d. Alexandru Davila adresează D-lui Emil D. Fagure scrisoarea de mai jos: (urmează textul scrisorii).

Șincai, scriindu-și cronica pe vremuri, cînd libertatea presei nu se afirmase, încheia cîte un paragraf obscur prin această simplă frază: *„Iar tu, cititorule, pricepe"*.

Acesta ar fi tainicul *moto* de pus sub titlul operei mele.

Opera mea, ți-o repet, și numai a mea[1].

Trecem printr-o epocă tristă: micșorarea, cu înjosirea, bîrfirea oamenilor și evenimentelor, cută caracteristică românească a vremurilor noastre. Caioni și Zoili, mulțime: Caragiale, plagiator, Alecsandri plagiator și evreu; Hasdeu venal, Ronetti-Roman insultător al neamului; Eminescu pamfletar, eu un escroc literar! Iar C. Ionescu, G. Ranetti, Al. Mavrodi și alte asemenea tacîmuri, sînt paragonii tuturor virtuților, apărătorii patriei pe trotuarele Capitalei și salvatorii cinstei naționale în oficinele unor gazete de șantaj.

Fie, dar nu voi comite greșala iubitului meu Caragiale: nu voi cheltui 15.000 de lei ca să tîrăsc de zgardă la bara justiției acești cerberi cu multe guri. Bara opiniei publice mi-ajunge și la această bară lătratul lor este disprețuit.

Al D-tale cu toată simpatia,

A. Davila[2]

ADEVĂRUL DIN 1 NOIEMBRIE 1913, AN XXVI, Nr. 8.671

A. DAVILA CĂTRE SCARDAT FRODA

13 decembrie 1925

Iubite Domnule Froda[3],

Aș fi dorit să lămuresc cu d-ta de viu grai multiplele neînțelegeri ivite între mine și *Rampa*.

[1] Vezi și articolul *O scrisoare*, de H. Cazes, în care autorul mărturisește că știe cînd A. Davila lucra la Vlaicu Vodă, prin 1900—1901, discutînd cu el versuri cu imagini îndrăznețe ca, de pildă:
„Că sunt nume ce sparg ziduri și nu-ncap în închisori".
Articolul e publicat în *Scena*, an. II nr 62 cu data de vineri 8 martie 1918, p. 1.

[2] Vezi *Viața lui Alexandru Davila povestită de el însuși*, în *Rampa*, an XIV, nr. 3527/23 oct. 1929.

[3] Fost director al *Rampei*.

Deoarece, însă, așa ceva nu se poate, ne vom lămuri prin corespondență.

Reluarea colaborării mele la *Rampa* e legată, în adevăr, de anumite condițiuni, dintre care, principala, e să nu se amîne publicarea articolelor mele. Doresc, ca după ce se ia de la mine un manuscris — mai întodeauna solicitat — el să fie publicat în cel mai apropiat număr al ziarului. Amănarea să nu se facă decît cu consimțămîntul meu. Nimeni nu silește *Rampa* să publice articole ale mele, dar nimic nu o îngăduiește să le modifice (deoarece sînt iscălite) sau să le amîne.

Amicul Massoff îmi spune că *Planul unui teatru* (cu clișeele respective), va fi publicat în numărul de joia viitoare 17 dec. 1925. Poate că dînsul a luat acest angajament în neștirea celor hotărîte de d-ta dar dacă angajamentul amicului Massoff nu jenează cele hotărîte de d-ta, binevoiește a mi-l confirma. Despre treburile rămase în suferință, vom vorbi altădată.

Al d-tale cu toată simpatia,

A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 941/49.

A. DAVILA CĂTRE SCARLAT I. GHICA

Timbru de 25 bani

București, 16/28 Februarie, 1900
R. Nr. 135/900

Domnule Director General,

Separațiunea introdusă în anul acesta în direcțiunea teatrului Național a dat rezultate așa de puțin satisfăcătoare, încît nu cred că această stare de lucruri să mai poată dăinui.

Pe de altă parte, conducerea operei naționale pe socoteala Societății dramatice nu a dat decît deficite în anii precedenți. Experiența e dar făcută și a dovedit neajunsurile unei asemenea organizațiuni.

A reveni pur și simplu la sistemul întreprinderilor ar fi să pierdem din vedere scopul la care se tinde de atîta vreme: de a poseda o operă națională în care să se cînte numai în limba românească și care să contribuie la înălțarea artei pentru fala capitalei Regatului Român.

Dificultatea este de a ajunge la acel rezultat fără a face apel la bugetul statului prin subvențiuni — obicinuite în adevăr în toate părțile lumei — dar care la noi, în situațiunea de azi mai cu seamă, nu s-ar putea cere fără o desăvîrșită nesimțire, fără o adevărată lipsă de patriotism, oricît de mare ar fi dorința tuturor de a subveni la dezvoltarea artei muzicale.

În rîvna mea de a realiza aceste dorințe care par contradictorii, am onoare a vă supune următoarea propunere:

Vă cer, Domnule Director General, concesiunea operei naționale pe termen de *trei* ani, *fără nici o subvențiune specială*, toate subvențiunile acordate acestei instituțiuni de stat, de județ, comună etc., rămînînd să fie încasate și administrate de D-voastră, după interesele teatrului Național. Mă oblig a da pe fiecare an *cîte o operă absolut nouă* pentru publicul bucureștean și cîte *trei* opere din repertoriu *cîntate în întregimea lor în limba românească*. Doritor de a forma o pleiadă de artiști lirici români de o deosebită valoare, dintre care opera națională să-și poată recruta în viitor personalul, mă mai oblig ca, pe fiecare an, să stipendiez cu cîte 300 (trei sute) lei pe lună, *doi* elevi sau eleve ieșiți din conservatoriile noastre, după alegerea mea, pentru a urma un conservatoriu sau a se perfecționa în arta lor pe lîngă profesorii celebri din străinătate, iar, din beneficiul net al întreprinderei să nu-mi opresc decît 50% (cincizeci), oferind restul, jumătate fondului de rezervă al *Societății dramatice* și jumătate pentru înființarea unui fond de rezervă al artiștilor lirici români.

Vedeți, Domnule Director General, că scopul întreprinderei mele nu este și nu poate fi decît dorința ce am, împreună cu cei ce mă susțin, de a contribui pe cît posibil ne va fi la dezvoltarea și propășirea artei la noi. Este evident că, în acest scop, voi căuta să mă folosesc pe cît cu putință, de artiștii români din țară și străinătate precum și de corurile și orchestra existente.

În schimbul beneficiilor materiale și morale ce oferă propunerea mea, vă cer, Domnule Director General, să-mi puneți la dispoziție teatrul Național luminat și încălzit pentru trei reprezentațiuni pe săptămînă, lunea, miercurea și vinerea, plus două sîmbete alternative, în tot cursul stagiunii de patru luni pe fiecare an, anume noiembrie, decembrie, ianuarie și februarie precum și pentru toate

repetiţiile, chiar cu o lună înainte de deschiderea stagiunei. Nici o intrare gratuită nu se va încuviinţa afară de locurile rezervate asupra cărora vom conveni. Mă voi putea folosi de toate decorurile, costumele şi rechizitele necesare operilor noui ce voi monta. Personalul administrativ, secretarul, casierul, controlorii, pictorii, afişorii, maşiniştii, croitorii etc., precum şi biletele imprimate şi afişele, vor fi acei ai direcţiunii D-voastră şi în sarcina ei. Tot în sarcina ei vor fi libretele şi partiţiunile pentru artişti, coruri şi orchestră, atît pentru operile din repertoriu cît şi pentru cele noui. Şcoala de balet de care mă voi folosi, va fi tot în sarcina Direcţiunei Generale, astfel că eu să nu am a plăti decît artiştii, corurile, orchestra şi primele balerine. Pentru a înlesni unele spectacole date de Societatea Dramatică nu voi refuza concursul artiştilor şi coriştilor mei, întrucît nu se vor stînjeni prin aceasta reprezentaţiunile operei. De asemenea voi pune la dispoziţiunea Societăţii Dramatice pentru întreaga ei stagiune, adică pentru 6 luni, de la 1 octombrie la 31 martie, parte din orchestra mea, anume 22 (douăzecişidoi) executanţi cu şeful lor şi aceasta pe suma de 14.000 lei (patrusprezece) în loc de 24.500 (douăzecişipatru de mii şi cincisute) cît o costă astăzi.

Şi acum, deşi sînt enorme avantagiile ce Direcţiunea Generală şi Societatea dramatică vor trage din această concesiune ce vă cer, totuşi, — pentru a vă dovedi seriosul propunerii mele şi cu toate că nu voi avea de manipulat nici un ban provenind din nici o subvenţiune şi că orice deficit al întreprinderii mă priveşte numai pe mine, — sunt gata să depun cutare garanţie ce veţi crede de cuviinţă.

Sunt convins, Domnule Director General, că apreciind sentimentul din care porneşte această propunere şi în dorinţa D-voastră de a contribui la înălţarea instituţiei culturale în capul căreia vă aflaţi, veţi recunoaşte că am fost preocupat nu numai de prezent, ci şi de viitor şi că veţi binevoi a-mi da un răspuns satisfăcător în termenul cel mai scurt posibil spre a fi pus în măsură de a corespunde tuturor exigenţelor unei întreprinderi artistice atît de delicate.

Primiţi, vă rog, Domnule Director General, încredinţarea prea înaltei mele consideraţiuni,

A. Davila
49 Str. Sf. Voievozi
Bucureşti

D-sale
Domnului Director General al Teatrelor
Bucureşti.

Scarlat I. Ghica face următoarea intervenţie:

Direcţiunea Generală
a Teatrelor
Nr. 135

Bucureşti, 25 februarie 1900

Domnule Ministru,

Am onoare a Vă înainta, aci alăturat, o propunere, ce mi-o face, în conformitate cu art. 6 pgf. 6b din Legea Teatrelor, D-l A. Davila, pentru a cere concesiune operei române pe termen de trei ani.

Faţă, însă, de anomalia ce există în acest moment în serviciul ce am onoare a dirige, prin faptul separaţiunei trupelor dramatice şi lirice, sunt în imposibilitate de a mă călăuzi de dispoziţiunile legei pentru luarea în consideraţie a acestei propuneri, şi mă limitez a v-o înainta, rugîndu-vă să binevoiţi a o avea în vedere la rezolvarea raportului meu nr. 102 din 4 Februarie a.c., privitor la starea actuală a acestei direcţiuni.

Mă cred, însă, dator să atrag atenţiunea Domniei-Voastre asupra avantagiilor ce această propunere oferă instituţiunei Teatrului Naţional. (Urmează prezentarea avantajelor din cererea lui A. Davila.)[1]

Director General.
ss Scarlat I. Ghica
Secretar,
ss. Al. Andronescu

ARH. STAT BUCUREŞTI — FOND MINISTERUL INSTRUCŢIUNII, DOSAR 2/8/1900. 72.

A. DAVILA CĂTRE A. DE HERZ

Bucureşti 31 decembrie 1917

Dragă Herz,

Aci anexat ur anunţ pe care te rog să-l publici în *Scena*[2], cît de curînd; trimite-mi chitanţa sumei de plătit.

[1] Cererea poartă rezoluţia: Se va avea în vedere în raport cu alte propuneri ce pot a se face pînă la 1 iunie curent.
ss Indescifrabil
(Înregistrată la Ministerul Instr. Publice şi al Cultelor Nr. 10.319/29 febr. 1900).

[2] *Scena*, ziar condus de A. de Herz.

Al tău prieten întristat că nu te mai vede,

A. Davila

B.C.S. FOND ST. GEORGES MS. 38

A. Davila
Sanatoriul Dr. Kiriac
Sf. Ionică 5
(imprimat)

Buc. 24 ianuarie 1918

Iubite Herz,

Mărturisește că ai trișat la întocmirea listei votanților: și anume că aveai tu mai multe voturi decît mine. Totuși pentru că nu vei mărturisi în ruptul capului, îți trimit ultima producție (dec. 1917) a celui proclamat de tine ca avînd mai multe voturi.

Această producție e luată dintr-un volum pe care-l prepară Casa Socec, aceeași care a publicat într-o plachetă, gingașă deși populară, *Duda și Mura*, pe care o cunoști și care a fost scrisă în iunie trecut. N-aibi nici o grijă, *Firicel de iarbă*[1] a fost trecut pe la cenzură din toate punctele de vedere.

Iacă materie pentru ziarul tău.

Al tău cu dragoste,

A. Davila

B.C.S. FOND ST. GEORGES MS. 39

A. Davila
Sanatoriul Dr. Kiriac
Sf. Ionică 5
(imprimat)

Buc. 16 febr. 1918

Dragă Herz,

Primesc de la secretarul tău de redacție (semnătura indescifrabilă) o scrisoare foarte măgulitoare prin care mi se trimit 2 exemplare din ziar și mi se cere (sic) alte versuri. Mă supun cu deosebită

[1] Poemul are titlul *Colindă de primăvară pentru Sfinții Constantin și Elena* și a fost publicat în *Scena* an II, nr. 36/10 febr. 1918, p. 4.

plăcere și mă voi ruga de secretara mea să copieze ceva — cenzurat gata — pentru ziar.

Am un subiect de comedie la dispoziția ta. Fac, cum vezi, apel la interesul tău ca să te aduc pe aici, deoarece vechiul imbold se arată neputincios.

Prezintă, te rog, simpatiile mele Secretarului tău de redacție (semnătura indescifrabilă) și primește încredințarea sentimentelor mele, pe care nici un imbold nu le-a schimbat.

A. Davila

B.C.S. FOND ST. GEORGES MS 40.

A. Davila
Sanatoriul Dr. Kiriac
Sf. Ionică 5
(imprimat)

Buc. 19 februarie 1918

Dragă Herz,

Iată și cele cerute de secretarul tău de redacție. Strofele[1] mele vor face un foileton foarte nimerit pentru paginile 2 și 3 sau 4 și 5, după cum vor găsi loc în numărul obișnuit sau în cel dublu. Cred însă că notele trebuiesc puse la urmă și însemnate în strofe la versul lor nu prin asteriscuri dar prin numere de la 1—22 și tipărite în coloane similare cu ale strofelor și cu litera „non pareille".

Dacă vreo explicație mai e de nevoie, trimite pe la mine între 11 și 1 sau între 4—5.

Mai bine însă vino tu personal ca, astfel, să te văd.

Al tău din toată inima,

A. Davila

B.C.S. FOND ST. GEORGES MS 41.

[1] Este vorba, probabil, despre *Balada dactilelor* dedicată lui N. Hiotu și publicată în *Scena* an II nr. 70/16 martie 1918.

A. Davila
Sanatoriul Dr. Kiriac
Sf. Ionică 5
(imprimat)

12 martie 1918

Dragă Herz,

Te felicit pentru articolul tău *Novelă* intitulată *Dinică*. Ce rol pentru Soreanu!

Ce piesă poți să scoți tu din această superbă inspirație.

Nu mă îndoiesc că te-ai și pus pe lucru. Celelalte personaje, chiar Dama blondă, nu sînt decît însă umbre necesare tabloului unde Dinică să strălucească.

Al tău din tot sufletul,

A. Davila.

B.C.S. FOND ST. GEORGES MS. 42.

Buc. 19 aprilie 1918

Dragă Herz,

Mi s-a citit ieri leading-articolul[1] tău din *Scena, Doctorul Chimiță.*

După *Dinică, Chimiță*. Ai pornit pe calea cea bună. Fiecare va recunoaște pe Doctorul Chimiță pe care îl vede și-l va numi pe Chimiță cu alt nume, căci Chimiță e multiplu și această poreclă se potrivește multora.

Te îmbrățișează cu toată dragostea și aștept a 3-a schiță.

A. Davila

B.C.S. FOND ST. GEORGES MS. 43.

A. Davila
Sanatoriul Dr. Chiriac
Sf. Ionică 5

Buc. 9 mai st. n. 1918

Dragă Herz,

Chiar acum la ora 5 am primit scrisoarea ta de alaltăieri și îți mulțumesc, nu pentru simpatia ta pe care o cunoșteam, dar pentru că mi-o reînnoiești cu prilejul unor articole pe care le-am citit, constatîndu-ți, o dată mai mult, verva și biciul. Pentru mine nu le

[1] Articol redacțional.

dau acestor calomniatori nici o importanță: au comis o greșeală ceea ce n-ar fi nimic și au transformat-o în mișelie, ceea ce este mai grav. De altminteri nu sînt singur în lagărul meu: apărătorii mi se-nmulțesc mulțumită ție și ziarului tău.

Cînd vei fi director general al teatrelor, să nu răspunzi altceva nepricepuților care se vor întreba pentru ce ai fost numit decît:

— Pentru ca să vă fie necaz.

Al tău din toată inima.

A. Davila.

B.C.S. FOND ST. GEORGES MS. 44.

Buc. 18 mai 1918

Dragă Herz,

După multă chibzuială mi se pare că nu ar fi bine să se dea publicității scrisoarea mea relativă la Coșbuc[1], mai ales că fitecine poate înțelege că fraza din urmă a fost întoarsă pe dos pentru susținerea cauzei.

În adevăr această frază este:

Scumpi ne sînteți dar scumpi ne costați.

Al tău vechi prieten,

A. Davila

B.C.S. FOND ST. GEORGES MS. 45.

Duminică 28 iulie 1918

Dragă Herz[2],

Am ascultat cu atenție articolul *„Se năruie Teatrul Național"*.

Te felicit de a fi acățat acest clopoțel.

Iată o soluțiune. Citește-o mistuiește-o și fă ce vei crede de cuviință.

Al tău,

A. Davila

SCENA, AN II Nr. 198/28 IULIE 1918.

[1] În corespondența cercetată de noi n-am găsit această scrisoare.

[2] Această scrisoare însoțește articolul: *Regenerarea. Reforma Teatrului Național.*

Postkarte

21 aug. st.n. 918

Dragă Herz[1],

Descoperindu-se printre fițuicile mele alte patru poezii inedite, le-am trecut pe la cenzură și le țin la dispoziția ziarului tău. Iată dar patru numere, adică o lună, în care vei putea publica ceva de vechiul tău prieten.

Atunci cred că voi fi terminat seara treia din *Vorbe de clacă*, compusă din vreo 70 strofe, dintre care 65 sînt gata. Nădăjduiesc că nu mă fac răspunzător de înfruntările altora.

Al tău din toată inima,

A. Davila

B.C.S. FOND ST. GEORGES, MS. 46.

D-sale
Domnului
A. de Hertz
Directorul ziarului *Scena*
Pasajul Imobiliar
Scena Loco

aprilie 1924

Dragă Hertz,

Am așteptat douăzeci de zile *Adevărul Literar* și pe dumneata. Ai uitat, probabil.

Am început un articol destinat *Adevărului Literar* și tratînd despre traduceri, la teatru.

Cînd vei veni îți voi vorbi și de un studiu relativ scurt, (vreo patru sferturi de pagină (?)[2] scrise la mașină asupra pieselor lui Shakespeare. Dar vino cît de curînd.

Al dumitale,

Nenea Alecu

B.C.S. FOND ST. GEORGES MS. 46 a

[1] În titlu apare scris uneori Hertz, alteori Herz.
[2] Scris mai întîi „patru pagini", apoi adăugat deasupra „patru sferturi".

25 oct. 1925

Dragă Hertz,

Ție, căruia ți-a plăcut așa de mult *Vlaicu Vodă*, se cade să-ți trimit un exemplar din ediția a IV, făcută așa de frumos de „Cartea Românească", și cuprinzînd corectările și indicațiile de după tipărirea ediției.

Recitind — pentru a le corecta în vederea tiparului — scrisorile către actorul X, publicate de tine în *„Scena"* acum vreo 7—8 ani, am dat peste scrisoarea XXI, relativă la un plan de teatru și am putut constata cît e de greu să explici prin vorbe un plan arhitectonic, pe care l-ai explica mai lămurit printr-un desen. Dl. Octav Mihalțeanu, elev în anul IV al Școalei de Arhitectură, a făcut, admirabil, acest desen după explicațiile scrisorii.

Zincografiat și publicat în *„Dimineața literară"* o dată cu scrisoarea XXI, cred că scrisoarea și ilustrația ar constitui un articol interesant pentru cititorii *„Dimineței literare"*.

Ți le ofer dar (scrisoarea și planul arhitectonic) — gratuit bine înțeles.

Al tău cu toată dragostea,

A. Davila
(parafă)

B.C.S. FOND ST. GEORGES MS. 47.

A. DAVILA CĂTRE J. B. HÉTRAT

(f. dată)

Monsieur,

Je m'empresse de vous témoigner ma gratitude pour l'intérêt que vous portez à mon entreprise, et pour le conseil que vous me donnez.

Il e tardif. Je connais la pièce et la fait traduire. Si cependant vous êtes disposé à m'offrir votre collaboration, veuillez m'en

faire connaître les conditions. J'espère qu'elles seront pour nous satisfaire tout deux.

Veuillez agréer mes salutations très distinguées

A. Davila[1]
Hotel Princiar

BIBL. ACAD. RSR. MS. S $\frac{23}{XCIV}$ 32.174.

Domnule,

Mă grăbesc să vă mărturisesc întreaga mea gratitudine pentru interesul pe care-l purtați întreprinderii mele și pentru sfatul pe care mi-l dați.

Este tardiv. Cunosc piesa și am pus s-o traducă. Dacă totuși sînteți dispus să-mi oferiți colaborarea dv, vă rog să-mi faceți cunoscute condițiile. Sper că ele vor fi astfel spre a ne satisface pe amîndoi.

Primiți, vă rog, salutările mele foarte distinse.

A. Davila
Hotel Princiar

A. DAVILA CĂTRE D. IANCULESCU

A. Davila
Str. Franklin 7
(imprimat)

București 28 noiembrie 192[illegible]

D-sale
D-lui Ianculescu
Institutul de arte grafice OLTENIA
Str. Imperială nr. 1
București

Stimate D-le Ianculescu.

Înțelegîndu-ne verbal asupra punctelor precizate de scrisoarea D-tră din 3 c., asupra prețului de vînzare (50 lei) al unui volum,

[1] Această scrisoare este însoțită de însemnarea:
Al. Davila
Scrisoarea lui Al. Davila către J. B.-Hétrat ralativă la traducerea unei piese.
M. Sevastos
6. sept. 1957

asupra corecturilor și cheltuielilor de transport și asupra vînzării prin librăriile din țară, am onoarea a vă confirma scrisoarea D-tră, precizînd că tipărirea fiecărui volum să se facă în cîte două mii de exemplare și că suma de 144.000 (una sutăpatruzeci și patru mii lei) să fie plătită de mine în trei rînduri, la terminarea tipăritului fiecărui volum.

Cu deosebită stimă și simpatie.

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOCUMENTE LITERARE A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. Franklin
(imprimat)

Bucuresti, 10 dec. 192[illegible]

Iubite D-le Ianculescu,

Am găsit apartament în str. Sabinelor 75. Chiria e de 40.000 anual. Ea să nu înceapă a curge decît după ce proprietarul va fi făcută joncțiunea cu cablul electric și canalul din stradă deoarece apartamentul din stradă trebuie să fie luminat electric în toate încăperile și cu „tout à l'égout".

Proprietarul cere 45.000, dar cred că va lăsa cu 40.000. Aș dori să văd pe d. avocat pentru a-i da și a-i cere cîteva lămuriri.

Vasilică îți va preda 5000 lei pentru arvună și cheltuielile de timbru.

Al d-tale cu toată dragostea,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. Franklin
(imprimată)

București 4 febr. 1927

Stimate D-le Ianculescu,

O dată cu aceasta vă trimit 10 (zece) fotografii de clișetat ca să fie tipărite, în ilustrații „hors-texte", și legate în cele trei volume *Din torsul zilelor* pe care le tipăriți.

Aceste fotografii îmi vor fi restituite după ce vor servi la facerea clișeelor.

Cu toată stima,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

[martie 1927]

Iubite D-le Ianculescu,

Dacă îmi trimiteți pe socoteala mea un lucrător tipograf sau un ucenic care să știe să facă semnele convenționale ale corectărilor tipografice, mă oblig să vă înapoiez *corectate* toate corecturile primite de la D-tră.

Ele așteaptă nedesfăcute, să le corecteze cineva.

Al D-tră cu toată dragostea,

A. Davila[1]

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

---

[1] Scrisoarea aceasta este trimisă ca răpuns la următoarea:
OLTENIA
Institutul de arte grafice
București
nr. 1 Str. Imperială nr. 1
Colț cu Calea Victoriei, 47
(imprimat)

București 9 III 1927

Mult Stimate Maestre,

Lucrările ce primesc, tot mai numeroase zi de zi, mă țintuiesc la birou, fără să văd posibilitatea unei curînd eliberări. Pentru a nu întîrzia tipărirea volumelor Dumneavoastre, vă rog să-mi îngăduiți a propune, ca operațiunea

15 sept. 1927

Iubite D-le Ianculescu,

Împrumută-mă, te rog, pentru vreo trei zile cu una mie lei. Ți-am dovedit că sunt bun de plată.

Al d-tale cu toată simpatia,

A. Davila[1]

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. N. Golescu 9
(imprimat)

București 15 oct. 1927
OLTENIA
Loco

Iubite D-le Ianculescu,

Răspund adresei dv. din 7 ct. Și eu sînt de părerea Dv. că cu sistemul actual al corectărilor se pierde multă vreme. Sistemul preconizat de mine (și aprobat de Dv. în convorbirea noastră din noembr. 1926) ar fi mai practic dacă ați fi găsit ucenicul cărturar de care vă vorbeam. Dar, deoarece nu l-ați găsit, trebuie să recurgem la alt sistem și propunerea Dv îndeplinește toate dorințele. Mă voi

---

corectării s-o facă Vasilică în prezența și sub supravegherea Dumneavoastre — rămînînd ca ultima corectură (din mașină) să o fac eu, personal.

Al Dumneavoastră devotat,

D. I. Ianculescu

P.S. Dacă corecturile s-ar face la timp, eu vă asigur că în fiecare săptămînă v-aș da minimum 4 coale (64 pagini).

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

[1] Scrisoarea are două mențiuni: 24 sept. 1927 Dat încă lei 1000 (cu creion albastru); și: Trecut în Cassă la 22/X/927.

conforma ei, chiar de astăzi, cu condiția să binevoiți a-mi spune de la care pagină a manuscrisului să încep revizuirea.

Cu deosebită stimă și simpatie,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. Î. IANCULESCU.

A. Davila
Str. N. Golescu 9
(imprimat)

București 20 oct. 1927

Iubite D-le Ianculescu,

Bun băiat d. Badea[1] dar... cam uituc și cam zăpăcit. A uitat la mine, aci, alăturatele foi de manuscris. Ți le trimit ca să-mi poți răspunde la ultima scrisoare.

Al d-tale cu toată simpatia,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. Î. IANCULESCU.

A. Davila
Str. N. Golescu 9
(imprimat)

București, 20 oct. 1927

Iubite D-le Ianculescu,

Ca urmare la scrisoarea mea de astăzi, răspund onoratei D-tale din 17 sept. că:

1. Nu e la mine nici o coală imprimată. D. Badea poate că știe unde le-a pus.
2. Nu pot corecta nici o corectură tipografică: știi pentru ce.
3. Voi revedea direct manuscrisul volumului III pentru ca să poți, d-ta, face corecturile în foile tipografice, așa cum îmi propui

[1] Badea, funcționar la Institutul de arte grafice *Oltenia*.

în onorata D-tale de la 7 oct. 1927, soluție pe care am primit-o prin scrisoarea mea din 15 oct.

Al D-tale cu toată simpatia,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. Î. IANCULESCU.

24 oct. 1927

Iubite D-le Ianculescu,

Îmi crapă obrazul de rușine. Alții sunt de vină. Peste vreo șapte zile voi fi în măsură.

Corectez manuscrisele.

Al D-tale cu toată simpatia,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. Î. IANCULESCU.

A. Davila
Strada Gral Lahovary 108
București — România
(imprimat)

1 decembrie 1927

Iubite D-le Ianculescu,

Răspund imediat scrisoarei D-tale de ieri:

Ai toată dreptatea dar iartă-mă că am avut și eu o mulțime de împrejurări care m-au ținut în loc cu corectura.

Există o soluție mai bună, dacă vrei s-o primești: e să mă dispensezi pe mine de orice corectură, s-o faci toată d-tale (toată) și să nu apelezi la mine decît atunci cînd o idee nu ți s-ar părea clară sau cînd o frază e prost scrisă. Să nu-mi trimiți decît paginile conținînd astfel de greșeli. În acest mod vei fi, nu numai iubitul meu prieten, dar prin critica d-tale justificată, colaboratorul meu eminent.

Dacă îți convine această nouă combinație, fă toate în consecință și dă drumul rotativei.

Al D-tale cu toată simpatia,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. G-ral Lahovary 108
București—România
(imprimat)

13 dec. 1927

Iubite D-le Ianculescu,

Aci 2040 lei. 2000 datoria și 40 ca să pui să cumpere, de la *Cartea Românească*, un *Vlaicu Vodă*, a cărui copertă să fie a operelor mele complete. Îți trimisesem clișeul prin d. Badea acum vreo 4 luni, dar, deoarece s-a pierdut, trebuie făcut alt clișeu. În loc de literele Vlaicu Vodă să pui să se compună, în același stil, literele *Din torsul zilelor*. Iar, jos, firma editurii D-tale în loc de cea a *Cărții Românești*.

Îți mulțumesc pentru volumul avant la lettre.

Nu conține ilustrațiile. Pentru ce?

Pune, te rog, să se tragă după clișeul portretului meu (care va figura la sfîrșitul vol. III) vreo 12 exemplare în roșu.

Mi se cere mutra mea la cîțiva prieteni.

Al d-tale cu toată dragostea,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. G-ral Lahovary 108
București—România
(imprimat)

15 dec. 1927

Iubite D-le Ianculescu,

Răspund scrisorii d-tale de ieri:

I. Clișeul cu mutra mea s-a pierdut. Prin sept., mi l-a cerut redacția de la *Politica*. D. Badea s-a oferit să-l ducă acolo, să-l ia

înapoi peste vreo trei zile și să ți-l dea d-tale. D-sa a luat clișeul dar nu l-a dus la *Politica* (deoarece aceasta nu l-a publicat) nici la D-ta, deoarece nu-l ai. D. Badea era din firea sa cam zăpăcit; în sept. trecut era și amorezat; colac peste pupăză.

II. Nu cred că putem lega toate ilustrațiile din vol. III, deoarece în el, nu vor mai avea nici un chichirez. Ele trebuiesc încartate cît mai aproape în textul pe care îl ilustrează. Iarăși o încurcătură a d-lui Badea: eu îi spuneam să noteze unde trebuie încartată fiecare ilustrație și să scrie pe ea ce anume reprezintă. Dînsul îmi răspundea: „Lasă că țin eu minte".

III. În ceea ce privește prețul de vînzare al fiecărui volum, pune-l și de 80 lei dacă crezi că se va vinde cu înlesnire. În această privință, ești incontestabil, mai competent decît mine.

Cu toată dragostea,

A. Davila (amprenta digitală)

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. G-ral Lahovary 108
București—România
(imprimat)

20 dec. 1927

Iubite D-le Ianculescu,

Nici Dorel, nici eu nu avem disponibil. Dar voi încerca aiurea.

Cu toată dragostea,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI. D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. G-ral Lahovary 108
București—România
(imprimat)

30 dec. 1927

Iubite D-le Ianculescu,

Ca să pot răspunde dorinței d-tale exprimate în 19 dec. curent, am făcut tot ce omenește e posibil. Dorel mi-a răspuns: „asemenea cereri nu se fac în ajunul Crăciunului, mai ales că piața suferă de

criză monetară". Băncile fiind închise, am vrut să scomptez la T(eatrul) N(ațional) tantiemele mele. Nici aci n-am izbutit. Am încercat să vînd Ministerului Artelor, pentru Teatrele Naționale, monopolul reprezentării lui *VLAICU* cu toate drepturile niele de autor. Nu mi s-a răspuns încă nimic.

Foarte amărît că sînt în imposibilitate să dau o mînă de ajutor unui așa bun prieten, te rog să nu te îndoiești niciodată de mine.

Aci alăturat un foarte bun desen al mutrei mele, clișetat la *RAMPA*. El poate înlocui, cred eu, portretul pierdut de d. Badea. Unde pui că *RAMPA* ne va da (cu împrumut) clișeul făcut gata.

Al D-tale cu toată dragostea,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. N. Golescu 9
(imprimat)

București 24 febr. 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Mi-au venit banii. Mai întîi să-mi plătesc datoriile: aci alăturat 1000 lei.

Cu drag,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

27 iunie 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Am uitat ieri pe lista ziarelor la care să trimitem noul volum, să notăm pe cele următoare:

I. *Opinia*, Iași.

II. *Gazeta Transilvaniei*, Brașov.
III. *Politica* (loco).

Al D-tale,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

1 iulie 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Mi se pare că ziarul *Cultura Poporului* nu se mai tipărește la Cluj ci în București.

Redacția și administrația sunt în strada Regala 16. Director: Generalul Niculae Petala. Informează-te și trimite la adresa cea nouă exemplarul destinat *Culturii Poporului*.

Din toată inima,

A. Davila

A. DAVILA. STR. DIM. GHICA 26, BUCUREȘTI II ROMÂNIA

(imprimat)

3 iulie 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Mi s-au cerut mai multe exemplare din cartea nouă. Am trimis lumea să le cumpere de la D-ta, deoarece eu sînt stăpîn numai pe text pe cînd D-ta ești proprietarul cărții editate. Dînd urmare unor insistențe simpatice, am consimțit să vînd un exemplar din cele pe care mi le-ai trimis, primind și costul volumului (80 lei pe care ți-i anexez aici).

Te rog în consecință să-mi trimiți alt exemplar.

Al D-tale,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila. Str. Dim. Ghica, 26 București II România
(imprimat)

9 iulie 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Despre partea mea, eu am trimis D-lui A. Lapedatu (cu dedicație) exemplarul special. Dar, despre partea D-tale, trimis-ai domnului Mavrodi un exemplar și explicațiile lucrului pe care i-l ceream?

Despre partea mea, eu n-am primit nici un răspuns, pentru că, probabil, D-l Ministru fuge de banalități și n-ar avea altceva să-mi spună, ca să evite un răspuns. Dar despre partea D-tale, primit-ai vreun răspuns de la D-l Mavrodi?

Din toată inima,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

15 iulie 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Am primit o c.p. foarte amabilă de la D-l Lepadatu.

Mulțumiri . . .

Primit-ai ceva de la D-l Mavrodi?

Domnișoara Lucreția mi-a spus că ai însărcinat-o cu supravegherea cărții mele. Trimite-mi-o ca să-i dau lămuriri. Îi va fi lesne să vie la mine după serviciu, deoarece locuiește pe Filantropia, aproape de aici.

Cu drag,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

17 iulie 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Constatînd cîtă încredere ai în D-șoara Lucreția, m-am gîndit să corectez cu D-sa textul ediției a cincia a lui *Vlaicu Vodă*, pe care să o faci tot D-ta cînd va veni momentul.

Ce răspuns primit-ai de la D-l Mavrodi?

Ieri a fost pe la mine un trimis de la ziarul *Universul* propunîndu-mi o colaborare săptămînală artistică. Primul articol ar fi despre Petre Liciu. În principiu, colaborarea îmi convine. Dar nu am secretar pentru a dicta articolul.

Multe dificultăți.

Al D-tale, *A. Davila*

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

29 iulie 1928

Iubite D-le Ianculescu,

A mai vorbit vreun ziar de *Din torsul zilelor?* Dacă da, pune să mi se taie articolele și trimite-mi-le prin D-șoara Lucreția (de pildă) vecina mea.

Al D-tale,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. Dim. Ghica 26, București II România
(imprimat)

22 iulie 1928

Iubite D-le Ianculescu,

De ce nu răspunzi la nici una din întrebările mele?

M-am convins și eu că D-șoara Lucreția nu-mi va fi bună colaboratoare. Nu că nu poate, dar că nu vrea să poată; deoarece nu a mai dat pe aci. Găsește-mi D-ta printre funcționarele D-tale una mai săracă, care ar fi bucuroasă să facă pe zi o oară suplimentară, plătită, bineînțeles.

Din toată inima,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. Dim. Ghica 26, Bucureşti II România
(imprimat)

24 iulie 1928

Iubite D-le Ianculescu,

După cîte înţeleg din tăcerea D-tale, singur *Universul* a vorbit de lucrarea noastră, sub semnătura D-lui C(amil) Petrescu[1]. De aceea îi şi dedic aci alăturatele versuri pe care coana Frosa mi le va aduce înapoi. Ce făcut-ai cu înlocuirea D-şoarei Lucreţia?

Al D-tale,

A. Davila

DIN COLECŢIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

24 iulie 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Voi scrie D-lui Mavrodi dar petiţie, nu fac.

D-ra Lucreţia îţi aduce răspunsul acesta şi mi-a găsit mărgăritarul căutat. Sau zincografia Mavron nu a făcut clişeul sau l-a remis

[1] Camil Petrescu a publicat în *Universul* cu data de 19 iulie 1928, la rubrica *TABLIŢE* articolul *DIN TORSUL ZILELOR*, pe care îl transcriem:

„Cînd după Vlaicu Vodă a început campania aceea pentru care nu sînt cuvinte destul de tari s-o condamne, — venită să dovedească tuturor că nu Al. Davila e autorul lui *Vlaicu Vodă*, principalul argument adus împotriva acestui mare autor, a fost că n-a mai scris şi altceva. Este adevărat că Al. Davila n-a mai publicat nici un volum, de la această mare capodoperă a teatrului românesc. Prin reviste, pe ici, pe colo, totuşi, au apărut fragmente în versuri şi proză, pe care, luate în parte, adversarii nu le găseau „concludente". În ultimul timp a mai publicat numeroase amintiri, unele simple, dar nu lipsite de savoare, anecdote.

Şi iată că acum, după mai bine de un sfert de veac, apare în editura „Oltenia" primul volum *Din torsul zilelor*. E o culegere de articole, un material imens, de o mare valoare documentară şi literară. Sunt amintiri despre familia regală, despre fruntaşii vieţii culturale (începînd cu o minunată evocare a lui Paul Verlaine) de care nimeni nu se va putea lipsi atunci cînd va dori să evoce o epocă, de acum dispărută. Toate scrise într-un stil ce uneşte truculenţa cu preciziunea, într-un mod care deosebeşte pe artistul de rasă.

Camil Petrescu"

tipografiei care l-o fi rătăcit. Clişeul poate fi executat după desenul nostru. Destul că suportăm din nou cheltuiala clişeului pierdut.

Himera cred că nu va da de ruşine *Universul literar*, nici semnătura noastră nu-l va compromite.

Cu toată dragostea,

A. Davila

DIN COLECŢIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

25 iulie 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Iată scrisoarea mea către D-l Mavrodi. În acelaşi sens am scris D-lui Lapedatu la 4 iunie. De aceea ţi-am scris că petiţie nu fac.

Această formă mi se pare preferabilă pentru că nu te pune în cauză.

Al D-tale.

A. Davila

P.S.

Dacă crezi de cuviinţă, pot adăuga: mobilul e că, neavînd alt izvor de venit, avansul meu e necesar pentru a plăti impresarea noii mele lucrări, opera în trei volume *Din torsul zilelor*, al cărui prim volum a şi apărut.

Dar eu nu sunt de această părere care ar lăsa să se creadă că *Oltenia* nu e casă de editură.

DIN COLECŢIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

28 iulie 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Degeaba s-a dus coana Frosa la *Oltenia* trei zile pe rînd ca să te întîlnească, să-ţi dea ciorna scrisorii mele către D-l Mavrodi ca să poţi adăuga la ea ce-i lipseşte şi să mi-o aducă înapoi pentru ca să o pot copia definitiv şi să o trimit la destinaţie.

Vezi dar că mi-e indisponibilă ciorna și adresa D-lui Mavrodi, unde să trimit scrisoarea și un exemplar din volumul I al lucrării *Din torsul zilelor.*

Un necunoscut mă întreabă din Brăila unde se poate găsi lucrarea noastră cea nouă?

Dă-mi și numele de familie și adresa exactă a D-rei Lucreția. Răspunde, te rog, la toate întrebările acestea.

Cu drag,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI. D. I. IANCULESCU.

4 august 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Chiar acum primesc următoarea recomandată de la Dl Mavrodi:

Călimănești, joi

Stimate Domnule Davila,

Intervenind la Ministerul Artelor, ieri am primit aci răspunsul telegrafic al D-lui Lapedatu că a și dat tuturor teatrelor de stat din țară, ordinul pentru reprezentarea lui *Vlaicu Vodă* așa cum ai dorit D-ta.

Sunt mulțumit să-ți pot comunica această veste, care, anunțată, va face o deosebită plăcere tuturor admiratorilor măiestritei D-tale lucrări dramatice pentru care un premiu național de literatură dramatică, ar fi, fără îndoială, cea mai modestă răsplată.

Cu vechile sentimente,
Al D-tale,

Mavrodi

Am și luat măsuri pentru facerea împrumutului
Al D-tale din toată inima,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI. D. I. IANCULESCU.

6 august 1928

Iubite D-le Ianculescu,

S-a găsit aci alăturatul clișeu al unui teatru. E clișeul original făcut de zincografia Mohr pentru *Rampa,* acum trei ani.

Vezi dacă îl poți utiliza.

Cu toată inima,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. Dim. Ghica, 26 București II România
(imprimat)

28 august 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Trimite la mine cu o chitanță achitată (liberată cam ca anexa) un om de încredere căruia să-i dau suma din chitanță.

Cum vezi, m-am putut împrumuta, mulțumită scrisorii către d. Alexandru Mavrodi, a cărui onomastică e poimîine.

Al D-tale din toată inima,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

CHITANȚĂ

Lei 48.000 (adică patruzeci și opt mii lei) am primit de la Dl. A. Davila conform scrisorii mele comerciale din 3 Nov. 1926, deoarece am pus în vînzare volumul I din lucrarea *Din torsul zilelor.*

Celelalte două rate, de 48.000 lei, mi se vor vărsa la punerea în valoare a celorlalte două volume.

14 sept. 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Tot nu am primit hîrtia cea nouă cu adresa modificată. Adu-mi-o chiar D-ta ca să-ți pot vorbi de două chestii importante:

1. despre amicul nostru Mavrodi
2. despre volumul al II-lea.

Al D-tale,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila Str. Ioan Mincu 26
București II — România

14 sept. 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Inaugurez noua hîrtie neplătită. Deoarece, fiind foarte ocupat, nu poți trece pe la mine, îți voi scrie azi despre prima chestie, relativ la amicul nostru Mavrodi:

Iată chestia:

Numai trei Teatre Naționale din țară (și anume Bucureștiul, Clujul și Iașul) au trecut în lista repertoriului pe stagiunea 1928—1929 pe *Vlaicu-Vodă*. Celelalte, nici atît. Acum, Bucureștiul nu mai pomenește de această reluare. Din Cluj aflu că D-l Bîrsan (interpretul rolului titular) și-a dat demisia. Numai Iașul mai e în statu-quo. Ar trebui, cred eu, Ca Ministerul Artelor să intervină energic. Amicul Mavrodi putea-va să obțină asemenea lucru. Fă-l să încerce. Despre a doua chestie, cu altă ocazie.

Al D-tale,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

17 sept. 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Între paginile 40 și 41, din volumul II lipsește o filă cu titlul *Scrisoare către un actor*.

Avem două sisteme ca să punem la loc titlul:

1) Tipărirea și lipirea la loc a filei omise (lucru complicat).

2) Confecționarea unei ștampile de cauciuc, care, muiată în tuș și imprimată deasupra titlului primei scrisori (Adresantul necunoscut) va pune toate scrisorile către un actor sub un titlu general.

Dacă nu poți veni în persoană ca să-ți explic lacunele și eratele, precum și modul de a le corecta, trimite-mi pe cineva (Protul de la tipografie sau un funcționar inteligent).

Al D-tale,

A. Davila

P.S. Ce datorez pentru noua hîrtie cu antet?

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

20 sept. 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Ce răspuns ți-a dat D-l Mavrodi. Tot nu mi-a spus ce îți datorasem.

Tot nu s-a prezentat secretarul făgăduit.

Al D-tale,

A. Davila

DIN COLECȚIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. Ioan Mincu 26 București II — România

24 sept. 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Ce concluzie să trag din obstinata d-tale tăcere?
Ți-am scris degeaba:

1) despre lacunele şi greşelile din vol. II.
2) Te-am rugat să-mi trimiţi (în cazul cînd n-ai putea veni în persoană) un funcţionar care să mă priceapă.
3) Te-am întrebat ce a făcut amicul Mavrodi.
4) Ce datorez pentru hîrtie?
5) Ce e cu secretarul făgăduit?
Răspunde (ca să nu cred, nu că nu poţi, dar că nu vrei să poţi).
Al D-tale,

A. Davila

DIN COLECŢIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. G-ral Lahovary 108
Bucureşti—România
(imprimat)

16 nov. 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Iarăşi fac apel la punga D-tale, deoarece fiii mei sînt departe (unul la Varşovia, altul la Constantinopole).

Iarăşi te rog să mă împrumuţi, pentru două săptămîni, cu 2 000 lei. Reţine ce datoresc tipografiei pentru hîrtie şi plicurile furnizate.

Al D-tale cu toată simpatia,

A. Davila (amprenta digitală)

DIN COLECŢIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. Dim. Ghica 26 Bucureşti II România
(imprimat)

26 nov. 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Dă, te rog, menajerei mele cîte un exemplar din vol. I şi vol. II din *Din torsul zilelor*.

Am pus, în zadar, să se caute cartea mea la toate librăriile, *Agence generale de librairie* ţi-a spus că nu a făcut nimic; pentru că era năpădită cu cărţile didactice pînă la 15 oct. Suntem în 26 nov. şi tot nu am făcut nimic.

Al D-tale,

A. Davila

DIN COLECŢIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. Davila
Str. Ioan Mincu 26
Bucureşti II România
(imprimat)

27 nov. 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Oare, mai sunt încă în posesiunea d-tale versurile *Himera* dedicate de mine d-lui Camil Petrescu? Fă-mi rost de ele pentru o oră ca să iau şi eu copie după ele.

Al D-tale,

A. Davila

DIN COLECŢIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

20 dec. 1928

Iubite D-le Ianculescu,

Fă-mi rost, te rog, de cîte trei exemplare ale volumelor apărute din cartea *Din torsul zilelor*. Vreau să le dau fiilor mei şi sorei mele de sărbători.

D-tale îţi urez sărbători plăcute.

Al d-tale,

A. Davila

DIN COLECŢIA DE DOC. LIT. A LUI D. I. IANCULESCU.

A. DAVILA CĂTRE IOANIȚIU

9 iulie 1925

Stimate D-le Ioanițiu,

Amabilitatea grăbită cu care Cartea Românească a hotărît să publice ediția IV-a a piesei mele VLAICU VODĂ mă îmbie să-i propun editarea operelor mele complete care se compun din trei volume· primul e *VLAICU VODA* iar celelalte două *DIN TORSUL ZILELOR.* Acestea ar cuprinde tot ce am scris de pe la 1890 încoa (vorbesc de ce merită să fie publicat) atît în proză cît și în versuri, atît piese de teatru cît și altfel de lucrări.

Deoarece d-ta ești unul din directorii sus-zisei edituri și deoarece d-tale îți atribui sus-zisa amabilitate, mă adresez, personal, mai întîi dumitale pentru ca, conform răspunsului, să iau măsuri în consecință.

Al d-tale cu toată simpatia.

A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 941/34.

A. DAVILA CĂTRE TAKE IONESCU

Domnule Ministru,

În credința că nu este în stat instituție, pe cît de secundară, care să nu merite partea ei de atenție și din a cărei propășire să nu se reverse o licărire, fie cît de mică, pe renumele și gloria țării, mi-am devotat activitatea și sufletul instituțiunei oarecum părăginite a Teatrului românesc.

În cei trei ani ai primei mele direcțiuni de la 1905 la 1908 am izbutit să atrag publicul la teatrul Național și de unde nu se juca mai înainte decît circa 100 de reprezentații pe stagiune, am ajuns să dau peste 250 de reprezentații și am întreit aproape bugetul teatrului Național.

Mulțămită acestor rezultate, actorii, care nu erau plătiți decît în timpul stagiunei de șase luni, și-au văzut îmbunătățită situația materială și au putut fi plătiți pe întregul an.

Fiind desărcinat de Direcțiunea Generală a Teatrelor în martie 1908, și considerînd că teatrele de Stat cată prin menirea lor educativă și moralizatoare să conserve patrimoniul literaturei dramatice clasice, atît străine cît și românești, și să le reprezinte îndeosebi dîndu-i preferință asupra importațiunilor moderne, am alcătuit pe seama mea o trupă care să țină în curent cu mișcarea dramatică a străinătății publicul nostru în cele 300 de reprezentații ale teatrului Național.

Timp de alți trei ani am perindat pe sub ochii publicului românesc din toată țara, în mai bine de 1.000 de reprezentații, principalele opere cu răsunet ale literaturei dramatice germane, franceze, engleze și italiene și am dat unui mare număr de tinere talente ieșite din conservatoarele noastre dramatice, și care nu încăpeau în cadrul limitat al teatrelor naționale, prilejul să se producă, să se afirme.

Chemat din nou în octombrie 1912, prin înalta D-voastre încredere, la Direcțiunea Generală a Teatrelor, am crezut momentul sosit de a organiza teatrele naționale pe noue baze conform cu progresul teatrului și nevoile noue care se impuneau. Clipele însă, cu glorie străbătute de țara noastră în ultimele vremuri, au amînat aceste reforme necesare, dar secundare în asemenea împrejurări, și nu am putut da toată atențiunea mea decît repertoriului, prea părăsit, și întărirea trupei teatrului Național prin introducerea în ea a elementelor tinere și a valorilor noue.

Aceste tendințe au provocat însă din partea unora o izbucnire de gelozie și de patimi urîcioase care, neputîndu-se fără nedemnitatea mărturisi pe față, au cautat să zdruncine situațiunea prin învinuiri pe cît de nedrepte, pe atît de răutăcioase.

Anchetele ce ați binevoit a ordona au dovedit netemeinicia acestor acuzațiuni; dar în același timp au demascat adevăratele sentimente ce nutreau față de mine și adevărata concepție ce o aveau despre un teatru național aceia care nu admit un director decît supus influenței lor și o instituție de Stat decît dată pradă oligarhiei inamovibile ce au izbutit să înfăptuiască.

Această vedenie bruscă a sufletelor unor oameni cărora de 15 ani le-am jertfit întreaga mea putere de muncă a nimicit iluzia ultimă ce mai păstram că pot duce mai departe pe calea artei și a progresului instituțiunea a cărei direcțiune ați binevoit a-mi încredința.

Vă rog dar, Domnule Ministru, să binevoiți a-mi primi demisia din funcțiunea de Director General al Teatrelor.

Cu această ocazie, mulțumindu-vă încă o dată pentru tot sprijinul și încurajarea ce mi-ați acordat întotdeauna, vă rog să primiți, Domnule Ministru, încredințarea prea înaltei mele considerațiuni.

ss *A. Davila*

Domniei Sale
Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii
Înreg. la nr. 658/4 ianuarie 1914
Direcția III

REZOLUȚIA MINISTERULUI

Se primește. Motivele din această demisie, din nenorocire adevărate, explică demisia și ne forțează să o primim. Se va exprima D-lui A. Davila întreaga noastră părere de rău că teatrul român va fi temporar lipsit de înalta sa competență, și calde mulțumiri pentru munca sa neobosită și așa de inteligentă.

ss. Take Ionescu[1]

ARH. STAT. BUC. FOND. MINIST. INSTR., MAPA 96, VOL. I/2, F. 5.

[1] În urma rezoluției de mai sus, se trimite lui A. Davila următoarea adresă:

România
Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice
Direcția învățământului secundar și superior
Nr. 658/4 ianuarie 1914

Domnule Director,

Am onoarea a vă face cunoscut că Ministerul în vederea motivelor ce arătați prin petițiunea înregistrată sub no. 658/1914 prin care vă dați demisiunea din Director General al Teatrelor, este forțat a vă o primi.

A. DAVILA CĂTRE AL. LAPEDATU

A. Davila
Str. Dim. Ghica 26
București II România
(imprimat)

Iunie 1928

Onorate D-le Lepadatu,

Îmi permit a vă scrie, pentru că, acum un an sau doi, la o reprezentație festivă ordonată de Ministerul Artelor, în care teatrul Național din București jucînd drama mea VLAICU-VODĂ ați binevoit să manifestați o surprindere bucuroasă că există o asemenea piesă în literatura română. Ați fi fost chiar de părere că piesa mea ar trebuie jucată de toate teatrele Naționale ca mijloc de propagandă culturală.

Vă mulțumesc pentru elogioasa părere ce aveți despre *VLAICU-VODĂ* și de simpatia pe care ați arătat-o zilele trecute autorului. Am convingerea, în adevăr, că numai datorită simpaticei Dv. intervenții am obținut ca teatrul Național din Chișinău să-mi plătească tantiemele reprezentării piesei mele jucată cu prilejul deschiderii stagiunii de anul trecut.

Mărturisesc (și mă laud cu una ca asta) că Vlaicu-Vodă e singura mea avere. Mult, puținul rămas de la părinți a fost cheltuit ca să dau teatrului o îndrumare nouă. Nu mă plîng, deoarece am izbutit. Scump, dar face.

Vă exprimăm întreaga noastră părere de rău că Teatrul român va fi temporar lipsit de Înalta Dv. competință, și calde mulțumiri pentru munca neobosită și așa de inteligentă.

p. Ministru,
Lascăr,

pt. Director
N. Dimulescu

D-sale D-lui Alexandru Davila
Directorul General al Teatrelor — București

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 945.

Mai mărturisesc (fără a roşi cîtuşi de puţin) că nu ţineam atît la decernarea premiului, cît la suma ce comportă, deoarece aş fi putut, mulţămită ei, să-mi îndulcesc amarul trai. Bugetul mi-e foarte mic. Am absolută nevoie (fiind dată paralizia de care sunt lovit) de multe lucruri (cum, de pildă, un fotoliu mecanic pe rotiţe) şi mai voiesc să am cu ce plăti imprimatul a trei volume pe cari se codesc editorii să le imprime pe socoteala lor.

Pentru a realiza dorinţele acestea, m-am gîndit să vînd tot ce am; dar n-am decît piesa mea (obiect necomerciabil).

S-ar putea însă rezolvi problema în modul următor: aş vinde Statului (pe suma de care am nevoie) circa trei sute mii lei, drepturile mele de autor; ordonînd celor şase teatre Naţionale existente să reprezinte piesa mea în cîteva seri şi mai ales în matineuri, Ministerul Artelor ar recupera suma debursată într-o singură stagiune. Piesa nu produce tantieme în stagiunea asta pentru că nu e jucată; iar sălile pline de anul trecut (atît la Bucureşti cît şi la Chişinău) dovedesc lămurit că Statul, făcînd această operaţie :

A. Davila

DIN COLECŢIA DE DOCUMENTE LITERARE A PROF. UNIV. DR. DOCENT AUGUSTIN Z.N. POP.

A. Davila
str. Dinu Ghica, 26,
Bucureşti II România
(imprimat)

12 oct. 1928

Onorate D-le Lapedatu,

Vă mulţumesc pentru ordinul dat teatrelor subvenţionate de a juca piesa mea. Văd însă că numai cele din Cluj şi Iaşi au ascultat de porunca Dv.; celelalte nici n-au pomenit de *Vlaicu Vodă* în anunţarea repertoriului acestei stagiuni. Vă rog să repetaţi ordinul cu energiă.

Simpatică consideraţiă,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S. $\frac{24}{\text{XVIC}}$ 20262.

[1] Scrisoare neterminată.

Direcţiunea Generală a Teatrelor
Nr. 347/27 aug. 1905

DOMNULE MINISTRU,

Studiindu-se cu de-amănuntul Legea Teatrelor din 30 martie 1877 şi Regulamentul decretat în 24 iunie următor, se poate constata foarte adeseori contradicţii flagrante care fac foarte dificilă aplicaţiunea lor.

Una din aceste contradicţii reiese mai vădită în atribuţiunile pe care le conferă Comitetului Teatral, pe de o parte Legea, pe de altă Regulamentul.

Aşa, art. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 17, 18, 19, 21, 22, 23 (numai la par. D.G. şi H) şi 26 din Lege prevăd atribuţiunile Direcţiunii Generale (adică Directorului General în unire cu Comitetul).

Din aceste articole reiese că atribuţiunile Comitetului Teatral se mărginesc la:

1) autorizarea de spectacole în afară de acelea date în teatrul Naţional;

2) pregătirea şi aplicarea regulamentelor;

3) administraţiunea financiară;

4) judecarea diferendelor între artiştii dramatici din alte trupe şi directorii lor;

5) intrarea gratuită în orice sală de spectacol;

6) fixarea la începutul fiecărei stagiuni a părţei aferente fiecărui societar;

7) darea avizului asupra angajamentelor artiştilor gagişti;

8) asemenea asupra excluderei unui societar din societate cu pierderea tuturor drepturilor;

9) asemenea asupra punerei la retragere a unui societar, din oficiu şi atîta tot.

Acestea sînt dar, conform cu Legea, *şi nicidecum altele* atribuţiunile pe care Directorul General al Teatrelor e dator să le împartă cu Comitetul Teatral.

În Regulamentul însă prevăzut la art. 16 al acestei Legi, ea rămînînd a se face ulterior, se dau noi atribuţiuni Comitetului, precum de pildă:

numirea unui director de scenă şi a unui regizor;

dreptul de control (în mod pieziş) asupra împărţirii rolurilor şi a punerei în scenă a unei piese;

pedepsirea cu amenzi, etc.;

toate atribuțiuni hărăzite direct Directorului General al Teatrelor prin anume articole din lege.

Ar fi de altminteri absurd de a admite că directorul de scenă care nu este, conform art. 23 din Lege, decît reprezentantul și subalternul *Directorului General* (iar nu al Direcțiunei) să aibă atribuțiuni mai întinse decît chiar șeful său, sau chiar pe acelea.

Este însă evident că din eroare de redacțiune s-a pus de multe ori în articolele din Regulament cuvîntul *Direcțiune* în loc de *Director*, deoarece în aceste articole se atribuiau Direcțiunei drepturile sau datoriile pe cari Legea le atribuie Directorului.

Pentru a evita pe viitor orice discuțiuni zadarnice în acest sens, v-aș fi recunoscător, Domnule Ministru, dacă ați binevoi să stabiliți odată pentru totdeauna jurisdicțiunea pe aceste puncte în spiritul acestui aforism nedrept că un regulament nu poate depăși marginile unei legi.

Primiți vă rog, Domnule Ministru, asigurarea prea înaltei mele stime.

Director General,
(nesemnat)

ARH. STAT. BUCUREȘTI, FOND TEATRUL NAȚIONAL, DOSAR Nr. 53/1905–906, FILA 115.

A. DAVILA CĂTRE ION MANOLESCU

Decembrie 1923

„Am voit să croiesc o potecă tinerelor talente necunoscute: Ana Luca, tu, Storin și alții; voi ați făcut un drum mare din micuța potecă.

Nu vorbesc de doamna Marioara Voiculescu, de Tony, de coana Lucica etc. pentru că începuseră să fie talente cunoscute.

Toate acestea sînt de domeniul trecutului și, prin urmare, al monografiei teatrului. Dar că am voit să distrug teatrul Național, e un neadevăr și o nedreptate. Aș zice că e o calomnie, dacă ar fi altceva decît o biată prostie.

Faptul că am făcut, pe atunci, numai amicului Soreanu propunerea de a părăsi prima noastră scenă, pentru a veni cu mine, e o dovadă vădită că nu voiam să mă ating de stîlpii teatrului Național. Și amicului Soreanu am îndrăznit să-i fac o asemenea propunere, deoarece eram convins că, adînc pătruns de datoria sa, mă va refuza... Dar Nottara, I. Petrescu, Mița Ciucurescu, Ar. Demetriade, I. Brezeanu etc.?

Cum adică? Actorii aceștia nu aveau pe-atunci nici o valoare? Erau cantități neglijabile? Cum adică? Numele lor nu ar fi mărit prestigiul companiei mele dramatice? N-ar fi fost pentru ea un formidabil sorț de izbîndă? Oare pentru ce nu am căutat să-i atrag la mine?

A clinti teatrul Național, sprijinit de stîlpii lui, ar fi opera unui nebun sau a unui criminal.

Slavă Domnului, nu sînt nici una, nici alta.“

I. Massoff, *Viața lui Tony Bulandra*, ed. Socec. Buc. 1931, p. 94—95.

A. DAVILA CĂTRE V. MAXIMILIAN

(TELEGRAMA)

/1905/

Vino București. Ești angajat la Teatrul Național.

Davila

Transcrisă din: V. Maximilian, *Evocări*, Editura de Stat pentru Literatură și artă, 1966, p. 98.

A. DAVILA CĂTRE CORNELIU MOLDOVANU

9 aprilie 1925

Stimate D-le Moldovanu,

Îți mulțumesc că voi putea, în sfîrșit, să văd *Thebaida*[1], și, poate pe d-ta.

Al d-tale cu toată simpatia,

A. Davila[2]

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(1)}{\text{XCIV}}$ 20263.

[1] Este vorba de *Thebaida* de Victor Eftimiu.

[2] Neputînd să scrie, A. Davila își semna corespondența prin aplicarea unei parafe cu numele său.

A. Davila
Str. Franklin nr. 7
(imprimat)

Bucureşti 29 aprilie 1925

Stimate D-le Moldovanu,

Gentileţele d-tale — nenumărate faţă de mine — mă îmbie să abuzez. E liberă benuara nr. 5 şi poţi să mi-o dai pentru mîine la matineu sau pentru sîmbătă tot la matineu, ca să mai văd o dată *Thebaida* şi admirabilii ei interpreţi?

Să te mai rog încă ceva: să dai, spre dublare rolul lui VLAICU, d-lui Calboreanu. E actor de mare talent şi de mare viitor, va dubla bine pe amicul Demetriad şi îl va întrece chiar pentru că, însuşindu-şi extraordinar de frumoasa compoziţie alcătuită de splendidul societar, va zice rolul cu vocea sa caldă şi cu puterea tinereţii.

Ce ar zice D-na Ana Luca dacă aş ruga-o să dubleze pe splendida Constanţa Demetriad în rolul Clarei?

Ce ar zice D-na Lily Popovici dacă aş ruga-o să joace pe Anca?

Cu Dl. Calboreanu în *Vlaicu;* cu D-na Ana Luca în *Clara;* cu D. Pop Marţian în *Mircea;* cu D-na Lily Popovici în *Anca;* cu d. I. Petrescu în *Dragomir;* cu d. R. Bulfinski în *Miked;* etc. etc., am avea, cred eu, o distribuţie minunată. Rămîne să găseşti marele actor, cu fizionomia şi ochii expresivi care să joace pe Gruie (rol de o covîrşitoare importanţă). Şi deoarece mi-ai scris că vrei să reiei pe *VLAICU VODĂ* în stagiunea viitoare, îţi aduc şi eu — cu mulţumirile — dorinţele exprimate de autor.

Al D-tale cu toată simpatia,

A. Davila.

P.S. Ascensorul merge foarte regulat.

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(2)}{XCIV}$ 20.264.

A. Davila
Str. Franklin nr. 7
(imprimat)

Bucureşti 30 aprilie 1925

Stimate D-le Moldovanu,

Simt nevoia să-ţi spun cîtă plăcere am să citesc şi să recitesc încîntătorul d-tale volum de poezii[1]. În sfîrşit dau şi eu de un adevărat poet, cunoscător al limbii, cu simţul prozodiei şi care scrie adevărate versuri iar nu numai rînduri inegale de proză, mai mult sau mai puţin cadenţată. Te admir şi mă bucur că mai sînt adevăraţi poeţi în ţara românească.

Al D-tale cu toată simpatia,

A. Davila

[1] Este vorba, probabil, de volumul *Cetatea soarelui şi alte poeme.*

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(3)}{XCIV}$ 20265.

11 mai 1925

Stimate D-le Moldovanu,

Deoarece am făcut corectări importante la *VLAICU VODĂ,* dă, te rog, ordine să mi se remită, din Biblioteca Teatrului Naţional, volumele imprimate precum şi rolurile scoase, pentru ca să le fac îndreptările conforme cu corecturile înfăptuite.

Ce părere ai de noua mea distribuţie?[1] Cu ce actori şi actriţe ai avut vreme să vorbeşti? Ce ţi-au răspuns?

Al dumitale din toată inima,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(4)}{XCIV}$ 20.266.

15 mai 1925

Stimate D-le Moldovanu,

Nu-ţi pot trimite corecturile făcute la *Vlaicu Vodă* pentru că ar fi prea multă tevatură să explic unde cade fiecare corectură. Deoarece am făcut corecturile bine, vizibile în cîteva volume din *Vlaicu Vodă,* am luat dispoziţii ca să se mai găsească la corespondenţii din

[1] Este vorba de distribuţia rolurilor din scrisoarea cu data de 29 aprilie 1925.

provincie ai lui Socec, vreo cîteva volume din *Vlaicu Vodă* (epuizat) în care voi face corecturile vizibil şi ţi le voi trimite pentru ca rolurile să fie scoase de pe textul corectat.

Se zice că vrei să montezi pentru stagiunea viitoare pe Richard III al lui Shakespeare. E foarte bună idee dacă ai un actor admirabil dar mic, pipernicit şi urît (asta va fi treaba grimajului) pentru a juca rolul ~~îngrozitorului~~ ghebos. Am făcut şi eu, o traducere foarte exactă, a faimoasei drame, după textul teatrelor subvenţionate engleze. M-am chiar ocupat de punerea în scenă — foarte dificilă: (mai ales în act. IV, în scena cu fantomele). Le pun toate la dispoziţia teatrului Naţional (gratis bineînţeles).

În ceea ce priveşte regizorul (directorul de scenă) căruia — mă întrebi d-ta — ar fi bine să încredinţezi montarea lui *Vlaicu Vodă*, cred că D-l Paul Gusty ar fi cel mai nimerit. Dar, dacă D-sa e prea ocupat (ceea ce o să fie dacă montezi pe Richard III) atunci încredinţează pe *Vlaicu Vodă* amicului Enescu[1] care a lucrat cu mine la facerea decorurilor şi la punerea în scenă a piesei.

Bietului băiat nu i s-au dat decît *pane*. Cel puţin să se retrapeze la reluări.

Al d-tale din toată inima,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(5)}{XCIV}$ 20.267.

26 iunie 1925

Stimate D-le Moldovanu,

Printre hîrtiile mele găsesc un manuscris al act. III din *Vlaicu Vodă* purtînd ştampila Bibliotecii teatrului Naţional. Dacă merită să fie conservat e la dispoziţia d-tale. Dacă nu (şi aceasta e părerea mea) dă-mi voie să-l distrug ca Teatrul să posede numai ediţia lui *Vlaicu* cuprinzînd textul care se zice pe scenă.

Al d-tale,

A. Davila

P.S. Ascensorul e în bună stare.

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(6)}{XCIV}$ 20.268.

[1] V. Enescu, regizor, este unul dintre cei care au rostit un discurs la înmormîntarea dramaturgului. Vezi scrisoarea din 28 oct. 1929 a Elisei (Rosetti-Bălănescu). Pe una din fotografii, donată lui V. Enescu, A. Davila a scris: „Lui V. Enescu, inima şi mîna mea dreaptă" (Fotografie văzută de subsemnatul prin bunăvoinţa soţiei lui V. Enescu).

A. Davila
Str. Franklin nr. 7

Bucureşti 30 iunie 1925

Stimate D-le Moldovanu,

Aici alăturat trei fotografii[1] ale decorului zugrăvit şi plantat la Cluj după indicaţiile mele pentru *VLAICU VODĂ*. Ele vor putea, mai bine decît fraze lungi, lămuri vederile mele admirabilului artist d. Traian Cornescu. În ceea ce priveşte actul I, cred că decorul de pădure va trebui zugrăvit din nou (cel vechi fiind mai mult un parc decît pădure). Printre arbori trebuie să se vadă, spre stînga, ca de sus, în depărtare, pe vale, tîrgul Curtea de Argeş (un tîrg oarecare) luminat de lună.

Toate simpatiile mele d-lui Cornescu
Al d-tale din toată inima,

A. Davila

P.S. Rog pe d. Cornescu să-mi comunice machetele înainte de a începe decorurile.

Te felicit de splendidul angajament cel nou, al celui mai strajnic (sic) temperament[2] cunoscut de mine. Nu mă îndoiesc că îi ştii bine caracterul. Dar nu aşa de bine ca mine. Nu numai de aceea, însă, aş dori să te văd.

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(7)}{XCIV}$ 20.269.

[1] Fotografiile lipsesc în materialul cercetat de noi la Academia R.S.R.
[2] Nu ştim la cine se referă.

1 iulie 1925

Stimate D-le Moldovanu,

Cred că după confecționarea decorurilor noi ale lui *Vlaicu Vodă*, s-ar putea, în scop de economie, utiliza multe părți din cele vechi. Pentru aceasta ar ajunge să fie scurtate decorurile vechi (dacă mai există) la lungimea trebuincioasă suprimîndu-se bolțile (prea înalte, inutile, greu de montat, și anacronice) și înlocuindu-le prin tavanul de care am vorbit ieri. Ar ajunge să fie zugrăvite din nou frize pe marginea de sus a decorurilor (deasupra cărora ar cădea tavanul); a împrospăta culorile pardoselelor de lemn și a picta din nou pereții, deasupra acestora, în culorile însemnate pe dosul fotografiilor ce ți-am trimis ieri. În acest mod s-ar scuti cheltuială de șipci noi și de pînză nouă, precum și de muncă multă a pictorului.

Nu zic bine?

Al d-tale din toată inima,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(8)}{XCIV}$ 20.270.

6 iulie 1925

Simpatice D-le Moldovanu,

Îmi pare bine că justiția a dat un verdict de achitare în afacerea celor de la Teatru acuzați de hoție; acum a constatat și d. Livescu ce amărăciune toarnă în suflet calomnia, și că, dînsa, cît de bine e ticluită, nu-și ajunge cîteodată scopul.

Mi-e teamă că m-am exprimat rău în ultima scrisoare sau că ai citit-o d-ta cam superficial: nu numai că nu cer decoruri noi pentru *Vlaicu Vodă* dar sugerez chiar cum s-ar putea întrebuința cele vechi, fără muncă și fără nici o cheltuială. Dacă pădurea din act. I e încă în stare aproape bună, întrebuințeaz-o firește, așa cum e. Te rugam în ultima scrisoare să ceri de la pictori *o pădure sălbatică iar nu parc* dar numai în cazul în care decorul cel vechi (sau altul de pădure) nu ar putea fi întrebuințat. În ceea ce privește tavanul pictat în grinzi aparente, mi se pare că magazia teatrului posedă așa ceva.

Al d-tale cu toată simpatia,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(9)}{XCIV}$ 20.271.

9 iulie 1925

Simpatice D-le Moldovanu,

Rampa[1] publică în compacte, că *Vlaicu Vodă* se va juca, la teatrul Național, în decoruri cu desăvîrșire noi. Firește că mi-ar părea bine ca decorurile teatrului Național să aibă aparența că sînt noi nouișoare. Dar te rog să nu-ți închipui că *eu* aș fi dat *Rampei* această informație.

Al d-tale cu toată simpatia,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(10)}{XCIV}$ 20.272

27 iulie 1925

Iubite Domnule Moldovanu,

Mi se spune că unele idei de ale mele în materie de teatru, ți-au plăcut și că ai dori să le dai ființă.

Ți-aș mai spune multe idei de ale mele, în materie de teatru, dacă te-aș vedea, fie un minut.

Al d-tale cu toată simpatia,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(11)}{XCIV}$ 20273.

[1] Cotidian care a apărut în trei serii: 1911—1913; 1915—1938; 1946—1948, dedicat în special teatrului.

31 august 1925

Stimate D-le Moldovanu,

Dis-de-dimineață mi-a venit telegrama d-tale. Am primit multe felicitări, scrisori și telegrame de ziua mea dar telegrama d-tale m-a mișcat mai adînc decît toate. Ea mi-a adus aminte tinerețea și activitatea trecutului și acele clipe frumoase pe care le-am trăit alaltă-seară și pe care ți le datoresc.

Ai ajuns o trebuință a sufletului meu.

(Am scris ieri D-nei Cleo Pan că o rugăm (D-ta și cu mine) să dețină rolul titular, rolul Anchii și să fie dublată la nevoie numai de D-na Mia Niculescu. Bine am făcut? Am abuzat de numele D-tale, dar am înțeles, din ceea ce mi-ai spus, alaltăseară că puteam, în această privință, să fac ce am făcut)[1].

Am scris ieri D-nei Lili Popovici (care s-a codit să joace rolul Anchii) că o scutesc, pe viitor de asemenea corvoadă.

Pe cine să preparăm pentru rolul D-nei Clara, cînd titulara (adică D-na Ana Luca) nu ar putea juca?

Asemenea pentru rolurile Banului Miked, lui Costea, Mușat, lui Mircea și lui Pala italianul?

Am o cerere indiscretă: aș dori să-mi dai benuara nr. 5 pentru seara în care D-na Luca va juca rolul Clarei. Voi veni tot prin față și cel puțin cu o jumătate de oră înainte de spectacol. Nu-ți bate capul cu nimic căci voi putea pregăti eu toate.

Comunică, te rog, D-lui C. Petrescu[2] adîncile mele mulțumiri și spune-i că aș dori să-l mai văd.

Dă-mi voie să mă zic al D-tale afectuos și recunoscător amic,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(12)}{XCIV}$ 20.274.

[1] Rîndurile din paranteză (...) sînt tăiate urmînd pe partea laterală a scrisorii, explicația: „Am șters aceste rînduri pentru că am revenit asupra scrisorii lui Cleo Pan".

[2] Constantin Petrescu, regizor de culise.

A. Davila
str. Transilvaniei nr. 17
(imprimat)

6 septembrie 1925

Iubite domnule Moldovanu,

Nu am cuvinte ca să-ți mulțumesc de modul cum ai montat Vlaicu și pentru decorul din actul IV. Dacă pînza decorului din actul II și V nu e putrezită, Domnul Mann va putea să o utilizeze pentru a face un decor nou. Tavanul de lemn e perfect și se poate întrebuința la toate decorurile închise. Decorul din actul III e foarte bun cum e și nu mai are nevoie de nici un retuș.

Te rog să spui din partea mea tuturor dublelor că sunt perfecte și mai bune chiar decît mă așteptam. Spune și D-lui Petrescu că punerea D-sale în scenă e impecabilă și că doresc să-l văd.

Al Dumitale cu toată simpatia,

A. Davila

Trecînd prin București pentru o zi, sînt fericită de a fi putut fi secretara fratelui meu în această ocazie.

Cu cele mai bune amintiri,
ss E. Perticari[1]

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(13)}{XCIV}$ 20.275.

28. IX. 1925

Iubite Domnule Moldovanu,

Îți mulțumesc, adînc mișcat, pentru scrisoarea și florile D-tale. Am ajuns banal, zicîndu-ți într-una *merci*.

Ți-am trimis astăzi placheta lui Pierre Weber despre Antoine[2]. E foarte interesantă. Cîte învățături găsește în ea un om de teatru!

[1] Scrisoarea este scrisă de mîna Elenei Perticari-Davila, sora lui Alexandru Davila.

[2] Antoine (André), actor și director de teatru francez (1857—1943) fondatorul Teatrului Liber în 1887.

Dacă în alcătuirea repertoriului teatrului Național, ai nevoie de o premieră bună, pentru lunile martie sau aprilie viitor, țin la dispoziția D-tale un *Spectacle coupé* de trei piese într-un act, una de mine, alta de Victor Eftimiu și, a treia, o traducere (versiunea românească), făcută de mine după piesa celebră a lui Heinrich von Kleist *(der Zerbrochene Krug)* (Ulciorul sfărîmat — n.n. B.M.).

Cu toată simpatia,

A. Davila

P.S. Pentru acest spectacol nu vei avea de făcut nici un decor.

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(14)}{XCIV}$ 20.276.

Domniei Sale
Domnului C. Moldovanu
Director General al Teatrelor
Teatrul Național

A. Davila
Str. N. Golescu, 9
(imprimat)

București 1 august 1927, România

D-sale D-lui C. Moldovanu,
Directorul T(eatrului) N(ațional)
Loco

Iubite D-le Moldovanu[1],

La 30 iunie trecut am scris d-lui Valjean, deputat, o scrisoare din care îți comunic următoarele:[2]

[1] Scrisoarea are rezoluția:
2 August 1927. Cu referat ss. C. Moldovan
REFERAT (pe aceeași hîrtie, în partea de sus)
D-l A. Davila datorează din trecut la portofoliu ca avansuri asupra drepturilor de autor suma de 5165 lei.
Pe ziua de 12 Mai a.c. i s-a mai acordat lei 5000 cu aprobarea D-lui Subdirector ca avansuri asupra tantiemelor din reprezentația de la 10 Mai a.c.
Șef Contabil ss. indescifrabil.

[2] Extrasul din scrisoarea adresată deputatului Valjean este dactilografiat cu roșu, spre a se deosebi de restul scrisorii dactilografiat în negru.

„T.N. a jucat piesa mea, la 10 mai (fără nici o autorizație) și refuză să-mi dea tantieme, sub cuvînt că a fost o serată ordonată de minister.

Sînt foarte măgulit că piesa mea a fost judecată vrednică să ocupe scena într-o seară de serbare națională, dar aș fi fost și mai măgulit dacă mi s-ar fi cerut autorizația cuvenită.

Nu am alt venit decît tantiemele piesei mele.

Te rog dar să faci demersurile necesare ca să-mi dea ce e al meu și să mi se respecte drepturile incontestabile".

Ce-a făcut, ce-a dres d-nul Valjean nu știu, dar știu că peste cîteva zile, am primit de la T.N. 5000 lei acont asupra tantiemelor ce mi se cuveneau din reprezentația piesei mele la 1 Mai. Astăzi văd că T.N. invocă, ca în trecut, aceleași cuvinte pentru a mi se nesocoti drepturile.

Mi-ai arătat personal prea multă bunăvoință pentru ca să nu te pun în curent cu procedeele Direcțiilor anterioare.

Cu toată simpatia,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(15)}{XCIV}$.

A. Davila
Str. N. Golescu 9
(imprimat)

Iubite d-le Moldovanu,

București 10 august 1927, România

Îți mulțumesc pentru soldul enorm al tantiemelor reprezentației de la 10 mai a.c. Mi-au venit la timp căci eram în grea nevoie.

Romano mi-a spus să deschizi stagiunea la 28 august cu *RĂZVAN ȘI VIDRA*. Foarte nimerit. El se temea însă, că, deoarece probabil, va fi încă foarte cald, piesa să nu fie sacrificată. Mi se pare că avea dreptate. În acest caz, ți-aș propune să joci, în tot cursul săptămînii, o întreagă serie de reluări, (alternînd comedii, tragi-comedii și drame ale autorilor răposați, atît români, cît și străini). În acest chip s-ar juca, de pildă:

Duminică	*RĂZVAN ȘI VIDRA*
Luni	*NOAPTEA REGILOR*
Marți	*EDIP REGE*
Miercuri	*HAMLET*
Joi	(mat.) *FÎNTÎNA BLANDUZIEI* (seara) *OTHELO*
Vineri	*VICLENIILE LUI SCAPIN*
Sîmbătă	*ROMEO ȘI JULIETA*
Duminică	(mat.) *AVARUL* (seara) *RĂZVAN ȘI VIDRA*

Astfel, ai începe, în realitate, stagiunea tocmai duminică 4 septembrie cu *RĂZVAN ŞI VIDRA* (piesă care nu ar mai fi sacrificată) şi vei fi încasat şi reţete frumoase în săptămîna precedentă.

Nu am pomenit de *VLAICU VODĂ* pentru că nu sînt încă răposat. Te rog să autorizezi pe bibliotecarul teatrului să-mi încredinţeze, pentru cîteva ore, cele trei volume din *VLAICU* ca să le fac două corecturi în actul I, în rolurile Anchii şi al lui Mircea. Aşa se va poseda ultimul text revăzut pentru vreo reprezentaţie ulterioară.

Cred că ar fi bine să se pună în repetiţie *CIDUL*. Sînt roluri grase. Inspiră-te de modul cum am montat şi jucat această splendidă tragicomedie, acum vreo 15 ani, la TEATRUL MODERN.

Încă o dată îţi mulţumesc foarte mult.

Al D-tale cu simpatie,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(16)}{XCIV}$ 20.278.

A. Davila
Str. N. Golescu 9
(imprimat)

Bucureşti 12 august 1927 România

Iubite D-le Moldovanu,

S-au dat aşa de multe şi aşa de lungi comedii principalilor actori ai T.N., încît totul e cu desăvîrşire desorganizat. Nu se mai poate (sic) nici relua piesele din repertoriu nici alcătui distribuţii convenabile la piese noi. Ce desordine!

Vei avea multă trudă şi bătaie de cap ca să ridici din nou prima noastră scenă la nivelul unde ai lăsat-o.

Aş vrea să-ţi fiu bun la ceva.

Al d-tale cu toată simpatia,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(17)}{XCIV}$ 20279.

A. Davila
Str. N. Golescu 9
(imprimat)

Bucureşti 24 august 1927 România

Iubite D-le Moldovanu,

Pînă să găseşti d-ta lucrul la care aş putea să-ţi fiu bun, am găsit eu că n-ar fi rău să-ţi pun la dispoziţie cele 5 frumoase volume ale *Istoriei Franţei,* de Guizot; ele sînt ilustrate cu vreo 400 de compoziţii admirabile ale faimosului pictor Alph. de Neuville care, pentru a le compune, s-a documentat la bogatele muzee din Paris. Aceste compoziţii vor fi de un mare ajutor pentru confecţionarea decorurilor, costumelor şi recuzitei.

Al d-tale cu toată simpatia,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(18)}{XCIV}$ 20.280.

A. Davila
Str. N. Golescu 9
(imprimat)

Bucureşti 25 august 1927 România

Iubite D-le Moldovanu,

Răspund scrisorii D-tale de astăzi.

Il y a malentendu. Nu-ţi închiriez sau vînd cele 5 splendide volume al *Istoriei Franţei* de GUIZOT, ci ţi le dau cu împrumut pentru ca decoratorul, costumierul şi recuzitorul T.N. să se poată inspira din genialele compoziţii ale lui Alph. de Neuville.

Pretenţiile mele sînt să-mi păstrezi bunele sentimente din trecut.

Al D-tale cu toată simpatia,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(19)}{XCIV}$ 20.281.

A. Davila
Str. N. Golescu 9
(imprimat)

București 29 august 1927 România

Iubite D-le Moldovanu,

Teama D-tale de a păstra la T.N. (unde zici că se pierd ușor lucrurile) cele 5 luxoase volume ale *Istoriei Franței* de Guizot, mă face să-ți propun să le păstrezi acasă la D-ta.

Directorii de scenă, decoratorul, costumierul și recuzitorul se vor documenta, astfel, la D-ta.

Teni[1] e de părerea mea.

Cu toată simpatia,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(20)}{XCIV}$ 20.282.

A. Davila
Str. N. Golescu, 9
(imprimat)

București, 30 august 1927 România

Iubite D-le Moldovanu,

Ziua onomastică sau aniversarea este prilej să-ți dovedești simpatia prietenilor tăi. Așa faci.

Dar cum să mă plătesc de dovada D-tale de astăzi. Nu-ți știu data nașterii și porți un nume netrecut în calendar. Toate astea, însă, nu mă împiedică să-ți spun oricînd simpatica mea gratitudine.

Al D-tale,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(21)}{XCIV}$ 20.283.

[1] Nume scris neclar (probabil Tony Bulandra).

A. Davila
Str. N. Golescu 9
(imprimat)

București, 9 oct. 1927 România

Iubite D-le Moldovanu,

Ziarele spun că ați cîștigat MARELE PREMIU cu *Mîrțoaga* d-lui Ciprian. Cînd îmi vei fi dat ocazia să-l văd pe Tony[1] în Cyrano, dă-mi prilejul să aplaud și eu noua d-tale victorie.

Anul acesta teatrul german comemorează centenarul lui VON KLEIST[2]. El a fost, cred eu, cel mai mare autor dramatic al Germaniei.

Am tradus, acum 4—5 ani, *CANA SPARTĂ*, admirabila lui comedie într-un act și am trimis manuscrisul bibliotecii T.N. Dacă s-o fi pierdut, nenorocirea nu e mare, pentru că (traducerea fiind bătută în triplu exemplar la mașina de scris) țin la dispoziția d-tale un al doilea exemplar.

Răspunde-mi te rog.

Al D-tale cu toată simpatia,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(22)}{XCIV}$ 20.284.

A. Davila
Str. G-ral Lahovary 108
București — România
(imprimat)

28 nov. 1927

Iubite D-le Moldovanu,

Mi-ai trimis 10.000 lei acont pe tantiemele reprezentațiilor lui *Vlaicu Vodă*. Îți mulțumesc, dar nu văd de care reprezentații e vorba. Repertoriul teatrului Național e fixat pînă la Aprilie viitor și Vlaicu nu va putea fi jucat decît în stagiunea viitoare, dacă, și atunci, exigențele noului repertoriu nu-mi vor amăna (sic) repre-

[1] Tony Bulandra.

[2] H. von Kleist (1777—1811). În 1927, data scrisorii, se comemorau 150 de ani de la nașterea sa, nu 100, cum, greșit, socotea A. Davila. Piesa *Cana spartă* a fost publicată în volum în 1811, anul morții sale.

zentarea pe mai tîrziu. În această situație, pot să rămîn dator casei T.N. mai mulți ani și să cauzez, prin urmare, un gol în cassă. Ca să pot astupa acest gol, zăresc un mijloc (dar numai unul): e ca Ministerul Artelor să-mi cumpere piesa pentru ca s-o exploateze pe toate scenele teatrelor naționale. În acest mod, Ministerul Artelor mă va înlocui în drepturile mele de autor, va percepe tantiemele pînă la concurența sumei cumpărărei, iar eu aș fi în măsură să rambursez cassei T.N. din București acontul de 10.000 lei.

Te rog pe D-ta să tratezi afacerea. Prețul cumpărărei va fi de circa 300.000 lei (adică circa 45.000 franci francezi). Nu există alt mijloc, pentru că n-am nici o altă avere.

Pînă una alta, dacă ai disponibil în cassă, împrumută-mă cu cîteva mii de lei (sub formă de acont sau altfel) că mă aflu la strîmtoare.

Al D-tale cu toată simpatia,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(23)}{XCIV}$ 20.285.

A. Davila
Str. G-ral Lahovary 108
București — România
(imprimat)

11 dec. 1927

Iubite D-le Moldovanu,

Din faptul că n-ai dat nici un răspuns scrisorii mele personale de acum vreo două săptămîni, reiese, din două una, sau că secretarul D-tale nu ți-a remis — scrisoarea mea (ceea ce nu e probabil) sau că, primindu-mi scrisoarea, nu i-ai putut da nici o urmare.

Zilele negre au trecut, să nu ne mai ocupăm de ele.

N-aș voi să aduc nici un neajuns celui care mi-a dovedit mai mult decît simpatia în orice împrejurare. Răspunde-mi dacă rugămintea mea nu cumva te jenează, punîndu-te într-o situație delicată. În orice caz alege-ți momentul, dacă ai de gînd să dai vreo urmare rugămintei mele. Am toată încrederea și îmi pun toată nădejdea

Cu toată dragostea,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(24)}{XCIV}$ 20.286.

A. Davila
Str. G-ral Lahovary 108
București — România

14 dec. 1927

Iubite D-le Moldovanu,

Iartă-mă de bătaia de cap ce-ți aduce rugămintea mea. Cum zici în scrisoarea d-tale, importantul e de *a căpăta un rezultat*. Încă o dată repet: am toată încrederea, mi-am pus toată nădejdea în *d-ta* și . . . iartă-mă.

Cu toată dragostea,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(25)}{XCIV}$ 20.287.

A. Davila
Str. Ion Mincu 3
București II România
(imprimat)

24 iun(ie) 1929

Onor. D-le Ministru,

Adresa Dv. nr. 25141 din 19 curent, îmi face cunoscut avizul Comisiunii care mi-a decernat Premiul Național al anului 1929. Astăzi mi se aduce și ordinul de plată al Premiului (100.000 lei). Fiind paralizat și neavînd la îndemînă pe nimeni care să poată încasa zisul important ordin de plată, Vă rog să binevoiți a ordona să delege un funcționar al Ministerului care să-mi ia cuvenita descărcare.

Primiți, Vă rog, Onor. D-le Ministru, o dată cu mulțumirile mele, încredințarea înaltei și respectuoasei mele considerații.

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{25}{XCIV}$ 20263.

A. Davila
Str. Ion Mincu 26
Bucureşti II România
(imprimat)

Bucureşti, 27 august 1928

On. Direcţiei

Teatrului Naţional
Bucureşti

Domnule Director,

Aducîndu-mi-se la cunoştinţă ordinul D-lui Ministru Lepădatu[1] către teatrele Naţionale din ţară — de a se juca piesa mea *Vlaicu-Vodă* — vă rog să aveţi bunătatea să luaţi măsuri ca drepturile mele de autor să fie vărsate, pe măsura exigibilităţii lor, în creditul comptului meu curent de la Banca Marmorosch Blank et Comp. din Bucureşti, bine înţeles, după ce mă voi fi achitat de avansurile ce mi-aţi făcut.

Vă rog să comunicaţi această dispoziţiune a mea, precum şi acordul dvs., printr-o scrisoare adresată sus-menţionatei Bănci.

Mulţumindu-vă dinainte pentru amabilitatea dv., vă rog, Domnule Director, să primiţi asigurarea distinsei mele consideraţiuni.

A. Davila[2]

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{26(26)}{XCIV}$ 20.288.

A. DAVILA CĂTRE V. G. MORŢUN

1913 oct. 13 Bucureşti

Scumpe prietene,

Îţi mulţumesc din suflet pentru splendida replică ce o arunci detractorilor lui Ronetti-Roman şi ai nemuritorului său *Manasse.*

Gestul dumitale superb şi generos dă, în sfîrşit, fiinţă, dorinţei ce de atîtea ori mi-a exprimat-o iubitul nostru „Iancu" ca Teatrul

[1] Alexandru Lepădatu (1876—1954) istoric român, fost ministru.
[2] Semnată prin punerea degetului.

Naţional să aşeze alături de bustul lui Alecsandri, pe acelea ale lui Haşdeu şi Ronetti.

Mulţumită dumitale vor fi acum cinstite aceste patru memorii, deopotrivă de scumpe celor cu duhul senin şi inima caldă.

Personal mă înscriu cu 300 lei, iar Direcţiunea Generală a teatrelor cu 1500 lei.[1]

Al dumitale cu toată dragostea,

A. Davila[1]

SCRISOARE DESCHISĂ PUBLICATĂ ÎN *RAMPA* DIN 15 OCT 1913 P 3.

A. DAVILA CĂTRE C. NOTTARA

Direcţiunea Generală a Teatrelor
Cabinetul Directorului
(imprimat)

Bucureşti 1 sept. (19)05

D-lui C. Nottara

Societar al teatrului Naţional

Bucureşti

Domnule Societar,

Direcţiunea Generală a Teatrelor, în şedinţa sa de comitet de ieri, 31 august, luînd cunoştinţă de atacurile aduse de o săptămînă încoace prin presă Direcţiunei Generale; considerînd că acele atacuri au fost formulate în numele D-Voastre; apreciind că faptul de a nu le fi declinat paternitatea într-un răstimp de zece zile echivalează din partea D-Voastră cu luarea formală a răspunderii acelor atacuri; avînd în vedere că, din acest fapt, ele constituiesc o abatere gravă de la datoriile ce vă conferă art. 19 din regulament şi un apel la nesocotirea autorităţii directoriale; că prin urmare v-aţi făcut vinovat de delictul prevăzut şi pedepsit de art. 23 lit. G din Legea Teatrelor şi art. 82 din Regulamentul lor,

[1] În legătură cu împiedicarea spectacolului cu piesa *Manasse* de Ronetti-Roman, Liviu Rebreanu publică „Afacerea „Manasse"; spectacolul care a înlocuit pe „Manasse"; Fîntîna Blanduziei".

A decis:

1) Să vă desărcineze de funcţia de Director de scenă
2) Să vă aplice pedeapsa avertismentului ca primă măsură disciplinară.

Personal însă, în consideraţiunea relaţiilor noastre anterioare precum şi dintr-o dorinţă de împăciuire rodnică şi demnă, iau asupra mea de a nu executa această din urmă parte a Direcţiunei Generale.

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{27}{XCIV}$.

/1907/

Direcţiunea Generală a Teatrelor în şedinţa de comitet de la 12 septembrie a.c. după propunerea mea, v-a ales cu unanimitate de voturi societar cu parte întreagă.

A. Davila

DUPĂ MIHAI VASILIU: *AL. DAVILA*, ED. MERIDIANE, BUC., 1965, P. 116.

A. DAVILA CĂTRE GHEORGHE PANU

[1908]

Stimate Domnule Panu,

În numărul 9 al *Săptămînii* îmi faceţi deosebita cinste să vă ocupaţi de mine şi să publicaţi în contra-mi un întreg rechizitoriu pe tema — simpatică dar cam turburătoare a unei senine judecăţi — aceea a naţionalismului la teatrul Naţional.

Poate aţi observat că nu răspund atacurilor presei în general. Ne avînd nimic de învăţat din acele atacuri, mi-am făcut un obicei de a nu le citi. Cînd însă criticile sînt pornite dintr-un condei autorizat cum e al D-voastră, mă cred dator să le dau importanţa ce li se cuvine, să profit de ele, dacă sînt drepte, iar dacă nu sînt drepte să le resping.

De aceea îmi permit să vă răspund.

*

Mai întîi vorbiţi de *răfuială*. Nu ştiam că avem ceva de răfuit împreună, căci nimic din trecutul nostru nu ne-a apropiat vreodată şi prin urmare nu ne-a putut despărţi.

Mai ales pe terenul acesta al artei şi al literaturii nu am avut onoarea să vă întîlnesc niciodată, nu am avut nimic de împărţit cu D-stră deci nu văd ce avem de răfuit.

Ba chiar ştiam că nu vă interesaţi în mod special de artă şi de literatură, şi chiar că vă lepădaţi de profesiunea de critic teatral.

Totuşi nu mă dau înapoi cîtuşi de puţin şi deoarece *răfuială* doriţi, *răfuială* fie.

*

Observ de la început că pentru susţinerea tezei Dv. că nu încurajez literatura dramatică naţională, nu precizaţi nici un fapt, ba chiar că nu procedaţi decît prin bănuieli, insinuări şi procese de intenţii.

Nu mă aşteptam să găsesc sub condeiul Dv. mijloacele de dialectică pe care ne-am obişnuit să le îngăduim în presa noastră, numai pentru că nu i se poate cere nici o cultură deosebită nici o senină bună credinţă.

Credeam, dimpotrivă, că deoarece îmi faceţi cinstea să-mi recunoaşteţi oarecare „educaţiune", „inteligenţă", „gust", „cultură literară" şi „rafinare estetică", veţi întrebuinţa faţă de mine argumente mai potrivite chestiunei în cauză şi, în orice caz, nouă amîndorora.

Poate nu aţi făcut-o pentru a-mi înlesni mai mult răspunsul pe care altminteri mi-l şi arătaţi la sfîrşitul articolului Dv. În acest caz vă mulţumesc de intenţie; vă rog însă să-mi permiteţi să nu uzez de răspunsul ce-mi dictaţi, ci să vi-l dau pe al meu, ca cel puţin să nu pier decît după limba mea.

*

Mă acuzaţi că îndată ce pun în scenă o piesă a unui autor român, nu fac tot posibilul pentru reuşita ei, nu mă silesc să creez o atmosferă simpatică în public.

Bineînţeles vorbiţi de cele trei piese originale noi, acele care au căzut: *Crimă sau Virtute, Cancer la inimă* şi *Ştirile de senzaţie*. Căci

pentru celelalte recunoașteți, cam silit nu e vorba, dar în sfîrșit recunoașteți că sînt bine jucate pe scena Teatrului Național.

Din ce fapt deduceți această învinuire?

Oare am recurs la publicitatea presei pentru a răspîndi vreo părere a mea, că cutare piesă este proastă? cutare rău scrisă? și că cutare se desfășoară într-o atmosferă urîcioasă, pismătăreață sau ponegritoare? Oare nu i-am dat fiecăreia distribuțiunea cea mai bună? Oare nu am adus aceeași grijă în alcătuirea cadrului fiecăreia ca oricăreia alteia?

Nu puteți afirma aceasta căci ați afirma inexactități.

Toate piesele care au fost puse în repetiție pe scena teatrului Național, de cînd am onoarea să-i fiu Director, s-au bucurat de aceeași grijă, de aceeași solicitudine din parte-mi.

*

Drept e că am refuzat multe piese originale, iscălite de autori tineri, pentru că, o declar fără sfială, sau erau mai mult decît slabe, sau scrise în vreun stil de bucătăreasă, sau inspirate de cine știe ce patimi personale și nevrednice de simpatie.

Ele nu aveau, deci, nimic pentru a forța ușile Teatrului, nici calitatea lor proprie, nici reputațiunea autorilor lor.

Atunci însă cînd mi s-a prezentat o piesă iscălită de un nume cunoscut, chiar dacă acea piesă mi s-a părut de aceeași valoare ca acelea pe care le refuzasem, totuși nu m-am încrezut în singura mea judecată, nu mi-am recunoscut dreptul de a condamna după singura mea apreciațiune lucrarea unui autor jucat, ci am adus-o în fața instanței din urmă, în asemenea materie, în fața publicului.

Publicul a condamnat lucrarea, confirmînd astfel părerea mea pe care *întotdeauna* o spusesem sincer autorului.

Ce dovedește aceasta mai mult decît că publicul și cu mine avem același gust, aceeași părere?

Nu, stimate D-le Panu: nu să cade să mă învinuiți de căderea acelor piese, căci ar urma să îmi atribuiți tot mie succesul altora, și atunci veți fi nedrept față de autorii lor.

*

Ziceți: „căderea lor, D-l Davila o consideră ca un triumf, pe cînd din contră ar trebui să o considere ca un eșec și pentru teatru și pentru D-sa".

Ce fel de logică este aceasta, stimate D-le Panu? De unde concludeți D-voastră că triumfez din faptul căderei piesei unui autor român.

Iar bănuieli, iar insinuări, iar procese de intențiuni!

Cum adică? Pentru că un autor e român, numaidecît eu triumfez de căderea lui? Dar oare Alecsandri și Hasdeu și Ronetti Roman n-au fost români? Dar oare Caragiale, Polizu-Micșunești, Ursaki etc. nu sînt români? Și totuși de succesul acestora mă bucur.

Nu sînt mîhnit, ce e drept, că-mi iesă dreptatea; dar, în adîncul meu, o cădere nu are cu ce mă bucura, căci consider că munca mea, munca artiștilor, este respectabilă și nu merită să fie delapidată prin satisfacerea unor amoruri proprii, unor vanități sau unor inconștiințe.

*

Ziceți: „nimeni nu-i poate contesta D-lui Davila gust, cultură literară și rafinare estetică; poate din această cauză este rebel scrierilor românești".

Recunoașteți prin aceasta că scrierile românești (bine înțeles, vorbim de cele căzute) nu sînt scrise nici cu gust, nici într-o formă literară, nici conform cu principiile esteticii. Mai severă critică nu s-a scris asupra acestor piese și nu cred că autorii lor să fie bucuroși de modul cum le luați apărarea.

*

Cu aceeași dialectică mai mult nenorocită, sprijiniți și însușirile de cerut unui Director de teatru:

„D-l Davila nu e bun de director pentru că nu e om de „gust" are o „cultură literară" și „rafinare estetică".

Ar fi oare bun dacă ar fi lipsit de gust, de cultură și de rafinare artistică?

Dar ziceți Dv. nu vorbesc de un teatru oarecare, ci de teatrul Național.

Înțeleg: pentru a conduce o întreprindere particulară se cuvine un om capabil; dar cînd o face Statul, capacitatea este un „cusur".

Dar, răspundeți D-v: teatrul Național trebuie condus după interesele țării și ale dezvoltării literaturii *naționale*.

Dați-mi voie. Am credința că știu tot așa de bine ca și D-v. care este „interesul țării" și încotro cată să tindă „dezvoltarea literaturii naționale".

Țara noastră în care acum 60 de ani exista încă robia și care însă era încă o provincie robită, are astăzi un interes deosebit: acela de a-și vedea recunoașterea intelectuală și morală, cum și-a văzut-o pe cea materială. Azi e avută în legi și instituțiuni de artă literară și autonomă; trupul îi e dezrobit: caută acum să-și mai dezbare duhul și astfel în întunecimile barbariei, de urmele uricioase ale veacurilor de robie. Interesul țării noastre este progresul intelectual, cultura, civilizația, este năzuința către mai bine, mai înalt, mai frumos; este dezvoltarea artelor, a gustului, a înțelepciunei; este tendința încordată către acea *elegantia* pe care atît de mult o apreciau strămoșii noștri latini; este căutarea perfecției, iubirea sublimului, dar nici decum sprijinirea și admirarea mediocrităților.

Credeți-mă, stimate D-le Panu, sunt tot așa de bun patriot ca și D-v.; dar patriotismul meu îmi lasă ochii deschiși pe cînd al D-voastră vă orbește. Patriotismul care întunecă judecata nu e patriotism, ci șovinism, și de acest simțămînt inferior mă lepăd.

*

Ziceți: „Știu bine că literatura nu are nevoie să fie națională pentru a fi bună".

Dar oare obligatoriu este ca dînsa să fie bună pentru că-și alipește epitetul de națională?

Avem o literatură dramatică națională, și care ar fi bună și fără acestea; ea este iscălită: Alecsandri, Hasdeu, Caragiale.

Avem o literatură dramatică mai puțin bună, deși tot atît de națională; este iscălită: Bengescu-Dabija, Ronetti Roman, Polizu-Micșunești, H. Lecca, Davila etc.

Dar mai avem una, care nici nu e bună, nici națională, aceea izvorîtă din pizmă, din ură pentru tot ce e înălțat, acea făcută din clevetire și ponegrire; autorii ei neputîndu-se ridica, încearcă să înjosească toate pentru a se afla pe aceeași treaptă.

Vă las grija să ziceți pe nume autorilor acelei literaturi. Veți îndeplini astfel și D-voastră înfocata și naționala dorință a lui Cațavencu.

*

Eu unul mă laud de „cusururile" pe care mi le găsiți. Mă povățuiți să „demisionez", să las locul altuia.

Nu, rămîn la postul meu ca un soldat credincios al progresului și al civilizației, contra mediocrității zgomotoase și „blufismului" naționalist.

Iar dacă fluctuațiunile politice mă vor pune vreodată în poziținea să-mi cereți demisia cu altă autoritate decît cea de astăzi, nici atuncea nu vă voi da-o, pentru că cel puțin fără vreun consimțămînt din parte-mi să izbutiți a da pradă teatrul Național unui director fără „educație", fără „gust", fără „cultură literară" și fără „rafinare estetică".

A. Davila[1]

Director general al Teatrelor.

SĂPTĂMÎNA, AN VIII, Nr. 11/1908, p. 109—112.

A. DAVILA CĂTRE LEONARD PAUKEROV

A. Davila
Str. Transilvaniei 17

București 17 Nov. 1922

Stimate Domn,[1]

Conform prospectului revistei *Culisele* v-o înapoiez nu pentru că e rău făcută (găsind-o dimpotrivă foarte bine făcută și foarte luxos

[1] Învinuit că pe scena Teatrului Național nu joacă piese originale românești, A. Davila răspunde printr-un interviu luat de M. Gheorghiu și publicat în *Rampa* din 11 noiembrie 1912, din care reproducem un fragment:

„Aceste sînt gratuite procese de intenții pe care ni le fac acei care țin cu orice preț să caute un nod în papură". (În continuare dă titlurile operelor originale jucate: *Oricum* de V. Leonescu și Duțu-Duțescu, *Actrița* de Emil Nicolau, *Hagi Tudose* de Delavrancea, *Cocoșul Negru* de V. Eftimiu, *Moise* de Oreste și Hîrjeu, *Poezia depărtării* de D. Zamfirescu, *Păianjenul* de A. de Herz, *Într-o seară* de Eliescu și Solacolu, *Puterea vieții* de G. Carapancea).

„Țin mult să se știe că ordinea cronologică a depunerii pieselor va fi singura lege și că nu voi monta traduceri de piese moderne decît dacă piesele originale nu vor satisface cerințele bugetare. Doresc din tot sufletul să nu se joace pe scena teatrului Național decît piese originale sau traduceri de opere demne de un teatru Național și a căror valoare literară și culturală să fie incontestabilă. De altminteri, tocmai pentru aceasta am înființat marțile clasice, în care, piesele ce și-au cîștigat drepturi în literatura noastră dramatică, să se perinde obligatoriu în fiecare an pe dinaintea publicului fără să aștepte o reluare la bunul plac al directorului. Numai așa, și cu timpul, se va putea alege grîul de neghină și se va stabili *repertoriul* teatrului Național".

ilustrată şi imprimată) dar pentru că, nu am bani destui. Dacă o voi găsi, o voi cumpăra cu numărul cînd mijloacele mi-o vor permite.

Al. Dvs. cu toată stima,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{28}{XCIV}$.

A. DAVILA CĂTRE ELENA PERTICARI

Bucureşti, 9 aug. 1874

Dragă Elena,

Tu ştii că tata a fost rău bolnav şi că într-o noapte era aproape să (se) asficsieze. Acuma e bine numai că n-are încă voie să iasă afară.

Scrie-ne şi tu căci asta este a doua scrisoare pe care o scriu, fără răspuns, şi noi nici nu ştim dacă sînteţi bine sau nu.

Tata zice că el vrea să serve de exemplu pentru cei ce nu vreau să asculte căci cînd a plecat din Bucureşti a făcut-o fără voia lui nenea Fotino.

Te sărută din toată inima,

Alexandru Davila

Dragă Joiţa,

Crez că eşti sănătoasă dimpreună cu M-me Itvina şi cu băieţii. Sărută pe M-me Blues, pe Olga şi pe Adela.

Primeşte şi sărutările mele de o mie de ori.

Alexandru Davila

Nene Pia,[1]

Nenea Ică te sărută dulce şi nenea Popi şi nenea Ancu iar aşa. Tata e bine şi te sărută de o mie de ori.

Corsic[2] e cam bolnav şi este la cazarmă.

Sărută pe M-me Itvina.

Nenea Ică te iubeşte mereu.

Nenea Ică

ARH. STAT. PITEŞTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET II. 1869–1879.

Paris, 8 iulie 1879

Cum văd, scumpă Elenuţo, nu vrei cu nici un preţ să-mi scrii în franţuzeşte. Dar, judecă tu, cînd vei fi la Paris, admiţînd că vei veni, cum vei face cînd vei fi silită să scrii unui francez, care, desigur, n-are să înveţe româneşte pentru ca să poată citi scrisorile tale?

Cum vezi, am primit scrisoarea ta şi sînt sigur că numai tu şi cu buna tante Felice aţi putut decide pe tata de a judeca imparţial înainte de a mă condamna. Ieri, duminică, am fost la St. Cloud, unde şade tante Zoe, şi am vorbit mult de tine şi de tante Felicie. Scrisoarea tatii, conţinută în plicul tău, este mult mai mult decît ceea ce puteam spera, şi de acum mă simt tare şi cu examenele cu cît mai bine mi-ar fi cu putinţă.

. . . . . ,

I e r i pe la 12 am aflat că ministrul şi-a dat demisia şi că domnitorul a abdicat. De e adevărat, mari rele au să vie asupra ţării noastre, pentru că sînt mulţi lingăi de familie domnească, care scot limba de un cot, căutînd la tron. Cred, sărmanii căţei, că un tron se cîştigă ca un vis, oftînd. S-ar putea chiar să se facă, după un război exterior, un război civil, din cauza mulţimei de ciocoi ce ar voi să domnească.

. . . . . ,

[1] Aceste trei scrisori ale lui Alex. Davila către Elena, Joiţa şi Pia sînt pe aceeaşi hîrtie cu scrisoarea lui Carol Davila către Elena (fiica sa).

[2] Numele unuia dintre caii preferaţi de A. Davila.

Ce să-ți mai spun, scumpă Elenuțo, că vinerea trecută am avut compunere (adică un fel de examen în scris) în versuri latine; subiectul era destul de frumos: „Odă orașului Paris". Profesorul mi-a spus că nu e rău, ceea ce m-a cam cuprins de mirare căci n-am nevoie de a face versuri frumoase, nici latine, nici în orice altă limbă. Dară îmi plac versurile și poate asta îmi ajută să le fac destul de bine. Era compunerea de premiu, căci la noi în fiecare săptămînă avem un fel de examen asupra unei materii oarecare, de exemplu tema latină sau versiune sau istorie sau matematica etc. și restul examenului se numește „compunere".

Astăzi, adică marți, compunem în gramatica franceză și mîine în istorie. Ceea ce mă necăjește este că materia de învățat pentru mîine e lungă și dificilă și că vreme am puțină.

Cred că tante Si merge mai bine cu sănătatea; spune-i că nu a răspuns încă scrisorii ce i-am adresat și că aș dori foarte mult să-mi răspundă. Eu îi voi scrie cît voi putea mai curînd, dar acum examenele îmi stau în cale și nu mă lasă în pace.

Sărută pe toți ai noștri și mulțumește lui Popi pentru scrisoarea lui trimisă prin vărul său Atanasiu.

Eu te sărut și pe tine și, dacă nu vii, aștept nuvele și scrisori. Cînd se însoară nea Alecu soldatul?[1]

Alexandru

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

Le mercredi soir
27 juillet (18)94

Ma lettre te trouvera au debotté, ma chère Cocotze et te prouvera, de prime abord, que je suis très calme, très froid, et que j'envisage la situation d'un tout autre oeil que le premier jour. Dire que je suis fait à toutes les déceptions serait prétentieusement mentir car je m'aperçois que rien, si ce n'est la variété, n'égale la multiplicité de ce moule des caractèrs. A ce prix, le mien doit être informe à force d'avoir été moulé. Mouler doit être fréquentatif de moule.

Je suis moulé, c'est vrai et ma volonté — à peine naissante, je ne m'en reconnais que depuis un an environ — est en train de

[1] Alecu (Alexandru) Racoviță.

mourir rachitique. Le fait est que je ne lui vois guère d'emploi et c'est une arme qui ne s'émousse pas au combat mais à rouiller dans sa gaine. Ici, je me distrais à faire de l'agriculture combinée avec un cabinet de médecine vétérinaire et pas mal de mécanique. Trois métiers qui n'ont que des rapports de politesse entre eux, mais qui chez moi frayent assez amicalement ensemble.

Et puis, j'ai avec moi Baudelaire et nous nous écartons assez souvent des fourmillières bruyantes qui nous entuorent et je me complais à la sonorité métallique et voilée de ce lugubre amant du silence. Je crois que si la plus faible voix d'un enfant lui avait lu de ses vers, il lui aurait dit: Tais-toi. Ce bruit prosodique et rimé que j'ai cru rendre harmonieux c'est moins que le marche de la nuit et que le vol des âmes. Heureux celui qui n'est accessible qu'aux difficultés de la vie et aux tracas des affaires.

Combien doit l'envier cet autre qui porte en soi la cause de ses deuleurs et qui voit son intelligence et son coeur splendides et impuissants comme des drapeaux sans troupiers. Le point d'appui d'Archimède est toujours l'insoluble problème.

J'ai écrit à C. Hiott pour savoir ce que sont les 500 fr. que m'a accordés le tribunal dans l'affaire du serment. Je ne crois cependant pas que je les prendrai.

J'attendrai donc ici ta réponse, chérie et j'exécuterai ponctuellment tes instructions.

Au revoir. Embrasse bien tous les nótres

Mille afectueux baisers.

Alex(andru)

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{29}{\text{XCIV}}$ 53824.

Miercuri seara
27 iulie 18(94)

Scrisoarea mea te va găsi la sosire, draga mea Cocotze și îți va dovedi de la început că sînt foarte calm, foarte rece și că examinez situația cu alți ochi decît în prima zi.

A spune că sînt făcut să am parte de toate decepțiile ar fi să mint în mod pretențios fiindcă îmi dau seama că nimic în afară de varietate nu egalează multiplicitatea acestui tipar al caracterelor. Din acest punct de vedere al meu trebuie să fie inform, tot copiind. A mula trebuie să fie un frecventativ al copierii.

Sunt modelat, e adevărat și voința mea — abia născîndă, nu m-am regăsit decît de un an — este pe cale de a muri rahitică. Faptul este că nu-i văd nici o întrebuințare și este o armă care nu se tocește în luptă ci ruginește în teaca ei.

Aici eu mă distrez făcînd agricultură combinată cu un cabinet de medicină veterinară și destulă mecanică. Trei meserii care nu sunt decît în raporturi de politeță, dar care la mine întreține relații destul de prietenești.

Și apoi, am cu mine Baudelaire și noi ne îndepărtăm destul de adesea de forfota zgomotoasă care ne înconjoară și eu mă complac în sonoritatea metalică și voalată al acestui îndrăgostit lugubru al liniștii.

Cred că dacă cea mai slabă voce a unui copil i-ar fi citit din versurile sale, i-ar fi zis: Taci. Acest zgomot prozodic și ritmat pe care am crezut că l-am redat armonios este mai puțin (armonios) decît mersul nopții și zborul sufletelor. Fericit este acela care nu este supus (nu este accesibil) decît dificultăților vieții și tracasărilor afacerilor. Cît trebuie să-l invidieze pe acest altul care poartă în sine cauza durerilor sale și care-și vede inteligența și inima splendide și neputincioase ca drapelele fără soldați (trupă).

Punctul de sprijin al lui Arhimede este totdeauna problema nerezolvabilă.

I-am scris lui C. Hiott[1] pentru a ști ce e cu cei 500 franci pe care mi i-a acordat tribunalul în afacerea jurămîntului. Nu cred totuși că-i voi lua.

Voi aștepta deci răspunsul tău, dragă, și voi executa cu punctualitate instrucțiunile tale.

La revedere. Îmbrățișează-i pe toți ai noștri. Mii de sărutări afectuoase.

Alex(andru)

Dumbrăveni 16 ianuarie 1903

Am primit la Iași a doua ta scrisoare, dragă Cocoți, și am găsit aci pe cea dintîi, ceea ce mă încredințează că ați primit cărțile poștale ce v-am trimis. Eram întristat să nu știu nimic de voi.

Vream să-ți scriu de la Iași, dar n-am avut un minut disponibil: repetiții, vizite, dineuri, serate de tot felul. Am fost primit într-un

[1] Unul din colegii de la studiile din străinătate.

fel minunat. Tot ce are un nume, o calitate, o valoare, un titlu acolo, a ținut să mă sărbătorească. Am fost îmbrățișat cu o simpatie care mi-a mers la inimă. Sunt oameni subțiri, fini, acești moldoveni și atavismul civilizației a făcut din ei o societate delicată, rafinată, spirituală și de o „allure“ elegantă, care se găsește rareori la noi.

Am regăsit acolo prieteni ai părinților noștri și chiar vechi prieteni de ai noștri uitați, vai — sau cel puțin pierduți din vedere, dar care ne păstrau un loc cald și afectuos în inima lor. Astfel este Principesa Maria Muruzi, alias Cuza, alias Ionel Brătianu. A fost camarada ta la Charlottenburg, cred, și mi-a vorbit de tine cu o afecțiune sinceră și cu părerea de rău că o atît de veche prietenie să se fi răcit, dacă nu chiar desnodat, din împrejurările vieții.

Astfel este mama ei, Principesa Adela, o „grande dame“ iubindu-și țara și pe cei care o iubesc, și care (mă înroșesc) a făcut din *Vlaicu* cartea ei de căpetenie. Știe pe dinafară pasagii întregi, l-a comentat, se luptă pentru el, îl proclamă „capul de operă al limbii românești“.

Tot astfel este Doamna Alina Vidrașcu, născută Catargiu... și alți mulți care au cunoscut pe tata și care făceau fiului său primirea recunoscătoare pe care ar fi făcut-o tatălui.

Și apoi corpul profesoral și deputații și funcționarii superiori și tineretul cald, entuziast... Nu e casă în care Vlaicu nu se găsește pe masă, într-o legătură frumoasă, cu versuri subliniate și observații, care arată că cartea a fost citită, recitită și discutată.

Dra Greceanu, o nepoată a marei tale prietene, Dra Scully, fiica unui Exarco, soră cu Alex. Exarco, care a luat în căsătorie pe Dra Mano, Costake Iepureanu, Drele Catargiu, nepoatele lui Alecsandri etc. etc., făceau, toate fratelui tău onorurile grației lor și a farmecului lor.

A doua zi a sosirii noastre la Iași a fost un bal de binefacere la teatru. Sala, nou restaurată, e de o frumusețe, de bun gust și e cea mai elegantă din cîte am văzut. Mai mică ca cea de la București, mai primitoare, mai puțin rece. Numai linii curbe, pline de grație și de neprevăzut...

Sîmbătă 11 Ianuarie a avut loc reprezentația lui Vlaicu — ovațiuni. La actul al IV-lea a fost o nebunie!... Se sublinia fiecare tiradă, fiecare vers, fiecare replică și a trebuit să ies pe scenă de cinci, șase, șapte ori și, de la parter la galerii era un fel de beție!

Prefectul, Domnul Gane, cu primarul, deputații, senatorii din Iași și o mulțime de inși care veniseră la Iași din alte orașe ale Moldovei, au venit să mă felicite, deplorînd insuficiența actorilor, care recitau nenorocitele mele versuri.

Era ziua de 11 Ianuarie.

Or, la 11 Ianuarie 1847 Liszt dăduse un concert la Iaşi şi se bătuse o medalie cu această ocazie. Leon mi-a dat-o. Pe o parte scrie: Liszt la concertul dat în Ian. 11 la teatru, şi pe verso: În 11 Ian. 1847... Soarta are întorsături, dar aceasta e într-adevăr stranie. La 56 ani distanţă se ovaţionează la data fixă, tatăl mare şi nepotul.[1]

În ajun dineu şi seară literară la Marie Muruzi. A doua zi dineu la primul preşedinte Mihai Vidraşcu, soţul Elenei Catargiu. În seara de 11, supeu de 24 tacîmuri dat de Leon Ghica. Marţi 14, reprezentaţie de gală la teatru... Am părăsit Iaşul şi iacătămă la Dumbrăveni pînă mîine. Poimîine voi fi înapoi la Bucureşti.

Am aflat ieri că am fost decorat cu Bene-Merenti cl. a II-a. „Mulţumesc". Mă întreb cine a avut ideea să mă scoată din „comuni morteli".

În sfîrşit, intenţia este bună şi nu-i pot purta gînd rău. Dar într-adevăr cred că la noi oamenii nedecoraţi sînt mai puţini ca cei care se bucură de distincţii oficiale. Cît despre Bene Merenti, nu e actor inferior care să nu-l aibă şi autorul celei mai mici broşuri nu scapă de această distincţie.

Speram să mă disting din mulţime prin lipsa de distincţiuni oficiale. Trebuie să credem că acest vis nu este printre lucrurile realizabile.

La revedere, buna mea Cocotzi, Leon îţi trimite bunele lui amintiri şi-ţi mulţumeşte de toate amabilităţile ce i le transmiţi.

Vă sărută pe cîteşi patru din toată inima, Alexandru.

ARH. STAT. PITEŞTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET V/1903.

Sîmbătă 21 martie 1909

Scrisoarea ta e plină de lacrimi înăbuşite, sărmană Cocoţi, şi am avut impresia, citind-o, a unei mari întristări care te apasă şi care ia pretextul boalei mele ca să se reverse.

Am fost adînc tulburat, cu atît mai mult că nu-mi pot explica ceea ce simt foarte limpede. Mi se pare că am trăit în mijlocul unor evenimente pe care nu le-am văzut, de care nu mi-am dat seama o singură clipă şi că aceste evenimente au provocat catastrofe invizibile pentru mine, dar care ar trebui să mă atingă.

[1] A. Davila credea că dr. Carol Davila e fiul lui Liszt şi al contesei D'Agoult.

Am vaga percepţie de toate acestea şi ca o remuşcare. Mi se pare că sînt culpabil de ceva ce nu cunosc, prin nepăsarea mea, sînt părtaş al acestei dureri pe care o simt în tine. Spun poate, nerozii, dacă e aşa, iartă-mă.

Boala mea m-a slăbit mult. Am nervii încordaţi şi resimt cele mai mici senzaţii cu exagerаţie. Am însumi mici plictiseli, pe care le-am avut întotdeauna dar care m-au lăsat întotdeauna rece, pe care nu le-am luat în seamă. Dar acum mă lovesc, mă urmăresc, mi se par enorme sau cel puţin mă impresionează, ca şi cînd ar fi. Atunci poate văd tulbure şi imaginaţia aceasta nebună a minţii se abate, pleacă pe alte căi, mai nebuneşte ca odinioară. Şi apoi, nu mai am energie şi nici o tragere de inimă pentru nimic. Mi se pare că mă supravieţuiesc. Nu mai am familie şi prietenii mei au murit. Am alţii noi, dar afecţiunea lor mă lasă indiferent.

Şi aceasta mă înspăimîntă de a nu avea nimic în inimă şi nimic în creier.

Dar da, am dezgustul de a trăi şi dezgustul de a vedea viaţa.

Probabil trebuie să fie starea sănătăţii mele, după boală. Să nu ne mai gîndim, iacă totul.

Te sărut,

Alexandru

ARH. STAT. PITEŞTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET V.

Iunie 1915

Cocoţi dragă,

Fac caligrafie şi eşti întîia căreia îi scriu. Te sărută cu toată inima.

Alexandru.

(În partea de sus:

Prima şi vai pot zice ultima scrisoare de mîna lui
I-ère lettre d'Alexandru, juin 1915 à photografier.)[1]

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{29(5)}{XCIV}$ 53.887.

[1] Adăugiri de Elena Perticari Davila.

le 30 sept. 1915

Chère Hélène,

Jean a fait des merveilles avec les propriétairs de ta maison. ... Il faut que tu le soignes; moralement il n'a qu'a toi auprès „fetița" et tu auras comme ça 3 enfants à soigner. Fetița, lui et moi, car je ne suis plus-hélas-qu'un vieile enfant ...

Embrasse bien fetița; soigne-toi, c'est un égoïste qui parle, car il a besoin de toi.

Je t'embrasse,

Alexandre (pour conformité *absolue* Dorel)

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHETUI VII/1915.

30 sept. 1915

Dragă Elena,

Jean a făcut minuni cu proprietarii casei tale.

... Trebuie să-l îngrijești; din punct de vedere moral el nu te are decît pe tine pe lîngă „fetița"[1] sa și tu vei avea astfel 3 copii de îngrijit. Fetița, pe el și pe mine, căci eu nu mai sînt — vai — decît un bătrîn copil.

Îmbrățișează fetița; îngrijește-te, îți spune un egoist, căci are nevoie de tine.

Te îmbrățișează,

Alexandru

(pentru conformitate absolută

Dorel)[2]

[1] „Fetița" era Ioana, fiică adoptivă a lui Ion și a Elenei Perticari, căsătorită cu Matei Ghica-Cantacuzino.
[2] Scrisoarea este scrisă de mîna lui Dorel.

18/II 1920

Dragă Cocoți,

Dacă mai ai sfîrșitul discursului lui Poincaré[1] publicat în *Debats*, trimite-mi-l te rog; totodată să-mi trimiți zilnic *Presa Capitalei* deoarece e ziarul care înlocuiește pe cele care nu pot apare.

Vă sărută pe amîndouă,

Papalică.

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET IX.

Dum. 2 oct. 1921

Dracă Cocoți,

Ai adus de la *Izvor* un portret al Tatălui nostru. Trimite-mi-l și totdeodată cîteva sute de lei pe care crez că ți le va aduce mîine înapoi somnolent, indolent, lent, Dorel.

Al tău,

Papalică

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIII, 1927—1928.

București, 14 martie 1923

Dragă Cocoți,

Pentru ca să nu ai nici o dificultate, niciodată, cu nimeni, îți trimit această scrisoare prin care confirm că toate mobilele care se află la tine ți-au fost vîndute ție de către mine și am primit costul lor.

Al tău din toată inima,

Papaloiu

Al. Davila[2]

D-sale D-nei Elena Gl. Perticari (născută Davila)

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XI/1923.

[1] Poincaré Raymond — avocat și om politic francez (1860—1934).
[2] Acest nume este scris cu creionul, foarte stîngaci, de o mînă tremurătoare (vezi planșa respectivă).

26 ianuarie 1928

Dragă Cocoți,

Domnul Stoianovici mi-a adus ieri bonne nouvelle. D-sa mi-a explicat cum stau lucrurile. Eu sînt aux anges.

Care îi e adresa? Cum e scris pe tabela străzii: *Dim. Racoviță* sau numai Racoviță?

Care e adresa lui Citta la Paris? I se zice, acolo, Excelența Sa ori pur și simplu *Domnul?* În Franța își poartă numele său adevărat sau un nume fals? Și în cazul acesta care nume?

Te sărută dulce,

Papaloiu (Amprenta digitală).

20 dec. 1928

Dragă Cocoți,

Împrumută-mă, te rog, cu 3 mii lei, că, ce am nu îmi ajung de sărbători. Știi că sînt bun de plată. Ista nu e un „tapaj", e un împrumut făcut nu de un „tapeur" ci de un om serios.

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHETUL, XIII.

3 ian. 1929

A. Davila
str. Ioan Mincu 26 București II
România
(imprimat)

Dragă Cocoți,

Ce e Hiott?

Fă-mi rost de 1.000 lei pentru că sîmbătă trebuie să tîrguiesc pe 3 zile și nu am parale.

De la Dorel, nimic.

Al tău,

Papaloiu.

ARH. STAT-PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHETUL, XIV.

Dragă Cocoți, *4 ian. 1929*

„... M-am adresat la editorul cărții *„Din torsul zilelor"*[1] ca să-mi facă rost de cîte un exemplar din cele două volume apărute. Mi s-a răspuns că ele îmi vor fi trimise chiar astăzi contra costului de 150 lei. Trimite sergentul sau pe Ion, să le ia.

Al tău,

Papaloiul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHETUL, XIV.

A. Davila
str. Ion Mincu 26 București
(imprimat)

12 febr. 1929

Dragă Cocoți,

Sîntem aproape de finele chenzinei 1 a lunii și n-am încă o știre de pensiunile de la copii. Mai fă-mi rost de ceva parale, căci sînt tinichea.

Te sărută dulce,

Papaloiu

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHETUL, XIV.

A. Davila
str. Ioan Mincu 26 București II
România
(imprimat)

14 febr. 1929

Dragă Cocoți,

Cînd ai fost la mine, cu Citta, după ce dejunaserăți la Prințesa Elena, ai vorbit de o casă pe Bd. Elisabeta, cu vedere spre Cișmigiu, de Soc. Dacia, și care nu va fi terminată decît în August viitor. Citta era entuziasmat. Ce mai e nou cu imobilul în chestie?

[1] Titlul volumelor de proză ale lui A. Davila.

Ziarele anunță că Citta s-a întors de la Moscova la Varșovia[1], și că, de acolo a pornit spre București.

Mai am de coșniță pentru trei zile (adică vineri, sîmbătă și duminică) dar nici o știre de la Dorel sau de la Vicol.

Te sărută dulce,

Papaloiul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHETUL XIV.

19 martie 1929

Dragă Cocoți,

O Remington portativă e mică și nu va putea fi întrebuințată pentru transcrierea scrisorilor de care ne ocupăm. De altminteri ea nici nu are pretenția să bată altceva decît corespondență.

Să mai observăm că, toate încurcăturile de care ne lovim provin numai dintr-un malentendu provocat el însuși din faptul că acțiunile noastre în loc să se producă la rînd, (adică una după alta) s-au produs concomitent.

Te sărută dulce,

Papaloiul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHETUL XIV.

26 martie 1929

A. Davila
Str. Dim. Ghica 26 București
România
(imprimat)

Dragă Cocoți,

Nu mai am decît 1000 lei. Sîmbătă în 29 martie trebuie să tîrguiesc pe 3 zile și să văd de miel fript și de ouă roșii. Mă poți împrumuta tu cu ce trebuie?

Al tău,

Papaliul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHETUL XIV.

[1] Misiuni diplomatice.

7 aprilie 1929

A. Davila
Str. Dim. Ghica 26 București
România
(imprimat)

Dragă Cocoți,

Incriminez noul element care te-a făcut să strigi „Elle ment".

Altă „Malentendu", nu am pus eu biletele *de închiriat*, pe fereastră, ci proprietarul căruia trebuie să îi plătesc la 23 Martie cîștigul pe Sf. Gheorghe, pe care nu l-am plătit. Asta înseamnă că, la 23 Aprilie viitor cînd contractul meu se sfîrșește, să fiu dat afară. Mai avem 10 zile pentru a plăti cîștul și a obține de la proprietar prelungirea contractului.

Nu contez pe apartamentul pe care Citta l-a însărcinat pe Manea să-l găsească. Manea nu îl va găsi; iar în ultimul moment, va propune un apartament al nu știu cui sau al unui prieten. Am făcut prostia de am primit altă dată o combinație analoagă; nu mai vreau să repet prostia de altă dată. Mai bine fără domiciliu decît într-o casă oferită de Manea în asemenea condiție.

Cu Persoana[1], perfect.

Te sărută dulce,

Papaloiul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

Al. Davila
Str. Dim. Ghica 26 București II
România
(imprimat)

25 aprilie 1925

Dragă Cocoți,

Îți mulțumesc că mi-ai adus aminte numele celebrei noastre compatriote. Mai adu-mi aminte ceva: cum se zice despre însușirile ancestrale ale unei familii, unei spețe sau unei rase? De pildă: rasa

[1] Nu știm la cine se referă.

germană e războinică; această însușire, moștenită din tată în fiu, a devenit . . .

Iacă vorba pe care am uitat-o.

Care să fie pricina că Citta încearcă să mă ducă cu minciuna? Am trimis de vreo zece ori la el, a evitat să dea ochi cu trimisul meu, iar, că n-a putut evita, a spus că vine pe la mine chiar el și în chiar acea zi. Așa a făcut și înainte de a pleca la Viena; așa face și de cînd s-a întors.

Am întrebat de vreo trei ori despre Joița și mi s-a răspuns că e mai bine.

Dar ce a avut?

Proprietarul mă sîcîie cu chiria. Totuși aș vrea să plătesc (c-a trecut termenul) dar n-am de unde.

Te sărută dulce,

Papaloiul.

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

Al. Davila
str. Dim Ghica 26 București
(imprimat)

le 5 mai 1929

Ma chère Cocotze,

Je suis tombé bien bas. Je suis un vaincu de la Vie.

Autrefois, j'avais à ma disposition trois éléments de succès: la jeunesse, le prestige (plus ou moins) et le nerf de la guerre (peu, mais cela me suffisait).

Maintenant, je n'ai plus rien; ni la jeunesse, ni prestige, ni argent. Quelle dégringolade! Je me console avec mes fidèles amies: la solitude et la méditation. Elles m'aprennent beaucoup de choses.

Ton Papaloiul,

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

Al. Davila
Str. Dim. Ghica 26 București
(imprimat)

5 mai 1929

Draga mea Cocoți,

Am decăzut rău de tot. Sînt un învins al Vieții. Altădată, aveam la dispoziția mea trei elemente de succes: tinerețea, prestigiul (mai mult sau mai puțin) și banul (puțin, dar acela îmi ajungea).

Acum nu mai am nimic: nici tinerețe, nici prestigiu, nici bani. Ce prăbușire! Mă consolez cu prietenele mele credincioase: singurătatea și meditația. Ele mă învață multe lucruri.

Al tău,

Papaloiul

ARH. STAT PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

Al. Davila
str. Dim. Ghica 26 București
(imprimat)

18 mai 1929

Dragă Cocoți,

Aci anexat o tăietură din *Dimineața* de astăzi. Deoarece „la forte tête"[1] nu-mi plătește, intrighează și tu pe la cei „sus-puși" să-mi acorde premiul național de teatru.

Te sărută,

Papaloiul,

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

[1] Nedisciplinatul (Citta, n.n.)

A. Davila
str. Dim Ghica 26 București II
România
(imprimat)

21 mai 1929

Dragă Cocoți,

O tuilă enormă.

Profitînd de faptul că Frosa era dusă la tine cu scrisoarea de felicitare, Stefania a furat 3.000 lei pe care îi strînsesem și a fugit. Noroc că mai am mărunt circa 1.000 lei, încît e de coșniță pentru vreo 3 zile.

Dar, Duminică, ce mă fac?

Unde pui că Frosa nu mă poate muta de la fotoliu la pat, și viceversa.

Dacă nu vine pensia pe Mai de la E.S.[1] sau premiul național pentru teatru, s-au dus boii dracului.

Te felicit iarăși pentru ziua ta și te sărut,

Papaloiul.

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

A. Davila
Str. Dim. Ghica 26 București II
România
(imprimat)

1 iunie 1929

Dragă Cocoți,

Vinerea trecută (vreau să zic în 24 Mai) mi-ai zis că deoarece a doua zi, Sîmbătă, mergi la un botez, nu poți veni pe la mine decît Duminică. Nu ai venit, Cocoți dragă, nici luni, nici marți, nici miercuri, nici joi.

Te-am așteptat cîteși trei: Zica, Chiș[2] și eu, tot degeaba. Ele

[1] Excelența Sa, adică Citta.
[2] Elise Rosetti — Bălănescu.

mi-au spus că ești pe ducă, la Izvor probabil. Dă pe la mine înainte de a pleca.

Te sărută dulce,

Papaloiul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

6 iunie 1929

Dragă Cocoți,

Deoarece E. Sa nu se ține de cuvînt, trebuie să nu contăm decît pe cei paroliști și aceasta e un cuvînt mai mult ca să obțin premiul național pentru teatru.

Dă-i zor din răsputeri.

Cu Dorel cred că mă voi înțelege.

Mii de sărutări,

Papaloiul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

27 iunie 1929

Dragă Cocoți,

Tot aia și tot aia! Nimic! Nimic! Nimic! Nici de la Citta, nici de la Dorel, nici de la premiu. Momentul era tragic: nu mai aveam de coșniță pentru mîine.

Era să trimit pe Frosa să-mi ia cu împrumut cîteva sute cînd... iacă funcționarul de la Blank. El îmi aduce pensiunea pe Iulie, din ordinul Elenei. Tot tu trebuia să mă scapi din încurcătură. De geaba au încercat alții să ne despartă. Ils sont pour leurs fraises![1] Soarta nu vrea.

Te sărută dulce,

Papaloiul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

[1] Nu s-au ales cu nimic.

A. Davila

Str. Ioan Mincu 26 București II
România

30 iunie 1929

Dragă Cocoți,

Probabil că nu ai primit scrisorile mele. Te rugam să-mi trimiți cecul pentru că nu am încasat nimic nici de la Citta, nici de la Dorel, nici de la premiu. Azi m-am împrumutat de la vecini ca să pot trimite mîine la piață. Dar poimîne ce mă fac?

Băieții sînt furioși că nu vreau să-i autorizez să încaseze premiul în numele meu[1].

Situația mea e foarte tragică și nu văd cum aș putea ieși din ea dacă nu vine cecul tău.

Al tău,

Papaloiul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

15 iulie 1929

Dragă Cocoți,

Banca Blank are prostia să mă invite să mă prezint PERSONAL la ghișeul de plăți Nr. 5. Probabil că e vorba de cecul tău. Nici o știre, nici de la Citta, nici de la Min(istrul) Artelor.

Al tău,

Papaloiul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

[1] A. Davila mai primise un premiu din partea Teatrului Național în 1915 (v. scrisoarea din 21 oct. 1915 de la A. Mavrodi).

24/8 — 1929

Dragă Cocoți,

Cartea ta postală nu pomenește de portretul în pastel al mamei. Ce s-a întîmplat? Scrie-i Nunuței. Pe aici căldurile ne doboară.

Băieții te-au stors ca pe o portocală dulce și acum te leapădă că nu le mai ești bună la nimic.

Nu te mai lăsa ademenită de ei.

Am văzut foarte bine. Pe zi ce trece, îmi iesă dreptatea. Ține cu mine.

Al tău,

Papaloiul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

11/9 — 1929

Dragă Cocoți,

Am primit portretul și merele. 1313 se „demene" pentru mine. Cred că-mi va fi de folos la mutat.

În apartamentul din B-d Carol 46, n-are cine să arate electricienilor unde să pună prizele camerei mele.

Mozaicul din bucătărie e aruncat cu lopata așa că dușumeaua nu e plană. Asta face încăperea inutilizabilă. Biata Zoică muncește ca un cîine, dar nu poate nici șlefui mozaicul nici pune prizele. Dînsa îmi dă zor să mă mut. Cum să mă mut în așa condiții?

Deoarece băieții nu varsă pensiunea, intrighează pe la ministere ca *VLAICU* să fie jucat la teatrele Naționale, Neavînd alt venit, voi cîștiga astfel, tantiemele indispensabile în împrejurările actuale. Trebuie să cunoști tu destul de aproape vreun ministru ca să-ți îngădui să-i scrii.

Te sărută dulce,

Papaloiul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

A. Davila

Str. Ioan Mincu 3

București (2)
(imprimat)

11/X/1929

D-sale

D-nei Elena G-ral Perticari

la D-na Ghica — Cantacuzino

Square du Trocadero 3 Paris (1)

Ma chère Cocotze,

Je viens de recevoir ta Carte Postale et je te remercie pour tes mille bonnes pensées. Mais j'aurais preféré te voir un moment avant ton départ, quand ce n'eût été que pour d'expliquer où en sont les choses.

Les malices de Tchitta sont cousues de fil blanc. Il t'écrit à toi; n'aurait-il pas été plus simple de m'écrire à moi? Evidement! Mais sa lettre l'aurait engagé, tandis que en t'écrivant à toi, son engagement est indirect. Vas t'en voir s'ils viennent à Jean. Il cherche par tous les moyens à me fourrer dans l'énorme appartament vide du B-d Carol 46, dont le loyer n'est pas payé (pas même pour 6 mois) et d'où le propriétaire peut me ficher dehors quand il voudra, en me disant: Que cherchez vous ici?... Fichez-moi le camp... Je serais de nouveau sous la botte de Mr. Tchitta. Qu'il se fouille.

... Si tu as fait les interventions (comme j'ai t'en prié) et si *Vlaicu* sera joué dans T.N. existents, les tantièmes depasseront le nécessaire. Je ne vous demande pas d'argent mais un coup d'épaule...

Tout à toi,

Papaloiul

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA PACHET XIV.

A. Davila
Str. Ioan Mincu 3 București II
(imprimat)

11/X/1929

D-sale
D-nei Elena G-ral Perticari
La D-na Ghica-Cantacuzino
Square du Trocadero 3 Paris 1.

Draga mea Cocotze[1],

Tocmai primii cartea postală de la tine și-ți mulțumesc pentru miile de gînduri bune ale tale. Dar aș fi preferat să te văd un moment înaintea plecării tale, chiar dacă n-ar fi fost decît pentru a explica pînă unde au ajuns lucrurile.

Răutățile lui Citta sînt cusute cu ață albă. Îți scrie ție; n-ar fi fost mai simplu să-mi scrie mie? Evident! Dar scrisoarea sa l-ar fi angajat, pe cîtă vreme scriindu-ți ție, angajamentul său este indirect

Du-te de vezi dacă ei vin la Jean.

El caută prin toate mijloacele să mă bage în enormul apartament gol din B-d Carol 46, a cărui chirie nu este plătită (chiar pentru 6 luni) și de unde proprietarul poate să mă dea afară cînd va voi zicîndu-mi: Ce căutați D-v aici? Cărați-vă! Voi fi din nou sub cizma Domnului Citta (...)

Dacă ai făcut intervențiile (cum te-am rugat) și dacă *Vlaicu* va fi jucat în Teatrele Naționale existente, tantiemele vor depăși necesarul. Nu vă cer bani, ci să puneți umărul...

Al tău,

Papaloiul

A. DAVILA CĂTRE PREȘEDINTELE CERCULUI STUDENȚESC DOLJEAN

11 aprilie 1924

Mult stimate d-le Președinte,

Sînt adînc mișcat că, din atîtea capodopere ale literaturii dramatice istorice românești, ați ales piesa mea *Vlaicu Vodă* ca să fie jucată la Teatrul Național din Craiova în scopul înființării unui cămin studențesc.

[1] Ultima scrisoare scrisă sorei sale, Elena.

Aprob din toată inima cererea D-stră de autorizație. Și vă rog să adăugați la rețeta teatrului, și tantiemele ce mi se cuvin. Ele să fie subscripția mea la căminul pe care-l înființați.

Primiți, vă rog, D-le Președinte, încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

A. Davila[1]

D-sale D-lui Președinte al Cercului studențesc

Doljean—Craiova

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 941/49.

A. DAVILA CĂTRE CONSTANTIN CEHAN RACOVIȚĂ

București 12 noiembrie 1923

Mult stimate D-le Racoviță,

Contați, vă rog, pe colaborarea mea la revista *„Cultura poporului"*. Primiți și comunicați D-lui General Petala mulțumirile mele că nu m-ați uitat. Nu mi-a sosit încă colecția foii, dar îmi ajunge să știu cine e prim redactor.

Știți halul în care m-a lăsat de peste opt ani și jumătate, atentatul unui descreierat. Puneți, deci, pe socoteala paraliziei întîrzierea trimiterii articolelor ce vă făgăduiesc și pe care sînt nevoit să le dictez neputînd scrie cu mîna mea.

Rubedenia noastră mi-a fost lămurită pe vremuri de însuși Mihalache Kogălniceanu pe care am avut fericirea să-l cunosc personal, în modul următor:

Gingischan, faimosul han al tătarilor avu, dintr-o moldoveancă, doi fii cărora, dîndu-le, în Moldova, moșia lui Rachovița și la Kogălnici, cei doi frați își luară nume după moșiile lor. Cum vezi, observa conul Mihalache, Racovițeștii și Kogălnicenii se trag din Gingischan și, prin urmare, fiul Anichii Racoviță și cu mine sîntem rude bune!

[1] Scrisoarea constituie răspunsul la cererea Cercului Studențesc doljean no. 162 din 10.IV.1924.

În biserica din Leordeni, aproape de București, se poate vedea încă, destul de bine conservat, portretul (în frescă) al lui Mihalache Racoviță ctitorul bisericii din Leordeni, strămoșul mamei mele, domn în Moldova și în Țara Românească, timp de 17 ani.

Poporul pronunța Cihan în loc de Gingischan, de unde numele D-tale. Am cunoscut la Iași acum vreo 35 ani un Cihan Racoviță, profesor universitar, mi se pare.

Trecînd Milcovul, Racoviteștii întemeietorii de state în Țara Românească, și-au părăsit numele specific de Cihan, nemaiavînd nevoie, ca în Moldova să se deosebească de ceilalți Racovițești. Iacă pentru ce alți veri Racovițești din România, verii mei buni, Gheorghe și Alexandru, nu-și mai zic *Cihan-Racoviță*, ci *Racoviță* sadea...

Al d-tale din toată inima

A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 941/9.

16 febr. 1924

Dragă vere Costache[1],

Am primit circulara revistei[2] și mă voi conforma. Subiectul scurtului meu articol va fi *„Teatrul la sate"*. Am intervenit sus. Ce rezultat?

Al d-tale din toată inima,

A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 941/10.

30 iunie 1924

Dragă vere Costache,

De unde și pînă unde să fiu supărat pe d-ta? Înainte însă de a-ți trimite materie, mă gîndesc ce să-ți trimit: proză sau versuri? Am un studiu inedit în proză asupra lui Shakespeare. Va umple două

[1] Const. Cehan Racoviță, publicist, prim redactor la „Cultura Poporului".
[2] E vorba de *Cultura Poporului* de la Cluj care în 1924 aprilie 1 împlinea trei ani de existență. I se cere lui A. Davila fotografia sa și un articol.

sau trei foiletoane de ale *Culturii* . . . Mai am şi o povestire dialogată în versuri intitulată *Vorbe de clacă* de vreo 180 strofe de cîte 7 versuri de 7 silabe. E un fel de piesă de teatru, tipărită în trei seri, cîteştrele fac împreună numai cît un singur act, reprezentînd *clăcaşi* care povestesc de ale neamului.

Vorbe de clacă vor fi, mi se pare, în cadrul lor în revista d-tale şi ar putea fi publicate în foileton în trei numere (cîte unul de fiecare seară).

Ce crezi mai nimerit pentru *Cultura poporului?* Aştept răspunsul d-tale pentru a bate la maşină subiectul preferat de d-ta.

Am scris d-lui general Petala, mutat în Bucureşti ca inspector, să intervină pentru biletele de liber parcurs C.F.R. ale *Culturii* . . .

Omagiile mele verişoarei,

Al d-tale

A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL, DIN BUCUREŞTI, MS. 941/12.

11 august 1924

Dragă vere Costache,

Protectoarea mea este la Sovata[1] şi n-am prin cine să-i comunic dorinţa d-tale.

În ceea ce priveşte articolul meu, asupra lui Avram Iancu, e răstimpul prea scurt: decît ceva prost, mai bine nimic.

Sărutări de mîini verişoarei,

Al d-tale,

A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL, DIN BUCUREŞTI, MS. 941/14.

[1] La sfîrşitul lui august 1924 se organizau serbări comemorative pentru Avram Iancu. *Cultura Poporului* avea să scoată un număr festiv pentru care Const. Cehan Racoviţă cerea, prin intervenţia Doamnei de onoare Procopiu, un articol şi lui A. Davila.

9 noiembrie 1924

Dragă vere Costache,

Am găsit mijlocul să fac intervenţia pe care mi-o ceri prin scrisoarea d-tale de la 19 oct.; dar trebuie să cerem un lucru precis: conferenţiar la ce şcoală şi de care materie?

Nu înţeleg ce are a face aci d-l Brătianu; mai bună recomandaţie decît a mea pe lîngă d-lui ar fi aceea a lui Pillat care îi e rudă şi cu care eşti prieten, dacă nu mă înşel.

Te vaiţi că eşti sărac şi că te-ai nimerit cu generalul[1] (alt sărac).

Mai adaugă-mă şi pe mine că şi eu sînt sărac. Sîntem trei săraci şi de bani şi de influenţă.

Răspunde-mi urgent.

Sărutări de mîini verişoarei.

Al d-tale,

A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL, DIN BUCUREŞTI, MS. 941/17.

3 decembrie 1924

Dragă vere Costache,

Bine am zis; sîntem trei săraci. Săraci şi de bani şi de influenţă dar de astă dată pot uza de o slabă recomandaţie căci e vorba de „Inspectorul Teatrului de West". Poate nu voi izbuti dar voi fi încercat.

Am remis d-lui Viorel Ceapă studiul *anonim* asupra lui Shakespeare şi îţi voi trimite prin poştă trei articole *semnate* din care, cel din urmă *(Stea luminoasă şi frumoasă)* pentru numărul de Crăciun. Cum vezi, ţin mult la revista d-tale şi o sprijinesc cît pot.

Idealismul!

Idiot am mai fost! Mi-am cheltuit mult — puţina minte şi activitate ce aveam (ba şi patrimoniul moştenit de la părinţi) pentru înfăptuirea unui ideal şi pentru a face versuri.

[1] Generalul Petala, sub a cărui conducere apărea *Cultura poporului* la Cluj.

Alții, mai puțin înzestrați decît mine — mult mai puțin — au făcut avere și stăpînesc acum țara — și pe mine.
Dar ei n-au înfăptuit nici un ideal pe cînd eu am înfăptuit unul.

Sărutări de mîini verișoarei.

Al d-tale,
A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL, DIN BUCUREȘTI, MS. 941/11.

27 ianuarie 1925

Dragă vere Costache,

Te rog foarte mult să ierți incorectitudinea d-lui Viorel Ceapă, în favoarea gentileței lui.[1]
În ultima mea scrisoare de care nici nu pomenești în a dumitale (ceea ce mă face să cred că n-ai primit-o) te rugam să-mi trimiți numărul din *Cultura poporului* în care e publicat *Alfabetul nostru.*

Sărutări de mîini verișoarei,
Al d-tale,

A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL, DIN BUCUREȘTI, MS. 941/22.

9 martie 1925

Dragă vere Costache,

Am primit scrisoarea d-tale de la 5 curent relativ la numărul festiv[2]. Cred că voi putea să mă conformez.

[1] Viorel Ceapă, funcționar administrativ la *Cultura poporului,* trimis cu o scrisoare la A. Davila, se dăduse drept secretar de redacție, lucru considerat ca incorect de Const. Cehan Racoviță.
[2] Prin scrisoarea de la 5 martie 1925, Const. Cehan Racoviță îl anunțase pe Al. Davila: „... La 1 aprilie *Cultura poporului* intră în al 5-lea an de viață; cu acest prilej, va apare un număr mare de sărbătoare. Țin foarte mult să am un articol de la mata. El poate fi de orice natură sau în legătură cu această prăznuire culturală. Nu mă îndoiesc că voi avea manuscrisul la timp ... "

Tot aștept răspunsul *Culturii poporului* relativ la numeroasele mele cereri ale numărului cu *Alfabetul nostru.*

Al d-tale,

A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL, DIN BUCUREȘTI, MS. 941/26.

A. DAVILA CĂTRE I. RUDINESCU

A. Davila
Sanatoriul Dr. Kiriac
Sf. Ionică 8
(imprimat)

București 18 decembrie 1917

Dragă Jean,

Ordonă te rog să se remită aducătoarei sau lui Romano în lipsa ei, încă 10 exemplare din *Duda și Mura,* ceea ce ridică numărul lor la 30.

Omagiile mele Doamnei Socec.

Al tău,

A. Davila

Pe scrisoare se referă:

Dlu Rudinescu[1]

Se aprobă,
So(cec)

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{31(2)}{XCIV}$ 17052.

[1] Director la Editura Socec.

A. Davila
Sanatoriul Dr. Kiriac
Sf. Ionică 8
(imprimat)

17 ianuarie 1918

Dragă Jean,

Aci anexată copia[1] unei scrisori pe care o adresez chiar azi D-lui Demetriad, Director delegat al Soc(ietății) dram(atice).

Vei ghici din această scrisoare cauzele noii mele atitudini. Te rog să pui cît de curînd în vînzare ediţiunea populară a *Dudei şi Murei* şi să mă debitezi personal cu preţul ediţiunei de lux, pe a cărei copertă vom suprima atît numele D-nei Voiculescu cît (şi) acela al D-lui Soreanu. Mă voi înţelege cu D-nul Georgescu[2] pentru aceasta ca să putem pune-n vînzare şi cele patru sute de exemplare ale ediţiei de lux. Bineînţeles nu se emite nimănui nici un exemplar din această ediţie. În momentul cînd îţi scriu mi se aduce şi chitanţa hîrtiei de scris; am remis aducătorului suma de lei 2.675.

Sunt ce am fost întotdeauna, al tău bun şi credincios prieten.

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{31(3)}{XCIV}$ 17053.

10 II 1918

Jane dragă,

Cînd te-am văzut pe la iunie sau iulie trecut, m-am simţit fericit c-am regăsit un vechi prieten şi că fiind date cuvintele tale mai puteam fi de folos cuiva.

Ţi-am încredinţat atunci manuscrisul *Dudei şi Murei* şi mi-ai zis că-mi vei aduce o scrisoare comercială relativă la aceasta.

Sunt d-atunci şase luni; nu te-am mai văzut şi aştept mereu scrisoarea ta. Dorind să-mi răfuiesc socotelile cu firma anonimă pe care o dirijezi, te rog să-mi trimiţi de urgenţă scrisoarea de care este vorba, şi bilanţul meu, ca autor al lui *Vlaicu Vodă*. Cu această ocazie pune-mă, te rog, în curent cu situaţiunea vînzărei plachetei *Duda şi Mura* pe care, aşa de frumos a tipărit-o D-nul Georgescu şi tipografia casei Socec.

Omagiile mele soţiei tale
Al tău bun şi vechi prieten,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{31(4)}{XCIV}$ 17054.

[1] În materialul cercetat de noi la Ac. RSR, nu se află copia.
[2] Tipograf la Socec.

A. DAVILA CĂTRE M. SEULESCU

9 IV 1926

Dragă Mişule,

Ţi-ai mai adus aminte de mine (sau de versurile mele) şi nu ştii cîtă plăcere mi-a făcut una ca asta. Închipuieşte-ţi coincidenţa: cînd a venit frate-meu să-mi comunice dorinţa ta, tocmai ceteam o carte despre motocultură şi mă gîndeam la bunul meu prieten Alexandru (la care mersesem la vînătoare pe moşia luată de el în arendă în Bărăgan). El îmi spunea că mersul boilor face arătura prea înceată şi că ar trebui să se găsească un mijloc practic pentru a cultiva iute ogoarele la momentul oportun.

Mijlocul s-a găsit şi dorinţa lui s-a împlinit.

Al tău cu toată dragostea,

A. Davila (parafă)
Str. Franklin 7
Loco[1]

D-sale
Domnului
M. Seulescu fost ministru
Str. Alex. Lahovari 38
Loco

BIBL. ACAD. RSR, S. MS $\frac{30}{XCIV}$ 13959.

[1] Scrisoarea are ca anexă poezia *Balada Strămoşilor*, cu indicaţia că e scrisă la Izvorul de Sus (Argeş), Septembrie 1902. A fost publicată pentru prima dată în *Sămănătorul* din 15 decembrie 1902.

BALADA STRĂMOȘILOR

Dormiți în morminte tăcute
Sub dîmburi sădite cu flori
Sub pînza curatei ninsori,
Sub umbrele liniștii mute;
Păzit de paznici pioși,
Sunteți a moșiei comoară . . .
Vă fie țărîna ușoară . . .
Ne-aducem aminte, strămoși,

Voivozi, Logofeți, Bani și Vornici,
Spătari, Pîrcălabi și Cluceri
(Țărani or(i) moșneni or(i) boieri)
De-a neamului datină dornici,
Cu toți de-opotrivă vînjoși
Stropit-ați cu-a sîngelui rouă
Moșiile noastre — amîndouă
Ne-aducem aminte, strămoși.
Cu Gherghița, Bacă, Rovine,
Nicopol, Grumaj, Răsboieni,
Cu podul din Călugăreni,
Cu roșiile branișți Cosmine,
Crescut-ați, prin veci neguroși,
Răboj în Istoria lungă . . .
Creastă și *Curcanul* o dungă
Ne-aducem aminte, strămoși.

Ne-aducem, ne-aducem aminte,
Căci piatra, cu cruce și corb,
E cartea, din care se sorb
Credința-n menirile sfinte
(Lăsate de morții faimoși)
Și dragostea, dulce povară,
(De Lege, de Domn și de Țară) . . .
Ne-aducem aminte, strămoși.

Și dacă pe lespedea frîntă,
Pomelnicul nostru s-a șters
De vremi și de-al gloatelor mers,

Culesu-l-a doina . . . Și-l cîntă
Bătrînilor codri pletoși
Ce scutură-n orice dumbravă,
Un freamăt de-a morților slavă . . .
Ne-aducem aminte, strămoși.

Închinare

Ivească-se dar, pe moșie
Zori blînde sau timpi fioroși,
Române, lozinca să-ți fie:
Ne-aducem aminte, strămoși.

[Izvorul de Sus (Argeș). Septembrie 1902]

MANUSCRISUL SE GĂSEȘTE LA MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI (vezi planșa respectivă)

A. DAVILA CĂTRE SOCEC IOSIF

Miercuri 19 ian. (19)05

Stimate D-le Socec,

Fiind cam strîmtorat în momentele de față, te rog să binevoiești a da ordin să mi se facă socoteala ediției lui *Vlaicu Vodă* cum ne-am înțeles acum trei ani adică, defalcîndu-se cheltuielile de imprimat, broșat etc., precum și procentul vînzător dacă nu mă înșel 25%, restul disponibil să se împartă în două între dumneata și mine.

Mulțumindu-ți dinainte rămîn al d-tale bun prieten,

A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{31(1)}{\text{XCIV}}$ 17051.

A. Davila
Str. Transilvaniei nr. 17
București
(imprimat)

București 22 oct. 1926

Domnilor Socec și Comp.

Loco

Am primit astăzi scrisorile D-v comerciale pe care le aprob în totul.

Nu înțeleg însă ce însemnează cuvintele „ediținea noastră".

Doresc un format mai mare decît cel precedent și compunerea textului așa cum l-am stabilit cu D-l Iosif.

Din cele 5.000 exemplare aș dori ca 1.000 exemplare să fie trase pe hîrtie de lux și cu prețul în consecință, iar celelalte 4.000 pe hîrtie obișnuită și cu prețurile populare.

Binevoiți a-mi confirma aceste puncte, pentru ca să pot începe corectarea textului imprimat.

Cu toată stima,

Alex. Davila[1]

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{31(5)}{XCIV}$ 17055.

[1] Se trimite răspuns tot pe această scrisoare, în bruion:

Spre răspuns la onor. D-voastre epistolă din 22 c., vă informăm că „în ediținea noastră" însemnează că publicăm cartea cu cheltuiala noastră.

Formatul va fi mai mare decît cel precedent, și compunerea textelor așa cum V-ați înțeles cu D-l Iosif.

Nu se poate face acum o ediție specială pe hîrtie de lux, fiindcă aceasta e din cale afară de scumpă; cărțile care se publică pe hîrtie obișnuită sunt deja destul de scumpe și nu trebuie să încercăm și alte mijloace care să le scumpească și mai mult.

Cu deosebită stimă,
(nesemnată)

A. DAVILA CĂTRE CAROL STORCK

14/26 I (18)83

Carol Storck,

Je vous prie, Mr. Storck, de vouloir bien remettre au porteur le grand portrait de ma D. femme avec cadre de chêne.
(urmează patru litere inițiale indescifrabile)

Davila

14/26 I (18)83

Carol Storck,

Vă rog, domnule Storck, de a binevoi să remiteți aducătorului portretul cel mare al soției mele D. cu rama de stejar.
(urmează patru litere inițiale indescifrabile)

Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS.S $\frac{32(1)}{XCIV}$ 30653.

1883

(Carte de vizită)
ALEXANDRU DAVILA
Hotel Continental
(imprimat)

Îți mulțumesc din toată inima, iubite D-le Storck, de atențiunea amabilă ce-mi arăți trimițîndu-mi fotografiile monumentului tată.

Cu atîta inimă cît geniu, și de aceea acel monument e o capo d'operă.

Al D-tale sincer devotat,
A. Davila

BIBL. ACAD. RSR, MS. S $\frac{32(2)}{XCIV}$ 30654.

A. DAVILA CĂTRE J. VASILESCU JEAN

A. Davila
Str. Transilvaniei 17
(imprimat)

Buc. 8 mai 1923

Scumpe d-le Valjean,[1]

Aci anexat cererea oficială[2] pentru traducerea mea după comedia lui Kleist. N-am semnat-o nici cu numele nici chiar cu inițialele, pentru că după cum știi, manuscrisul original este păstrat la Biblioteca Națională din Paris, unde Kleist și-a scris comedia în 1803, iar textul german care se joacă în teatre e o prelucrare a textului original făcută de un anume Karl Friedrich Witmann și adaptată în toată Germania. Titlul comediei lui Kleist este următorul: *Der zerbrochene Krug* Lustspiel in einem Aufzug von Heinrich von Kleist Bühnenbearbeitung mit dem vollständigen Szenarium von Karl Witmann[3].

Avem dar în fața noastră două versiuni, aceea franceză după textul lui Kleist și aceea germană după prelucrarea lui Witmann. Eu, unul, nu m-am ținut nici de una, nici de alta; dar contopindu-le pe amîndouă, am făcut ceea ce se poate numi, *versiunea românească.*

Prin urmare, în loc de nume de traducător să se pună dacă crezi de cuviință:

Versiunea Românească

D-ra Popp mi-a spus povața d-tale să-ți cer un preț pentru traducerea mea. Îți mulțumesc de intențiune dar... e lucru foarte delicat. Iată pentru ce: aflu că Societatea dramatică e în deficit de cca un milion. Acesta să fie rezultatul administrației d-lui Mavrodi?

[1] Vasilescu Jean, avocat, director al Teatrului Național din București.
[2] Lipsă cererea despre care e vorba.
[3] *Ulciorul sfărîmat,* comedie într-un act, de Heinrich von Kleist, prelucrare pentru scenă cu un scenariu complet de Karl Witmann.

Nu sînt bogat, ce e drept (ba chiar departe) dar nu sînt nici în deficit. Cum aș putea veni să cer bani Societății dramatice? Și apoi, cu ce s-ar potrivi faptul că cer foloase materiale unui trrecut, care, mă laud că mi-a produs destule foloase morale? Nu aș proceda la fel pentru piese originale: legea prevede tantieme și n-aș vrea să fac altfel decît oricare autor original.

Al d-tale din toată inima,

A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 5504 a.

A. Davila
Str. Transilvaniei 17
(imprimat)

Buc., 8 mai 1923

Scumpe D-le Valjean,

Îți trimit *Ulcica spartă* comedia lui Kleist copiată în trei exemplare (direcția, regia, sufleorul).

N-am desinat plantațiunea decorului, nici înfățișarea lui pentru că acestea sînt treaba lui Enescu. Îi aduc numai aminte că soba *pan cupe* la dreapta în fund, este de faianță albastră ca și pardoseala zidurilor camerii pînă la înălțimea de om. Aceasta e caracteristica stilului olandez de 300 de ani încoa. Piesa petrecîndu-se la Huisum în ultimii ani ai veacului XVIII, costumele au de unde fi pitorești. Cred că Atanasescu va face o bună creațiune din Ruprecht.

Cu *Capriciile Marianei* sînt aproape gata. Demetriade ar fi un foarte bun Octavio (dacă Soreanu e prea ocupat), și Atanasescu un adevărat Celio.

Am dispus să se transcrie la mașină și *Vorbele de clacă* tot în trei exemplare, dar fără note și precuvîntarea destinate numai tiparului. Aflînd însă că nu le cunoști, îți voi trâmite un exemplar cu note și precuvîntare dar numai pentru d-ta personal și numai pentru cîteva zile, deoarece n-am alt exemplar.

Aş fi voit să păstrez pe Demetriad pentru Basmeşul precum ţin la Ion Petrescu pentru Vărul dar ... văzînd şi făcînd,

Al d-tale din toată inima,

A. Davila[1]

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI, MS. 5504 b.

20 oct. 1923

Scumpe Domnule Valjean,

Iacă, în sfîrşit, în trei exemplare traducerea dramei lui Shakespeare, *King Lear*.

Am aflat că *Regele Lear* se va relua cu Nottara în rolul titular. Mai tîrziu, însă, iată cum aş vedea distribuţia cîtorva roluri:

Regele Lear — Ar. Demetriade
Gloster — R. Bulfinski
Edgar — Atanasescu
Bufonul — V. Romano
Cordelia — L. Popovici Dominic sau A. Macri

Restul cum vei crede mai bine.

Al dumitale din toată inima,

A. Davila

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI MS. 941/33.

[1] A. Davila a primit următoarea confirmare:

România
Direcţia Generală a Teatrelor
Serviciul administrativ
No. 221/12 Mai 1923

Domnului
A. Davila, Loco.

Am onoare a vă confirma primirea unui exemplar din versiunea dv. românească după comedia într-un act a lui Kleist *„Ulcica spartă"* pe care aţi binevoit a o ceda Teatrului Naţional şi a vă exprima viile noastre mulţumiri, rugîndu-vă să primiţi şi cu acest prilej încredinţarea distinsei noastre consideraţiuni.

Director General,
ss Indescifrabil

Secretar General,
Plopeanu

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI MS. 945.

INVITAŢIE

DOMNUL MEU,

Vă rog, să binevoiţi, a azista la feştania ce se va oficia mîine, sîmbătă 1 august, la orele 10 a.m. în noua sală de recepţie a Teatrului Liric, cu ocazia începerii activităţii companiei mele dramatice.

Primiţi, vă rog domnul meu, încredinţarea deosebitei mele consideraţiuni.

A Davila

TRANSCRISĂ DIN: IOAN MASSOFF, *VIAŢA LUI TONY BULANDRA*, ED. SOCEC, 1931, p. 98.

5 iunie 1907

Deciziune,

Avînd în vedere că la punerea în repetiţie a piesei *Ana Karenina* D. C. Mărculescu a refuzat rolul Sergiu Ivanici, D. V. Toneanu rolul Campanetti, iar D-na M. Ionaşcu rolul „prinţesa Somatoff";

Avînd în vedere că cu modul acesta au contravenit art. 17 din regulament, făcîndu-se pasibili de pedepsele prevăzute de art. 23 al Legei lit. f şi g;

Decidem

Se amendează D. C. Mărculescu cu jumătate cota pe luna Iunie (D-sa în cazul de faţă fiind recidivist), D-na M. Ionaşcu şi D. V. Toneanu cu cîte o sută lei pe luna Iunie.

D-lor vor fi chemaţi din nou să joace aceste roluri la repunerea piesei în repetiţie, şi la caz de nesupunere vor fi amendaţi cu cîte 10 lei de fiecare repetiţie şi cu cîte cincizeci lei de fiecare reprezentaţie.

D-l Director de scenă va avea grijă de acum să dubleze rolurile refuzate.

Director General,

ss A. Davila.

ARH. STAT. BUCUREŞTI, FOND TEATRUL NAŢIONAL, DOSAR NR.15/1907–1908, FILA 3.

LEGEA TEATRELOR[1]

Expunere de motive

„. . . Actuala lege pentru organizarea şi exploatarea teatrelor deşi modificată în două rînduri, prezintă lacune din faptul marei dezvoltări a gustului public pentru teatru şi al obligaţiunii din partea teatrului de a satisface noile sale cerinţe (. . .).

În acest scop, şi pînă la alcătuirea unei legi definitive de organizare a vieţii teatrale, credem nimerit să se modifice în prezenta lege trei puncte esenţiale ale înjghebării ei, şi anume: 1) stabilitatea direcţiunii; 2) mărirea drepturilor de auto-administraţie a societăţii dramatice; 3) sporirea mijloacelor ei financiare.

Pentru realizarea acestui scop vă rugăm să binevoiţi a lua în dezbaterile d-voastră a opt articole din legea actuală a teatrelor, şi anume:

Art. 3 (. . .) art. 7 (. . .) Art. 12. Deşi literatura noastră dramatică e departe de a fi aşa de bogată ca acea a ţărilor mai vechi în civilizaţie, totuşi dînsa merită toată solicitudinea noastră şi cred că, îmbogăţită prin traduceri îngrijite, ea trebuie să constituie repertoriul obligatoriu al teatrelor naţionale. Acesta este scopul modificării acestui articol (. . .).

Cu aceste scurte modificări, dar importante în cuprinsul lor, avem nădejdea, Domnilor deputaţi, că teatrele noastre naţionale vor lua chiar din anul acesta un nou şi puternic avînt şi se vor arăta vrednice de înaltă solicitudine pe care guvernul şi parlamentul le-au arătat-o cu prisosinţă.

(Nesemnată)

[1] *Adevărul*, an XXVII, nr. 8713/13 dec. 1913.

SCRISORI PRIMITE DE ALEXANDRU DAVILA

ZAHARIA BÎRSAN CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

TELEGRAMA

Alexandru Davila
Str. Transilvaniei 7 Bucureşti
Cluj Data 1/4 (1922)

Sîmbătă 25 s-a jucat *Vlaicu Vodă*. Costume, decoruri noi, perfect reuşite. Mare succes. Urmează scrisoare, fotografiile decorurilor. Presa elogiază amănunte. Niciodată nu ni s-a părut mai frumoasă piesa, mai tînără. Arta adevărată nu îmbătrîneşte.

Devotat, Zaharia Bîrsan[1]

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI, MS. 943.

România
Teatrul Naţional din Cluj
nr. 12/14. IV. 1922

Domnului
A. Davila — Autor dramatic
Bucureşti
str. Transilvaniei 17

Am onoarea a vă încunoştiinţa că v-am expediat prin Banca Românească suma de lei 1275,65 reprezentînd dreptul de autor asupra piesei dvs. *Vlaicu Vodă* jucată pînă la 31 martie a.c. rugîndu-vă să binevoiţi a ne răspunde de primire.

La finele acestei săptămîni vom îngriji să vi se expedieze şi restul ce vi se va cuveni.

Director,
ss. Z. Bîrsan

Secretar,
ss indescifrabil

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI, MS. 945.

[1] Director al Teatrului Naţional din Cluj.

AGATHA BÎRSESCU CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

24 sept. 906

Dragă Directore,

Dă-mi voie să-ţi adresez aceste rînduri şi crede-mă că sunt pornite din inimă. Dta ştii prea bine că nu am nici un interes a te linguşi — cariera mea este cu totul independentă şi locul este pentru mine şi arta mea în toată lumea asta mare — deci repet, încă o dată, nu interesul mă face să-ţi arăt astăzi mai mult cît de mult te admir, te stimez şi fericesc Teatrul Naţional că a găsit în fine ceea ce de mult îi trebuia: un suflet de artist, o mînă de fier, o voinţă şi o energie care nu se dă în lături şi nu se sperie de nimic. Este prima dată, pot zice, că o reprezentaţie în Teatrul Naţional mi-a făcut o frumoasă impresie şi mi-am zis: sunt mîndră că şi la mine în ţară se joacă tot aşa de bine ca la Berlin şi Viena! Ştiam de mult că Teatrul Naţional posedă artiste şi artişti de mare valoare, dar celui mai mare artist îi trebuie mîna care să-l conducă sau să-l povăţuiască — şi mîna aceea pînă acuma a lipsit. Aseară pe cînd nişte copii sau poate oameni fără judecată strigau: jos, jos Davila! — îmi venea, îmi venea să alerg pe scenă, să strig în gura mare, în public: „De ce sunteţi orbi şi surzi, nu vedeţi ce face omul acesta, munceşte necontenit pentru Teatrul nostru, vrea să ridice arta noastră dramatică, să arate la toţi că Teatrul Naţional este fala ţării şi voi, în loc să vă bateţi joc de public, de Teatru şi de voi înşivă, strigînd: jos Davila, ar trebui să strigaţi cu toţii: Bravo, bravo, bravo, trăiască Davila!"

Îmi venea, dragă Directore, să viu să te aduc de mînă pe scenă, să te sărut în faţa publicului!! — a trebuit să mă abţin din toată puterea cuvîntului ca să nu o fac.

Eu, dacă aş avea ceva de vorbit, aş lăsa la o parte toată chestia de politică, ce îmi pasă mie de liberali sau conservatori, mie îmi pasă de *arta noastră,* şi te-aş numi pe dta, Alex. Davila, pe viaţă Director General al Teatrelor pentru arta dramatică; dta eşti un al 2-lea Laube[1], Reinhardt din Berlin.

Iartă-mi, te rog, libertatea, dar îmi iubesc prea mult arta mea şi nu pot tăcea.

Devotată,

Agathe Barsescu

[1] Laube, Heinrich (1806—1884), romancier şi autor dramatic german, director de teatru.

24. 12. 1909

Mult Stimate Dle Director Davila!

Primeşte urările mele cele mai călduroase pentru sărbători şi anul nou, cu fericire, noroc şi sănătate; îţi doresc din tot sufletul cele mai mari succese şi bani mulţi.

Cît de mult aş dori să te pot admira pe scenă, dar din nefericire sunt bolnavă şi nu pot merge nicăieri; sper că la întoarcerea mea din Iaşi şi înainte de plecarea mea la Berlin să te pot vedea. Am auzit atîtea laude la adresa d-tale, ştiam că eşti un director „einzig, grossartig, wunderbar"[1] — dar pe artistul Davila nu-l cunosc încă.

Primeşte o strîngere de mînă frăţească şi, sper, la revedere.

Devotată,
Agathe Barsescu-Radowitz

COMUNICATE DE TOV. G. FRANGA, DIRECTORUL MUZEULUI TEATRULUI NAŢIONAL.

I. L. CARAGIALE CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

1905, oct.

Domnule director general,

Deoarece aţi binevoit a-mi comunica intenţia ce aveţi a juca în cursul anului 1905—1906 şi din piesele mele trecute în repertoriul Teatrului Naţional *(Noaptea furtunoasă, Scrisoarea pierdută, D-ale carnavalului* şi *Năpasta),* vă rog, binevoiţi a-mi acorda un avans asupra drepturilor mele de autor în sumă de 1000 lei.

Binevoiţi a primi, d-le director general, asigurarea perfectei mele stime.

Al dv. servitor,

I. L. Caragiale

D-sale
D-lui director general
al teatrelor din România

TRANSCRISĂ DIN *ION LUCA CARAGIALE. SCRISORI ŞI ACTE,* 1963, EDITURA PENTRU LITERATURĂ, PUBLICATE DE ŞERBAN CIOCULESCU.

[1] unic, măreţ, minunat (în limba germană în manuscris).

TELEGRAMA

Davila, Hotel Princial — Bukarest
Berlin 26/1 (1909)
(Stampila poştei)

Telegrafiază imediat dacă scurta mimă ar fi tardivă la finele lui august.

Amic,

Caragiale

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI, MS. 943.

Travenmünde 28 iulie (10 august) 1909

Drăguţule, precum ţi-am telegrafiat adineaori, d-abea astăzi am primit telegrama şi scrisoarea ta deodată. Am lipsit de aici, unde eram pe vară, şi astăzi, marţi, 28 iulie, mă-ntorc la Wilhelmsdorf bei Berlin Hohenzollerndamm 12, acasă.

De-acolo îţi scriu mai pe larg. Eu îţi preparam o piesă şi tu îmi ceri o mimă. Ai răbdare. În curînd sper să-ţi trimit veşti plăcute. Pînă atunci, iată îţi trimit portretul meu; nu-l arunca.

Al tău,

Caragiale,

Cu cele mai călduroase complimente bravilor cu care începi lupta. Nu vă mai urez succes. Sînt sigur că mergeţi drept la el.

Să trăiţi toţi sănătoşi şi veseli. Dumnezeu cu voi înainte.

TRANSCRISĂ DIN *VIAŢA LUI TONY BULANDRA*, EDIŢIA SOCEC, BUCUREŞTI, 1931, p. 97.

7/20 sept. (1909)

Dragă Alexandre, Dumnezeu cu voi!

Tare bine mi-ar părea să te fi-nţeles cu amicul nostru Motru în privinţa publicării simultanee a Instantaneului. În orice caz, nu uita să pui pe broşură, *„en vedette"*, notiţa: „Reproducerea oprită".

Ai fi cunoscînd şi tu, ca şi mine, năravurile eroice ale presei noastre.

Îţi alătur mai jos o mică îndreptare în text. Trebuie introdusă şi la joc şi la tipar.

Şi acum, bravii mei, încă o dată, Dumnezeu cu voi!

Începeţi!

Izbîndă strălucită! Păşiţi voioşi şi sănătoşi din victorie-n victorie; şi nu uitaţi, rogu-vă, după cîştigarea primei lupte, a bea un pahar, cu toată inima şi pentru

Al vostru devotat ca un frate,

Caragiale.

TRANSCRISĂ DIN VOL. *I.L. CARAGIALE. DESPRE TEATRU*, ED. DE STAT PENTRU LIT. ŞI ARTĂ, 1957, p. 295.

TELEGRAMA

Davila, Teatrul Modern, Bukarest
Wilmersdorf bei Berlin
Data 4/2 (1912)

Telegrafiat Bacalbaşa. Nereluînd permite.
Aştept răspuns.
Îmbrăţişări,

Caragiale[1]

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI, MS. 943.

[1] A. Davila rugase pe Caragiale să intervină pe lîngă Ion Bacalbaşa, directorul Teatrului Naţional, pentru a-i permite să joace în compania sa piesa *D-ale carnavalului.*

TELEGRAMA

Davila Hotel Princiar Bukarest
Travenmünde 10/10 (f.a.)

Absent; acum primit; scriu.

Salutări,

Caragiale

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 943.

ELENA C. CORNESCU CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

17 noiemb. 1905

Dragă Lică,

Pune la cale, te rog, să se dea în primirea aducătorului, Gheorghe Brănescu, cele patru costume ce ți-am trimis, după lista ce am alăturat la costume.

Nu știu dacă s-a întrebuințat vreunul și dacă ai fost mulțumit de ele?

Dacă eram în alte vremuri și mai cu seamă în timpul cînd eram înconjurată de acei a căror locuri au rămas goale astăzi în jurul meu, negreșit că n-aș fi lipsit dintre abonații Teatrului Național, mai întîi pentru a păstra tradiționalul sprijin ce au dat familiile noastre Teatrului Național, chiar de la fundarea lui, dar și pentru plăcerea d-a constata progresul ce s-a făcut și cel care sperăm că va merge înainte sub conducerea ta.

Cu această ocazie, te înștiințez că sunt de ani de zile posesoara a două bucăți de Teatru, una, o feerie cu muzica ei și o comedie localizată, pe care traducătorul mi le-a dăruit în folosul unei societăți din care fac parte, stăruind pe lîngă Direcțiunea Teatrului Național, ca s-o organizeze pentru acest sfîrșit, scoțînd din produsul reprezentațiilor cheltuielile ce ar avea pentru organizarea lor și păstrînd societății noastre „Furnica" și fondului destinat muzeului său și ajutoarelor rezervate lucrătoarelor Bazarului Societății.

Dacă crezi că aceste piese se pot organiza, te rog să le vezi și să-mi spui ce să sper în folosul Societății și al Teatrului.

Te sărut părintește și cu ortografia fonetică

Rămîi a ta tante,

Elena C. Cornescu

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUC., MS. 74/29.

CAROL DAVILA CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

1872

Dragul meu Alexandru,

Cum ești mîine la Golești îți scriu de la Ciocănești ca să-ți dau știri despre mine. După cum știi, am plecat din București dis-de-dimineață și la orele 9 am dat o luptă de ariergardă, care a fost interesantă de văzut. Toate trupele erau pe trei linii, cavalerie, artilerie, infanterie. Cum planul manevrei dădea inamicului un număr superior de trupe, a trebuit să ne retragem și mișcarea s-a executat bine! S-au scurs întîi bagajele, pe urmă infanteria, artileria, în sfîrșit cavaleria, care era însărcinată să protejeze retragerea prin dese șarje. Artileria trăgea, ca să țină inamicul de la distanță și în fine îți închipui, simulacrul războiului a fost cît se poate de perfect. (...) Am umblat toată ziua cu trupa și pe la 4 am sosit la Ciocănești. Acolo am fost primit de domnul G. Ghica[1] și doamna Costică Manu[2]...

Papa Citta.

1 septembrie 1882

Dragă Alexandre,

Elena e mai bine, căsătoria e hotărîtă peste 3 săptămîni. Plecăm la Brebu, apoi la Sinaia, Jean e foarte simpatic, tatăl lui se înapoiază, e mai întremat.

---

[1] G. Ghica, fost ministru plenipotențiar.
[2] Costică Manu, fratele generalului G. Manu și al Elenei Cornescu.

O să primești prin poștă o surpriză de la tata — caută să o păstrezi toată viața.

Te sărut,

Tata

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

6 septembrie 1882

Dragă Alexandre,

Azi am găsit la Sinaia, prima ta scrisoare; mă voi ocupa de școale — după dorința lui Obedenaru. La două am plecat la Cîmpina, unde găsesc a doua ta scrisoare; îți închipui satisfacția, fericirea mea, căci, natural, caut întîi scrisorile din Roma.

. . . . . .

Perticari și cu Elena sînt la Brebu „singuri", iacă-mă expus la toate criticile, dar găsesc că zilele logodnei sînt cele mai plăcute ale vieții și e drept să fie lăsați liberi să se cunoască, și, mulțumit Domnului, Elenuța noastră adoră pe Jean și-l iubește mai mult pe fiecare zi ce trece. Jean asemenea; vor fi fericiți. Elena își formează spiritul și caracterul și pierde micile capricii, născute din izolare și lipsa de afecțiuni intime.

. . . . . .

Cît despre noi, luni vom fi la Sinaia, de unde ne vom duce din nou după chibzuielile trusoului la București.

Încolo, totul merge bine.

Un singur lucru mă preocupă, căsătoria Elenei; era cea mai mare grijă a vieții mele.

Mi se pare că Joița se va mărita lesne, dar mai avem vreme să ne gîndim la ea.

Tu ești un băiat mare și luînd viața în serios, în trei ani nu vei mai avea nevoie de ajutorul altuia (numai de Pia vei mai avea de îngrijit).

Știrile de la tante Felicie, Zoe, Pia, sînt bune. Scrie-le. Nu te mira că Elena nu-ți scrie — spune că n-ar scrie decît dacă ar fi despărțită de Jean.

Jean, petit Jean, înainte de orișice, iaca inflexiunile, singurele ei preocupări.

Dumnezeu să le ajute păstrîndu-le fericirea.

Te sărut,

Tata

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

17 octombrie 82

Fiul meu drag,

Nici una, nici două, expediez scrisoarea lui Georges Ghica.

Va face, cred, ce va putea.

Nu uita să scrii lui Demetru.

Prietenul Obedenaru poate scrie confidențial.

Nu am scris... din București, căci nimeni nu ar putea admite ca Obedenaru să fie secretarul lui Exarcu — aceasta nu se poate.

Cred că dl. Exarcu va lua un concediu, dar nu știu nimic pozitiv.

Manevrele se desfășoară bine.

Jean și Elena au plecat la Izvor.

Stella este cea mai bună iapă din tot statul major.

Lagărul de la Furceni îmi amintește pe iubitul meu fiu, temerile noastre și supa cu ceapă.

Mă înapoiez de la manevre — mă duc să mănînc.

Mii de îmbrățișări,

Tata

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

1882, noiembrie, Buc.

Dragă Alexandre,

Sîmbătă a fost ziua de naștere a lui Pia — 12 ani!

Păstrează-ți bunul obicei de a scrie într-astfel, încît scrisoarea ta să ne sosească sîmbăta sau duminica, e bucuria casei, a tuturor. Aștept scrisoarea care să-mi certifice înscrierile tale. Sînt îngrijorat,

căci scrisorile tale nu sînt precise relativ la ce doresc să știu. Mă adresez ție, ce vrei? să scriu lui Obedenaru ca să-mi dea amănunte? Prin exces de încredere devin un tată foarte culpabil, pretutindeni se pun aceleași chestiuni.

Ionel își face voluntariatul în artilerie și a trecut bacalaureatul. O să fie ofițer în 6 luni.

Cadoul pentru Elena a sosit, nu i-l vom da decît la înapoierea lui tante Felicie.

Te sărut din toată inima,

Tata

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

Adresată la Roma 82

Dragă Alexandre,

Contele Tornielli a trebuit să sosească la Roma, nu întîrzia să te duci să-l vezi. Îți dăduse o scrisoare pentru rectorul Universității, nu m-ai asigurat că această scrisoare i-a fost înmînată și că nu s-a pierdut.

Roagă pe Contele Tornielli să te prezinte și dă-mi încredințarea că te-ai înscris și că anul acesta nu va fi pierdut.

Trebuie să aspiri la regularitate, ori să te rătăcești în marele drum al vieții. Elena e nițel suferindă, copiii sînt bine.

Te sărutăm,

Tata

Dl. Pasca mi-a făgăduit că-ți trimite certificatele, sper că vei primi aceste documente.

Te sărut,

Tata

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ȘI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

BARBU ȘTEFĂNESCU DELAVRANCEA CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

Scumpe Domnule Director,

Nu am obiceiul să-mi apăr prin ziare încercările mele literare. Aceasta o știu toți cîți au lucrat cu mine și — cred — toți cîți mă

cunosc, fie chiar pe departe. Nici de data asta nu voi cerca ceea ce nu am făcut niciodată.

Piesa *Hagi Tudose* s-a jucat. Presa și-a făcut datoria: a criticat-o cu o asprime neobișnuită. De, mie îmi pare rău, dar n-am ce face, dar mite cînd nici nu am.

Oamenii însărcinați cu „cronica teatrală" sînt în general prea tineri — (aceasta nu i-ar împiedica să aibă dreptate față de cei în vîrstă) — și nu am naivitatea să amestec iluziile și deziluziile mele cu iluziile lor „trandafirii".

Dar, Domnule Director, ceea ce s-a petrecut cu piesa „Hagi Tudose" m-a încredințat că cel mai mare cusur al ei este pripa cu care s-a reprezentat.

D. Nottara este un artist distins și de mare experiență. Dar temperamentul și obișnuința d-sale, de treizeci de ani, l-au silit să interpreteze pur — tragic ceea ce nu era decît serios — comic. Ca să fi reacționat împotriva temperamentului și-a obișnuinței d-sale i-ar fi trebuit mai multe repetiții pe care le-ar fi avut dacă Direcția ar fi fost ceva mai îndurătoare și pentru artist și pentru autor.

D-le Director, eu am bănuit de la început că dv. vă preparați consecințele. Pe vremuri mi-ați criticat chipul meu de a înțelege teatrul. Și nu v-am răspuns. Acum ce trebuia să faceți? Ce-ați făcut. Adică să nu faceți nimic și să stați nepăsători cînd vechiul dv. prieten vi se plîngea de neîndestulătoarele repetiții. Atît și lucrurile veneau de la sine, oricum ar fi fost bietul *Hagi Tudose* al meu.

Ați hotărît și s-a executat. Și-am fost executat.

Acum, de, — ce ciudat om sînt și eu! — n-aș mai vrea să vă servesc drept experiență în demonstrațiunile Dv. estetice. De aceea permiteți-mi să retrag tot ce am scris din repertoriul „Teatrului Național", păstrînd D-lui Gusti și D-lor artiști care mi-au dat concursul lor, o bună amintire și o vie recunoștință.

Un autor mai puțin pe prima noastră scenă, — o demonstrație mai mult pentru cei care cred — sau se prefac că cred — că teatru nu ar fi cu putință și cu piese românești.

Eu nu simt nevoie de încurajare. Ca să faci teatru original nu e nevoie nici chiar de „Teatru Național". O operă literară o faci fiindcă trebuie s-o faci, fiindcă concepția și execuția ei urmează legile fatale ale nașterei. Plăcerea și necesitatea necalculată — aș și putea zice: necesitatea inconștientă — sînt singurele condițiuni de-a crea. O piesă de teatru — cînd e numai meșteșug — nimeni nu ți-o joacă mai bine ca tine însuți. Bine ar fi s-o vezi și reprezentată — și mai ales practic — dar așa cum o vezi tu că s-ar putea reprezenta, îți

dă cea mai desăvîrșită satisfacție. (Nu crez că ar fi cineva din teatru care să m-acuze că prin teatru am urmărit un scop practic).

Și de ce înșirai aceste cîteva linii din urmă? Pentru a vă încredința, D-le Director, că hotărîrea de mai sus am luat-o fără pic de supărare pe d-voastră și că urmez înainte cu teatrul meu, și că voi urma cîtă vreme voi avea, din mila Domnului, putință să lucrez. Chiar acum am lîngă mine blocul pe care am început *A doua Conștiință*. Și ce minunat joacă persoanele în ea, și cu ce dureros! Vezi — că tablourile nu sînt de carton și sforile nu se trag ca la „Teatrul Național".

Primiți scumpe Domnule Director, o strîngere de mînă prietenească.

Barbu Delavrancea

Epoca, an XVIII, nr. 349, din 19 decembrie 1912.

OVID DENSUSIANU CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

3 iunie 1925

Stimate Domnule Davila,

Părerile pe care ați ținut să mi le împărtășiți aduc o interpretare originală a felului de scriere la noi și aveți deplină dreptate cînd spuneți că multe anomalii se întîlnesc în sistemele care s-au perindat fără să ajungem încă la o bună orientare (...) La congresul filologilor s-a ales o comisie pentru fixarea unor norme de scriere și, dacă doriți, părerile d-voastră le pot comunica la una din ședințele ei, sau poate preferați să le publicați și pe această cale să se ia cunoștință de ele — în care caz firește țin la dispoziție manuscrisul D-v.

Cu cele mai distinse sentimente,

Ovid Densusianu

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL, DIN BUCUREȘTI, MS. 132.

ION DONGOROZI CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

Teatrul Național Craiova
Cabinetul Directorial
(imprimat)

7 aug. 1926

Stimate D-le Davila,

Am primit planul D-v de teatru, pe care-l voi cerceta cu cuvenita atențiune. Mă folosesc de prilejul ivit, ca să vă rog dacă e posibil — să-mi trimiteți pentru „Programul Teatrului" un articolaș de circa 2—3 pagini de tipar. Vor colabora la alcătuirea programului numai autorii fruntași. Cum tipărirea va începe la 15 ale lunei August, aș putea aștepta articolul cerut, pînă la *maximum 18 August*. Problema tratată, rămîne — firește — la alegerea D-v.

Mulțumindu-vă anticipat, vă rog, să primiți distinsele mele salutări,

Prof. Ion Dongorozi.

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL, DIN BUCUREȘTI, MS. 34.

VICTOR EFTIMIU CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

Joi, Nov. 1924

Mii de mulțumiri, Cucoane Alecule, pentru bunele rînduri. Interpreții *Thebaidei* și cu mine ne-am bucurat din inimă. Așteptăm să se-ndrepte ticăloasa asta de vreme, ca să te reclamăm la o reprezentație. Ar fi o mare bucurie și un mare stimulent, în acea seară.

Cu multe salutări din partea Agepsinei te îmbrățișează al d-tale devotat,

Victor Eftimiu

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL, DIN BUCUREȘTI.

De la familie

TELEGRAMA

D-l. Alex. Davila
Sanatoriul Elisabeta
Şoseaua Kisseleff Bucureşti
Castelul Peleş 12 sept. 1915

Nos voeux les plus affectueux
Embrassons tout coeur

Marioara, Pia, Ioana

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI, MS. 943.

LEON GHICA CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

TELEGRAMA

Al. Davila — Bucureşti
Veresci — sept(embrie)

Te souhaite de tout coeur
la santé et le succès.

Leon Ghica

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI, MS. 943.

ELVIRA (GODEANU?) CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

TELEGRAMA

Alexandre Davila
Str. Transilvaniei 17 — Bucureşti
De Paris 20/?

Au grand homme de theâtre, mon premier maître et grand ami, témoignage d'admiration et gratitude

Elvire (Godeanu?)

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI, MS. 943.

SPIRU HARET CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

Ministerul Instr. Publice şi al Cultelor
Cabinetul Ministrului
(imprimat)

Bucureşti 5 aprilie 1907

Domnule Director,

Te rog vino la mine acasă, vineri 6 curent la orele 5 p.m.fix, avînd a discuta bugetul Teatrului Naţional.

Al D-tale devotat,

Haret

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI, MS. 941/124.

Ministerul Instr. Publ. şi al Cultelor
Administraţia Casei Artelor
Învăţămîntul secundar şi superior
nr. 16561/12 martie 1908

Domnule,

Am onoare a vă face cunoscut că în urma raportului subsemnatului, M. S. Regele prin Înaltul Decret regal sub nr. 674 din 12 martie 1908 v-a descărcat de sarcina de Director General al Teatrelor.

Comunicîndu-vă aceasta, vă rugăm să binevoiţi a preda Cancelaria Domnului Pompiliu Eliade, care a fost însărcinat a îndeplini atribuţiile Directorului General al Teatrelor.

Ministru,
ss Haret

Administrator,
ss Const. G. Ionescu

Domnului Alex. Davila
Director General al Teatrelor

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI, MS. 943.

NERVA HODOŞ CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

ACADEMIA ROMÂNĂ
(imprimat)

Copie făcută de Elena Perticari-Davila

Papa Lică,

22 oct. 189?

Ai ghicit, am fost bolnav cîtăva vreme, şi tot mă simt într-o amorţeală stupidă.

Scrisoarea ta m-a scuturat nitel şi mă readuce la realitatea lucrurilor.

Dacă se pare că am neglijat comisiunile tale, e numai o părere...

Ceea ce îmi spui de lucrul tău mă bucură mult. Mă întrebi dacă proza nu ar conveni mai bine pentru marea ta compunere: Nu, nu, de o sută de ori nu.

Mai întîi pentru că această epocă îndepărtată şi întunecată, nu ar putea interesa decît sub vălul alb al poeziei „căci publicul" nostru stupid (mărginit) nu se ocupă de exactitudinea istorică. Şi apoi, nu crezi că ar fi timpul de a da acestui public cîteva versuri sonore, care pot rămîne mai bine tipărite în memoria sa lenevoasă, fără a socoti că pentru tine chiar ar fi o lucrare mai plăcută şi neanevoioasă deoarece nu mai eşti un începător. Cred chiar că îmi amintesc nişte mici poeme lirice de un oarecare Papa Lică care erau fără îndoială delicioase. Dă deci mîna (braţul) muzei citiţi împreună

cîţiva letopiseţi, ca să se arhaizeze cît de puţin limba şi apoi plecaţi de vă preumblaţi prin trecutul istoriei.

Îmi ceri numele istorice a celor ce vor fi în piesa (lucrarea) ta? Ce vrei să zici prin aceasta? Divanul — cum s-ar zice ministerul? Şi apoi din ce epocă? Căci natural ministerul nu a fost acelaşi sub Vlad, sub Dan, sau sub Mircea. Îţi transcriu aci într-o întîmplare boierii mari de pe vremea lui Mircea 1399 pe care îi găsesc într-un document păstrat la Acad(emie) Radu Banul, jupîn Dragota, Stanciul fiul Barbului, Radul fiul lui Stan, Şerban Vistierul, Iarchin locţiitorul, Coştin Negrul şi jupân Buldă şi Manciul Vistierul şi logofătul Baldovin.

Dacă nu e ceea ce îmi ceri, deslueşte-le mai limpede, dacă ce-ţi scriu îţi convine, spune, ca să-ţi dau liste asemănătoare de la diferitele epoce.

Îţi transcriu mai departe o traducţie aproximativă de pe un paragraf de Schillberger — de care ţi-am vorbit.

Sărut amîndouă mîinile lui tanti Felicia şi te îmbrăţişez.

Nerva

ARHIVELE STATULUI PITEŞTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET III/1890.

TAKE IONESCU CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

TELEGRAMA

Alexandru Davila
Bucureşti

Sinaia 12/9 (f.a.)
La mulţi ani,

Take Ionescu[1]

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUCUREŞTI, MS. 943.

[1] Trimisă cu ocazia aniversării începerii activităţii Companiei dramatice *Davila.*

TELEGRAMA

Berlin N.W .18/5/1906
Monsieur Alexandre Davila
Hotel Central Berlin

Revenez donc plus vite on vous attend général

Lahovary

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 943.

ION MANOLESCU CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

TELEGRAMA

Alex. Davila
Sanatoriul Sf. Elisabeta
Șoseaua Kiseleff — București
București Teatru 25/9 — 1915

Sunt azi șase ani de cînd cu cel mai cald entuziasm te salută compania Davila.

Personal îmi amintesc cu drag de ziua aceea.

Vă doresc grabnică însănătoșire spre a vedea iarăși lucruri frumoase în teatru.

(Ion) *Manolescu*

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 943.

TELEGRAMA

București 12/9 (1921)[1]
— Stampila poștei —
Alex. Davila
Transilvaniei 7 București

Să trăiești Nene Alecule. Nu uit că prin dumneata suntem ceea ce suntem cei mai mulți și pentru asta recunoștința mea te va însoți mereu.

(Ion) *Manolescu*

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 943.

12 septembrie 1926

Iubite Domnule Davila,

Ce emoții pe noi toți cu șaptesprezece ani[2] în urmă, în ziua de 12 septembrie. Cu cîtă încredere în tot ce făceai, cu cît curaj și cît neasemuit dar și pricepere ai dovedit și celor ce nu credeau, că trebuie să creadă în ceea ce văd săvîrșindu-se prin munca stăruitoare și marea dumitale pricepere artistică.

Ce mult e de-atunci! Toți am îmbătrînit, unora a început să ne îmbătrînească și sufletul.

Un singur fapt e viu parcă tot așa de tînăr ca atunci; recunoștința tăcută ori mărturisită a unora dintre noi care sîntem ce sîntem, prin d-ta.

Mă gîndesc cu cîtă legitimă mîndrie — trebuie să vezi d-ta azi, că sămînța pe care ai pus-o în pămînt acum 17 ani, zi de zi, a rodit.

Nu vezi d-ta cum de cîte ori se realizează un spectacol cu adevărat frumos toți spun: „numai la Davila mai vedeai asta?!“ Poate fi o mîndrie mai aleasă? Tot ceea ce facem azi ca atitudine artistică, în afară de cadrul strîmt al Teatrelor Naționale se datorește avîntului fără de pereche, cu care acum 17 ani d-ta ai pornit să pui temelia celui dintîi Teatru Liber permanent, în România. Cît de prețioasă a fost ideea și curajul d-tale de a o împlini, pentru folosul

[1] Trimisă cu ocazia comemorării a 12 ani de la începerea activității companiei „Davila“.

[2] În 1909, Alex. Davila a înființat Campania dramatică ce i-a purtat numele. Această activitate l-a remontat din starea depresivă încercată odată cu schimbarea funcției de director general al Teatrului Național din București.

culturii românești, — o spun cei 17 ani de activitate ai celor ce au mers pe drumul de d-ta croit.

Flori alese la picioare și cuvinte calde de recunoștință îți trimit Nene Alecule, pentru tot ce ai făcut, pentru bucuria ce prin D-ta o am, că mi-a fost dat să fiu printre primii plăieși aleși să fie duși la izbînzi de d-ta, căpetenia noastră.

Dumnezeu să mi te ție,

Ion Manolescu[1]

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XII/1925–26.

TELEGRAMA

Alexandru Davila
Franklin 17 București
București 30/8 — 1927

Să ne trăiești, Nene Alecule

Ion Manolescu[2]

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 943.

A. MAVRODI CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

România
Direcțiunea Generală a Teatrelor
21. oct. 1915
No. 2173

Domnul meu,

Am onoare a vă aduce la cunoștință că Comitetele reunite ale Teatrului Național din București în ședința din 20 octombrie a.c. v-a decernat un premiu.

[1] Ion Manolescu (1881—1959) mare actor, artist al poporului, elev al lui C. Nottara. A fost profesor la catedra de declamație a Conservatorului din București. A jucat în mai multe companii dramatice printre care și a lui Alex. Davila.

[2] Transmisă cu ocazia onomasticei lui A. Davila.

Binevoiți dar a trece pe la Cabinetul nostru pentru a vă încasa premiul.

Primiți, vă rugăm, Domnule, și cu această împrejurare, încredințarea distinsei noastre considerațiuni.

Director General,
ss A. Mavrodi

Secretar,
ss Plopeanu

D-sale
D-lui Alexandru Davila
Loco

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 945.

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor
Administrația Casei Artelor
Nr. 16561/12 martie 1908

Domnule Director General,

Vă facem cunoscut că potrivit Înaltului Decret Regal sub Nr. 674/1908 D-l Alexandru Davila a fost desărcinat din funcția de Director General al Teatrelor iar cu ocuparea locului vacant pînă la numirea unui titular, a fost numit D-l Pompiliu Eliade, profesor universitar.

Administrator,
ss Const. G. Ionescu

Șeful Biroului
ss M. N. Rosetti

Domnului Director General al Teatrelor.
Ordinul este înregistrat
Direcția Generală a Teatrelor
12 Martie 1908 nr. 1224

(urmează rezoluția):

Luîndu-se înțelegere cu d. Pompiliu Eliade, se va convoca personalul Direcțiunii Generale și al Societății Dramatice pentru a fi prezentat noul Director mîine 13 martie la orele 12.

A. D(avila)

ARH. STAT. BUCUREȘTI, FONDUL TEATRULUI NAȚIONAL, DOSARUL Nr. 9 DIN STAGIUNEA 1907–1908, FILA 93.

FAUST MOHR CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

RAMPA
ziar cotidian de teatru,
literatură, artă, muzică
și sport
(imprimat)

București, 11 aprilie 1922

Scumpe cucoane Alecule,

Am dat ordin să se dea cele trei numere și să se supravegheze expedierea regulată a ziarului.

Articolul cu Clujul apare Joi și e frumos!

Alăturat coupurele și scrisoarea lui Bîrsan.

Sănătate.

Al d-tale totdeauna devotat,

Faust Mohr[1]

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 941.

V. G. MORȚUN CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

TELEGRAMA

D. Alex. Davila
Directorul Teatrului Modern
București
12/9 — (f.a.)

Cu cele mai vii și mai prietenești urări de fericire și de succes.

V. G. Morțun[2]

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 943.

[1] Directorul *Rampei*
[2] Transmisă cu ocazia comemorării începerii activității în compania *Davila*.

IACOB C. NEGRUZZI CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

24 febr. 1923

Iubite Alexandre,

De atîta vreme nu mai am nici o știre despre starea în care te găsești, încît am avut o mare plăcere să citesc scrisoarea ce mi-ai trimis în 19 crt. și care mi-a venit cu oarecare întîrziere. Am împlinit, în adevăr, 80 de ani acum de curînd. Sînt născut în 31 dec. 1842 st. vechi, adică în 13 ian. 1843. Negreșit că sunt cam slab, memoria a slăbit și ea; vederea, auzul, pipăitul — toate sensurile nu mai sînt ce erau, dar sănătatea în deobște ar fi cum ar fi, dacă n-aș avea greutățile de respirație ce cresc pe zi ce merge din cauza catarului meu cronic de piept (...)

La teatru n-am mai fost, căci nu pot sta tîrziu noaptea afară din casă, iar la matineele nu mă duc fiindcă aud rău.

Puțin timp după ce ai părăsit direcția teatrului național am demisionat și eu din comitetul teatral, căci nu mă puteam împăca nici cu unele din inovațiile noului director general, nici cu caracterul unor noi membri din comitet. De aceea nu m-am mai dus la loja comitetului de lîngă scenă de unde poate aș mai fi putut distinge bine ce se vorbește pe scenă.

Tanté Marie și eu te îmbrățișăm cu drag, iubite Alexandre, fiind ai tăi tot vechi iubitori.

I(acob) C. Negruzzi

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 941.

ELENA PERTICARI CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

Carte poștală ilustrată

Potsdam
Data ștampilei poștei 21. 4. (19)14

D-lui Alex. Davila
1 Str. Zorilor
Bucarest
Rumänien

„Adevărat a înviat"

Ni e așa de dor, că tot îți scriu cîteva cuvinte de dojană și de iubire.

Papalică, ce faci, de ce nu scrii?

Te-ai apucat de lucru? *Sutașul* înaintează? Atunci mă poți uita și te iert pînă la citire și la revedere.

Îmbrățișări iubitoare,

Cocotze

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET VII.

CONSTANTIN CEHAN RACOVIȚĂ CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

Redacția
„Cultura Poporului"
Cluj
Calea Dorobanților no. 10
Tel. 15—75
(imprimat)

Cluj, la 27 ianuarie 1924
Duminecă

Iubite maestre și apreciata mea rudă,

Au fost și sărbătorile care s-au ținut lanț și sunt atît de ocupat, încît vă rog, să iertați întîrzierea mea.

Am citit cu deamănuntul studiul matale și sînt de aceeași părere în schimbarea alfabetului și mă asociez la propunerea ce-o arătați.

În foaie, începînd cu nr. 45, va apare textul în 3 numere consecutive.

În privința broșurii nu știu ce să zic, rămîne la hotărîrea ce o veți lua. Știu atît că în vederea scumpetei hîrtiei, va costa mai mult. Dacă dumneavoastră sînteți dispuși a sacrifica bani, — e bine. Am spus la tipografie să-mi facă socoteala cît va costa tipăritul și peste o zi-două vă voi trimite devizul.

Aș contribui cu dragă inimă și de la *Cultura poporului,* dar suntem înglodați în datorii. Nici o subvenție de nicăieri, și vă dați seama cît costă așa un număr. Ni este imposibil și-mi pare rău.

Vă trimit aici două foi de manuscris, lipsește la pag. 6 — nu știu cum se face — de la mine nu s-a pierdut; vă rog trimite-ți-o din nou, dar cît se poate de repede. Textul nu l-am putut culege pe două coloane ale *Culturii poporului,* deoarece se culege la un linotip și nu poate ieși un șir atît de lung; îl culeg deci pe o coloană. N-am putut de mînă deoarece tipografia nu poate ținea litera din zețărie mai mult timp, ci trebuie îndată s-o împartă.

Nu înțeleg în ce sens trebuie format un comitet. Eu sînt împotriva comitetelor. Eu îmi voi pune toată silința ca lucrurile să iasă bine. În tot cazul, scrieți-mi mai pe larg în această privință. Vă trimit cele trei numere cu Basmul, precum și o colecție întreagă.

Aștept părerea matale cu privire la „Din alte vremi", partea I. Sunt atît de ocupat, încît nu am vreme să scriu și partea II. Vă rog, însă, dați-mi sfat și ce să mai adaug la cît am scris, ca să iasă ceva bun din capul meu.

Vă rugasem și vă trimisesem și o fotografie a rudei mele Cantemir. Aș vrea să știu răspunsul și cu d-șoara Adela Cantemir de la Palat[1]. Pe biroul meu de lucru, stă chipul matale; ce rău îmi pare că pînă acum nu v-am cunoscut personal. Dar cîndva, cînd voi veni la București, voi fi fericit în a vă vedea și vorbi.

În așteptarea răspunsului, vă rog să primiți distinsele mele salutări,

Const. Cehan Racoviță

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 941/23.

V. ROMANO CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

București 30 august 1926

Stăpîne,

Azi e ziua Stăpînului, și-i urez din toată inima și din tot sufletul să aibă toate bucuriile vieții și satisfacțiile ei.

Asemenea și din partea lui Victor Eftimiu — sunt autorizat a transmite Stăpînului toate urările.

Sunt și rămîn al dumitale, stăpîne,

V. Romano

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL, DIN BUCUREȘTI, MS. 136/21.

[1] Adela Cantemir fusese rugată să intervină pentru obținerea permiselor de cale ferată pentru redactorii de la *Cultura Poporului.*

AL. TZIGARA-SAMURCAȘ CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

CONVORBIRI LITERARE
Direcțiunea
(imprimat)
București 23. I. 1906

Fundația Universitară
Carol I
Strada Wilson
(imprimat)

Iubite Tizule,

Conferința va apărea mai tîrziu în *Buletinul Austriac* al Soc. de Geografie.

În schimb îți trimit Catalogul de la Geneva, care-ți va face, sper, plăcere.

Aștept un moment liber ca să vin să te văd.

Cu dragoste *Al. Tzigara-Samurcaș*

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 129.

Fundația Universitară Carol I
Cabinetul Bibliotecarului
(imprimat)

București 22 sept. 1909

Iubite Tizule,

Faima teatrului tău[1] s-a lățit mai repede decît ai fi crezut. Toți cei care au focul sacru al artei în ei vor să se producă acum numai sub a ta măiastră conducere. În această situație este și d-l Vitani aducătorul acestor rînduri, artist de valoare, care ar dori să facă parte din victorioasa ta falangă de artiști. Încearcă și sper că nu vei fi păcălit.

Cu cele mai sincere urări de neîncetată izbîndă.

Al tău din suflet,

Al. Tzigara-Samurcaș

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 123/68.

[1] E vorba de Compania dramatică a lui A. Davila.

NICOLAE XENOPOL CĂTRE ALEXANDRU DAVILA

5 oct. 1910

Iubite Alexandru,

La 10 decembrie apare revista *Țara Nouă* sub direcția fratelui meu Alexandru și a mea.

Te rugăm a face parte din comitetul de redacție și a ne da un mic articol asupra Teatrului pentru I-ul număr.

Amic,

N. Xenopol

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI, MS. 941/135.

ADDENDA

ANICA DAVILA CĂTRE CAROL DAVILA

Goleşti, duminică 9 octombrie 1863

Citta dragă,

Îţi scriu din pat, e ora 3 dimineaţa; după cum vezi, şi eu devin ca şi tine „pricolici"; cît despre copilaşul nostru, parcă s-a îngrăşat, adevărul e că e splendid, că e foarte alintat de toţi, care se întrec să-l dezmierde şi să-l sărute; ştrengarului îi place, rîde de dimineaţa pînă seara . . ."

DIN VIAŢA ŞI CORESPONDENŢA LUI CAROL DAVILA, BUC., 1945, p. 162.

CAROL DAVILA CĂTRE ANICA DAVILA

1867, 13 ale lunii august

Draga mea Anica,

(. . .) Îmi vorbeşti de educaţia lui Lili şi de teama că va neglija limba română. Aceasta mi se pare cu neputinţă, căci ştiu că măiculiţa lui se ocupă de limba strămoşească şi că Lili la sosirea mea va şti să-mi recite încă cîteva poezii frumoase. Trebuie să i se exerciteze memoria şi punîndu-l să înveţe în fiecare zi într-un chip regulat cîteva fragmente de poezie şi de poveşti va avea de la mama lui amintiri ce nu se vor şterge niciodată . . .

Citta.

DIN VIAŢA ŞI CORESPONDENŢA LUI CAROL DAVILA, BUC, 1945, p. 234.

... Notre cher enfant est charmant, étudie et travaille avec une régularité remarquable; il n'a plus de caprices et matin et soir nous parlons de notre chère maman et des petits ...

ARH. STAT. PITEŞTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET II.

... Scumpul nostru copil este fermecător, studiază şi lucrează cu o regularitate remarcabilă; nu mai are capricii iar dimineaţa şi seara vorbim despre mama noastră scumpă şi despre cei mici ...

26 iulie, duminică 1870
Pe bordul vasului „Orient"

Dragă Anica,

... Lili trebuie să scrie în fiecare zi o pagină de caligrafie; vreau să-mi trimită cele trei strofe ale Marseillaisei copiate de el ...

Citta

DIN VIAŢA ŞI CORESPONDENŢA LUI CAROL DAVILA, BUC., 1945, p. 162.

iulie 1870

... Vorbeşte în fiecare zi scumpilor mei copii de tatăl lor. Veghează ca Lili să-şi urmeze bunele obiceiuri de exactitudine. Repetă-i în fiecare zi, că instrucţia va fi singura lui avere şi că trebuie să fie mîndru de a deveni fiul operelor sale.

Citta

DIN VIAŢA ŞI CORESPONDENŢA LUI CAROL DAVILA, BUCUREŞTI, 1945, p. 264.

CAROL DAVILA CĂTRE FIICA SA ELENA

Alexandre apprend à nager et il aura un professeur; tous les matins il est toujours en retard pour s'habiller, mais enfin il a promis de ne plus perdre son temps ...

ARH. STAT. PITEŞTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET II.

Alexandru învaţă să înoate şi va avea un profesor; în toate dimineţile totdeauna întîrzie să se îmbrace, dar, însfîrşit a promis să nu-şi mai piardă timpul ...

ANICA DAVILA CĂTRE CAROL DAVILA

8/20 Septembrie 1870

Copiii noştri sînt sănătoşi. Cum şcoala începe mîine, Alexandru al nostru va urma lecţiile împreună cu băieţaşii satului pînă ne vom înapoia la Bucureşti ...

Anica

DIN VIAŢA ŞI CORESPONDENŢA LUI CAROL DAVILA, BUC, 1945, p. 282.

CAROL DAVILA CĂTRE ANICA DAVILA

1872 din Bucureşti adresată la Bughia

... Doresc ca Nenea Niculae, ca bunicica să priceapă că vacanţele lui Lili se sfîrşesc cu cele ale şcolii.

Nu trebuie să fie întîrziat cu o singură zi şi la 28 august trebuie să se gîndească la venire.

Nădăjduiesc că la această dată veţi fi la Goleşti şi că voi putea veni să iau pe Lili. Educaţia lui Lili trebuie să fie a unui om perfect

şi sper că nu vom avea nici o discuţie în această privinţă şi că Grand-maman şi Bunicica o să-mi evite orişice contradicţie care nu ar face alt decît să mă întristeze, luînd lui Lili sentimentul datoriei pe care îl impune necesitatea . . .

Citta

DIN VIAŢA ŞI CORESPONDENŢA LUI CAROL DAVILA, BUC., 1945, p. 318.

ION PERTICARI CĂTRE CAROL DAVILA

Bucureşti, martie (18)83

Scumpe generale,

Ultima d-tale scrisoare mă pune — ne pune, ar trebui să zic — într-o teribilă nedumerire. Se pare că sfîrşisem prin a pune următoarele axiome:

1. Spre a putea învăţa şi a-şi trece examenele trebuie să fie în familie.

2. Fiind în familie nu trebuie să fie distrat prin alte obligaţii decît acele ce le are pentru cărţile lui.

Era, credeam eu, hotărît. Ei bine, dar atunci ce însemnează scrisoarea d-lui Văcărescu.

Din cele ce am putut înţelege, aceasta ar vrea să însemneze că d-ta n-ai fi nemulţumit că Alexandru să se înapoieze la Bruxelles în aceleaşi condiţiuni ca în trecut, mai rău încă, legitimînd o situaţie care nu e a unui student. Nu se poate să alergi după doi iepuri.

Nu voi să fiu sceptic şi voi să cred că scrisoarea excelenţei sale e dictată în mare parte din afecţiune, dar nu pot să nu văd şi niţel egoism într-însa.

Căci interesul lui Alexandru e de a se conforma absolut primului axiom, crede-mă. Orişicine s-ar strădui să-l abată de la hotărîrea luată, ar fi ori din egoism, ori dintr-o absolută necunoştinţă de caracterul, de întorsătura spiritului său şi de dispoziţiile sale.

Menţin, deci, că nu trebuie să ne gîndim la plecarea lui.

S-ar putea călca, la rigoare, al doilea axiom, şi deoarece sîntem pe capitolul violărilor mai bine să ne legăm de acesta decît de cel dintîi.

Deci Alexandru se duce imediat la dl. Sturdza şi primeşte a fi secretarul lui, — dacă e plătit. În cazul contrariu e degeaba, după părerea lui şi chiar a mea, să-şi întrebuinţeze ceasurile de studiu unei cauze care nu a dat pînă acum decît rezultate negative.

Dacă se hotăreşte să intre în cariera diplomatică e mai bine să se prezinte bine înarmat, decît să intre pe altă cale investit în astfel încît ar lăsa bucăţi în toate stufişurile.

Cu diploma poate pretinde orişice, altfel ar rămîne staţionar la funcţia de ataşat de ambasadă fără diplomă, orişicum ne-am întoarce.

Ca să nu ajungem la aceasta, trebuie să ne conformăm la primul axiom pe care l-am scris. Rog a-mi răspunde fără întîrziere, dar categoric dacă sînteţi încă de aceeaşi opinie. Bineînţeles nu vom contraria întru nimic deciziunile ce le veţi lua, dar nu ar fi drept ca să mă ţineţi responsabil de nereuşita proiectelor contrarii pe care le veţi lua.

Vă sărut,

Jean

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ŞI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

T. L. VĂCĂRESCU CĂTRE CAROL DAVILA

Paris, 27 iulie/
8 august 1883

Scumpe generale,

Rog a primi toate scuzele mele pentru întîrzierea ce am pus a răspunde scrisorii dvs., dar — cum nu era nimic grabnic — şi că, pe de altă parte am fost foarte ocupat cu examenele de bacalaureat ale fiicelor mele, care le-au trecut la Sorbona — am aşteptat să fiu mai liber spre a vă răspunde relativ la Alexandru.

Spuneam, scumpe generale, că nu era nici o primejdie şi că grijile d-tale nu sînt întru nimic justificate.

Nu ştiu ce v-a putut scrie dl. Maas, dar pot să vă încredinţez că mai multe luni în şir am urmărit de aproape pe Alexandru, văzîndu-l zilnic, şi am putut să mă conving că este un bun şi plăcut tînăr,

extrem de inteligent, cu maniere foarte distinse şi cu educaţie la fel, şi avînd sub o înfăţişare amabilă şi veselă, un fond foarte serios, punctualitate şi spiritul datoriei.

Cu astfel de calităţi îi va fi foarte lesne a reuşi şi va trece cu siguranţă examenele pe care le are în vedere şi la care se va prezenta în curînd.

Dacă va fi o întîrziere a epocii în care le va trece, greşeala este a d-lui Maas, care a uitat să înscrie pe Alexandru, aşa după cum hotărîse, pentru sesiunea de faţă — uitînd să îndeplinească această formalitate, dar, după rugămintea lui Alexandru au intervenit pe lîngă minister ca această omitere să fie rectificată.

Şi eu, poate, sînt responsabil, căci, fiind singur la legaţie la Bruxelles, am uzat zilnic de bunăvoinţa lui Alexandru.

Fiul dvs. era toată ziua la mine, lucrînd, şi am putut să mă conving de reala lui experienţă şi de aptitudinile ce le are pentru cariera diplomatică.

Aşa că m-am crezut autorizat să profit de serviciile lui Alexandru, adresînd un raport formal d-lui Sturdza, ca să cer numirea lui ca ataşat. Această numire ar fi aproape sigură, dat fiind agrementul verbal, pe care ministrul Sturdza mi l-a dat cînd am fost la Bucureşti şi nu-mi pot explica cauza acestei întîrzieri.

Vă spun foarte sincer — şi nu pentru a vă face complimente asupra fiului dvs. — că legaţia pe care o conduc va face o bună achiziţie în persoana sa, tînăr laborios, serviabil şi foarte în curentul afacerilor.

Toate acestea concurează spre a-l face apt pentru cariera diplomatică; caracterul amabil, manierele distinse, tactul ce-l are şi discreţia perfectă.

Cred că şederea lui la Bruxelles este din cele mai bine alese: va putea să-şi facă stagiul diplomatic, să-şi termine studiile şi să se specializeze peste doi ani în drept sau în studiile politice şi administrative.

Cît despre examene — mă ocup eu de ele — să nu aibă nici o grijă. Vezi ce bine au reuşit fetele mele.

Săptămîna viitoare soţia şi familia se înapoiază la Bruxelles, toţi îl vom sprijini şi îndruma — şi ştii energia soţiei mele cînd se hotăreşte să întreprindă ceva.

Dar pentru aceasta trebuie ca numirea lui Alexandru să fie făcută mai repede, fă, te rog, demersuri în această direcţie, voi scrie şi d-lui Sturdza.

Vă rog să primiţi, scumpe generale, expresiunea sentimentelor mele cele mai cordiale şi mai devotate.

T. L. Văcărescu

P. S. Ştiind interesul pe care mi-l purtaţi, vă anunţ că fiicele mele au trecut examenele cu menţiunea bine şi au primit laude din partea juriului şi peste tot au fost felicitate pentru compoziţia lor franceză. Vă trimit alăturat buletinul examenelor lor.

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ŞI LITERATURĂ* Nr. 7/1963.

IOAN PERTICARI CĂTRE CAROL DAVILA

august, duminică 1883

Scumpe generale,

Înainte chiar de a fi primit scrisoarea d-tale, m-am informat de dificultatea examenelor de bacalaureat la Bucureşti şi la Bruxelles şi am recunoscut, Alexandru şi cu mine, necesitatea de a le trece la Bruxelles.

În consecinţă, am trimis o telegramă d-lui Maas, prin care să ne trimită cărţile necesare preparării acestor examene. Răspunsul a sosit: cărţile sînt pe drum.

Cum examenele sînt acolo în curentul lunii octombrie, are deci o lună şi jumătate pentru a-l prepara.

E suficient pentru o aplicaţiune de opt ore pe zi — pe care le garantez.

Dar pentru aceasta nu-i trebuie nici o distracţie, orişicare ar fi, nici vizite, nici plimbări, nimic.

Alexandru se simte în stare să întreprindă această sforţare, şi să o ducă la bun sfîrşit.

Mîine se va duce să facă o vizită d-lui Sturdza, spre a-l ruga să-i acorde un concediu pentru acest interval de timp, punîndu-se complet la dispoziţia sa după examen.

Acesta, este un lucru care trebuie să fie aprobat de d-ta, căci altminteri nu garantez succesul.

Scrieţi deci, chiar dvs. D-lui Sturdza, sub forma pe care o veţi crede potrivită.

Alexandru pare foarte cuminte, nu părăseşte casa şi trebuie să vă mărturisesc că desigur s-au pus mai multe asupra lui decît cîte erau.

E cu totul imposibil să mă înşel într-atît.

N-am lăsat la Bruxelles decît 250 fr datorie şi ceasul de la Muntele de Pietate, un total de 150 fr. şi încă ceva pantofarului. Cu totul n-ar fi decît un coeficient de 250 fr probabil. E bineînţeles că această afacere ar trebui să fie regulată prin orişice mijloc — dar nu prin legaţie.

. . . . . .

Rog răspundeţi la întrebarea pusă şi care e subliniată.

Vă sărut, ca şi Elena şi Alexandru,

Jean

TRANSCRISĂ DIN *LIMBĂ ŞI LITERATURĂ*, Nr. 7/1963.

FELICIA RACOVIŢĂ CĂTRE ELENA PERTICARI

Bucarest le 5/17 j(anvier) (18)97

Ma chère Cocotze,

... Alexandre se porte bien, mais est emporté par le courant, ce qui veut dire que je le vois peu.

Il sera fait selon ton désir le 19/25; je n'ai qu'un regret, c'est de ne pouvoir le faire moi-même ...

Tante[1]

ARHIV. STAT. PITEŞTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET. IV.

[1] Felicia Racoviţă, sora Anicăi Davila.

Bucureşti 5/17 I(anuarie) (18)97

Draga mea Cocoţi,

... Alexandru se simte bine dar este luat de treburi, vreau să spun că îl văd puţin.

El va face după dorinţa ta la 19/25; eu n-am decît un regret, acela de a nu-l putea face eu însămi.

Tanti

Bucarest le 10 mars (18)97

Ma chère Cocotze,

... Ton frère Alexandre aussi, a commencé depuis cet automne à voir une irruption au visage et les yeux fatigués; je suis sûre que c'est la même cause qui produit cet effet; il faudra que nous insistons dès qu'il aura son argent, d'aller se soigner; pourvu, mon Dieu! que la guerre ne vienne pas éclater ...

Tante

Bucureşti 10 martie (18)97

Draga mea Cocoţi,

... Fratele tău Alexandru, de asemenea, a început din această toamnă să aibă o erupţie pe faţă şi ochii obosiţi; eu sînt sigură că este aceeaşi cauză care produce acest efect; va trebui să insistăm ca atunci cînd va avea banii săi să se ducă să se îngrijească; numai, Doamne, să nu izbucnească războiul ...

Tanti

ARH. STAT. PITEŞTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET IV.

Bucarest le 12 mars 1897

Ma chère Cocotze,

Ton frère Alexandre a peu paru cet hiver dans le monde, ne pouvant faire autrement et aussi parce que les invitations ont fait souvent défaut; du reste, tu sais qu'il n'y a rien de plus lâche que la société, elle se mettra toujours du côté du plus fort...

Tante

București 12 martie 1897

Draga mea Cocoți,

Fratele tău Alexandru a apărut puțin iarna aceasta în lume, neputînd face altfel și pentru că invitațiile au lipsit; în rest, tu știi că nu există nimic mai laș decît societatea; ea se va situa totdeauna de partea celui mai tare...

Tanti

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET IV.

Bucarest le 6 avril (18)97

Ma chère Cocotze,

...Si tu n'as pas entendu parler de ton frère, ce n'est pas qu'il est peu allé dans le monde cet hiver; il habite avec Nerva, s-da Sfinții Voievozi, attendant toujours le résultat du terrain Cotroceni...

Tante

București 6 aprilie (18)97

Draga mea Cocoți,

...Dacă n-ai auzit vorbindu-se despre fratele tău, aceasta nu e decît că a ieșit puțin în lume în iarna aceasta; el locuiește cu Nerva,

strada Sfinții Voievozi, așteptînd totodată rezultatul terenului din Cotroceni...

Tanti

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET IV.

1904 janvier 15/28 1904

...En attendant Lică se plaint d'une douleur dans le dos et dans le ventre, qu'il prétend avoir depuis qu'il a fait une chute à Izvoru, mais le médecin n'a rien découvert à l'ascultation; donc il doit aller se faire photographier aux rayons X pour voir s'il n'y a pas quelque lésion intérieure, en plus faire analyser l'urine et puis aller de nouveau voir le médecin...

Je crois que dans ces conditions de santé, mieux vaut pour lui, ne pas aspirer à de hautes études; Jean verra cela quand il sera à Paris; peut-être vaudra-t-il mieux comme dit Alexandre faire les études qui lui permettent la vie à la campagne, car la maladie qu'il couve c'est le séjour de Paris qui la lui a donnée.

Tante

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET V/1904.

1904 ianuarie 15/28 1904

...Între timp Lică se plînge de o durere în spate și în pîntece, pe care pretinde că o are de cînd a căzut la Izvor, dar medicul n-a descoperit nimic la consultarea prin ascultare; deci trebuie să se ducă să-și facă raze X pentru a vedea dacă n-are vreo leziune internă, în plus să-și facă analiza urinei și apoi să se ducă din nou să-l vadă medicul.

Eu cred că în aceste condiții de sănătate, ar fi mai bine pentru el să nu aspire la studii înalte; Jean va vedea aceasta cînd va fi la

Paris; poate că va voi mai bine cum zice Alexandru să facă studiile care să-i permită viața la țară, căci boala care mocnește i-a fost dată de ședерea la Paris.

Tante

1904 janvier 20

Ma chère Cocotze,

... Alexandre est toujours invisible pour nous; les journaux eux même ne le citent pas; tout ce que je puis te dire c'est qu'il n'a rien envoyé à Nancy et que si j'avais néglijé de mon côté de faire l'envoi nécessaire à temps, Lică était renvoyé de l'école.

Tante

20 ianuarie 1904

Draga mea Cocoți,

... Alexandru este totdeauna invizibil pentru noi, nici chiar ziarele nu-l citează; tot ce aș putea să-ți spun este că n-a trimis nimic la Nancy și dacă eu aș fi neglijat din partea mea să trimit ce trebuie la timp, Lică ar fi fost concediat din școală.

Tante

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET V/1904.

Bucarest 12/25 fevrier 1904

Ma chère Cocotze,

... Je t'en prie, ma chère Cocotze, et toi mon bon Jean, occupez-vous d'Alexandre — voyez quelles sont les études qu'il peut suivre pour ne pas perdre son temps et surtout sa santé dans ce Paris qui lui est fatal; je lui ai demandé la note de son médecin que ne l'ai pas encore reçue ...

Tante

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET V/1904.

București 12/25 februarie 1904

Draga mea Cocoți,

... Te rog, draga mea Cocotze, și pe tine bunul meu Jean, ocupați-vă de Alexandru — vedeți care sînt studiile pe care poate să le urmeze ca să nu piardă timpul și mai ales sănătatea, în acest Paris care îi este fatal; eu i-am cerut nota medicului pe care n-am primit-o încă.

Tante

Bucarest 22 mars 1904

Ma chère Cocotze,

Tous ces retards survenus pour prendre une décision au sujet d'Alexandre sont la cause que j'ai déjà disposé d'une partie des mille francs qui étaient retirés aux besoins d'Alexandre. J'ai autorisé Florica à toucher sur cette somme 150 frs que je lui envoie tous les printemps, ainsi 432 frs. 50 centimes constituant son semestre de Cherboeni.

Tante

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET V/1904.

București 22 martie 1904

Draga mea Cocoți,

Toate aceste întîrzieri survenite pentru a lua o hotărîre în legătură cu Alexandru sînt din cauza că am dispus deja de o parte din cei o mie de franci care erau scoși pentru nevoile lui Alexandru.

Am autorizat pe Florica să ia din această sumă cei 150 fr pe care îi trimit în fiecare primăvară, ca și 432 fr. 50 bani care constituie venitul său semestrial din moșia Șerboeni.

Tante

ELENA CORNESCU CĂTRE ELENA PERTICARI

Bucarest 22 mai 1904
Str. Dionisie 60

Ma chère Cocotze,

... Ce soir grande fête à Cotroceni pour Materna; ton frère Alexandre à qui Dieu a donné toutes les facultés intellectuelles a fait des prodiges pour l'organisation de son féerique Basme.

Hélène qui figure dans les danses, en costume à grand effet m'a entrîné en répétition (...) j'ai vu ton frère dans son élèment d'ordonnateur. On lui obéissait sans mot dire et tout promet une réussite complète ...

Tante Hélène Cornescu

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET V/1904.

București 22 mai 1904
Str. Dionisie 60

Draga mea Cocoți,

... Astă-seară mare sărbătoare la Cotroceni pentru Materna[1]; fratele tău Alexandru căruia Dumnezeu i-a dat toate facultățile intelectuale a făcut minuni pentru organizarea basmului feeric[2].

Elena care figura în dansuri într-un costum de mare efect m-a antrenat într-o repetiție (...) și am văzut pe fratele tău în elementul său de persoană care ordonă. Era ascultat fără un cuvînt și totul promite o reușită completă ...

Tante Elena Cornescu[3]

[1] Societatea de ajutorare a noilor născuți.

[2] ***Basmul cu domnița din vis***, pantomimă balet în trei tablouri.

[3] Soția lui Constantin Cornescu, autorul *Manualului vînătorului* pentru care Al. Odobescu a scris *Pseudo-Kineghetikos*.

FELICIA RACOVIȚĂ CĂTRE ELENA PERTICARI

25 decembre 1904

Ma chère bonne Cocotze,

... On dit qu'Alexandre sera nommé directeur du théâtre; je dis on dit car je ne l'ai plus revu depuis le jour où il a déjeuné chez moi, en notre compagnie, quoique je lui aie écrit sur le sujet dont Jean m'avait parlé la veille de son départ ...

Tante

25 decembrie 1904

Draga mea bună Cocoți,

... Se zvonește că Alexandru va fi numit director de teatru; zic se zvonește căci eu nu l-am revăzut din ziua cînd a prînzit la mine acasă, în tovărășia noastră, deși i-am scris despre chestiunea de care Jean îmi vorbise în ajunul plecării sale ...

Tanti

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET V/1904.

ELENA PERTICARI CĂTRE FELICIA RACOVIȚĂ

31 decembre
13 janvier 1905

... qu'Alexandre avait éte nommé au théâtre je ne sais s'il faut s'en réjour pour lui, ou craindre déjà pour l'avenir; j'ai bien peur que là aussi il ne fasse de bêtises.

Cocotze

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET V/1904.

31 decembre
13 ianuarie 1905

... că Alexandru fusese numit la teatru — nu știu dacă trebuie să ne bucurăm pentru el, sau să mă tem deja pentru viitor; mi-e tare teamă să nu facă și acolo nerozii.

Cocotze

JEAN PERTICARI CĂTRE ELENA PERTICARI

București 1906

... Alexandre a diné hier soir avec moi, après qu'il m'a baladé dans l'automobile ministerielle à une allure de 60 à l'heure; c'était vertigineux, après quoi vers 10½ il m'a conduit au jardin Ottételé-chano entendre le dernier acte d'une opérette.

Jean

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET V/1904.

București 1906

... Alexandru a luat masa ieri seară cu mine, după care m-a plimbat în automobilul ministerial cu o viteză de 60 km pe oră; era amețitor, după care pe la 10½ m-a dus la grădina Oteteleșanu să ascult ultimul act dintr-o operetă.

Jean

GENERALUL ION PERTICARI CĂTRE SOȚIA SA ELENA PERTICARI

/1912/

... Alexandre part pour un mois en province. Il m'a parlé de combinaisons, de licenciement de la troupe, d'arrangements bizares avec les casinos de Constantza et Sinaia. Je n'y ai rien compris, lui non plus, je suppose ...

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET VI.

... Alexandru pleacă pentru o lună în provincie. El mi-a vorbit de combinații, de concedierea trupei, de aranjamente ciudate cu cazinourile din Constanța și Sinaia. Eu n-am înțeles nimic din astea și nici el n-a înțeles, presupun ...

Sanatoriul Sfta Elisaveta
Soseaua Kiselef

București, 1 oct. 1916

RECIPISA Nr. 4197

D-l Alexandru Davila

Camera 203

A vărsat azi în contul său la noi

cinci sute lei

Lei 500

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET VIII.

Sanatoriul Sfta Elisaveta
Soseaua Kiselef

București, 1 octombrie 1916

RECIPISA Nr. 4205

D-l Davila prin D-na Perticari
Camera 203

A vărsat azi în contul său la noi
lei Cinci sute lei
Lei 500

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET VIII.

1918 iunie 16 Iași

(DIN) TESTAMENTUL ELENEI DAVILA CĂTRE FIICA SA ADOPTIVĂ, IOANA

... Asemenea să se ocupe de fratele meu dîndu-i tot de ce are nevoie aducîndu-și bine aminte de învățăturile ce i le-am dat...

Elena General Perticari

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET VIII.

ELISE ROSETTI-BĂLĂNESCU CĂTRE ELENA PERTICARI

Samedi 24/6 sept. 1919
Bucarest

Ma bonne Hélène,

J'ai laissé passer le vendredi pour te donner des nouvelles d'Alex(andre).

Je l'ai vu hier, il est bien et garde ce ressort charmant, qui l'a aidé à supporter et à surmonter son effroyable épreuve...

Elise (Rosetti-Bălănescu)

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET IX.

Buna mea Elena,

Am lăsat să treacă ziua de vineri pentru a-ți da știri despre Alexandru.

L-am văzut ieri, este bine și își păstrează acea energie minunată care l-a ajutat să suporte și să treacă peste încercarea înspăimîntătoare....

Elise.

ZOE CUȚARIDA CĂTRE ELENA PERTICARI

le vendredi 25 novembre 1927

Ma chère Hélène,

... J'ai vu Alexandre ce matin dans sa nouvelle résidence de la Str. Jacques Lahovary. Il avait l'air content. On y grimpe par un éscalier qui a l'air d'une échelle.

Il était en train de dicter à Niculina je ne sais quoi car selon mes habitudes bonnes ou mauvaises, je questionne peu, craignant d'être indiscrète...

Zoe (Cuțarida)

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

Vineri 25 noiembrie 1927

Draga mea Elena,

... Eu am văzut pe Alexandru astăzi-dimineață în noua sa reședință din str. Jaques Lahovary. Avea o mină bună. Acolo te cățărai pe o scară care seamănă cu o scară portativă.

El era pe cale de a dicta Niculinei nu știu ce — căci după obiceiul meu bun sau rău, eu întreb puțin, temîndu-mă să nu fiu indiscretă.

Zoe (Cuțarida)

IRINA STURDZA CĂTRE ELENA PERTICARI

București
Vodă Caragea 1
22 oct. 1929

Scumpă prietenă,

Sărmanul Dumitale frate a sfîrșit prin a muri după lungi ani de agonie, e poate o mîntuire pentru el, dar încă o mare întristare pentru D-ta.

Cîte morminte sunt semănate de-a lungul drumului nostru, prin numărul lor se măsoară viața... Pe măsură ce anii trec, tovarășii noștri din copilărie și din tinerețe ne părăsesc. Micuța Ioana, cu lăbuțele ei va ști mai mult ca oricare, să te consoleze și să te desmerde.

De departe, ca și de aproape, mă gîndesc la D-ta, mai mult și mai bine decît ți-aș putea spune.

Soțul meu și cu mine vă transmitem regretul ce-l avem amîndoi de sfîrșitul atît de trist al vechiului nostru prieten.

Sunt din toată inima a D-tale

Irina (Sturdza)

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

GENERAL CIHOSKI CĂTRE ELENA PERTICARI

Ministerul de Război
Cabinetul Ministrului
(imprimat)

Mult respectată Doamnă,

Primind amabilele D-voastre rînduri de la 14.XI.929, vă mulțumesc respectuos pentru frumoasele cuvinte ce-mi adresați și vă rog să credeți că tot ce am putut face, este prea puțin față de ceea ce aș fi dorit să fac, pentru fiul marelui General Dr. Davila.

Primiți, vă rog mult respectată Doamnă, expresiunea sentimentelor mele cele mai distinse.

General,

H. Cihoski

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

ELISE ROSETTI-BĂLĂNESCU CĂTRE ELENA PERTICARI

28 octombrie 1929 București

Scumpă, dragă Eleno,

Ar fi trebuit să-ți scriu imediat, să-ți spun că gîndul meu nu te părăsește și să-ți vorbesc de scumpul tău dispărut. Dar mi se spunea că te vei înapoia în curînd și am crezut că ai primit nu o scrisoare dar mai multe de la aceia care ar fi trebuit să-ți scrie și să-ți dea amănunte asupra sfîrșitului bietului tău frate.

Cînd am fost vineri, 18 oct. la el — ca în toate vinerile — fără să știu că era bolnav, era într-o stare comatoasă. Joița și cu Fanny așteptau salvarea că să-l ducă la spitalul militar; el alesese acest spital.

Bolnavul, nu m-a recunoscut, i-am luat mîna, Dorel i-a zis iacă Kișu, dar nu a deschis ochii. Pe prescripțiunea lui Danielopol, care

era pe masă, am citit: „Erisipel la coapsă, stare comatoasă". Prescrie injecții de lenthol. Am rămas pînă la sosirea salvării, Dorel a mers cu el. Nu mai trebuia să văd pe dragul prieten al copilăriei decît în sicriu. Dumnezeu să-l odihnească în pace acolo „unde nu e nici întristare, nici suspin". Joița a fost lîngă el de la început și nu l-a părăsit. Își recăpătase conștiința și a cerut portretele părinților, pe care Joița le-a adus. Era alături de el cînd și-a dat sufletul, seara la 7, fără a mai vorbi, fără a cere nimic.

A doua zi am mers cu Joița de i-am dus flori, era în mica capelă a spitalului; în giulgiul acoperit de flori, părea că doarme.

Rareori am văzut un obraz atît de natural, neavînd nimic din chipul unui cadavru. Aceasta se datorește oare noilor metode de îmbălsămare?

Pentru marele număr de asistenți capela era prea mică, timpul era radios, a stat lumea și afară. Imensele și frumoasele coroane luau și ele mult loc.

Au fost trei discursuri: Demetriad, Enescu și Ion Marin Sadoveanu în numele scriitorilor români (acesta din urmă remarcabil), toate discursurile foarte simțite și însuflețite de emoție. Toate actrițele — D-na Voiculescu plîngea — și toți actorii; aceștia au dus sicriul pe umeri pînă la carul funebru. Se înhămase (sic) 6 cai negri, 5 soldați călare, unul înainte ca piqueur... Demetriad, Bulandra, Bulfinski etc. țineau cordoanele. N-am urmat cortegiul... A fost condus la Cimitirul Militar. În fața teatrului cortegiul s-a oprit. Nottara a pronunțat un discurs. Generalul Butoianu a organizat și înlesnit totul.

Memoria tatălui tău este vie pretutindeni pe unde a trecut și fiul său lasă o operă nepieritoare și un nume de ilustru.

Boala care a răpit pe bietul tău frate, provenea de la rinichi. Această uremie o avea poate într-un fel latent, căci în cîteva zile nu s-a mai putut face nimic.

Prietenă scumpă, mă gîndesc la durerea ta de a fi fost departe de el, tu, care ai avut întotdeauna grijă de el, tu care îl alintai și îl înconjurai de dragoste și de îngrijiri.

Sunt nerăbdătoare să te văd, să te strîng în brațe, astfel îmi vei simți mai bine inima alături de a ta.

Elisa (Rosetti-Bălănescu)

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

VASILE ENESCU CĂTRE ELENA PERTICARI

Teatrul Național București
Direcția de scenă
(imprimat)

26 Noiembrie 1929

Stimată Doamnă Perticari,

Am primit scrisoarea D-voastră în care mă rugați să fiu interpretul D-voastră pe lîngă acei care, în cîteva cuvinte, au evocat la înmormîntare, proeminenta figură a lui Alexandru Davila.

O voi face cu deosebită grijă și dragoste, pentru că D-voastră ați fost cea mai iubită ființă a lui, o știu de mai bine de 25 ani, mi-a spus-o și repetat-o de nenumărate ori. Înțeleg și părerea de rău că n-ați putut fi și D-voastră la ultima despărțire și marea durere ce ați încercat-o.

Îl știam cu toții bolnav și fără vreo nădejde de însănătoșire și am fi vrut să i se scurteze, cît mai iute, zilele de chinuitoare agonie și cu toate acestea ce zguduitoare și dureroasă a fost știrea expiațiunii lui. Pentru mine, care am crescut pe lîngă el, care am împărtășit și bucuriile și tristețile lui, care am fost mîngîiat de el, mai mult decît propriul meu tată, el care m-a făcut ceea ce sînt, vă puteți închipui ce pustiitoare a fost durerea care m-a cuprins și care mă stăpînește și astăzi, cînd vă scriu aceste rînduri.

Ceea ce am putut spune la înmormîntare, în starea sufletească în care mă aflam, a impresionat; poate sinceritatea și căldura tonului, căci eram profund emoționat, iar nu ceea ce am spus despre el ca marele animator ce a fost. Îmi rezerv acest drept pentru mai tîrziu și-mi voi face din aceasta un orgoliu, de pură și nobilă esență, de a lăsa posterității un studiu aprofundat al acestei personalități puternice în poezia dramatică și în teatrul românesc.

Pînă vă veți întoarce de la țară, voi căuta să strîng de prin ziare tot ce s-a scris și s-a vorbit la înmormîntare.

Vă sărut mîna,

Vasile Enescu

9 Matei Millo — București

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

TEODOR (DOREL) DAVILA CĂTRE ELENA PERTICARI

Stambul, le 13 Déc. 1929

Chère Tante Hélène,

Je crains que tu n'aie raison à propos de pierre tombale de pauvre Papa. Pia n'est pas un réalisateur. Aussi m'étais je adressé à Babila, mais je vois qu'elle ne l'est pas davantage. Aussi je compte plutôt sur toi de faire le nécessaire quand tu iras la prochaine fois à Bucarest.

Quant à l'inscription, ton idée en a engendré une autre dans ma cervelle, un quatrain de *Vlaicu* qui mérite la célébrité et qui, légèrement modifié, pourrait faire l'affaire car, à mon avis, c'est une épitaphe plus adéquate. Ar suna cam așa:

„Dormi! Pe Marea Vieții, cînd te bătea vîntul
„Ți-a fost cîrmă cugetarea, de-a fost pînza simțămîntul
„Și cu cît mai aprig vîntul umfla valul furtunos,
„Strîngeai pînza mai cu grijă, țineai cîrma mai vîrtos".

Am pus „Dormi" la început, pentru a înlocui pe „Taci" din textul original și am pus totul la trecut.

Ce zici?

Nu s-a fotografiat catafalcul, dar știu că s-a luat masca. Interesează-te la Spitalul Militar la Gen. Gafencu.

Sînt bucuros să aflu că vă simțiți bine acolo la Izvor. O toamnă lungă la noi în țară e tot ce poate fi mai frumos — poate numai cu excepția Bosforului. Văd în fiecare dimineață răsăritul soarelui și în fiecare dimineață e altă minunăție.

Am cam isprăvit cu instalația noastră și ne simțim destul de bine. doar că Coana Zoica s-a cam obosit cam mult și au apucat-o iar niște crize vechi de duodenită, — dar chiar și astea au mai început să se îndrepte.

Fotografia fraților Golești e aici la mine, dar am să ți-o trimit zilele astea.

Din Premiu nu-i mai rămăsese lui Conu Alecu decît 30.000 lei care s-au irosit cu plata datoriei de la Blank de 26.000 lei, iar restul, cu cei 30.000 din banii dați de T. Național a fost cheltuit cu spitalul și înmormîntarea. Nu cred să fi fost mai mult, căci știu că plătise 50.000 la Editura Oltenia și comandase diferite fleacuri la Paris, între altele o a doua mașină de gătit, cu petrol, pentru care mi se reclamă vreo 4000 lei vamă și alte cheltuieli! Mi se pare că am să renunț la ea.

Vă urez sărbătorile cu bine și, în Anul Nou, noroc, sănătate și voie bună.

Dorel

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

Stambul 13 dec. 1929

Scumpă Tanti Elena,

Mă tem că n-ai dreptate cu privire la piatra de mormînt a bietului tata. Pia nu este un om care realizează ceva. Astfel, mă adresez la Babila, dar văd că nici ea nu este. În felul acesta eu contez mai degrabă pe tine să faci ceea ce trebuie cînd vei merge data viitoare la București.

Cît despre inscripție, ideea ta a dat naștere alteia în mintea mea, un catren din *Vlaicu* care merită celebritatea și care, ușor modificat ar putea să fie ceea ce îmi trebuie, căci după părerea mea, este un epitaf mai potrivit. Ar suna cam așa:

„Dormi! Pe Marea Vieții cînd te bătea vîntul . . .
. . . . . .

Dorel

(În continuare, textul românesc din original).

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET XIV.

Teatrul Național
București
(imprimat)

București 23 febr. 1942

Adeverință n. 140

S-a primit la Muzeul Teatrului Național din București, de la D-na G-l Elena Perticari din orașul (comuna) București, Str. Mîntuleasa n. 38, următoarele:

1. — 2 foto. Al. Davila în costum național (copil)
2. — 1 foto. Al. Davila la 19 ani, militar, 16/21 cm.
3. — 1 foto. Al. Davila la 16—17 ani, 19/13 jum. cm.
4. — 1 desen — creion Al. Davila „Audition"
5. — 1 foto 18/24 cm. Al. Davila cu mașina lui
6. — 2 foto masca lui Al. Davila și Fr. Liszt.
7. — Caietul de caligrafie Al. D. semnat, scris.
8. — 1 ms. Balada Strămoșilor scris Al/1871.
9. — 3 c.p. vederi scrise de Al. Davila D-nei Davila Perticari
10. — 1 text scris mașină *Domnița din vis*
11. — 1 foto ansamblu de la Cotroceni, *Domnița din vis* cu Regina Maria.
12. — 1 vol. *Duda și Mura*
13. — 1 foto Al. Davila la biroul său,

și care s-au înregistrat la registrul de clasare și inventariere sub nr. 111.

/Director, ss. Indescifrabil

Conservatorul Muzeului, ss. G. Franga

ARH. STAT PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET 27/1942—43.

România
Direcțiunea Teatrului Național din București
Nr. 5640/27 febr. 1942

Doamnei General Elena Perticari

Str. Mîntuleasa, 38
Loco

Direcțiunea Teatrului Național din București ținînd seama de personalitatea lui Al. Davila, cît și de imensa contribuție adusă teatrului nostru, — vă roagă să binevoiți a dispune ca parte din documentele, fotografiile sau relicvele ce-au aparținut fratelui D-v să

fie încredințate D-lui George Franga, cu asigurarea că donația va ocupa locul de cinste în galeria muzeului și că va fi înscrisă în cartea de aur a primilor noștri donatori.

DIRECTOR,
ss. Liviu Rebreanu
Sigiliul Teatrului Național

Contabil șef,
ss Gavril Florea

ARH. STAT. PITEȘTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET 27/1942—1943.

I. E. TOROUȚIU CĂTRE ELENA PERTICARI

I. E. Torouțiu
Membru corespondent al Academiei Române
Directorul Revistei Convorbiri Literare
București 3, str. Argentina, 39
(imprimat)

22 iulie 1943

Mult stimată Doamnă General,

Prietenia cu d-l Șoimescu a creat fericita ocazie de a mă întîlni, prin bunăvoința și marea d-v înțelegere pentru opera de artă cu moștenirea literară a lui Alexandru Davila. Lăsînd la o parte faptul că autorul nemuritoarei drame istorice *Vlaicu Vodă* este fratele Domniei Voastre, veți binemerita din partea istoriei literaturii românești, că ați apărat de pierdere celelalte manuscripte ale sale, fie lucrări întregi, fie fragmente, sau scrisori care să se adauge la luminarea și desăvîrșirea imaginei marei personalități a lui Alexandru Davila.

Onoarei ce-mi faceți de a binevoi să-mi încredințați arhiva lui Alexandru Davila voi răspunde cu sentimentul de gratitudine față de D-v, față de D-l Șoimescu, dar mai presus de toate cu expresia simțămîntului de evlavie pentru opera și numele lui Al. Davila, printr-o temeinică studiere a tuturor hîrtiilor, pe care veți avea amabilitatea de a mi le încredința.

Vlaicu Vodă, Viforul, Răzvan şi Vidra acestea sînt cele trei coloane de marmură care susţin templul dramaturgiei româneşti şi *Vlaicu Vodă* mi se pare coloana centrală, cea mai impunătoare. Apariţia unei asemenea piese istorice, de factură clasică şi într-o tehnică de nezdruncinat, oricîte prefaceri şi oricum ar evolua spre alte forme drama, a însemnat mai mult decît o surpriză, un fenomen în istoria literaturii româneşti.

Eram refugiat prin 1915/16 în Bucureşti, cînd acest fenomen se discuta, datorită moravurilor pe care atunci nu le pricepeam, — fiind vorba să fie debarcat de la direcţia Teatrului Naţional, revista lui Costică Banu *(Flacăra)* — atît păcat, dar mare şi neuitat păcat a avut nenea Costică — a patronat nedemna campanie împotriva lui Al. Davila, pe care dorind să-l înlăture de la direcţia Teatrului Naţional — i-au negat (Sp. Hasnaş şi P. Locusteanu — Dumnezeu să-i ierte pe toţi, că nu mai sînt, nici unul în viaţă) i-au negat paternitatea lui *Vlaicu Vodă*. Cică autorul ar fi fost Al. Odobescu. Deşi mai tînăr pe atunci şi cu experienţe mai reduse, cu un vocabular sărăcăcios, ca bucovinean toate studiile mi le făcusem în limba germană, am intervenit foarte energic în polemică, răspunzînd că nu se aduce nici un argument logic întru susţinerea campaniei.

Nici o afinitate între stilul lui Al. Davila şi cel al lui Al. Odobescu. Pe urmă polemica şi mai ales campania a amuţit — pentru (că) Al. Davila plecase de la direcţiunea Teatrului Naţional. În argumentarea mea *pro Davila* susţineam că orice autor are fraze, metafore de predilecţie, pe care le foloseşte în mai multe locuri şi în mai multe lucrări. Sînt cunoscute aceste reveniri, în literatură, în muzică, în pictură. Cine nu ştie valorile diafane ale lui Botticelli, fie că se folosesc pentru spaţii mari din pauză, fie că apare numai o bucăţică dintr-această dantelă — pictată.

Ceream aşadar o dovadă substanţială.

Firește, în naivitatea mea de atunci, crezînd că lupta împotriva pretinsei uzurpări a lui Al. Davila se dădea pentru problemă în sine.

Mai tîrziu m-am convins — că acestea sînt moravurile ... Un director de talia lui Al. Davila trebuia să cadă pe o talie amăsurată personalităţii sale.

Vă scriu aceste lucruri, ca să vedeţi că aţi aprins în mine focul unei pasiuni, îndepărtînd prin suflu cenzura vremii aşezată timp de aproape trei decenii.

Înainte de a încheia, aşteptînd manuscriptele, poate şi o serie de fotografii pentru *Convorbiri literare*, vă rog, doamnă General, să primiţi mulţumirile mele cele mai sincere pentru felicitările de Sf. Ilie.

Sărut mîinile respectuos iar pe Ştefan Şoimescu îl salută devotatul şi statornicul său prieten,

I. E. Torouţiu

Soţia mea transmite distinse salutări tuturora.

ARH. STAT. PITEŞTI, FOND PERTICARI—DAVILA, PACHET XXVII 1942—1943

VIAŢA LUI ALEXANDRU DAVILA POVESTITĂ DE EL ÎNSUŞI
(fragmente)

— M-am născut la 12 febr. 1862 la Goleşti în jud. Muscel ... Crescut de maică-mea în evlavia neamului românesc, am învăţat primele slove la Scoala Comunală din Goleşti, instalată într-un pavilion al Curţii. Învăţător era un oarecare Cucu-Starostescu care citea elevilor, după îndemnul întemeietorilor şcolii *Balade şi lăcrimioare* de V. Alecsandri, *Cîntarea României* de A. Russo etc.

În timpul iernii umblam îmbrăcat mocăneşte din cap pînă în picioare şi urmam clasele Şcolii Luterane nou înfiinţate. Mă duceam la şcoală călare, pe viscol sau moină, tocmai de la Cotroceni pînă la Scoala Luterană.

În acest an (1874 — anul morţii mamei sale n.n. M.B.) am fost trimis de tatăl meu la Paris, la liceul St. Louis unde găsii pe verii mei Grant, pre fraţii Brăiloiu din Craiova şi unde am fost coleg cu Jacques Feraudy, Georges Feydeau şi mai tîrziu cu Gherghel şi Dristorian ... La Paris am legat o strînsă prietenie cu Caligari, Tache Ionescu, Vasile Morţun, Nicu Xenopol, G. Grădişteanu, N. Filipescu etc. Îmi amintesc cu emoţie de drumurile cînd împreună cu aceşti amici citeam cu nesaţ *Letopiseţii* lui M. Kogălniceanu imprimate cu litere cirilice.

Înapoiat în Bucureşti, am fost numit în 1881 de Eugeniu Stătescu, pe atunci ministru al afacerilor străine, ataşat supranumerar la Minister. În această calitate am fost trimis la Roma şi Bruxelles.

În 1884 a încetat din viaţă tatăl meu. Am părăsit diplomaţia, căutînd să-mi îndrum viaţa pe alte căi. În unire cu N. Filipescu, A. Balş, C. Costea-Foru, L. Ghica, C. Hiotu, I. Grădişteanu, I. Iancovescu etc. am colaborat la *Epoca* fondată în 1885 şi la *Independenţa*

Română fondată de Al. Ciurcu şi cumpărată mai tîrziu de Lahovary. Între timp m-am însurat. Guvernul conservator m-a numit inspector de poliţie însărcinat cu Prefectura Poliţiei Capitalei, apoi administrator al arondismentului Măcin şi Dobrogea . . .

În ea (lespedea de pe mormîntul lui Albu Golescu de la Vieroş — n.n. M.B.) am citit viaţa eroică şi semnificativă a lui Albu Golescu, pe care am completat-o apoi prin cercetări istorice.

Nerva Hodoş, în faţa acestor revelaţiuni îmi spuse:

— Nene Alecule, ar fi foarte frumos şi folositor pentru românism, să faci din ideea unirii ţării româneşti, o piesă de teatru.

— Foarte bine, i-am răspuns, dar nu voiesc să fac o piesă „a thèse", în care să glorific această idee, deoarece ea este un fapt împlinit. Trebuie găsită o epocă istorică necesară şi figurile istorice care au fost însufleţite de această idee.

Am scris *Vlaicu Vodă*, în camera din strada Sf. Voievozi unde stam cu chirie alături de Nerva Hodoş căci nici pe vremea aceea nu mă prea îmbulzeau banii.

Am citit piesa într-o seară din anul 1901 la Ulpiu Hodoş în strada Dionisie. Erau de faţă între alţii: Petre Grădişteanu, Iacob Negruzzi, Olănescu Ascanio. După citire, Iacob Negruzzi făcu cîteva observaţii de natură metrică scandînd pe degete . . .

. . . Între timp, (înainte de cel de al doilea directorat la Teatrul Naţional — n.n. M.B.) m-am împrietenit cu Caragiale. A fost o prietenie sinceră şi dezinteresată.

În anul 1913, dîndu-mi perfect de bine seama de ascendenţa pe care o are teatrul pentru publicul românesc, am înfiinţat cu Nicu Cocea, *Rampa*, ziar dedicat exclusiv teatrului . . .

În 1914, cu ajutorul cîtorva prieteni am întemiat *Cercul bibliofil român*, menit să publice capodoperile literaturii româneşti în ediţii de lux . . . Prima publicaţie trebuia să fie *Cîntarea României* de A. Russo şi a doua *Cronica Românilor* de Şincai. Era vorba să se graveze un alfabet special. Evenimentele care au urmat însă au răsturnat aceste paşnice proiecte.

DIN *RAMPA*, AN XIV, NR. 3.527, DIN 23 OCT. 1929.

POTRAIT GRAPHOLOGIQUE DU DR. GÉNÉRAL DAVILA

fait en septembre 1902
à la demande du Dr. Istrati,
par Henri Stahl

Jugé par son écriture, le général Davila m'apparait comme une nature vive comme la poudre, emportée, colérique pouvant aller jusqu'à la brutalité et pourtant ayant un coeur d'or étant généreux, capable de grand dévouement, toujours prêt à secourir, à protéger.

L'intelligence supérieure, cultivée, réalisatrice du général Davila est quelque peu atténuée par son imagination trop ardente et par l'émportement de son caractère.

Le général Davila était un travailleur consciencieux, courageux, tenace, d'une activité dévorante.

Bien que très fin, il ne devait pas mâcher ses paroles, mais bien dire carrément tout ce qu'il avait sur le coeur.

Ayant bonne opinion de sa valeur, aimant fortement contrarier, batailleur même, il devait être parfois un despote bien désagréable dans l'intimité.

Très dépensier, il devait jeter l'argent sans compter.

En résumé un baromètre variant brusquement et continuellement du beau à l'orage.

(Ce portrait a été fait sur la base d'un seul autographe — ce qui est un erreur — l'autographe publié dans mon livre *Grafologia şi expertizele în scrieri*, ouvrage couronné par l'Académie Roumaine)

ARH. STAT. PITEŞTI, FOND PERTICARI-DAVILA, PACHET V.

PORTRET GRAFOLOGIC AL DOCTORULUI GENERAL DAVILA

făcut în septembrie 1902
la cererea Doctorului Istrati,
de Henri Stahl

Judecat după scriere, generalul Davila îmi apare ca o fire aprinsă, violentă, colerică putînd să meargă pînă la brutalitate şi totuşi avînd o inimă de aur, fiind generoasă, capabilă de mare devotament, totdeauna gata să ajute şi să protejeze.

Inteligenţa superioară, cultivată, creatoare a generalului Davila este puţin atenuată de imaginaţia sa prea aprinsă şi de violenţa caracterului său.

Generalul Davila era un om care muncea conştiincios, curajos, perseverent, de o activitate copleşitoare.

Deşi în mod fin, trebuia să nu economisească cuvintele, ci să spună deschis tot ceea ce avea pe inimă.

Avînd o bună părere despre valoarea sa, plăcîndu-i foarte mult să contrazică, bătăios chiar, trebuie să fi fost uneori un despot neplăcut în intimitate.

Foarte cheltuitor trebuie să fi aruncat banii fără socoteală.

În rezumat, un barometru variind brusc şi continuu de la un timp frumos la furtună.

(Acest portret a fost făcut pe baza unui singur autograf, — ceea ce este o greşeală — autograful publicat în cartea mea *Grafologia şi expertizele în scrieri*, operă premiată de Academia Română)

TABEL CRONOLOGIC

1862 febr. 12	S-a născut, la Goleşti, A. Davila.
1869	Începe şcoala primară la Goleşti şi o continuă la Şcoala luterană din Bucureşti.
1869	Data primei scrisori (adresată mamei sale Anica-Davila, născută Racoviţă).
1872—1874	Urmează clasele gimnaziale la Institutul *V. A. Urechia* din Bucureşti.
1874	Moare mama sa, Anica Davila.
	Pleacă în Franţa pentru a urma cursurile liceului *Saint Louis* din Paris.
1879	Termină cursurile liceului şi cunoaşte pe poetul Paul Verlaine.
1880	Prima mărturie documentară despre creaţia literară a lui A. Davila: poezia *Au peuplier*, dedicată unui plop din faţa casei de la Cotroceni.
1881	Este numit ataşat supranumerar la Ministerul de Externe, de către ministrul Eugeniu Stătescu.
1882 şi 1883	Îndeplineşte funcţia de ataşat de legaţie la Bruxelles şi Roma, unde cunoaşte pe muzicianul Paolo Tosti.
1883	Se înapoiază definitiv în ţară şi este secretar al ministrului de externe, Sturdza.
1884	Moare tatăl său, general dr. Carol Davila.
1885	Se căsătoreşte cu Ortansa Keminger de Lippa, fosta sa elevă la *Azilul Elena Doamna*, unde A. Davila dădea lecţii de literatură franceză.
	Îndeplineşte funcţia de inspector de poliţie şi de administrator al plăşii Măcin (Dobrogea).
	Publică versuri în *Revista literară* editată de Alexandru Macedonski.
1886	Colaborator la *Convorbiri literare*.
	Publică cronici dramatice la *Epoca* şi la *Independenţa Română*.
1898—1899	Colaborator la *Literatură şi artă română*.
1900	Cere directorului general al Teatrului Naţional, Scarlat Ghica, concesionarea operei pe termen de 3 ani.
1901	Citeşte piesa *Vlaicu-vodă*, prima din trilogia *Mirceada* în care plănuia să introducă a doua piesă, *Dan-vodă* şi a treia, *Mircea-vodă*, în casa lui Ulpiu Hodoş str. Dionisie, fiind de faţă Petre Grădişteanu, Iacob Negruzzi, Dionisie Olănescu—Ascanio şi alţii.

1902 febr. 12 Este reprezentată pentru prima dată piesa *Vlaicu-vodă*, pe scena Teatrului Național din București.
Publică *Balada strămoșilor*.

1904 Compune pantomima-balet *Basmul cu domnița din vis* pentru fondurile societății *Materna*.

1905—1908 Primul directorat al Teatrului Național din București. Desărcinat din funcție la 12 martie 1908 de către Spiru Haret.

1905 Izbucnește cunoscutul conflict cu actorul Constantin Nottara.

1906 Colaborează la *Buletinul austriac* al Societății de Geografie.

1907 Publică basmul *Ileana Cosînzeana*.

1909 Înființează compania dramatică „Davila".
Prietenia cu Caragiale.

(sept. 2) Participă la ședința de constituire a Societății Scriitorilor Români (ținută în amfiteatrul Liceului *Gh. Lazăr* din București) și devine, astfel, unul din membrii fondatori ai acestei societăți.

1910 Este solicitat să facă parte din comitetul de redacție al revistei *Țara Nouă* care avea să apară la 10 decembrie 1910 sub direcția lui Alexandru Xenopol și a fratelui său Nicolae Xenopol.

1911 Face parte din comitetul de conducere al S.S.R. care avea în frunte pe Emil Gîrleanu și ca membri pe Caton Teodorian, Corneliu Moldovanu și Ion Scurtu. În absența lui Emil Gîrleanu, care fusese numit director al Teatrului Național din Craiova datorită influenței sale, A. Davila îl înlocuia neoficial dar rugat de Em. Gîrleanu, la conducerea S.S.R.

1912—1914 Al doilea directorat al Teatrului Național din București.

1913 Împreună cu N.D. Cocea reînființează *Rampa* (la care va colabora și mai tîrziu).

1914 Lucrează la drama istorică *Sutașul Troian* rămasă neterminată. Înființează, „cu ajutorul cîtorva prieteni", *Cercul bibliofil român* menit să publice capodoperele literaturii române în ediții de lux.

1915 (aprilie) Atentatul suferit de dramaturg.

1915 Primește premiul Direcției Generale a Teatrelor.

1917 Publică *Duda și mura* (horă).
Colaborator la *Scena* condusă de A. de Herz, unde publică *Scrisori către actorul X* adunate în vol. II *Din torsul zilelor*.

1918 Scrie *Vorbe de clacă*.

1923 Elaborează versiunea românească după *Ulcica spartă* de Heinrich von Kleist.

1923 Începe activitatea de colaborator la revista *Cultura poporului* care apărea la Cluj din 1921.

1925 Trimite spre publicare la *Dimineața literară* planul Teatrului Național întocmit după concepția sa.

1929 (iunie) I se acordă Premiul național al anului 1929, în valoare de 100.000 lei

1929 (oct. 19) Moare la București și e înmormîntat la Cimitirul Militar.

CRONOLOGIA SCRISORILOR EXPEDIATE DE ALEXANDRU DAVILA

1869	*către*	*Anica Davila*
1871 august 11/23	,,	*Carol Davila*
1872 iulie 14	,,	,,
1873 mai 12	,,	,,
1873 august 6	,,	,,
1873	,,	*Anica Davila*
1874 ianuarie 2	,,	*Carol Davila*
1874 august 9	,,	*Elena Perticari (cu 2 anexe)*
1875 ianuarie 16	,,	*Carol Davila*
1875 ianuarie 27	,,	,,
1875 noiembrie 11	,,	,,
1875 decembrie 16	,,	,,
1876 mai 18	,,	,,
1876 mai 22	,,	,,
1876 mai 26	,,	,,
1876 iunie 12	,,	,,
1876 iunie 19	,,	,,
1876 iunie 24	,,	,,
1876 iulie 6	,,	,,
1876 august 7	,,	,,
1876 septembrie 3	,,	,,
1876 noiembrie 1	,,	,,
1876 decembrie 26	,,	,,
1877 ianuarie 11/23	,,	,,
1877 aprilie 6	,,	,,
1877 aprilie 18	,,	,,
1877 aprilie 26	,,	,,
1877 mai 3	,,	,,
1877 iulie 17	,,	,,
1878 aprilie 27	,,	,,
1878	,,	,,
1879 ianuarie 20	,,	,,
1879 februarie 4	,,	,,
1879 februarie 26	,,	,,
1879 februarie 28	,,	,,

1879 martie 10	către	,,
1879 martie 21	,,	,,
1879 martie 27	,,	,,
1879 iunie 21	,,	,,
1879 iulie 8	,,	Elena Perticari
1879 august 8	,,	Carol Davila
1880 februarie 10	,,	,,
1880 februarie 12/24	,,	,,
1880 iulie 8	,,	,,
1880 august 2	,,	,,
1883 ianuarie 14/26	,,	Carol Storck
1883	,,	,,
1883 august 4/16	,,	Carol Davila
1894 iulie 27	,,	Elena Perticari
1900 februarie 16/28	,,	Scarlat I. Ghica
1903 ianuarie 16	,,	Elena Perticari
1905 ianuarie 19	,,	Iosif Socec
1905 septembrie 1	,,	Constantin Nottara
1905	,,	V. Maximilian
1906 ianuarie 20	,,	Ion Bianu
1907	,,	Constantin Nottara
1907 iunie 5	,,	Deciziune
1908 martie 3	,,	Ar. Demetriade
1908	,,	Gheorghe Panu
1909 martie 21	,,	Elena Perticari
1909 septembrie 19	,,	Vasile Enescu
1912 decembrie 19	,,	Barbu Ştefănescu Delavrancea
1913 octombrie 13	,,	V. G. Morţun
1913 noiembrie 1	,,	Emil D. Fagure
1913 decembrie 13	,,	Legea teatrelor
1914 ianuarie 4	,,	Take Ionescu
1915 iunie	,,	Elena Perticari
1915 septembrie 30	,,	,,
1917 decembrie 18	,,	Jean Rudinescu
1917 decembrie 31	,,	A. de Herz
1918 ianuarie 17	,,	Jean Rudinescu
1818 ianuarie 24	,,	A. de Herz
1918 februarie 10	,,	Jean Rudinescu
1918 februarie 16	,,	A. de Herz
1918 februarie 19	,,	,,
1918 martie 12	,,	,,
1918 aprilie 19	,,	,,
1918 mai 9	,,	,,

1918 mai 8	către	,,
1918 iulie 28	,,	,,
1918 august 21	,,	,,
1920 februarie 18	,,	,,
1920 octombrie 22	,,	I. Socec şi Comp.
1921 octombrie 2	,,	Elena Perticari
1922 noiembrie 17	,,	Leonard Paukerov
1922 decembrie 6	,,	Director Edit. Socec şi Comp.
1923 martie 14	,,	Elena Perticari
1923 mai 8	,,	J. Valjeanu
1923 mai 8	,,	,,
1923 octombrie 20	,,	,,
1923 noiembrie 12	,,	Constantin Cehan Racoviţă
1923 decembrie	,,	Ion Manolescu
1924 februarie 16	,,	Constantin Cehan Racoviţă
1924 aprilie 11	,,	Preşedintele cercului studenţesc doljean
1924 aprilie	,,	A. de Herz
1924 iunie 30	,,	Constantin Cehan Racoviţă
1924 august 11	,,	,,
1924 noiembrie 9	,,	,,
1924 decembrie 3	,,	,,
1925 ianuarie 27	,,	,,
1925 martie 9	,,	,,
1925 aprilie 9	,,	Corneliu Moldovanu
1925 aprilie 29	,,	,,
1925 aprilie 30	,,	,,
1925 mai 11	,,	,,
1925 mai 13	,,	,,
1925 iunie 1	,,	Ovid Densusianu
1925 iunie 5	,,	Editura Societăţii Cartea Românească
1925 iunie 10	,,	Ovid Densusianu
1925 iunie 11	,,	Editura Societăţii Cartea Românească
1925 iunie 26	,,	Corneliu Moldovanu
1925 iunie 30	,,	,,
1925 iulie 1	,,	,,
1925 iulie 6	,,	,,
1925 iulie 9	,,	Ioaniţiu
1925 iulie 9	,,	Corneliu Moldovan
1925 iulie 25	,,	,,
1925 august 31	,,	,,
1925 septembrie 6	,,	,,
1925 septembrie 28	,,	,,

1925 octombrie 25	*către*	*A. de Herz*
1925 decembrie 13	,,	*Scarlat Froda*
1926 aprilie 9	,,	*M. Seulescu*
1926 august 10	,,	*Ion Dongorozi*
1927 august 1	,,	*Corneliu Moldovanu*
1927 august 10	,,	,,
1927 august 12	,,	,,
1927 august 24	,,	,,
1927 august 25	,,	,,
1927 august 29	,,	,,
1927 august 30	,,	,,
1927 septembrie 15	,,	*D. Ianculescu*
1927 octombrie 9	,,	*Corneliu Moldovanu*
1927 noiembrie 28	,,	,,
1927 decembrie 11	,,	,,
1927 decembrie 14	,,	,,
1928 ianuarie 26	,,	*Elena Perticari*
1928 iunie	,,	*Al. Lapedatu*
1928 iunie 27	,,	*D. Ianculescu*
1928 iulie 1	,,	,,
1928 iulie 3	,,	,,
1928 iulie 9	,,	,,
1928 iulie 15	,,	,,
1928 iulie 17	,,	,,
1928 iulie 19	,,	*D. Ianculescu*
1928 august 27	,,	*Direcţia Teatrului Naţional Bucureşti*
1928 septembrie 14	,,	*D. Ianculescu*
1928 septembrie 17	,,	,,
1928 septembrie 20	,,	,,
1928 septembrie 24	,,	,,
1928 octombrie 12	,,	*Al. Lapedatu*
1928 noiembrie 16	,,	*D. Ianculescu*
1928 noiembrie 26	,,	,,
1928 noiembrie 27	,,	,,
1928 decembrie 20	,,	*Elena Perticari*
1928 decembrie 20	,,	*D. Ianculescu*
1929 ianuarie 3	,,	*Elena Perticari*
1929 ianuarie 4	,,	*Elena Perticari*
1929 februarie 12	,,	,,
1929 februarie 14	,,	,,
1929 martie 19	,,	,,
1929 martie 26	,,	,,
1929 aprilie 7	,,	,,

1929 aprilie 25	*către*	*Elena Perticari*
1929 aprilie 27	,,	*Citta Davila*
1929 mai 5	,,	*Elena Perticari*
1929 mai 18	,,	,,
1929 mai 21	,,	,,
1929 iunie 1	,,	,,
1929 iunie 6	,,	,,
1929 iunie 24	,,	*Ministerul Instrucţiunii Publice*
1929 iunie 27	,,	*Elena Perticari*
1929 iunie 30	,,	,,
1929 iulie 15	,,	,,
1929 august 18	,,	*Dovel Davila*
1929 august 18	,,	,,
1929 august 24	,,	*Elena Perticari*
1929 septembrie 11	,,	,,
1929 octombrie 11	,,	,,
fără dată	,,	*I. L. Caragiale*
,,	,,	*J. B. Hetrat*
,,		*Invitaţie*
1905 august 27	,,	*Ministru*

TABELUL ALFABETIC AL DESTINATARILOR

Nr. scrisori

Bianu, Ion	1
Caragiale, I. L.	1
Davila, Anica	2
Davila, Carol	42
Davila, Citta	1
Davila, Teodor (Dorel)	2
Delavrancea, Ştefănescu B.	1
Demetriade, Aristide	1
Densusianu, Ovid	2
Director Edit. Socec et Comp.	1
Direcţia Soc. Cartea Rom.	2
Direcţia Teatrului Naţional	1
Dongorozi, Ion	1
Enescu, Vasile	1
Fagure, Emil	1
Froda, Scarlat	1
Herz, Adolph de	12
Hetrat, I. B.	1
Ianculescu, D.	16
Ioaniţiu	1
Ionescu, Take	1
Lapedatu, Al.	2
Ministrul Instr. Publice	1
Manolescu, Ion	1
Maximilian, V.	1
Moldovanu, Corneliu	25
Morţun, V. G.	1
Nottara, Constantin	2
Panu, Gheorghe	1
Paukerov, Leonard	1
Perticari, Elena	31
Preşedintele cerc. stud. dolj.	1
Racoviţă C-tin Cchan	8
Rudinescu Jean	4

Seulescu, M.	1
Socec, Iosif	2
Storck, Carol	2
Valjean, J.	3
Invitaţie	1
Legea teatrelor (fragment)	1
Decizie	1

CRONOLOGIA SCRISORILOR
primite de Alexandru Davila

1872	*de la*	*Carol Davila*
1892 septembrie 1	,,	,,
1882 septembrie 6	,,	,,
1882 octombrie 17	,,	,,
1882 noiembrie	,,	,,
1882	,,	,,
189 octombrie 22	,,	*Nerva Hodoș*
1905 octombrie	,,	*I. L. Caragiale*
1905 noiembrie 17	,,	*Elena Cornescu*
1906 ianuarie 23	,,	*Al. Tzigara Samurcaș*
1906 mai 18	,,	*Lahovary*
1906 septembrie 24	,,	*Agatha Bîrsescu*
1907 aprilie 5	,,	*Spiru Haret*
1908 martie 12	,,	,,
1908 martie 12	,,	*Ministerul Instrucțiunii Publice*
1909 ianuarie 26	,,	*I. L. Caragiale*
1909 iulie 28	,,	,,
1909 septembrie 7/20	,,	,,
1909 septembrie 22	,,	*Al. Tzigara Samurcaș*
1909 decembrie 24	,,	*Agatha Bîrsescu*
1910 octombrie 5	,,	*N. Xenopol*
1912 februarie 4	,,	*I. L. Caragiale*
1912 decembrie 19	,,	*B. Ștefănescu Delavrancea*
1914 aprilie 21	,,	*Elena Perticari*
1915 septembrie 12	,,	*Familie*
1915 septembrie 25	,,	*Ion Manolescu*
1925 octombrie 21	,,	*A. Mavrodi*
1921 septembrie 12	,,	*Ion Manolescu*
1922 aprilie 1	,,	*Zaharia Bîrsan*
1922 aprilie 14	,,	*Faust Mohr*
1922 aprilie 24	,,	*Zaharia Bîrsan*
1923 februarie 24	,,	*Iacob C. Negruzzi*
1924 ianuarie 27	,,	*Constantin Cehan Racoviță*
1924 noiembrie	,,	*V. Eftimiu*

1925 iunie 5	*de la*	*Ovid Densusianu*
1926 august 7	,,	*Ion Dongorozi*
1926 august 30	,,	*V. Romano*
1926 septembrie 12	,,	*Ion Manolescu*
1927 august 30	,,	*Ion Manolescu*
fără an (sept. 9)	,,	*V. G. Morțun*
,, *(sept. 12)*	,,	*Take Ionescu*
,, *(sept.)*	,,	*Leon Ghica*
,,	,,	*I. L. Caragiale*
,,	,,	*Elvira Godeanu*

TABEL ALFABETIC AL EXPEDITORILOR

Nr. scrisori

Bîrsan, Zaharia	2
Bîrsescu, Agatha	2
Caragiale, I. L.	6
Cornescu, Elena	1
Davila, Carol	6
Delavrancea, Barbu Şt.	1
Densusianu, Ovid	1
Dongorozi, Ion	1
Eftimiu, Victor	1
Familia	1
Ghica, Leon	1
Godeanu, Elvira	1
Haret, Spiru	2
Hodoş, Nerva	1
Ionescu, Take	1
Lahovary	1
Manolescu, Ion	4
Mavrodi, Al.	1
Ministerul Instrucţiunii Publice	1
Mohr, Faust	1
Morţun, V. G.	1
Negruzzi, Iacob C.	1
Perticari, Elena	1
Racoviţă, C-tin Cehan	1
Romanov, V.	1
Samurcaş, Tzigara Al.	2
Xenopol, N.	1

CRONOLOGIA SCRISORILOR DIN ADDENDA CU TABELUL EXPEDITORILOR ŞI DESTINATARILOR

1863 octombrie 9	*Anica Davila*	*către*	*Carol Davila*
1867 august 13	*Carol Davila*	*,,*	*Anica Davila*
1869	*,,*	*,,*	*,,*
1870 august	*,,*	*,,*	*Elena Perticari-Davila*
1870 iulie 26	*,,*	*,,*	*Anica Davila*
1870 iulie	*,,*	*,,*	*,,*
1870 septembrie 8/20	*Anica Davila*	*,,*	*Carol Davila*
1872	*Carol Davila*	*,,*	*Anica Davila*
1883 martie	*Ion Perticari*	*,,*	*Carol Davila*
1883 iulie 27/aug. 8	*T. L. Văcărescu*	*,,*	*Carol Davila*
1883 august	*Ion Perticari*	*,,*	*Carol Davila*
1897 ianuarie 5/17	*Felicia Racoviţă*	*,,*	*Elena Perticari (Cocotze)*
1897 martie 10	*,,*	*,,*	*,,*
1897 martie 12	*,,*	*,,*	*,,*
1897 aprilie 6	*,,*	*,,*	*,,*
1904 ianuarie 15/28	*,,*	*,,*	*,,*
1904 ianuarie 20	*,,*	*,,*	*,,*
1904 februarie 12/25	*,,*	*,,*	*,,*
1904 martie 22	*,,*	*,,*	*,,*
1904 mai 22	*Elena Cornescu*	*,,*	*,,*
1904 decembrie 25	*Felicia Racoviţă*	*,,*	*,,*
1905 decembrie 31	*Elena Perticari*	*,,*	*Felicia Racoviţă*
1906	*Ion Perticari*	*,,*	*Elena Perticari*
1912	*,,*	*,,*	*,,*
1916 octombrie 1	*Sanatoriul Sf. Elisabeta*		*Recipise*
1919 sept. 24/6	*Elise Rosetti Bălănescu*	*,,*	*Elena Perticari*
1927 noiembrie 25	*Zoe Cuţarida*	*,,*	*,,*
1929 octombrie 22	*Irina Sturza*	*,,*	*,,*
1929 octombrie 28	*Elise Rosetti Bălănescu*	*,,*	*,,*
1929 noiembrie 15	*H. Cihoschi*	*,,*	*,,*
1929 noiembrie 26	*Vasile Enescu*	*,,*	*,,*
1929 decembrie 13	*Dorel Davila*	*,,*	*,,*
1942 februarie 23	*Teatrul Naţional*		*Adeverinţă*
1942 februarie 27	*Teatrul Naţional*	*,,*	*Elena Perticari*
1943 iulie 22	*I. E. Torouţiu*	*,,*	*,,*

Adenda mai cuprinde *Viaţa lui Alexandru Davila povestită de el însuşi* (fragmente) şi *Portretul grafologic al generalului dr. Carol Davila.*

CUPRINS

Studiu introductiv 7
Notă asupra ediției 31
SCRISORI EXPEDIATE DE A. DAVILA 33
SCRISORI PRIMITE DE A. DAVILA 227
ADDENDA 257
Tabel cronologic A. Davila 291
Cronologia scrisorilor expediate de A. Davila 295
Tabelul alfabetic al destinatarilor 300
Cronologia scrisorilor primite de A. Davila 302
Tabelul alfabetic al expeditorilor 304
Cronologia scrisorilor din Addenda cu tabelul expeditorilor și destinatarilor 305

Redactor: V. FRĂTEANU
Tehnoredactor: L. HLAVATHY

Apărut: 1973. Comanda nr. 651. Coli de tipar: 19,25. Hirtia: Scris I A de 80 g/m². Format: 61×86/16. Tiraj broșat: 2850 + 170. C.Z. pentru biblioteci: 859—6.

Tiparul executat sub comanda nr. 113/1973.
la Întreprinderea Poligrafică Cluj
str. Brassai nr. 5—7.
Republica Socialistă România

ARBORELE GENEALOGIC AL LUI A. DAVILA

(ramura maternă)

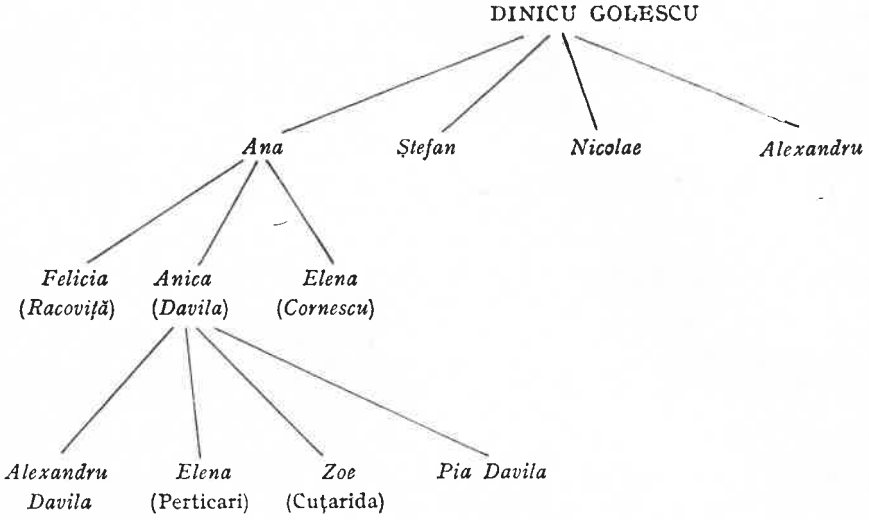

ŒUVRE INTERNATIONALE.

1870. 1871.

SECOURS VOLONTAIRE

SUR LES CHAMPS DE BATAILLE, DANS LES AMBULANCES ET DANS LES HOPITAUX.

Le Conseil de la Société Française de Secours aux Blessés et Malades

des Armées de terre et de mer

Davila (Anna)

LE PRÉSIDENT.

Diploma primită de Anica Davila.

Anica Davila cu copiii săi, Alexandru şi Elena.

Suntŭ veselŭ şi te
dorescŭ: învăţŭ şi
mă silescŭ.
Iubitulŭ teu
fiu.
Alexandru

Iubite tata
te iubescu şi te
dorescŭ: sunt
sanatoşă.
Elena Davila.

Joitza étant chez Mme Bratianu
c'est à moi à t'écrire à sa
place; elle est plus gamine que
jamais et fait les délices des
bains et le desespoir de sa ma-
man: à la promenade que l'on
a fait sur la Bouchitza-Lues

Fragment dintr-o scrisoare cu autograful lui A. Davila.

Ana Davila (n. Racovitză),
cu copiii săi: Alexandru (în dreapta),
Elena, în stînga (căsătorită mai tîr-
ziu cu Generalul Perticari) şi Zoe,
în faţă (căsătorită cu Cutzarida).

Anica Davila cu copiii Alexandru, Elena şi Zoe.

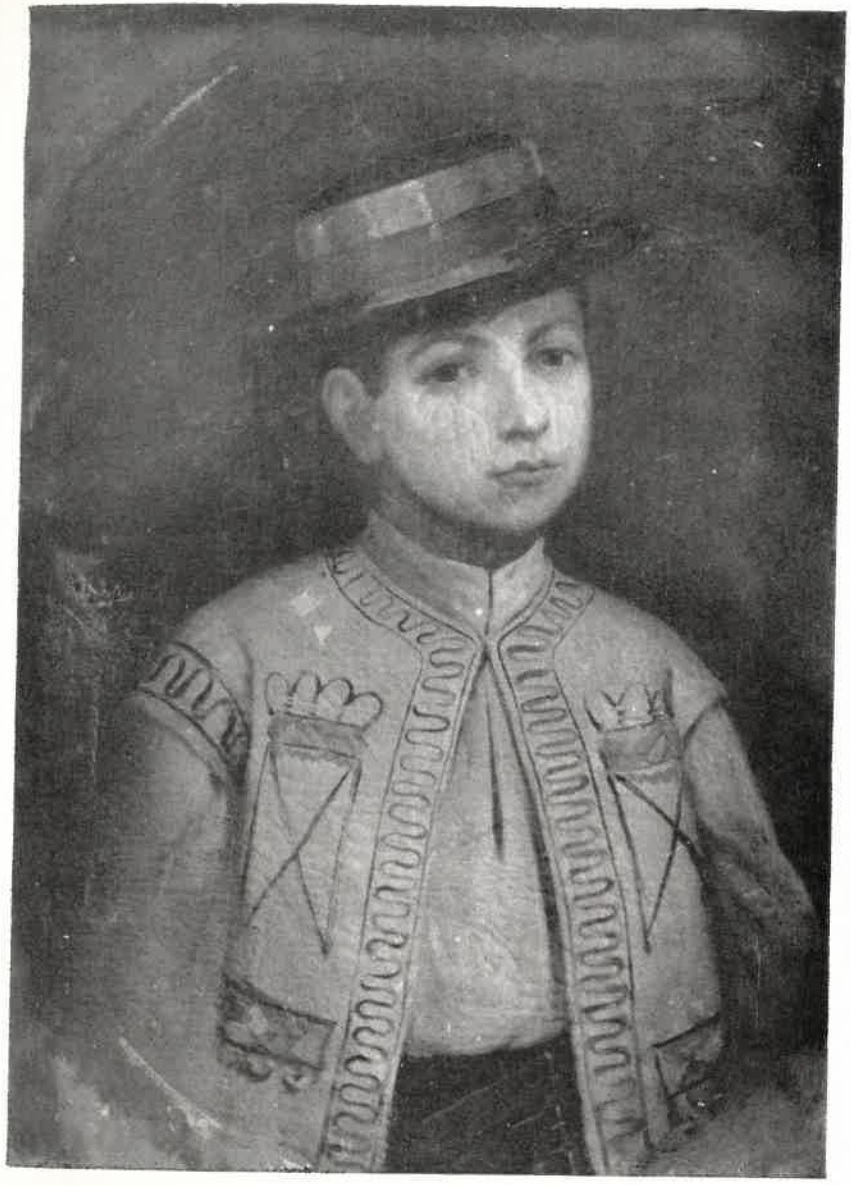

A. Davila în costum național cu tricolor la pălărie.
(Tablou în ulei pe pînză de Sava Henția, 1881, Muzeul din Goleşti.)

A. Davila la vîrsta de 15 ani.

A. Davila, elev.

A. Davila cu tatăl său, Carol Davila.

A. Davila, militar.

A. Davila la întoarcerea de la studii.

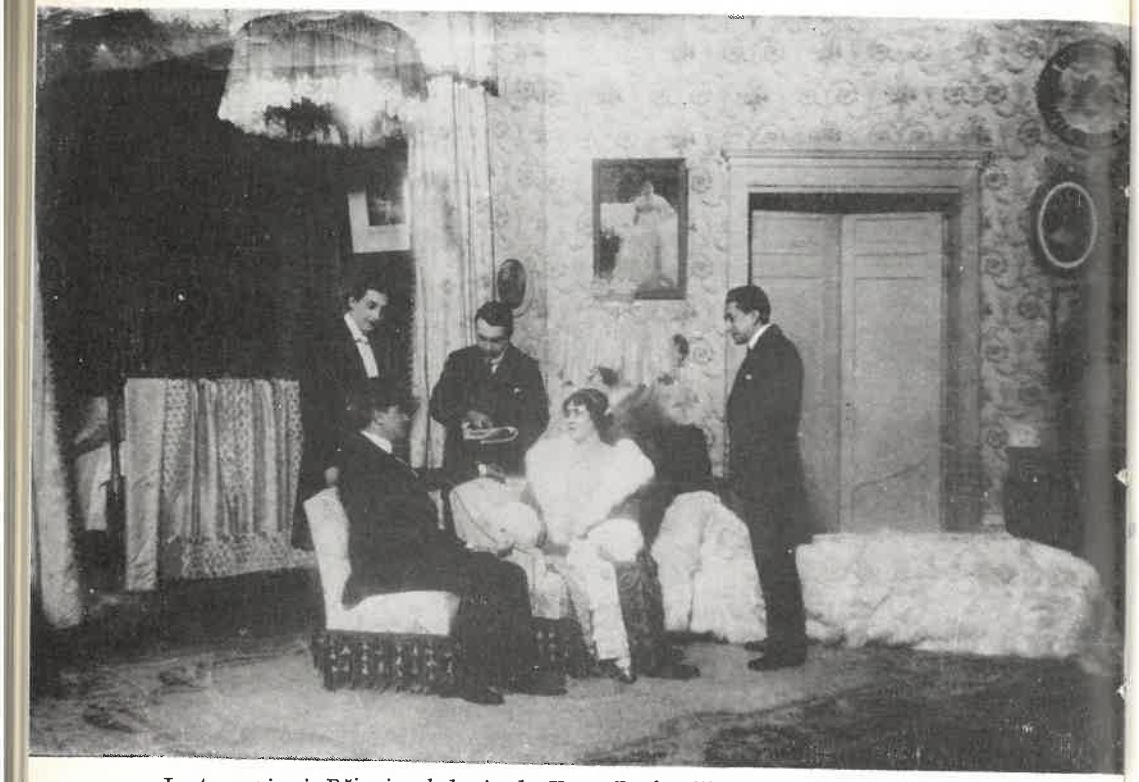

Lectura piesei *Pătianjenul* de A. de Herz. Pe fotolii: Maria Giurgeea și A. Davila, În picioare: Toni Bulandra (stînga), Vasile Enescu (dreapta) și A. de Herz (mijloc).

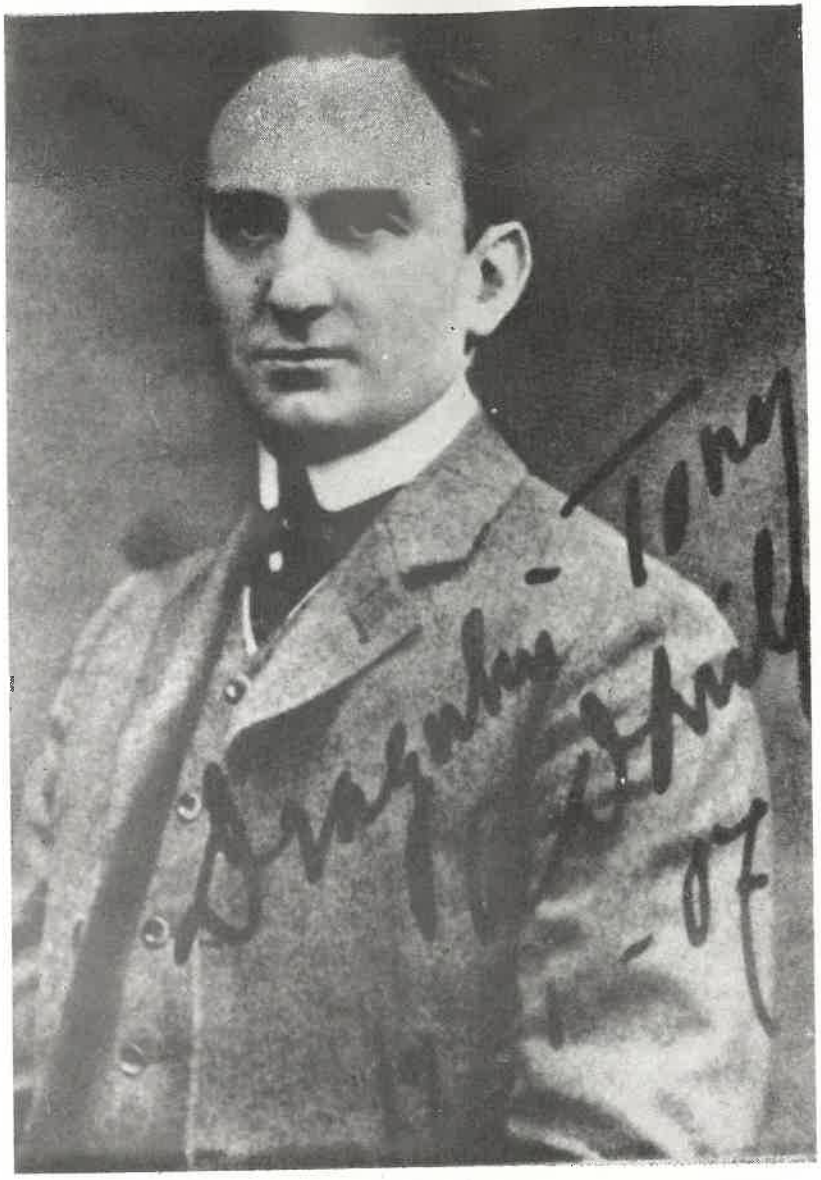

A. Davila în 1907.

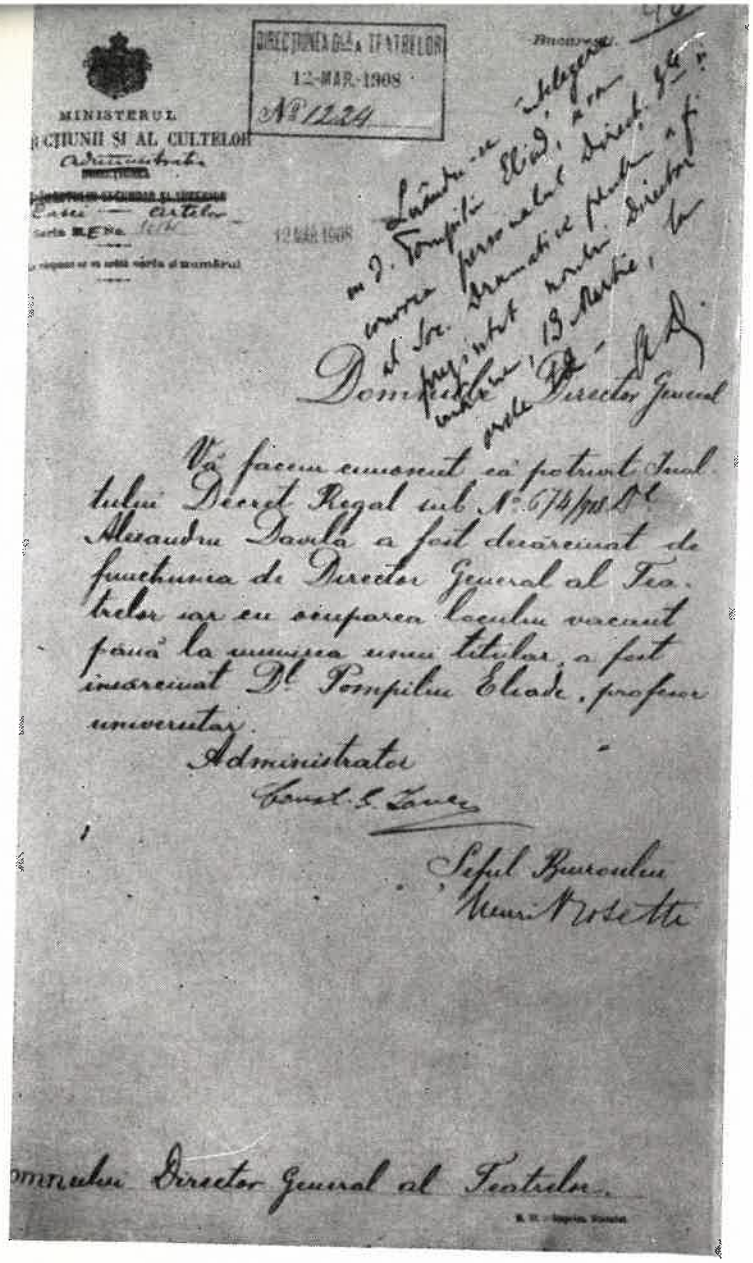

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A TEATRELOR
12-MAR-1908
№ 1224

MINISTERUL
...CȚIUNII ȘI AL CULTELOR
Administrativ

12 MAR 1908

Bucureşti

Domnule Director General

Vă facem cunoscut că potrivit Inaltului Decret Regal sub № 674/908 Dl Alexandru Davila a fost descărcinat de funcțiunea de Director General al Teatrelor iar cu ocuparea locului vacant până la numirea unui titular, a fost însărcinat Dl Pompiliu Eliade, profesor universitar.

Administrator
Const. G. Zanez

Șeful Biuroului
Henri Rosetti

...omnului Director General al Teatrelor.

Ordinul de destituire din funcția de director al Teatrului Național din București.

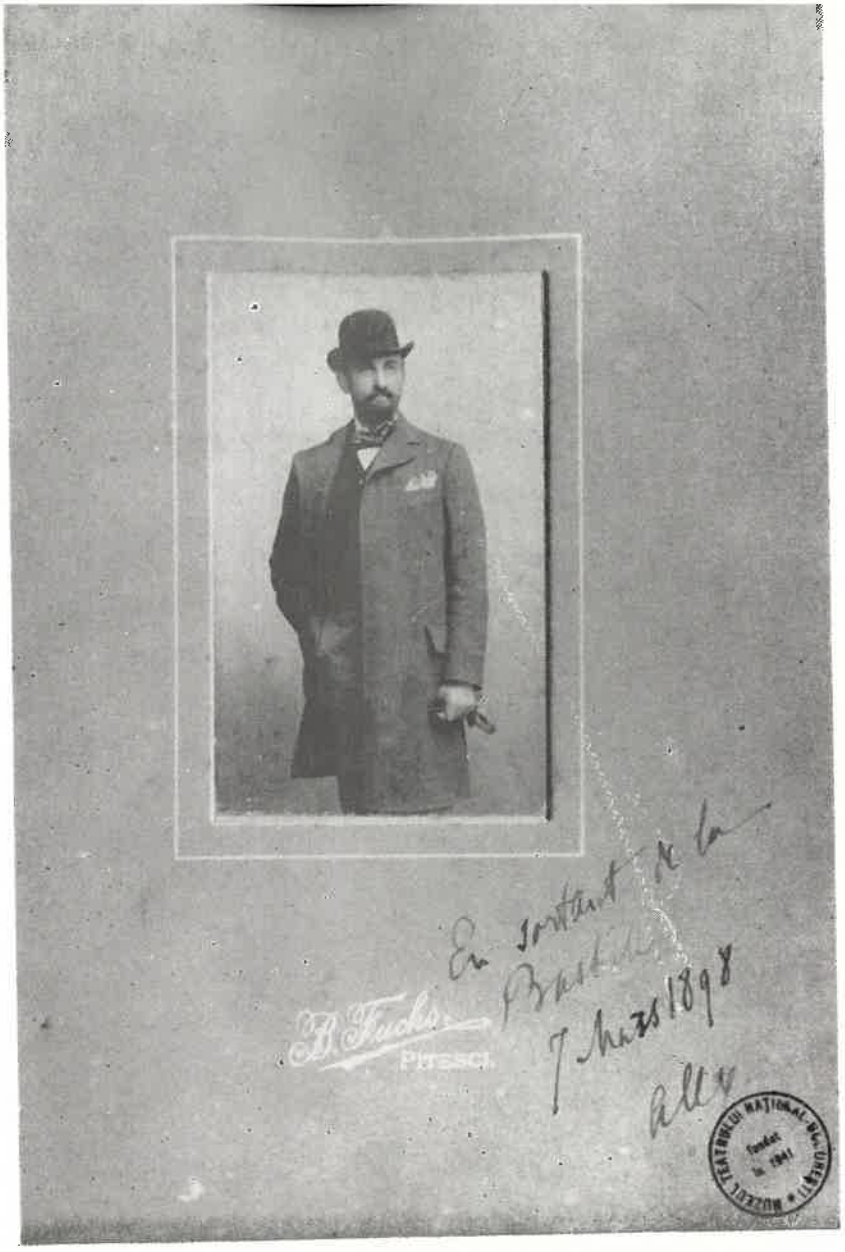

A. Davila în 1898.

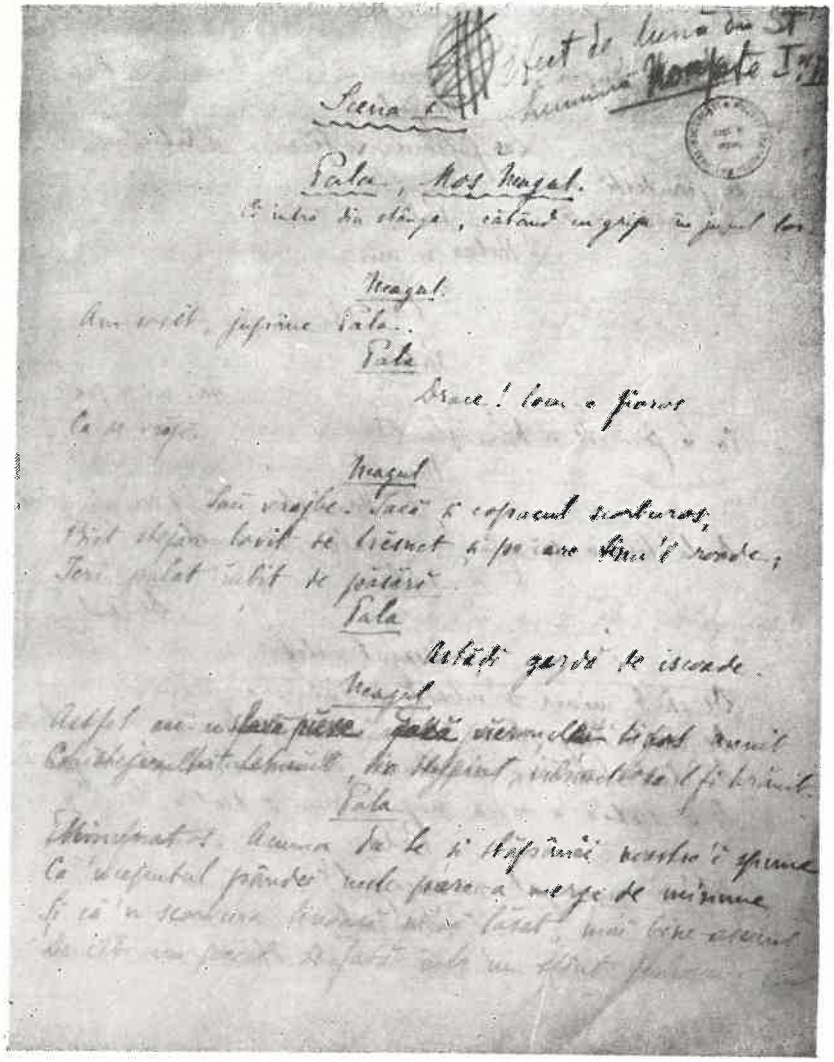

Pagină de manuscris din *Vlaicu-Vodă.*

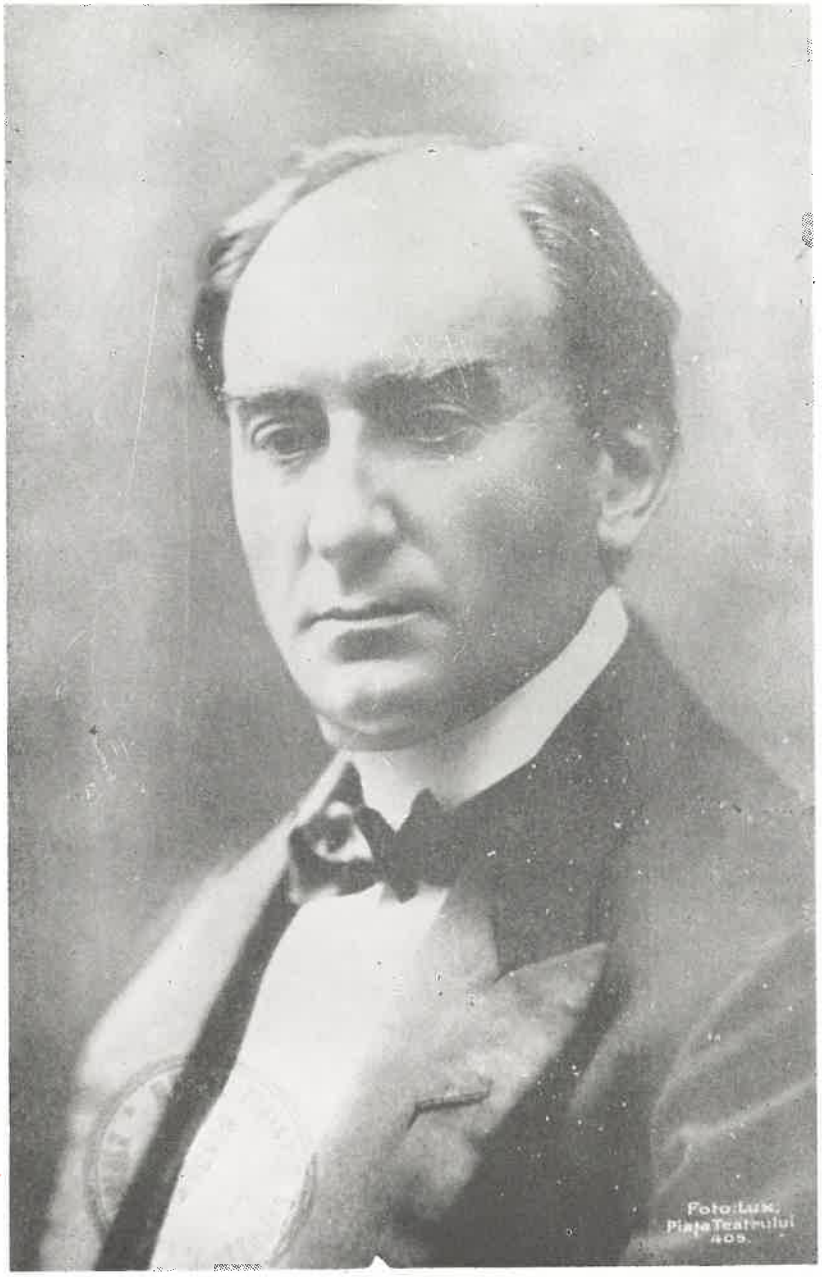

A. Davila.

Scenă din spectacolul de la premieră a piesei *Vlaicu-Vodă*.

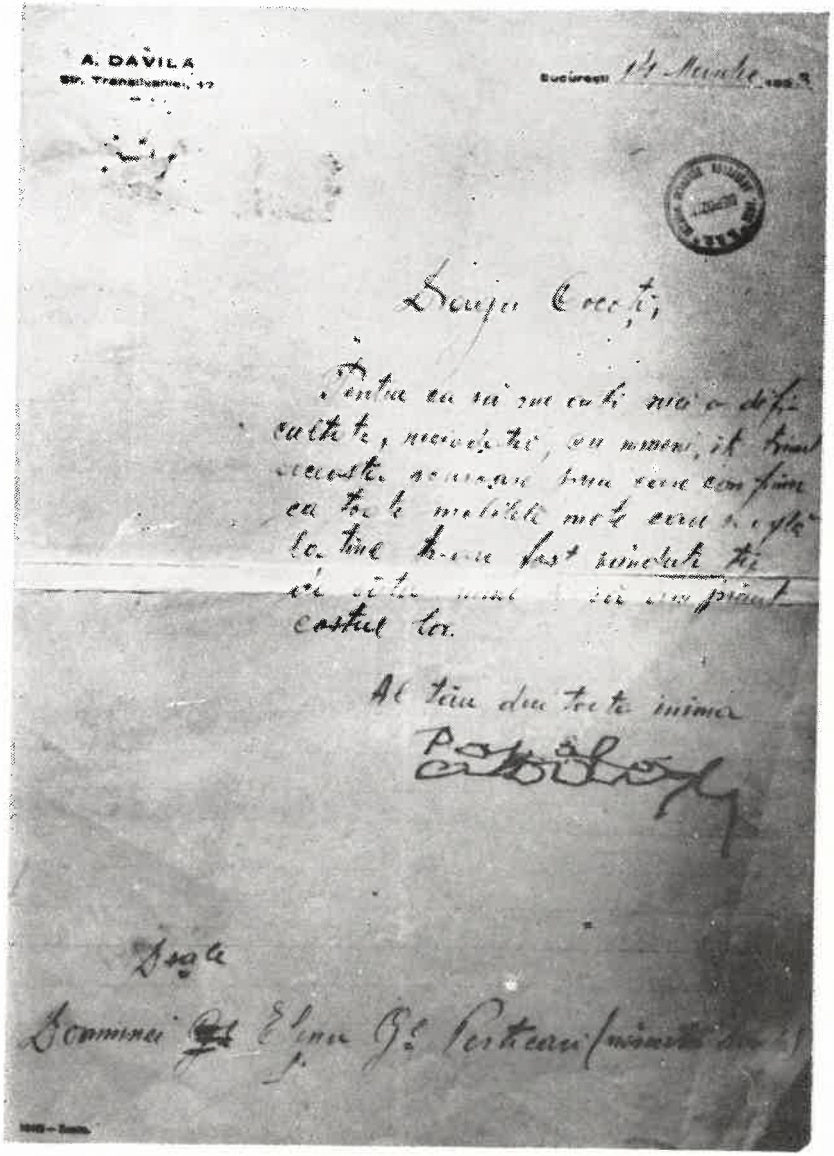

Scrisoare a lui Davila cu autograful său.

REPRESENTAȚIA 1 | **Teatrul Leon Popescu** | REPRESENTAȚIA 1

DESCHIDEREA STAGIUNII

SAMBATA 12 SEPTEMVRIE 1909

Orele 8½, seara precis

I

INCEPEM!

Instantaneu într'un act de **Caragiale**

Jucat pentru **prima** și **ultima oară** de întreaga companie

II

STANE DE PIATRĂ

(STEIN UNTER STEINEN)

Piesă în patru acte de **Sudermann**, tradusă de **Emil D. Fagure**

DISTRIBUȚIA:

ZARNCKE, meșter pietrar	D-l A. DAVILA
MARIA, fiica sa	D-ra ANA LUCA
D-na HOMEYER, menageră	D-na ELVASS
IENISCH, contabil	D-l N. KANNER
EICHHOLZ, păzitor de noapte	» R. BULFINSKY
LAURA, fiica sa	D-ra M. VOICULESCU
LENȚA, copila ei	Mica CLEO PANU
WILLIG, contramaistru	D-l G. STORIN
GÖTTLINGK, pietrar	» T. BULANDRA
IACOB BIEGLER	» I. MANOLESCU
REITMAJER, comisar	» V. ROMANO
LOHMANN, lucrator	» I. MORȚUN
SPRENGEL, lucrator	» A. ECONOMU
STRUVE, lucrator	» NICULESCU-BUZEU

Sculptori pietrari, lucrători

Prețurile pentru această unică reprezentație:

Parter: 8 lei, 6 lei, 4 lei. Avant-scenă 50 lei. Loja I, (6 locuri), 48 lei. Loja I, (4 locuri), 40 lei. Loja II, (6 locuri), 36 lei. Loja II, (4 locuri), 28 lei. Loja de Balcon 24 lei. Loja III, 12 lei. Balcon I, 6 lei. Balcon II, 3 lei. Intre colaone 1 leu 50 bani. Balcon III, 1 leu.

Doamnele cu pălării sunt admise numai în loji

Duminecă 12 Septembrie, ora 2 p.m. primul Matineu. Seara a 2-a reprezent. cu același spectacol

Biletele de vînzare la agenția teatrală Jean Feder

Afișul pentru primul spectacol al companiei „Davila" cu instantaneul *Incepem* și piesa *Stane de piatră*.

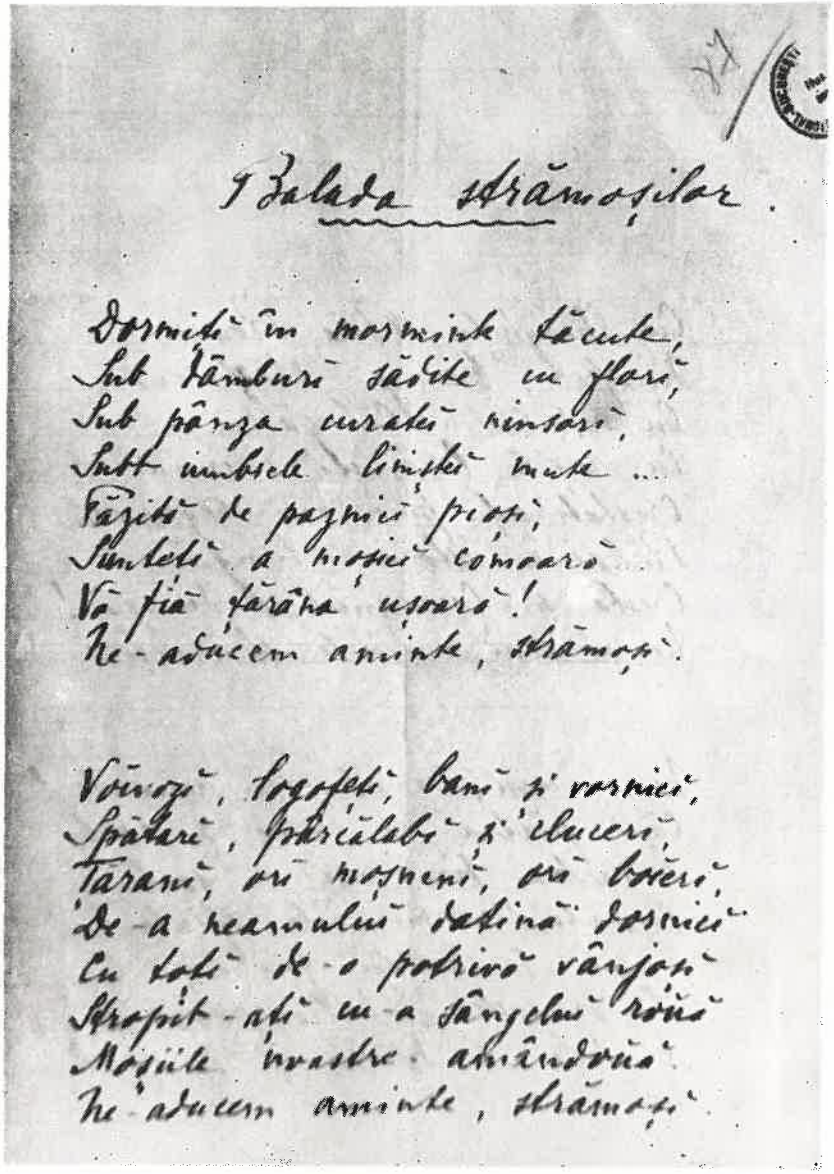

Balada strămoșilor.

Dormiți în morminte tăcute,
Sub dâmburi sădite cu flori,
Sub pânza curatei ninsori,
Subt umbrele liniștei mute...
Păzită de paznici pioși,
Sunteți a moșiei comoară
Vă fie țărâna ușoară!
Ne-aducem aminte, strămoși.

Voivozi, logofeți, bani și vornici,
Spătari, pârcălabi și cluceri,
Țarani, ori moșneni, ori boieri,
De-a neamului datină dornici
Cu toți de-o potrivă vânjoși
Stropit-ați cu-a sângelui roșu
Moșiile noastre amândouă.
Ne-aducem aminte, strămoși.

Pagină de manuscris din *Balada strămoșilor*.

Afișul companiei „Davila" cu autografele personalului artistic.

A. Davila într-un rol din *Cîntecul lebedei* (1910).

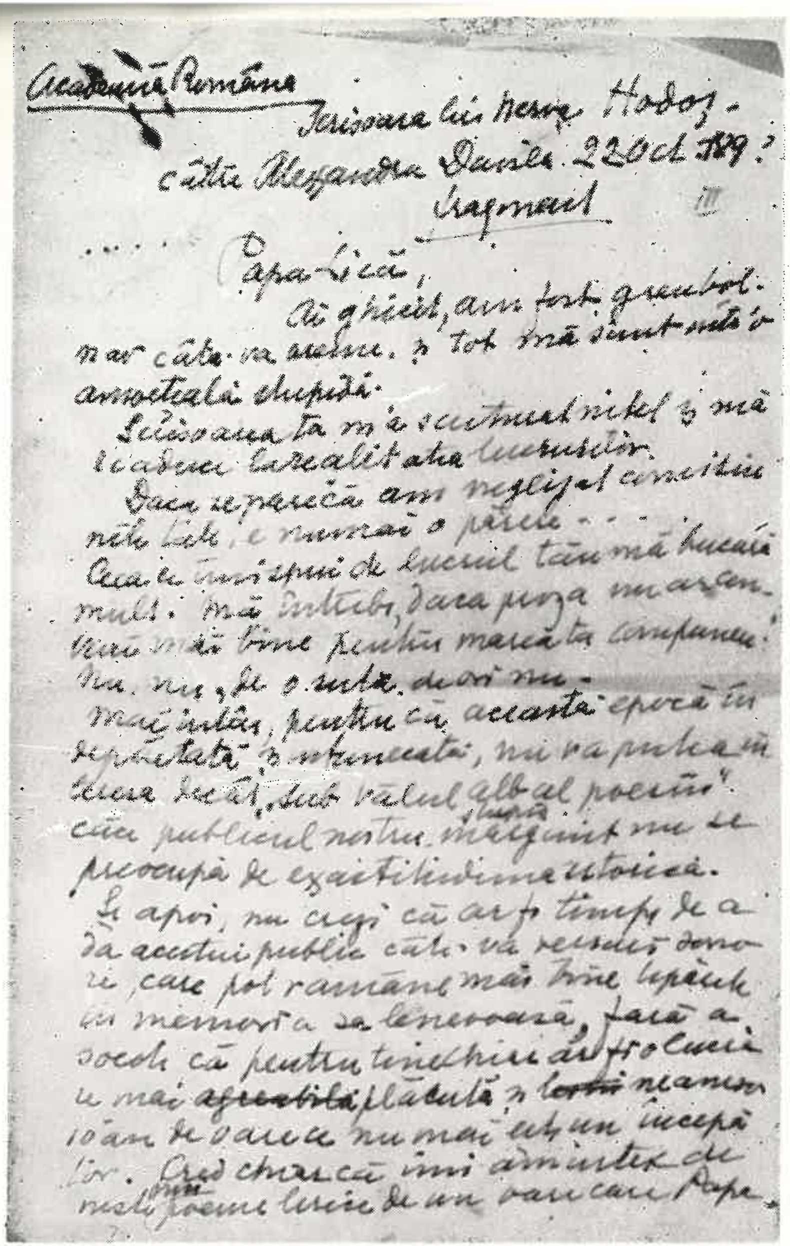

Academia Română

Scrisoarea lui Nerva Hodoş către Alexandru Davila. 22 Oct. 1899?
fragment III

.... Papa-Lică,
Ai ghicit, am fost greu bol-
nav câte-va zile. și tot mă simt niţel
ameţeală stupidă.
Scrisoarea ta m'a scuturat niţel și mă
readuce la realitatea lucrurilor.
Dacă se pare că am neglijat condiţiuni-
le tale, e numai o părere...
Ceea ce îmi spui de lucrul tău mă bucură
mult. Mă întrebi, dacă piesa nu ar fi
mai bine pentru marea ta companie?
Nu, nu, de o sută de ori nu.
Mai întâi, pentru că această epocă în-
depărtată și întunecată, nu va putea fi
înţeleasă decât sub vălul alb al poeziei,
căci publicul nostru, mai puţin nu se
preocupă de exactitudinea istorică.
Și apoi, nu crezi că ar fi timpul de a
da acestui public câte-va versuri sono-
re, care pot rămâne mai bine lipite
în memoria sa leneşoasă, fără a
socoti că pentru tinerii artişti
e mai ~~agreabilă~~ plăcută și ~~[illegible]~~ neamin
10 ani de când nu mai [illegible] începă-
tor. Cred chiar că îmi amintesc de
niște poeme lirice de un om care Papa...

Scrisoarea lui Nerva Hodoş către A. Davila.

A. Davila, bolnav.

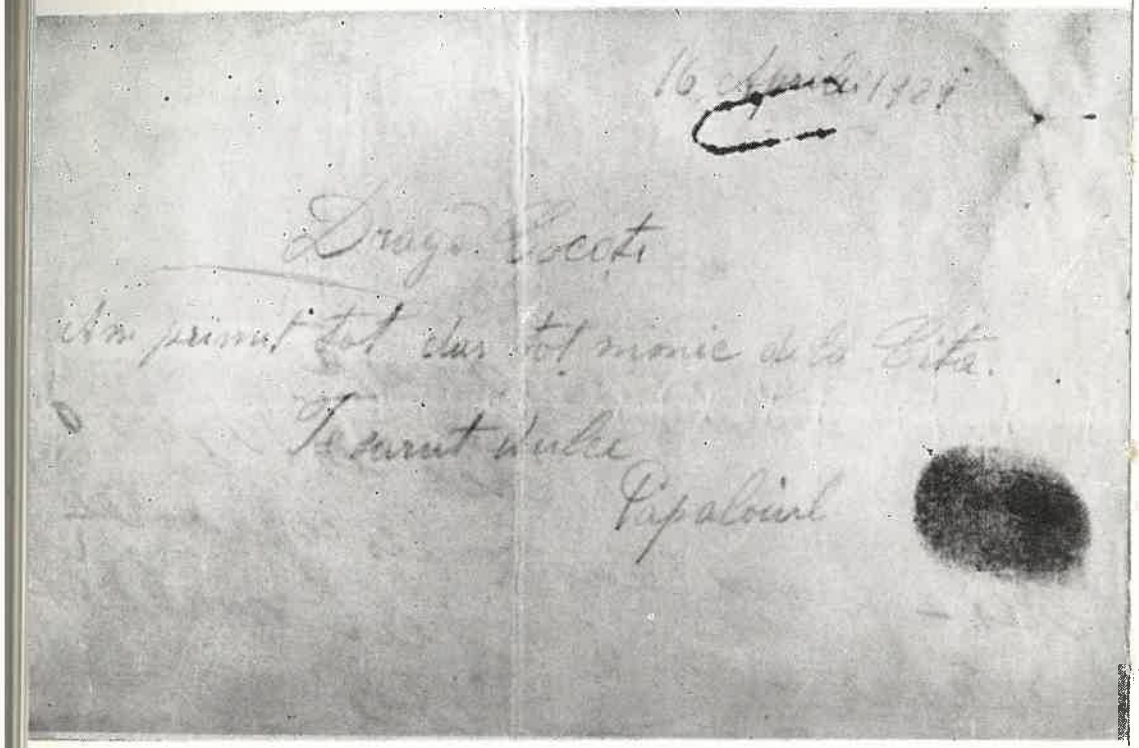

Amprenta digitală a lui A. Davila.

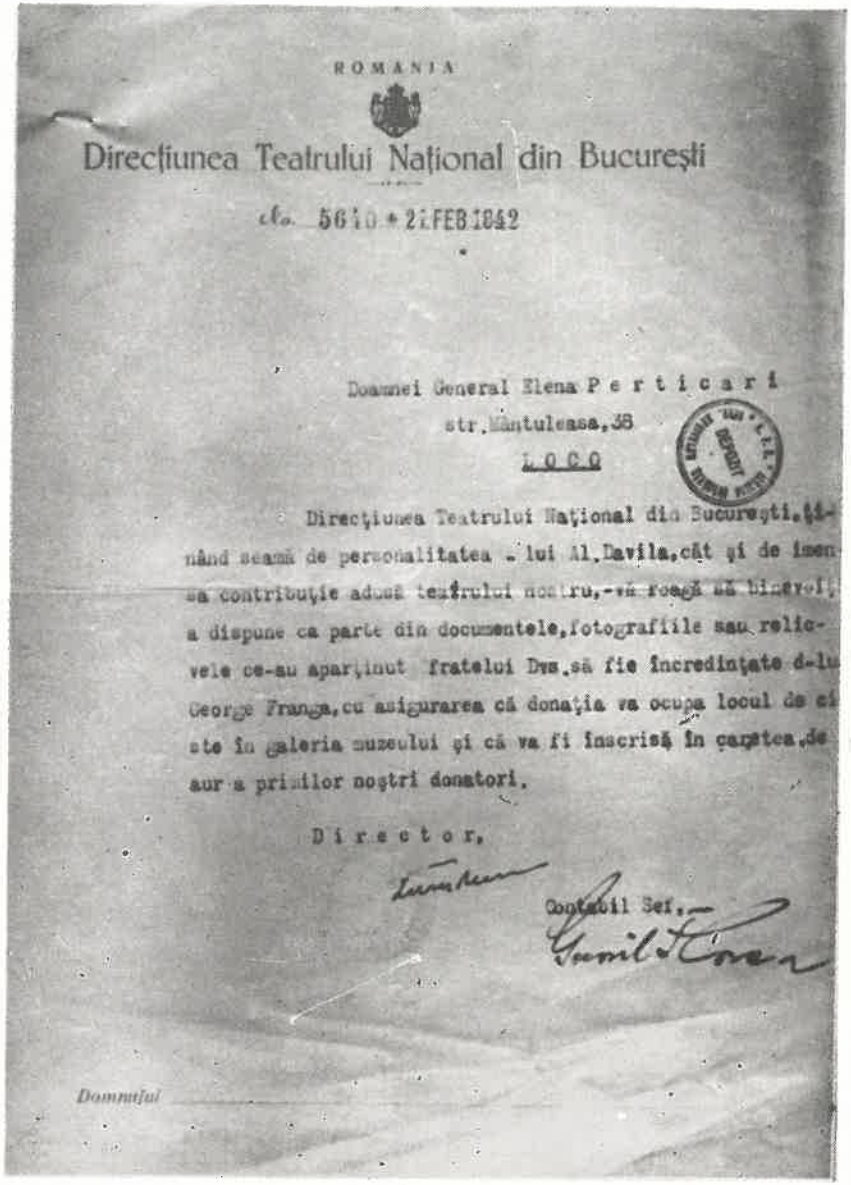

ROMANIA

Direcţiunea Teatrului Naţional din Bucureşti

No. 5610 * 21 FEB 1942

Doamnei General Elena P e r t i c a r i
str. Mântuleasa, 38
L O C O

Direcţiunea Teatrului Naţional din Bucureşti, ţinând seamă de personalitatea lui Al. Davila, cât şi de imensa contribuţie adusă teatrului nostru, - vă roagă să binevoiţi a dispune ca parte din documentele, fotografiile sau reliefele ce-au aparţinut fratelui Dvs. să fie încredinţate d-lui George Franga, cu asigurarea că donaţia va ocupa locul de cinste în galeria muzeului şi că va fi înscrisă în cartea de aur a primilor noştri donatori.

D i r e c t o r,

Contabil Şef,

Domnului

Adresa Teatrului Naţional cu semnătura lui Liviu Rebreanu ca director.

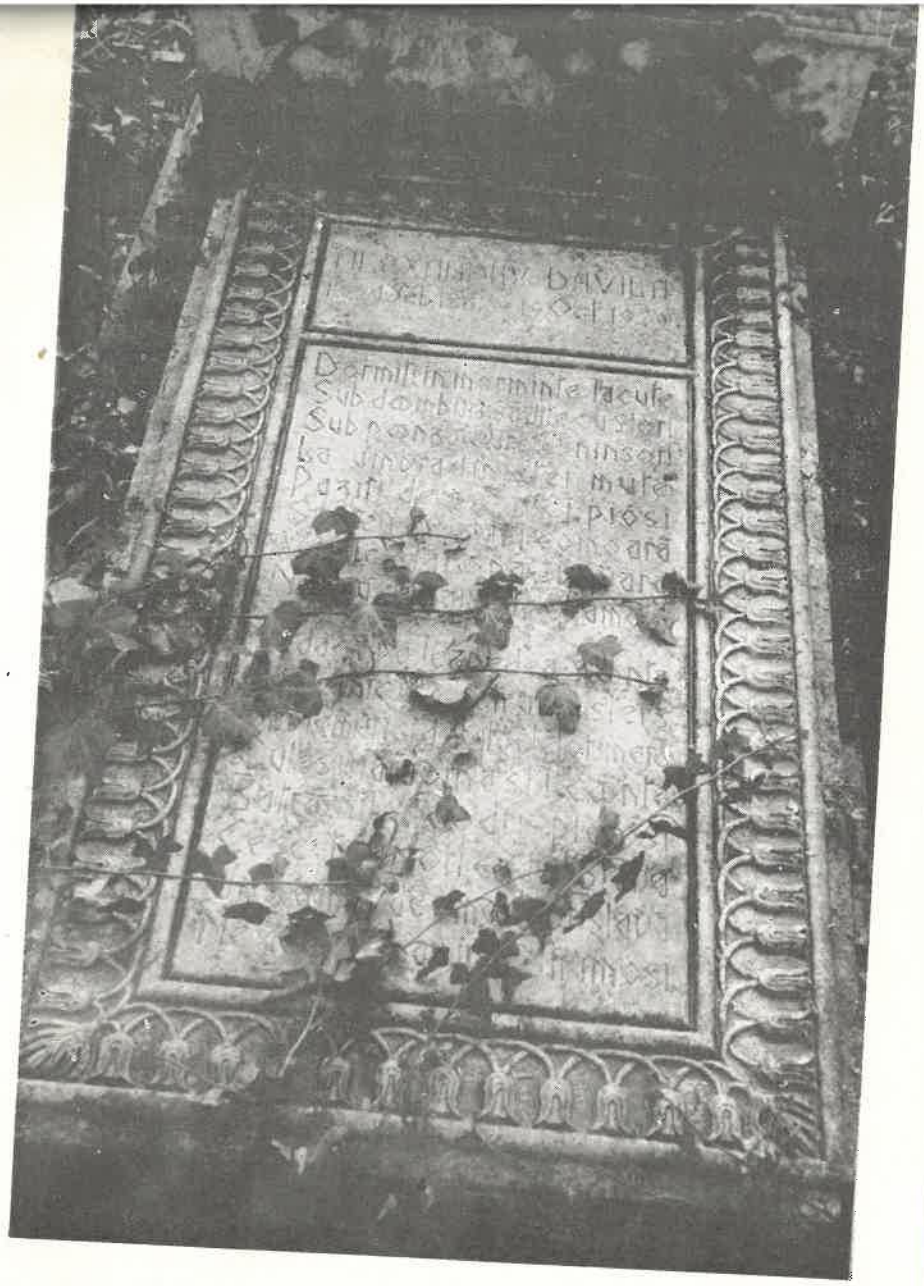

Mormîntul lui A. Davila.

INV. 2016

Lei 13,—

EDITURA
DACIA